

ปีที่ 11

ฉบับที่ 1

ม.ค. - มี.ย. 64

บทความวิจัย

- รูปแบบยูนิฟอร์มนักเรียนด้วยวิถีทัศนสถานการณแบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด
- แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
- การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนากิจกรรมวิจัยของนักศึกษาวิชาชีพครู
- การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิคการสอนโดยการสร้างเรื่องเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
- การพัฒนารูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะทางวิชาชีพสำหรับหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิตในระบบการเรียนการสอนทางไกล
- การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี
- ความรับผิดชอบของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในการปฏิบัติหน้าที่โดยประมาณ: ศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบทางวินัยกับความรับผิดชอบทางละเมิด
- ระบบการพัฒนาระบบความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
- การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี
- ข้อกำหนดเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการเชิงเปรียบเทียบกรณีศึกษา: สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เยอรมนี ญี่ปุ่น
- การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิद्यุกระจายเสียง
- กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้สื่อสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนในสังคมไทยเพื่อลดความรุนแรงในครอบครัว
- ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้
- วาทกรรมการเมืองในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคน: กระบวนการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013-2014
- การให้ความหมายและแนวโน้มของธรรมาภิบาลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวกรณีศึกษาโรงแรมและรีสอร์ทในเครือเซ็นทารา

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม

Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning (e-JODIL)

ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2564 Vol.11 No.1 January – June 20 | ISSN (Online): 2287-0326

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning: e-JODIL) ได้ดำเนินการเผยแพร่บทความผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ บนเว็บไซต์ <https://tci-thaijo.org/index.php/e-jodil> โดยมีนโยบายในการจัดพิมพ์/เผยแพร่ ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับผลงานวิชาการ และข้อค้นพบจากการวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สำหรับการเรียนรู้ในระบบทางไกล
2. เพื่อเป็นช่องทางในการระดมองค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในระบบทางไกลสู่การเป็นสังคมฐานความรู้
3. เพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ

ขอบเขตผลงานที่รับตีพิมพ์

ขอบเขตเนื้อหา	ประกอบด้วย	สาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
ประเภทผลงาน	ประกอบด้วย	บทความพิเศษ (Special article) บทความวิจัย (Research article) บทความวิชาการ (Academic article) และบทวิจารณ์หนังสือ (Book review)

ขั้นตอนการส่งบทความ

1. สมัครสมาชิก e-JODIL เพื่อเข้าสู่ระบบ [คลิกเพื่อทำการสมัคร](#)

2. กรอกข้อมูลให้ครบถ้วน และแนบไฟล์ดังนี้

2.1 ไฟล์บทความตาม templates Microsoft Word แต่ละประเภท บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความวิจารณ์หนังสือ

2.2* กรณีบทความผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงเบื้องต้นจากกองบรรณาธิการแล้ว ผู้ส่งบทความต้องชำระค่าพิจารณาบทความโดยโอนเงินผ่าน ธนาคารกรุงไทย สาขาเมืองทองธานี ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เลขที่บัญชี 147-1-03636-7 และแนบหลักฐานการโอนเงินชำระและส่งหลักฐานการโอนเงินค่าพิจารณาบทความ (ชำระค่าพิจารณาบทความหลังจากที่ผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงเบื้องต้นจากกองบรรณาธิการแล้วเรียบร้อยแล้ว โดยวารสารฯ จะแจ้งให้ทราบก่อนการชำระเงิน)

- ภาษาไทย บทความละ 3,000 บาท

- ภาษาอังกฤษ บทความละ 5,000 บาท

- สำหรับบุคลากร มสธ. ไม่เสียค่าใช้จ่าย

*บทความที่ไม่ผ่านการพิจารณา ทางวารสารฯ ขอสงวนสิทธิ์ในการคืนเงินค่าพิจารณาบทความ ไม่ว่าในกรณีใดๆ ทั้งสิ้น

3. บทความทุกเรื่องที่จะส่งเข้ามาพิจารณาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จะต้องมีการเขียนอ้างอิงเอกสารอื่นหรือเขียนแหล่งที่มาของข้อมูลที่น่ามาใช้ใน เนื้อหาและตอนท้าย (บรรณานุกรม) ของบทความ ในรูปแบบ APA Style

4. เมื่อบทความของท่านผ่านการพิจารณาและได้รับการแก้ไขแล้ว กองบรรณาธิการจะทำการเผยแพร่บทความของท่านในลักษณะบทความอิเล็กทรอนิกส์บนระบบต่อไป

นโยบายการพิจารณาถ้อยแถลงบทความ

1. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ ต้องผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวนอย่างน้อย 2 ท่านต่อบทความ โดยใช้การพิจารณาแบบ Double Blind Review

2. บทความ ข้อความ ภาพประกอบ ตารางประกอบ ที่ตีพิมพ์ในวารสารเป็นความคิดเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว ไม่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชแต่อย่างใด

3. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาและตัดสินใจตีพิมพ์บทความในวารสาร

4. บทความที่เสนอพิจารณาในวารสาร e-JODIL ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยส่งไปลงพิมพ์ เผยแพร่ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

5. บทความที่เคยนำเสนอในการประชุมวิชาการมาแล้ว ผู้เขียนบทความต้องให้การรับรองว่าบทความนั้นได้ปรับปรุงจากการนำเสนอในการประชุมจากที่ใดมาแล้ว และต้องมีการตั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความใหม่อีกครั้งหนึ่ง

6. บทความทุกบทความที่ได้รับการเผยแพร่ จะมีการกำหนดหมายเลข DOT ประจำบทความ

เงื่อนไขการส่งบทความ

1. ผู้สนใจส่งบทความ เพื่อพิจารณาเผยแพร่บนวารสาร e-JODIL ได้แก่ นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ บุคลากรในสังกัดสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งนิสิต นักศึกษา ที่มีผลงานทางวิชาการและประสงค์จะเผยแพร่ผลงานผ่านทาง วารสาร e-JODIL
2. ผู้เขียนบทความ ต้องสมัครเป็นสมาชิกวารสาร e-JODIL ก่อนส่งบทความเสนอพิจารณา
3. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อนและต้องไม่อยู่ในกระบวนการพิจารณาของวารสารหรือสิ่งตีพิมพ์อื่นใด

กำหนดการเผยแพร่

ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ฤทธิ์ สมบัติสมภพ

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน
สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

กองบรรณาธิการ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.อุษา บิกกินส์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สุบิน ยุระรัช	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรักษ์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์	มหาวิทยาลัยรังสิต
4. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา วนเศรษฐ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผู้เชี่ยวชาญภาษาต่างประเทศ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิตา เขี่ยมขันติถาวร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. รองศาสตราจารย์ ดร.มนวิภา วงจรุจร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
3. รองศาสตราจารย์จันทนา ทองประยูร	นักวิชาการอิสระ

คณะกรรมการบริหาร

1. อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	ที่ปรึกษา
2. ศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ฤทธิ์ สมบัติสมภพ	ที่ปรึกษา
3. รองอธิการบดีที่กำกับดูแลสถาบันวิจัยและพัฒนา	ประธาน
4. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา	กรรมการ
5. ผู้อำนวยการสำนักบรรณสารสนเทศ หรือผู้แทน	กรรมการ
6. ผู้อำนวยการสำนักคอมพิวเตอร์ หรือผู้แทน	กรรมการ
7. รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา	กรรมการ
8. ผู้จัดการวารสาร	กรรมการ
9. ผู้ดูแลระบบด้านเทคนิค	กรรมการ
10. ผู้ช่วยผู้ดูแลระบบด้านเทคนิค	กรรมการ
11. ผู้ช่วยผู้จัดการวารสาร	กรรมการและเลขานุการ

การติดต่อ

ฝ่ายพัฒนาและเผยแพร่งานวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

โทร. 0-2504-7588-9 โทรสาร 0-2503-4898

e-mail: e-jodil@stou.ac.th

เว็บไซต์: <https://tci-thaijo.org/index.php/e-jodil>

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิผู้ประเมินบทความ (Peer Review)

ประจำปี 11 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2564

ศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศาสตราจารย์รุ่งนภา พิตรปรีชา	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.เก็จกนก เอื้อวงศ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ชนะพล ศรีฤๅชา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลธิศ ดาราวงษ์	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
รองศาสตราจารย์ ดร.เชาว์ ไรจนแสง	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ธนศ ภูศิริ	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา โมสิกรัตน์	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.นวลจิตต์ เขาวงกิตพงศ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.นิคม ทาแดง	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา ภัสสรศิริ	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญศรี พรหมมาพันธุ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยฉัตร ล้อมขวการ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.พงศ์ประเสริฐ หกสุวรรณ	มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ ดร.รชพร จันทร์สว่าง	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ลักขณา คล้ายแก้ว	มหาวิทยาลัยรังสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.วงศา เล้าหศิริวงศ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ปราการเจริญ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
รองศาสตราจารย์ ดร.อรธณพ จินะวัฒน์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์จรินทร์ เทศวานิช	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา มีศิลปิกภัย	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิภาพร กำจรเมณกุล	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรชัย คุรุจิต	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิพิมล ประพินพงศกร	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิงห์ สิงห์ขจร	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์ เข้มทอง	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติพงศ์ กมลธรรมวงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สวัสดีค่ะ ท่านผู้อ่านทุกท่าน

แม้ว่าสถานการณ์ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทั้งในประเทศและทั่วโลกยังอยู่ภาวะที่ต้องระมัดระวังดูแลสุขภาพอย่างเต็มที่ และเป็นช่วงเวลาที่การฉีดวัคซีนโควิด 19 เป็นวาระแห่งชาติ แต่จำนวนของผู้สนใจส่งบทความวิจัยมาเผยแพร่ในวารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กลับมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ทั้งนี้เพราะวารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL) เป็นวารสารคุณภาพที่เผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการเป็นปีที่ 11 แล้ว และได้รับการรับรองคุณภาพอย่างต่อเนื่องจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ให้เป็นวารสารกลุ่มที่ 1 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563-2567 กองบรรณาธิการประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายสถาบันมาร่วมเป็นทีมงานที่ช่วยคัดกรอง คัดสรรบทความที่มีคุณภาพเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้สู่สังคม นโยบายในการบริหารจัดการวารสารยังคงเน้นกระบวนการประเมินคุณภาพบทความที่เข้มข้น จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณวุฒิและประสบการณ์ตรงตามเนื้อหาในบทความ เพื่อช่วยเติมเต็มให้บทความมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งยังให้ความสำคัญกับการเขียนอ้างอิงทางวิชาการที่ถูกต้อง

บทความในวารสารฉบับนี้จำนวน 15 บทความครอบคลุมเรื่องที่น่าสนใจที่ผู้อ่านสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้เกี่ยวกับระบบการเรียนการสอนทางไกล การเรียนการสอนแบบบูรณาการและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การพัฒนานวัตกรรมในสถานการศึกษาและสถานประกอบการต่างๆ การพัฒนากลยุทธ์การสื่อสาร และการใช้สื่อสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนในสังคมไทยเพื่อลดความรุนแรงในครอบครัว การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินธุรกิจ ข้อกำหนดเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการ วาทกรรมการเมือง และฮิโตะเทสสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว จะเห็นได้ว่าบทความทุกเรื่องล้วนเป็นบทความที่สามารถนำไปต่อยอดความรู้ได้ในสถานการณ์ปัจจุบัน

ดังนั้น สถานการณ์ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ทำให้นักวิชาการต้องทำงานจากที่บ้าน (Work from home) และทำงานผ่านระบบการสื่อสารออนไลน์ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ได้สร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยกันหาแนวทางแก้ปัญหาสังคม เศรษฐกิจผ่านกระบวนการวิจัย การเรียนรู้และการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้อ่านทุกท่านจะต้องดูแลสุขภาพให้แข็งแรงเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติ ขอขอบพระคุณผู้อ่านทุกท่านที่สนับสนุนและมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้ในวารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

รองศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน

บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความเรื่อง	หน้า
บทความวิจัย	
รูปแบบยูนิเวิร์สด้วยวิถีทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด	1
แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น	19
การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาทักษะการวิจัยของนักศึกษาวิชาชีพครู	38
การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิค การสอนโดยการสร้างเรื่องเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย	52
การพัฒนารูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะทางวิชาชีพสาธิตสุขชุมชนสำหรับหลักสูตร สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต ในระบบการเรียนการสอนทางไกล	68
การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาปทุมธานี	82
ความรับผิดชอบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในการปฏิบัติหน้าที่โดยประมาณ: ศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบวินัยกับความรับผิดชอบละเมิด	92
ระบบการพัฒนาระบบความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา	107
การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี	118
ข้อกำหนดเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการเชิงเปรียบเทียบ กรณีศึกษา: สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เยอรมนี ญี่ปุ่น	128
การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทุกระยะเสี่ยง	150
กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้สื่อสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนในสังคมไทยเพื่อลดความรุนแรง ในครอบครัว	171
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้	184
วาทกรรมการเมืองในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้ เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013-2014	197
การให้ความหมายและแนวโน้มของมิโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวกรณีศึกษาโรงแรม และรีสอร์ทในเครือเซ็นทารา	213

Received: 10-03-2020

Revised: 04-05-2020

Accepted: 12-05-2020

รูปแบบยูเลอร์นึ่งด้วยวิธีทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริม
ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด
U-learning Model with Interactive Scenario Video and Reflective Thinking to
Enhance Problem Solving Ability of Distance Undergraduate Students in
Open University

กิตติพันธ์ นาคมงคล¹

Kittiphan Nakmongkhon

Kittiphan.na@student.chula.ac.th

พรสุข ตันตระกูลโรจน์²

Pornsook Tantrungroj

Pornsook.t@chula.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบยูเลอร์นึ่งด้วยวิธีทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิดจากเอกสาร งานวิจัย และจากความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของนักศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบยูเลอร์นึ่งด้วยวิธีทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด และ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบยูเลอร์นึ่งด้วยวิธีทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ นักศึกษาทางไกล ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด จำนวน 384 คน และผู้เชี่ยวชาญสำหรับประเมินร่างรูปแบบ จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบประเมินวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ผลการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบยูเลอร์นึ่งเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา พบว่ารูปแบบยูเลอร์นึ่งฯ ประกอบด้วย 1.1) ปัจจัยนำเข้าหรือองค์ประกอบของยูเลอร์นึ่ง ประกอบด้วย 5 ปัจจัย

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Graduate Student in Educational Technology and Communications, Department of Educational Technology and Communications, Faculty of Education, Chulalongkorn University

² ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department of Educational Technology and Communications, Faculty of Education, Chulalongkorn University

คือ บุคลากร(Personnel) กิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activities) สื่อการเรียนรู้ (Learning Media) เครื่องมือ, อุปกรณ์, และเทคโนโลยีการสื่อสาร (tools, equipment and Information Technology) และแบบประเมินผล (Evaluation) 1.2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ (Learning Process) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Preparation Before Learning) ขั้นจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิด (Interactive Scenario Video Learning & Reflective Thinking Process) และขั้นประเมินผล (Appraising Stage) 1.3) ผลลัพธ์ (Output) คือความสามารถในการแก้ปัญหา ประกอบด้วย ขั้นระบุปัญหา ขั้นวิเคราะห์สาเหตุปัญหา ขั้นศึกษารวบรวมข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา ขั้นนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา และขั้นตรวจสอบผลการแก้ปัญหา 2) ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบยูเลอร์นิงด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหานักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.59, SD = 0.45) ผู้เชี่ยวชาญเห็นควรนำไปพัฒนาและศึกษาผลการทดลองต่อไป

คำสำคัญ: ยูเลอร์นิงด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์, การสะท้อนคิด, ความสามารถในการแก้ปัญหา

Abstract

The purposes of this study were to 1) study the composition of the U-learning model with interactive scenario video and reflective thinking to enhance problem solving ability of distance undergraduate students in open university from documents and research and the conditions and needs from students concerning the U-learning model with interactive scenario video and reflective thinking to enhance problem solving ability of distance undergraduate students in open university and 2) develop the U-learning model with interactive scenario video and reflective thinking to enhance problem solving ability of distance undergraduate students in open university. The samples used in research are divided into two groups: 1) 384 bachelor degree of long-distance learning students in a university and 2) long-distance evaluating experts. Research tools include questionnaires and assessments. Statistics used was percentage frequency and standard deviation. The results can be summarized as follows: 1) the study of concept papers studying students' opinions about the U-learning model to enhance problem solving ability found that the U-learning model consists of 1.1) the input factors or composition of the U-learning consists of 5 factors: personnel, learning activity, learning media, tools equipment and information technology, and evaluation 1.2) the learning process consists of three phases: 1) preparation before learning, 2) interactive scenario video learning & reflective thinking process and 3) appraising stage 1.3) output is the problem solving ability including stage problems, analysis problems, gather problems, proposing ideas and examine the results 2) the results of using U-learning model with interactive scenario video and reflective thinking to enhance problem solving ability of distance undergraduate students in open university is at the highest level ($\bar{X}$ = 4.59, SD = 0.45). Experts should apply this to use with their students.

Keywords: U-learning with Interactive Scenario Video, Reflective Thinking, Problem Solving Ability

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในชีวิตประจำวันคนเราย่อมประสบกับปัญหาอยู่เสมอ เมื่อมีปัญหาก็ต้องหาวิธีการแก้ปัญหาเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข การแก้ปัญหาถือเป็นทักษะเฉพาะบุคคลที่นำเอาความรู้หรือประสบการณ์จากสถานการณ์ของตนที่ผ่านมา มาพิจารณาหาทางแก้ปัญหานั้น (ปิยะดา ขุนเพชรวรรณ, 2557) อีกทั้งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 กระทรวงศึกษาธิการที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลการศึกษาทั้งหมดของประเทศตระหนักถึงคุณภาพของบัณฑิต ซึ่งเป็นผลผลิตสุดท้ายของการจัดการศึกษาออกสู่สังคม จึงส่งผลให้หน่วยงานในกำกับอย่าง สกอ. ได้กำหนดกรอบคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education, TQF:HEd) กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 5 ด้าน ซึ่งความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นหนึ่งในทักษะสำคัญทางปัญญา (Cognitive Skills:TQF3) (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552) เมื่อพิจารณาถึงผู้เรียนที่เรียนในระบบการเรียนการสอนทางไกล พบว่า มีการเรียนที่แตกต่างไปจากชั้นเรียนปกติ แม้จะตอบสนองการศึกษาตลอดชีวิตรวมทั้งกระจายโอกาสทางการศึกษาให้เท่าเทียมกันและเป็นการเรียนที่ห่างไกลผู้สอนอยู่ห่างกันกับผู้เรียนและผู้เรียนจะต้องพยายามเพิ่มขึ้นจากการทำความเข้าใจและศึกษาบทเรียน เป็นการเรียนการสอนที่เน้นการศึกษาด้วยตนเอง โดยการศึกษาทางไกลจะเน้นการใช้สื่อต่างๆ ทั้งสื่อหลักและสื่อเสริม เป็นการนำเทคโนโลยีการศึกษามาใช้ในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากผู้สอนสู่ผู้เรียน (เชมณัญญ์ มิ่งศิริธรรม, 2558; ธนัทธัญญ์ ฉัตรภัก-รัตน์, 2556) การใช้รูปแบบเรียนรู้แบบยูเลิร์นนิ่ง (U-learning) เป็นการเรียนรู้ในรูปแบบของสื่อดิจิทัล ที่สามารถเรียนได้ทุกที่ทุกเวลาโดยไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ จึงทำให้เกิดความยืดหยุ่นในการเรียน สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว

ซึ่งการเรียนรู้จะสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมต่างๆ ตามบริบทของผู้เรียน นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนทางไกลจะมีการจัดเตรียมสื่ออย่างเป็นระบบ มีการใช้สื่อประสมหลายๆ อย่างร่วมกัน โดยสื่อภาพและเสียง หรือวีดิทัศน์ จะเห็นว่ามันมาใช้ควบคู่กับการเรียนการสอนทุกยุคทุกสมัย โดยมีการพัฒนามาตามเวลา จนปัจจุบันที่มีการบูรณาการการใช้ปฏิสัมพันธ์เข้ากับสื่อภาพและเสียง เป็นวีดิทัศน์แบบมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive video) สื่อเหล่านี้สามารถทำให้บทเรียนมีความน่าสนใจ ได้รับความสนใจให้เกิดขึ้นและ ผู้เรียนในระบบการสอนทางไกลส่วนใหญ่เป็นวัยทำงานและเป็นผู้ใหญ่ (Morton, 2018) การนำเสนอด้วยการใช้สถานการณ์ (Scenario) หรือกรณีที่เกี่ยวข้องกับความเป็นจริง จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจและมีความรู้สึกร่วมต่อเหตุการณ์ได้ดี เนื่องจากผู้เรียนจะยอมรับและเรียนรู้ได้ดีก็ต่อเมื่อผู้เรียนมองเห็นประโยชน์ที่ได้รับ สามารถประยุกต์ใช้กับการทำงานและชีวิตประจำวัน (Phadke, 2017) จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า กระบวนการเรียนที่สามารถส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาได้นั้นคือ การสะท้อนคิด ซึ่งเป็นวิธีการพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบด้วยเหตุผลและประสบการณ์ที่ศึกษา โดยเชื่อมโยงประสบการณ์มาอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่และวัยทำงานเช่นกัน (ชมพูนุท บุญอากาศ, 2559; ดุจเดือน เขียวเหลือง, 2556)

ด้วยเหตุผลข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนทางไกล เพื่อศึกษารูปแบบการผสมผสานสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยสนับสนุนความสามารถในการแก้ปัญหาที่จะเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนารูปแบบยูเลิร์นนิ่งด้วยวีดิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของนักศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบยูเลิร์นนิ่งด้วยวีดิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดฯ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบยูเลิร์นนิ่งด้วยวีดิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดฯ

นิยามศัพท์

ยูเลิร์นนิ่ง (U-learning) หมายถึง ระบบบริหารจัดการเรียนรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบของสื่อดิจิทัล ที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ ทุกเวลาผ่านอุปกรณ์ไร้สาย ไวไฟ และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีความยืดหยุ่นในการเรียน สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งการเรียนรู้จะสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมต่างๆ ตามบริบทของผู้เรียน

วีดิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive Scenario video) หมายถึง วีดิทัศน์ที่นำเสนอด้วยสถานการณ์ตัวอย่าง มีส่วนของการสร้างปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียนกับเนื้อหา ผู้เรียนสามารถคลิกโต้ตอบภายในวีดิทัศน์สถานการณ์ด้วยการเล่นวีดิทัศน์ด้วยตนเองโดยตอบคำถามหรือตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่นำเสนอ

การสะท้อนคิด (Reflective Thinking) หมายถึง กระบวนการที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์พิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ ด้วยเหตุผล ความเชื่อ และหลักการที่ได้ศึกษา โดยเชื่อมโยงประสบการณ์มาอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น โดยการสะท้อนคิดนั้นมีกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 อธิบายสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้น ขั้นที่ 2 อธิบายความรู้สึกต่อสถานการณ์ ขั้นที่ 3 บอกแนวคิด/หลักการ/ความเชื่อที่สนับสนุนการกระทำ ขั้นที่ 4 นำข้อสรุปไปปฏิบัติ ขั้นที่ 5 สะท้อนคิดการเรียนรู้/ประสบการณ์ใหม่ที่ต่างจากเดิม

ความสามารถในการแก้ปัญหา (Problem Solving Ability) หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจเลือกแก้ไขปัญหาเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ถุกสร้างขึ้นในรูปแบบวิธีคิดซึ่งเป็นการสร้างสถานการณ์ตัวอย่าง โดยรูปแบบวิธีการคิดแก้ปัญหาของแต่ละบุคคลมีได้แตกต่างกัน ประกอบด้วย 1) ขั้นระบุปัญหา 2) ขั้นวิเคราะห์สาเหตุปัญหา 3) ขั้นศึกษารวบรวมข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา 4) ขั้นนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา 5) ขั้นตรวจสอบผลการแก้ปัญหา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับนักพัฒนาสื่อและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้นำข้อมูลจากการวิจัยนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้
2. ได้รูปแบบยูเลอร์นิ่งด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการวิจัย โดยบทความนี้จะนำเสนอระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบยูเลอร์นิ่งฯ ซึ่งแบ่งออกเป็น ตอนที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบยูเลอร์นิ่งฯ ตอนที่ 2 การสังเคราะห์รูปแบบยูเลอร์นิ่งฯ และตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบยูเลอร์นิ่งฯ

ประชากรและตัวอย่างในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่
  - 1.1 นักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด แบ่งเป็นนักศึกษาเป็น นักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่กำลังศึกษาระหว่างปีการศึกษา 2556-2560 จำนวน 141,832 คน (กองแผนงาน, 2561) และนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่กำลังศึกษาระหว่างปีการศึกษา 2553-2561 จำนวน 98,508 คน (งานนโยบายและแผน, 2561) รวมทั้งสิ้น 240,340 คน
2. ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่
  - 2.1 ตัวอย่างที่ใช้ในการสอบถามความคิดเห็น คือ นักศึกษาทางไกล ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน ประเมินค่าสัดส่วนของประชากรมากกว่าหรือเท่ากับ 100,000 คน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 384 คน (Krejcie & Morgan, 1970, pp.607-610)

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร (คน)	ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
240,340	มากกว่าหรือเท่ากับ 100,000	384

- 2.2 ผู้เชี่ยวชาญประเมินร่างรูปแบบฯ 4 ด้าน จำนวน 7 คน ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนทางไกล 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้แบบการสะท้อนคิด และ 4) ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านมีคุณสมบัติเป็นอาจารย์ผู้สอนหรือผู้มีประสบการณ์ในการสอนอย่างน้อย 3 ปีและ/หรือเป็นผู้มีประสบการณ์ในการเขียนหนังสือหรือตำราเรียน หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของนักศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบยูเลอร์นิงด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดฯ

2. แบบประเมินร่างรูปแบบยูเลอร์นิงด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดฯ

วิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบยูเลอร์นิงด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิดและการศึกษาความคิดเห็นจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษา โดยผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบฯ ได้แก่ 1) การศึกษาทางไกล ด้านความหมาย หลักการ องค์ประกอบหลักของการศึกษาทางไกล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดขอบข่ายของรูปแบบฯ 2) การเรียนรู้แบบยูเลอร์นิง ด้านความหมาย คุณลักษณะ การเปรียบเทียบกระบวนการเรียนรู้ของการเรียนรู้แบบยูเลอร์นิง สภาพแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้แบบยูเลอร์นิง เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบของรูปแบบฯ 3) วิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์ เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบของรูปแบบฯ 4) การสะท้อนคิด ด้านความหมาย ลักษณะ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง กระบวนการ และการจัดการเรียนรู้โดยการสะท้อนคิด เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบในส่วนของการบวนการเรียนการสอน และ 5) ความสามารถในการแก้ปัญหา ด้านความหมาย กระบวนการและขั้นตอนการแก้ปัญหา ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา และแนวทางการวัดความสามารถในการแก้ปัญหา เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบของรูปแบบฯ

1.2 นำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด เกี่ยวกับสภาพและความต้องการของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบฯ ลักษณะของแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาเป็นการผสมผสานระหว่างข้อคำถามแบบปิดและข้อคำถามแบบเปิด

1.3 นำร่างของแบบสอบถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเหมาะสม

1.4 นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item - Objective Congruence: IOC) พบว่าค่า IOC ของแบบสอบถามมีค่าเท่ากับ .95 ซึ่งมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ขึ้นไป สามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้ (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2547, น.272)

1.5 นำข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขก่อนที่จะนำไปใช้จริง

1.6 ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถามสำหรับนักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรี จำนวน 384 ชุด

1.7 นำผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามสำหรับนักศึกษามาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยายโดยหาค่าความถี่และร้อยละ

2. ร่างรูปแบบยูเลอร์นิงด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาทางไกล ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด ผู้วิจัยดำเนินการร่างรูปแบบฯ โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 เป็นพื้นฐานในการสร้างร่างรูปแบบฯ โดยผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลสำคัญที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบฯ มาพิจารณาและกำหนดเป็นองค์ประกอบและขั้นตอนการเรียนรู้ของรูปแบบฯ

2.2 ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ

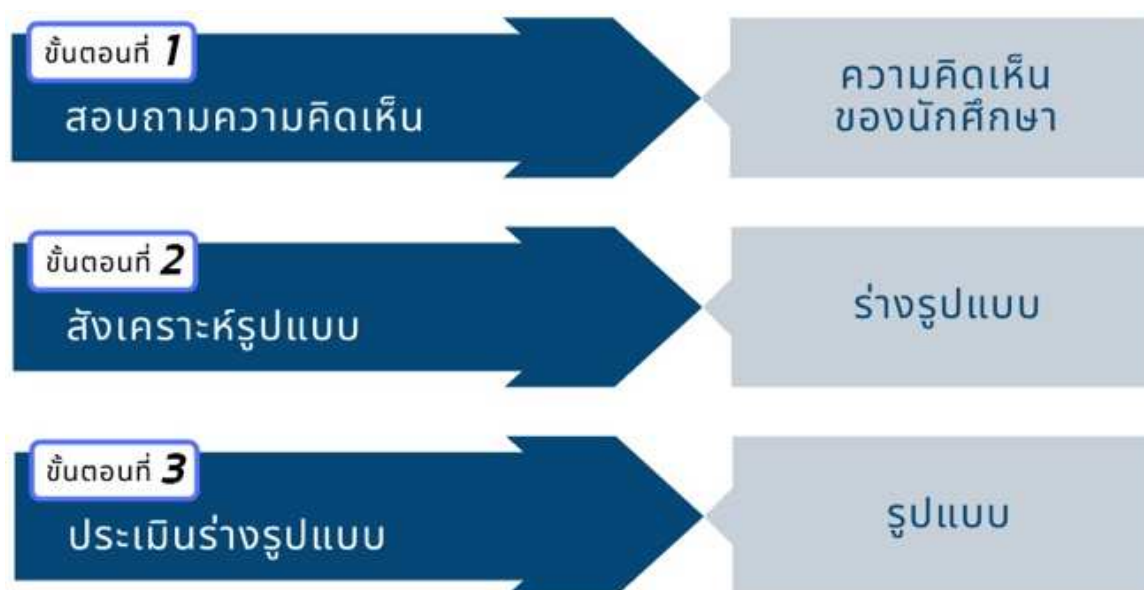
1) นำร่างรูปแบบฯ ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแล้วปรับปรุงตามคำแนะนำ

2) นำร่างรูปแบบฯ ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนทางไกล 2 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา 2 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้แบบการสะท้อนคิด 2 คน และ 4) ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา 1 คน โดยเรียบเรียงเป็นข้อคำถามในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ ในการสื่อความหมาย ด้านความครอบคลุมเนื้อหา ด้านความเหมาะสมในการนำไปใช้ รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3) นำผลการประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบฯ มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความหมายของระดับคะแนน และการแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมของร่างรูปแบบฯ ที่ออกแบบขึ้น โดยเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับตามแนวคิดตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert's scale, 1932 อ้างถึงใน พิชิต ฤทธิ์เจริญ, 2544)

2.3 ปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบฯ ตามที่ผู้เชี่ยวชาญได้ทำการตรวจสอบและให้คำแนะนำ

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย วารสารที่กล่าวมาข้างต้น และรวบรวมข้อมูลและผลที่ได้จากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์และสรุปสาระสำคัญของข้อมูลเพื่อนำมากำหนดเป็นองค์ประกอบและขั้นตอนของรูปแบบฯ และนำมาประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ โดยแสดงเป็น 3 ขั้นตอน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการสังเคราะห์รูปแบบฯ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบยูเลอร์นิ่งด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์ และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด

1.1 สถานภาพทั่วไปของนักศึกษา

นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 60.68) มีอายุ 18-36 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 63.80) โดยศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมากที่สุด (ร้อยละ 84.11) ศึกษาอยู่คณะบริหารธุรกิจ/สาขาวิชาการจัดการ มากที่สุด (ร้อยละ 30.99) รองลงมาคือคณะนิติศาสตร์/สาขาวิชานิติศาสตร์ (ร้อยละ 15.89) และคณะศึกษาศาสตร์/สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ (ร้อยละ 15.63) ส่วนของวุฒิการศึกษาสูงสุดพบว่า มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด (ร้อยละ 49.74)

เมื่อสอบถามถึงสถานภาพทางการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานของนักศึกษาพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาควบคู่กับการทำงาน (ร้อยละ 91.93) ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงาน (ร้อยละ 96.09) โดยมีประสบการณ์การทำงานแบบเต็มเวลา (ร้อยละ 52.03)

นักศึกษาเคยเรียนรู้ด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ (เอกสาร/ตำรา) มากที่สุด (ร้อยละ 29.69) รองลงมาคือสื่ออิเล็กทรอนิกส์/คอมพิวเตอร์ (ร้อยละ 20.14) และสื่อการเรียนรู้ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 19.02) นักศึกษาเคยมีประสบการณ์การเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (E-learning) (ร้อยละ 51.05) โดยเคยเรียนเป็นบางครั้ง (2-3 ครั้งต่อชุดวิชา) (ร้อยละ 44.13) เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการติดตามรับชมรายการ พบว่า เพื่อทบทวนเนื้อหาสาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้มากที่สุด (ร้อยละ 52.80)

ข้อมูลปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนทางไกลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พบว่า นักศึกษาเคยมีประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านปฏิสัมพันธ์ผู้เรียนกับเนื้อหาวิชา/บทเรียน/สื่อการเรียนรู้ (ร้อยละ 85.12) รองลงมาคือผู้เรียนกับผู้สอน (ร้อยละ 10.23) และผู้เรียนกับผู้เรียน (ร้อยละ 4.65)

สื่อการสอนที่นักศึกษาเคยเห็นผู้สอนใช้ในการสอนทางไกลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้แก่ นำเสนอด้วยโปรแกรมนำเสนอ (PowerPoint) (ร้อยละ 24.60) รองลงมาคือการนำเสนอด้วยสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) (ร้อยละ 18.85) และการนำเสนอด้วยไฟล์ภาพ เสียง ที่อัปโหลดไว้บนอินเทอร์เน็ต (Podcast) (ร้อยละ 18.32) และน้อยที่สุดคือนำเสนอด้วยวิดีโอที่แบบมีปฏิสัมพันธ์บนอินเทอร์เน็ต (Interactive video) (ร้อยละ 9.36)

เมื่อสำรวจข้อมูลวัสดุ อุปกรณ์หรือเทคโนโลยีที่นักศึกษาเคยใช้ในการเรียนรู้ พบว่า นักศึกษาเคยใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking) (ร้อยละ 14.21) รองลงมาคือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) (ร้อยละ 10.92) นอกจากนี้ยังพบว่าวัสดุ อุปกรณ์หรือเทคโนโลยีที่นักศึกษาเคยใช้ในการเรียนรู้น้อยที่สุดคือ วิดีทัศน์แบบมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive video) (ร้อยละ 1.99) และวิดีโอที่มีการใช้สถานการณ์ (Scenario video) (ร้อยละ 1.43)

1.2 ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบยูเลอร์นิ่ง

ส่วนที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบ

จากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของปฏิสัมพันธ์ รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียน และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อรูปแบบยูเลอร์นิ่งด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิด พบว่า ลักษณะปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนที่นักศึกษาเห็นด้วยมากที่สุดคือ ปฏิสัมพันธ์ผู้เรียนกับเนื้อหา (ร้อยละ 46.64) รองลงมาคือปฏิสัมพันธ์ผู้เรียนกับผู้สอน (ร้อยละ 34.10) และเมื่อสอบถามถึงลักษณะที่เหมาะสมของรูปแบบฯ พบว่า เป็นการใช้สถานการณ์ในการสอน ทำกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่ออธิบาย ยกตัวอย่างหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระในบางประเด็นที่ยากแก่การทำความเข้าใจมากที่สุด (ร้อยละ 34.04) รองลงมาคือ เป็นการสอนเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง (ร้อยละ 25.78) นอกจากนี้ยังเห็นว่า สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อรูปแบบฯ มากที่สุดคือ มีคู่มือเพื่อชี้แจงขั้นตอนและแนะนำวิธีการเรียนรู้อย่างครบถ้วนและชัดเจน (ร้อยละ 36.86) และมีการใช้เครื่องมือการติดต่อสื่อสารที่หลากหลายเพื่อใช้ติดต่อประสานงานได้อย่างทันทั่วทั้งที่ (ร้อยละ 31.57)

ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับเครื่องมือและเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียน พบว่า นักศึกษาส่วนมากเห็นว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking) มีความเหมาะสมมากที่สุด (ร้อยละ 12.57) รองลงมาคือสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) (ร้อยละ 11.71) ด้านการประเมินผล นักศึกษาเห็นว่าควรประเมินผลจากการสอบและคะแนนกิจกรรม (ร้อยละ 71.09) รองลงมา ประเมินจากผลคะแนนสอบ (ร้อยละ 17.97)

นักศึกษาเสนอแนะเพิ่มเติมว่า การเรียนออนไลน์ถ้าจัดการระบบดีและมีทุกวิชาจะดีมากเนื่องจากเป็นสิ่งที่ควรนำมาใช้เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้แบบสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน รูปแบบยูเลอร์นิ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้ที่

อยู่ในวัยทำงาน วัยกลางคน ซึ่งบุคคลต่างๆ นี้ มักมีประสบการณ์ในการทำงานในด้านต่างๆ ทำให้การสะท้อนคิดด้วยวิดิทัศน์ นั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น และสนับสนุนการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น โดยองค์ประกอบของรูปแบบยูเลอร์นิง ด้วยวิดิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิด ตามความคิดเห็นของนักศึกษา สามารถแบ่งได้ 5 ปัจจัย คือ บุคลากร กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้/ปฏิสัมพันธ์ เครื่องมือ อุปกรณ์ เทคโนโลยี และประเมินผล

ส่วนที่ 2 วิธีการเรียนการสอนรูปแบบฯ

การเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน พบว่า นักศึกษาส่วนมากเห็นว่าควรเลือกใช้สื่อเอกสารและคลิปวิดิทัศน์ (ร้อยละ 38.80) การปฐมนิเทศควรชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเรียน ควรให้ผู้สอนเป็นผู้อธิบายด้วยตนเอง (ร้อยละ 37.76) รองลงมา จัดทำวิดิทัศน์ให้ผู้เรียนและแสดงบนระบบฯ (ร้อยละ 35.94)

ลักษณะและรูปแบบของวิดิทัศน์ที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ พบว่า รูปแบบของวิดิทัศน์ที่ทำให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาสาระได้ดียังคงเป็นแบบการบรรยายประกอบภาพ (ร้อยละ 32.49) และสนทนา (ร้อยละ 25.60) และละคร บทบาทสมมติ (ร้อยละ 18.36) โดยลักษณะของรูปแบบวิดิทัศน์ที่น่าสนใจ คือ มีภาพประกอบหลากหลายทั้งภาพนิ่งและเคลื่อนไหวมากที่สุด (ร้อยละ 33.49) รองลงมาคือเป็นวิดิทัศน์แบบมีปฏิสัมพันธ์ ตอบโต้ผู้ใช้ด้วยคำถาม (ร้อยละ 25.66) และสอดแทรกละคร บทบาทสมมติ (ร้อยละ 19.88) และเมื่อนำวิดิทัศน์มาประกอบการเรียนแบบยูเลอร์นิงฯ วิดิทัศน์นั้นควรมีลักษณะคือ เป็นวิดิทัศน์บรรยายประกอบภาพ (ร้อยละ 26.28) รองลงมาคือ เป็นวิดิทัศน์สั้นๆ ความยาวไม่เกิน 10 นาที (ร้อยละ 20.30) และเป็นละคร หรือการใช้สถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง (ร้อยละ 14.88) และเมื่อถามถึงรูปแบบปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาได้ดีที่สุด มากที่สุดคือ การแทรกคำถามระหว่างวิดิทัศน์ด้วยการหยุดตอบ (ร้อยละ 46.88) รองลงมาคือ การแทรกภาพเคลื่อนไหวและจุดสนใจ (ร้อยละ 29.43)

นอกจากนี้พบว่า แหล่งค้นคว้าข้อมูลสำหรับการเรียนรู้ที่นักศึกษาเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ แหล่งรวมข้อมูลจากเว็บไซต์ (Online Portal) (ร้อยละ 44.27) รองลงมาคือ ไฟล์ภาพ เสียง หรือวิดิทัศน์ที่อัปโหลดไว้บนอินเทอร์เน็ต (Podcast) (ร้อยละ 36.98) และนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการวัดและประเมินผลคือ ผู้สอน ผู้เรียนและเพื่อนประเมินผลร่วมกัน (ร้อยละ 39.84)

นักศึกษาเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ผู้สอนควรแนะนำหรือสาธิตการเรียนการสอนรูปแบบยูเลอร์นิงแก่ผู้เรียน จนมั่นใจว่า ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการ สามารถเรียนผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ทุกชนิดได้ในทุกที่ และทุกเวลาที่สะดวก และควรเตรียมวิดิทัศน์สถานการณ์ต่างๆ ที่สอดคล้องกับบทเรียน โดยในองค์ประกอบของวิดิทัศน์ควรมีทั้งส่วนนำที่เป็นการอธิบายความรู้ ส่วนที่เป็นสถานการณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ และส่วนสรุปที่เป็นการฝึกให้ผู้เรียนนำข้อความรู้และจากสถานการณ์ที่ได้ชมไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น

วิธีการเรียนรู้นั้นต้องมีความหลากหลายและขึ้นอยู่กับลักษณะของเนื้อหา เข้าศึกษาได้ง่ายและสะดวก จัดให้มีเนื้อหาที่ชัดเจน นำเสนออย่างน่าสนใจ เปิดโอกาสให้คิด ทั้งควรแนะนำเนื้อหา หรือแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องไปศึกษาเพิ่มเติมเอง การจัดกิจกรรมที่ทำให้ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ในการโต้ตอบกันได้ ใช้วิธีการเพื่อให้เกิดความอยากรู้อยากหาคำตอบ เช่น ทำให้นักรับข่าวสารมีส่วนร่วม กระตุ้นให้เรียนรู้ต่อยอด เปิดโอกาสให้คิด แสดงความคิดเห็น มีการสรุปในตอนท้ายเน้นหัวข้อที่สำคัญๆ สะท้อนคิดและสรุปความที่ได้รับ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และสุดท้ายคือ คำถามย้อนกลับถึงผู้เรียนว่ามีความเข้าใจมากน้อยเพียงใด การตอบข้อสงสัยที่ชัดเจน ถูกต้อง และรวดเร็ว จะสร้างความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น แต่ต้องหาวิธีการเก็บข้อมูลที่สะท้อนความคิดของผู้เรียนเพื่อนำไปสู่การวัดผลความรู้ของผู้เรียนอย่างเหมาะสม

ส่วนที่ 3 กิจกรรมการเรียนการสอนรูปแบบฯ

วิธีการกระตุ้นความสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า วิธีการกระตุ้นความสนใจที่ผู้สอนใช้กระตุ้นความสนใจของนักศึกษามากที่สุด ได้แก่ กระตุ้นด้วยการใช้สื่อที่หลากหลาย เช่น ไฟล์ภาพ เสียง วิดิทัศน์แบบมีปฏิสัมพันธ์ (ร้อยละ 28.13) รองลงมาคือ กระตุ้นด้วยการนำเสนอคำถามที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา (ร้อยละ 25.52) และกระตุ้นด้วยการเปิดโอกาสให้ท่านมีส่วนร่วมในการเรียน (ร้อยละ 23.70)

ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการสะท้อนคิดที่นักศึกษาเห็นด้วยมากที่สุดคือการสะท้อนคิดหลังจากเรียนรู้ด้วยวิดิทัศน์แล้ว (ร้อยละ 63.02) และการสะท้อนคิดระหว่างชมวิดิทัศน์ (ร้อยละ 34.11)

เทคโนโลยีที่นำมาใช้นำเสนอเนื้อหาผ่านระบบบริหารจัดการเรียนรู้แบบยูเลอร์นิงด้วยวิดิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิด พบว่า เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้นำเสนอเนื้อหาผ่านระบบบริหารจัดการเรียนรู้แบบยูเลอร์นิงด้วยวิดิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดที่นักศึกษาเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ สื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) (ร้อยละ 19.43) รองลงมาคือ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) (ร้อยละ 14.68) และบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-learning) (ร้อยละ 13.59)

นักศึกษาเสนอแนะเพิ่มเติมว่า กิจกรรมการเรียนรู้ควรเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา จัดกิจกรรมการสะท้อนคิด ใช้สถานการณ์ของตมมาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน วิเคราะห์หลักการที่ได้ศึกษา โดยเชื่อมโยงประสบการณ์มาอธิบายในสิ่งที่เกิดขึ้น ก่อให้เกิดมุมมองใหม่ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจและการแก้ปัญหา เป็นกิจกรรมที่แสดงถึงชีวิตประจำวัน บูรณาการกับความเป็นจริง ประยุกต์ใช้กับสถานการณ์อื่นหรือบทเรียนอื่น มีการประเมินผลร่วมกัน โดยการซักถามผ่านบอร์ดหรือสะท้อนคิดตอบโต้ผ่านวิดิโอ การเรียนรู้แบบตั้งคำถาม จะได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอน ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดและเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น นอกจากนี้ยังกระตุ้นเร้าความสนใจบ่อยๆ ด้วยสื่อหลากหลายรูปแบบ จะช่วยให้เนื้อหาเข้าใจง่าย โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้เรียนและผู้สอน

ส่วนที่ 4 ความสามารถในการแก้ปัญหา

ลักษณะปัญหาที่จะนำมาใช้เพื่อฝึกความสามารถในการแก้ปัญหามากที่สุด ได้แก่ ผสมผสานปัญหาที่มีโครงสร้างชัดเจนและปัญหาที่มีโครงสร้างไม่ชัดเจน (ร้อยละ 45.05) รองลงมาคือ ปัญหาที่มีโครงสร้างชัดเจน (ร้อยละ 42.97)

นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์การเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (E-Learning) ในวิชาที่ส่งเสริมการแก้ปัญหา (ร้อยละ 45.05) ส่วนที่เหลือนั้นมีประสบการณ์การเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (E-Learning) ในวิชาที่ส่งเสริมการแก้ปัญหา (ร้อยละ 41.67) และนักศึกษาเกือบทั้งหมดคิดว่าความสามารถในการแก้ปัญหานั้นมีความสำคัญ (ร้อยละ 98.44)

กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาที่นักศึกษาเห็นด้วยสามอันดับแรก ได้แก่ เรียนกับสถานการณ์ (ร้อยละ 18.94) สรุปเรื่องราว (ร้อยละ 14.83) และการสะท้อนคิด (ร้อยละ 11.63) และเมื่อพิจารณาถึงบทบาทของผู้สอน พบว่า จัดกิจกรรมการเรียนโดยใช้สถานการณ์ต่างๆ ให้ใกล้เคียงกับชีวิตจริง (ร้อยละ 24.10) รองลงมาคือ ฝึกให้เป็นคนช่างสังเกต เกิดความสงสัยและอยากรู้คำตอบ (ร้อยละ 16.40)

ตอนที่ 2 ผลการสังเคราะห์รูปแบบยูเลอร์นิงด้วยวิดิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย เกี่ยวกับแนวคิดการศึกษาทางไกล การเรียนรู้แบบยูเลอร์นิง วิดิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์ การสะท้อนคิด และความสามารถในการแก้ปัญหา และจาก

การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของนักศึกษา นำมาวิเคราะห์และสรุปเป็นองค์ประกอบและขั้นตอนของรูปแบบยูเลอร์นิงด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด สรุปได้ดังนี้

รูปแบบยูเลอร์นิงด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด (ภาพที่ 3) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักคือ ปัจจัยนำเข้าหรือองค์ประกอบของยูเลอร์นิง (Input Factors) กระบวนการจัดการเรียนรู้ (Learning Process) และผลลัพธ์ (Output)

ปัจจัยนำเข้าหรือองค์ประกอบของยูเลอร์นิง (Input Factors) ประกอบด้วย 5 ปัจจัย ได้แก่ บุคลากร (Personnel) กิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activities) สื่อการเรียนรู้ (Learning Media) เครื่องมือ, อุปกรณ์, และเทคโนโลยีการสื่อสาร (Tool, Equipment and Information Technology) และแบบประเมินผล (Evaluation)

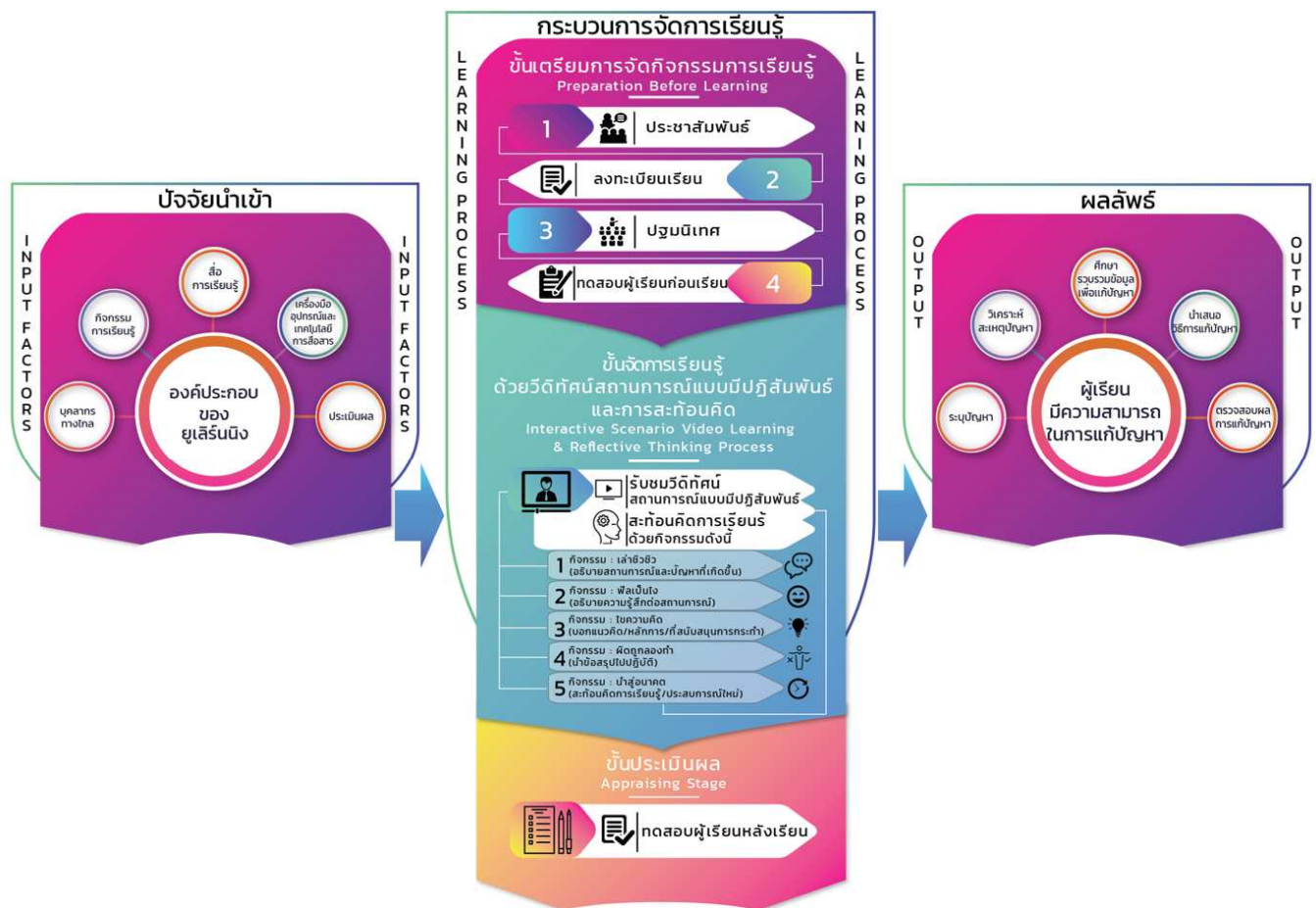
กระบวนการจัดการเรียนรู้ (Learning Process) ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Preparation Before Learning) ขั้นตอนจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิด (Interactive Scenario Video Learning & Reflective Thinking Process) และขั้นประเมินผล (Appraising Stage) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนเตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Preparation Before Learning) แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ ประชาสัมพันธ์ ลงทะเบียนเรียน ปฐมนิเทศ และทดสอบผู้เรียนก่อนเรียน

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิด (Interactive Scenario Video Learning & Reflective Thinking Process) เป็นขั้นตอนการศึกษาเรียนรู้จากระบบบริหารจัดการเรียนรู้แบบยูเลอร์นิง ด้วยการชมวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์ โดยระหว่างชมวิธีทัศนนั้น จะดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บนคลิปวิธีทัศนนั้น ตามขั้นตอนการสะท้อนคิด แบ่งได้เป็น 5 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ อธิบายสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้น อธิบายความรู้สึกดต่อสถานการณ์ บอกแนวคิด/หลักการ/ความเชื่อที่สนับสนุนการกระทำ นำข้อสรุปไปปฏิบัติ และสะท้อนคิดการเรียนรู้/ประสบการณ์ใหม่ที่ต่างจากเดิม

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นประเมินผล (Appraising Stage) เป็นการทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียน เพื่อวัดความสามารถของผู้เรียนใน 5 ลักษณะ คือ 1) ความสามารถในการระบุปัญหา 2) ความสามารถในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา 3) ความสามารถในการศึกษารวบรวมข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา 4) ความสามารถในการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา และ 5) ความสามารถในการตรวจสอบผลการแก้ปัญหา ผ่านการใช้แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาซึ่งเป็นแบบทดสอบปรนัย 3 สถานการณ์ 4 ตัวเลือก และประเมินการสะท้อนคิดระหว่างทำกิจกรรม จากแบบประเมินการสะท้อนคิดเพื่อการแก้ปัญหาทั้ง 5 ขั้นตอน

ผลลัพธ์ (Output) คือ ความสามารถในการตัดสินใจเลือกแก้ไขปัญหาเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ถูกสร้างขึ้นในรูปแบบวิธีทัศน เป็นการคิดค้นหาแนวทางเพื่อให้ได้การปฏิบัติที่เหมาะสม โดยรูปแบบวิธีการคิดแก้ปัญหของแต่ละบุคคลมีได้แตกต่างกัน ประกอบด้วย 1) ขั้นระบุปัญหา 2) ขั้นวิเคราะห์สาเหตุปัญหา 3) ขั้นศึกษารวบรวมข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา 4) ขั้นนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา 5) ขั้นตรวจสอบผลการแก้ปัญหา

ภาพที่ 3 รูปแบบยูเลอร์นิงด้วยวีดิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหานักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด

ตอนที่ 3 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบยูเลอร์นิงด้วยวีดิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหานักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินร่างรูปแบบยูเลอร์นิงด้วยวีดิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหานักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนทางไกล ด้านเทคโนโลยีการศึกษาและด้านความสามารถในการแก้ปัญหาจำนวน 7 คน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. รายละเอียดของรูปแบบยูเลอร์นึ่งด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิด	4.57	0.43	มากที่สุด
2. กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบยูเลอร์นึ่งด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิด	4.64	0.40	มากที่สุด
3. การนำรูปแบบยูเลอร์นึ่งด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดไปทดลองใช้	4.57	0.53	มากที่สุด
รวม	4.59	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินรูปแบบของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อรูปแบบยูเลอร์นึ่งด้วยวิธีทัศนสถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่ามีเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.59, SD = 0.45) หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมต่อการส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาและสามารถนำไปใช้จริง

อภิปรายผล
1. การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบยูเลอร์นึ่ง
สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการสำรวจความคิดเห็นพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีประสบการณ์เคยเรียนรู้ด้วยสื่อทั้งสื่อสิ่งพิมพ์, สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อการเรียนรู้ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จากนั้นมีประสบการณ์การเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (E-Learning) ด้วยการรับชมรายการเพื่อทบทวนเนื้อหาสาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ เพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสอนโดยเคยเห็นผู้สอนใช้โปรแกรมนำเสนอ (PowerPoint) และสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) ในการสอนทางไกลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต แต่ที่น้อยที่สุดคือนำเสนอด้วยวิธีทัศนแบบมีปฏิสัมพันธ์บนอินเทอร์เน็ต (Interactive video) เนื่องจากเป็นารเรียนการสอนรูปแบบใหม่ สอดคล้องกับแนวคิดของ นรินทร์ นนทมาลย์ (2561) ที่กล่าวว่า การเรียนการสอนทางไกลในยุคปัจจุบันจะมีความยืดหยุ่นคล่องตัวและเรียนรู้ผ่านอินเทอร์เน็ตจากคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์เคลื่อนที่

นักศึกษามีประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มากที่สุดคือปฏิสัมพันธ์ผู้เรียนกับเนื้อหาวิชา/บทเรียน/สื่อการเรียนรู้ รองลงมาคือผู้เรียนกับผู้สอน และผู้เรียนกับผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ นรินทร์ นนทมาลย์ (2561) ที่กล่าวว่า รูปแบบของการสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้สอน ควรที่จะให้มีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนร่วมกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอนประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ของการเรียนการสอน

นักศึกษาส่วนใหญ่เคยใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking) และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) สอดคล้องกับรายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2561 ของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่ได้สำรวจและนำเสนอผลไว้ว่า กิจกรรมการใช้งานผ่านอินเทอร์เน็ตที่คนไทยใช้มากที่สุด ได้แก่ 1) การใช้สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ ร้อยละ 93.6 และ 2) การรับ-ส่งอีเมล ร้อยละ 74.2 (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2562)

การออกแบบรูปแบบยูเลอร์นิง

ลักษณะของรูปแบบที่เหมาะสม เป็นการใช้สถานการณ์ในการสอน ทำกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่ออธิบาย ยกตัวอย่างหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระในบางประเด็นที่ยากแก่การทำความเข้าใจ โดยปฏิสัมพันธ์ผู้เรียน กับเนื้อหา มีคู่มือเพื่อชี้แจงขั้นตอนและแนะนำวิธีการเรียนรู้อย่างครบถ้วนและชัดเจน มีการใช้เครื่องมือการติดต่อสื่อสาร ที่หลากหลายเพื่อใช้ติดต่อประสานงานได้อย่างทันท่วงที ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking) สื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) มีการประเมินจากผลการสอบและคะแนนกิจกรรม สอดคล้องกับแนวคิด ของ Chiu et al. (2008) ที่กล่าวถึงเรื่องของการแบ่งคุณลักษณะของการเรียนแบบภควันภาพไว้กล่าวว่า การแบ่งคุณลักษณะ ของการเรียนแบบภควันภาพ สามารถพิจารณาได้จากความต้องการของผู้เรียนความคิดริเริ่ม การติดต่อสื่อสาร กิจกรรม การเรียนการสอน บริบทของผู้เรียน การให้บริการกับผู้เรียนรายบุคคล การควบคุมการเรียนด้วยตัวเอง การเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง เนื้อหาสามารถปรับเปลี่ยนได้ และต้องเป็นชุมชนการเรียนรู้

องค์ประกอบของรูปแบบยูเลอร์นิงด้วยวิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิด ตามความคิดเห็น ของนักศึกษา สามารถแบ่งได้ 5 ปัจจัย คือ บุคลากร กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้/ปฏิสัมพันธ์ เครื่องมือ อุปกรณ์ เทคโนโลยี และประเมินผล ซึ่งใกล้เคียงกับแนวคิดเรื่อง การออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนแบบภควันภาพได้ประยุกต์ใช้ ทฤษฎีการเรียนรู้คอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ในการออกแบบซึ่ง Jacobs (1999) กล่าวว่า การใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ใน การออกแบบการศึกษาจะช่วยเชื่อมโยงข้อมูลความรู้ของผู้เรียนเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี ซึ่งองค์ประกอบของ ULE มีดังนี้ 1) คอมพิวเตอร์แบบพกพา 2) ระบบบริหารการจัดการเรียนการสอนแบบยูเลอร์นิง เครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่ายสำหรับการ เรียนในสภาพแวดล้อมการเรียนแบบยูเลอร์นิง (ULE Server Module) 3) เทคโนโลยีเครือข่ายไร้สาย และ 4) บริบทผู้เรียน

การจัดทำวิทัศน์ให้ผู้เรียนและแสดงบนระบบฯ ในการศึกษาครั้งนี้ได้ผสมผสานรูปแบบของวิทัศน์ที่ทำให้นักศึกษา เข้าใจเนื้อหาสาระได้ดี ได้แก่ บรรยายประกอบภาพ สทนา และละคร บทบาทสมมติ โดยโดยลักษณะของรูปแบบวิทัศน์ที่ น่าสนใจ คือ มีภาพประกอบหลากหลายทั้งภาพนิ่งและเคลื่อนไหว เป็นวิทัศน์แบบมีปฏิสัมพันธ์ ตอบโต้ผู้ใช้ด้วยคำถาม และ สอดแทรกละคร บทบาทสมมติ สอดคล้องกับแนวคิดของ นรินทร์ นนทมาลย์ (2561) ที่กล่าวว่า สื่อการสอนหลักที่นำพา ความรู้จากผู้สอนสู่การถ่ายทอดให้กับผู้เรียนทั้งภาพและเสียงและสนับสนุนความสำเร็จของผู้เรียนคือการใช้สื่อวิดีโอ เน้นการ ใช้วิดีโอในการเรียนเป็นหลัก (video-based learning) โดยเฉพาะวิดีโอที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน หรือการออกแบบกิจกรรม การเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนที่เข้ามาศึกษาได้เรียนรู้ร่วมกัน เกิดปฏิสัมพันธ์ในการเรียน โดยความโดดเด่นของวิทัศน์แบบมี ปฏิสัมพันธ์สามารถทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดการเล่นของวิทัศน์ เนื่องจากวิทัศน์สามารถแทรกเนื้อหาและข้อมูล เพิ่มเติมลงไปได้ (SnapApp. Inc, 2018) การศึกษาในครั้งนี้ได้นำวิทัศน์มาประกอบการเรียนแบบยูเลอร์นิงฯ วิทัศน์นั้นมี ลักษณะคือ เป็นวิทัศน์บรรยายประกอบภาพสั้นๆ ความยาวไม่เกิน 10 นาที เป็นละคร หรือการใช้สถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง ปฏิสัมพันธ์ที่ให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาได้ดีที่สุด คือการแทรกคำถามระหว่างวิทัศน์ด้วยการหยุดตอบ เครื่องมือที่เหมาะสม ในระหว่างเรียน การวิเคราะห์ปัญหาจากสถานการณ์และสะท้อนคิดเพื่อแก้ปัญหาได้แก่ เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking) สอดคล้องกับแนวคิดของ Majumdar (2017) ที่กล่าวถึงเรื่องขององค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้วยวิทัศน์ ว่า องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้วยวิทัศน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะประกอบด้วย 1) คุณลักษณะที่สำคัญของวิ ดทัศน์จะต้องมีทั้งภาพและเสียง โดยภาพเป็นแหล่งข้อมูลหลัก และใช้เสียงเพื่อให้รายละเอียดข้อมูล 2) ประสิทธิภาพของการ เรียนรู้จะขึ้นอยู่กับความยาวของวิทัศน์ ซึ่งวิทัศน์สั้นๆ จะช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 3) วิทัศน์ที่ดีและส่งเสริม การเรียนรู้นั้น มีข้อคำนึง 4 ประการ คือ (1) ความสนใจ (2) ความเกี่ยวข้อง (3) ความมั่นใจ (4) ความพึงพอใจ และ 4) การ เรียนรู้ด้วยวิทัศน์เป็นการควบคุมการเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้เรียน

ผู้เรียนสามารถนำความรู้และจากสถานการณ์ที่ได้ชมไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ผู้ใช้สามารถคลิกโต้ตอบ ภายในวิทัศน์ด้วยตนเอง โดยตอบคำถามหรือตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ปัญหาจากสถานการณ์นั้น จะทำให้ผู้เรียนมี

ประสบการณ์มากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Spencer (2015) ที่กล่าวว่า ข้อดีของการเรียนรู้ด้วยสถานการณ์ คือ 1) ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 2) เก็บเป็นคลังความรู้ 3) ผู้เรียนมีส่วนร่วม 4) นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ และ 5) ผู้เรียนเป็นผู้ตัดสินใจ

การกระตุ้นความสนใจที่ผู้สอนใช้กระตุ้นความสนใจได้แก่ การกระตุ้นด้วยการใช้สื่อที่หลากหลาย เช่น ไฟล์ภาพ เสียง วิดิทัศน์แบบมีปฏิสัมพันธ์ ลักษณะการจัดกิจกรรมการสะท้อนคิดระหว่างชมวิดิทัศน์และหลังจากเรียนรู้ด้วยวิดิทัศน์ ด้วยการนำเสนอเนื้อหาด้วยสื่อมัลติมีเดีย ผ่านระบบบริหารจัดการเรียนรู้แบบยูเลอร์นิงด้วยวิดิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดซึ่งนรินทร์ นนทมาลย์ (2561) กล่าวถึงประโยชน์หรือจุดเด่นของวิดิโอมีหลายหลายซึ่งสามารถสรุปออกมาได้ คือ วิดิโอสามารถถ่ายทอดเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น สามารถเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นได้มากกว่าภาพถ่ายและวิดิโอสามารถทำให้ผู้เรียนได้รับรู้ถึงความรู้สึกที่ผู้สอนต้องการถ่ายทอดออกมาในเนื้อเรื่องและในลักษณะของการเรียนแบบเปิด

กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการใช้สถานการณ์เชื่อมโยงประสบการณ์มาอธิบายในสิ่งที่เกิดขึ้น ก่อให้เกิดมุมมองใหม่ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจและการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับสถานการณ์อื่นหรือบทเรียนอื่น และประเมินผลร่วมกัน โดยการซักถามผ่านบอร์ดหรือสะท้อนคิดตอบโต้ผ่านวิดิโอ การเรียนรู้แบบตั้งคำถาม ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด และเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ ศรีนวล วิวัฒน์คุณูปการ และวิภาดา คุณวิทิตกุล (2548) ที่ได้สรุปสิ่งที่จำเป็นในการพัฒนาการเรียนรู้โดยการสะท้อนคิดไว้ดังนี้ คือ 1) การตระหนักรู้ด้วยตนเอง (self-awareness) 2) การบรรยาย (description) 3) การวิเคราะห์อย่างมีวิจารณ์ญาณ (critical analysis) 4) การสังเคราะห์ (synthesis) และ 5) การประเมินผล (evaluation)

ลักษณะปัญหาที่จะนำมาใช้เพื่อฝึกความสามารถในการแก้ปัญหา ควรผสมผสานปัญหาที่มีโครงสร้างชัดเจน และปัญหาที่มีโครงสร้างไม่ชัดเจน ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์การเรียนรู้ทางไกลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (E-learning) ในวิชาที่ส่งเสริมการแก้ปัญหา โดยนักศึกษาเกือบทั้งหมดคิดว่าความสามารถในการแก้ปัญหานั้นมีความสำคัญ

เรียนกับสถานการณ์ สรุปเรื่องราวและการสะท้อนคิด ทำให้นักศึกษามีบทบาทกับกิจกรรมการเรียนรู้การสอน เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหานี้ โดยผู้สอนจะกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์ต่างๆ ให้ใกล้เคียงกับชีวิตจริง ฝึกให้เป็นคนช่างสังเกต เกิดความสงสัยและอยากรู้คำตอบ สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา ขัมมณี (2559) เรื่อง ลักษณะของการเรียนรู้ด้วยสถานการณ์ว่า การเรียนรู้ด้วยสถานการณ์แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ 1) เป็นสถานการณ์จำลองแท้ จะเป็นสถานการณ์การเล่นที่ทำให้ผู้เรียนได้เล่นเพื่อเรียนรู้ความจริง เช่น ผู้สอนอาจจำลองสถานการณ์นั้นในการตัดสินใจเหตุการณ์ต่างๆ และ 2) สถานการณ์จำลองแบบเกมหรือลักษณะที่ทำให้ผู้เรียนได้เล่นเพื่อการเรียนรู้ความจริง โดยผู้เรียนจะต้องใช้ข้อมูลที่เป็นจริงในการตัดสินใจในเหตุการณ์ต่างๆ

2. การสังเคราะห์รูปแบบยูเลอร์นิงฯ

เนื่องจากรูปแบบยูเลอร์นิงด้วยวิดิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาทางไกลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเปิด ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักคือ ปัจจัยนำเข้า หรือองค์ประกอบของยูเลอร์นิง (Input Factors) กระบวนการจัดการเรียนรู้ (Learning Process) และผลลัพธ์ (Output)

ปัจจัยนำเข้าหรือองค์ประกอบของยูเลอร์นิง (Input Factors) ประกอบด้วย 5 ปัจจัย ได้แก่ บุคลากร (Personnel) กิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activities) สื่อการเรียนรู้ (Learning Media) เครื่องมือ, อุปกรณ์, และเทคโนโลยี การสื่อสาร (Information Technology) และประเมินผล (Evaluation) ซึ่งสอดคล้องกับมหาชาติ อินทโชติและสาโรช ไชยรักษ์ (2558, น.15-26) ที่พบว่า รูปแบบการเรียนรู้แบบยูเลอร์นิง ประกอบด้วย บุคลากร วิธีการสอน บริบท และ อุปกรณ์

กระบวนการจัดการเรียนรู้ (Learning Process) ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ (Preparation Before Learning) ขั้นจัดการเรียนรู้ด้วยวิดิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิด

(Interactive Scenario Video Learning & Reflective Thinking Process) และขั้นประเมินผล (Appraising Stage) สอดคล้องกับ ธนะรัตน์ ธนากิจเจริญสุข (2559, น.16-23) ที่พบว่า การเรียนรู้แบบยูบิควิตัสผ่านสื่อสังคมออนไลน์สำหรับ นักศึกษาระดับอุดมศึกษา ในด้านองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย กิจกรรม และการประเมิน

ผลลัพธ์ (Output) หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจเลือกแก้ไขปัญหาเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ถูกสร้างขึ้น ในรูปแบบวิทัศน์ซึ่งเป็นการสร้างสถานการณ์จำลอง เป็นการคิดค้นหาแนวทางเพื่อให้ได้การปฏิบัติที่เหมาะสม โดยรูปแบบ วิธีการคิดแก้ปัญหาของแต่ละบุคคลมีได้แตกต่างกัน ประกอบด้วย 1) ขั้นระบุปัญหา 2) ขั้นวิเคราะห์สาเหตุปัญหา 3) ขั้นศึกษารวบรวมข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา 4) ขั้นนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา 5) ขั้นตรวจสอบผลการแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (2559) ที่กล่าวถึงขั้นตอนการแก้ปัญหาคือ ขั้นตอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิด หาวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ โดยเริ่มจากการสังเกต และลำดับความสำคัญของปัญหา จากนั้นสร้างทางเลือก ให้ผู้เรียนแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาอย่าง หลากหลาย ซึ่งอาจมีการทดลอง ค้นคว้า ตรวจสอบ ผู้เรียนปฏิบัติตามแผนงานและบันทึกการปฏิบัติงาน เพื่อรายงานและ ตรวจสอบความถูกต้องของทางเลือก และสรุป อาจจัดทำในรูปของรายงาน

3. การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบยูบิควิตัส

จากผลการประเมินด้านรายละเอียดของรูปแบบยูบิควิตัสด้วยวิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อน คิด พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สมควรนำไปเป็นรูปแบบการเรียนรู้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัทธน์ ฉัตรภักดิ์ (2556) และ เกตุรัตน์ ไชยชนะ (2558) ที่พบว่า ระบบการสอนเสริมทางไกลอิเล็กทรอนิกส์แบบมีปฏิสัมพันธ์ รวมถึงการเรียนรู้แบบสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียนได้สูงขึ้น

จากผลการประเมินด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบยูบิควิตัสด้วยวิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์ และการสะท้อนคิด พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ในทุกขั้นตอน ได้ใช้เทคโนโลยี ออนไลน์เพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Maboe, K.A. (2017) ที่พบว่า ผู้เรียน ต้องการได้รับทักษะที่จำเป็นในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี อาจารย์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องกระตุ้นในการเรียนแบบ ออนไลน์เพื่อสนับสนุนนักเรียนซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสอนและการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

จากผลการประเมินด้านการนำรูปแบบยูบิควิตัสด้วยวิทัศน์สถานการณ์แบบมีปฏิสัมพันธ์และการสะท้อนคิด ไปทดลองใช้ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจาก รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จัดการ เรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เขมณัฐ มิ่งศิริธรรม (2558) ที่พบว่า การศึกษาที่ใช้สื่อ ผสมผสานช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะ บัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม, ด้านความรู้, ด้านทักษะทางปัญญา, ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความ รับผิดชอบ, และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ทำให้สามารถจัดสภาพแวดล้อมการ เรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นได้จริง

ข้อเสนอแนะ

จากการสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาทางไกล ระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยเปิด พบว่าผู้เรียนต้องการ เรียนรู้จากสื่อในรูปแบบการปฏิสัมพันธ์มากขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่นี้มาใช้ในการ เรียนรู้ และเป็นทางเลือกในการเรียนของผู้เรียน ให้มีสื่อที่หลากหลายและตอบสนองต่อความต้องการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการนำผลการวิจัยไปทดลองใช้เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการเรียน ตามรูปแบบการเรียนรู้ เช่น พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา ก่อนเรียนและหลังเรียน ของผู้เรียน ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียน เป็นต้น

บรรณานุกรม

- เกล็ดนที ไชยชนะ. (2558). รูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยุคดิจิทัล ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับ การศึกษาระดับอาชีวศึกษา. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 11(2).
- กองแผนงาน. (2561). *จำนวนนักศึกษาใหม่ ทุกระดับการศึกษาตั้งแต่ปี 2523-2559*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัย- ธรรมาธิราช.
- เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม. (2558). *การใช้สื่อผสมผสานในการศึกษาทางไกลระดับอุดมศึกษา* (รายงานวิจัย). นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช.
- งานนโยบายและแผน. (2561). *สถิติเกี่ยวกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง*. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2561, จาก <http://www.regis.ru.ac.th/index.php/10-2013-12-20-06-46-50/20-stat>.
- ชมพูท บุญอากาศ. (2559). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบ CIRC ร่วมกับเทคนิคการสะท้อนคิดที่มีต่อความสามารถในการ อ่านจับใจความภาษาอังกฤษและเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. จันทบุรี.
- ดุจดือน เขียวเหลือง. (2556). *การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการ ตัดสินใจเชิงจริยธรรมทางการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาล* (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต). สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก.
- ทิศนา แคมมณี. (2559). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนัทธัญ ฉัตรภักดิ์. (2556). *การพัฒนากระบวนการสอนเสริมทางไกลอิเล็กทรอนิกส์แบบมีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนา ความสามารถในการแก้ปัญหาสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช* (วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรดุสิตบัณฑิต). สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- ธนรัตน์ ธนาภิเษกเจริญสุข. (2559). *การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบยุคดิจิทัลผ่านสื่อสังคมออนไลน์สำหรับนักศึกษา ระดับอุดมศึกษา*. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 17(1), 16-23.
- นรินทร์ นนทมาลย์. (2561). *วิถีโอปปฏิสัมพันธ์ในการเรียนแบบเปิดในศตวรรษที่ 21*. *วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย*, 46(4).
- ปิยะดา ขุนเพชรวรรณ. (2557). *ผลของการใช้ฟังก์ชันกราฟิกบนเว็บ 2.0 ในการเรียนแบบผสมผสานโดยใช้ปัญหาเป็นหลักที่มีต่อ ความสามารถในการแก้ปัญหาวิชาชีววิทยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหา บัณฑิต). สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. (2544). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือราชภัฏพระนคร.
- มหาชาติ อินทโชติ, สาโรช ไศภักดิ์. (2558). *การพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนแบบยูเลอร์นิ่งเพื่อเสริมสร้างทักษะการ สร้างสรรค์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา*. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 10(1), 15-26.
- ศรีนวล วิวัฒน์คุณูปการ และวิภาดา คุณาวิกตกุล. (2548). *Reflective learning การเรียนรู้โดยการสะท้อนคิด*. เชียงใหม่: โชตนา พรินท์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). *กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552*. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2563, จาก <http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/>.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2562). *รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2561* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ.

- Chiu, P.S. et al. (2008). A Meaningful Learning based U-learning Evaluation Model. *2008 Eighth IEEE International Conference on Advanced Learning Technologies* (pp.77-81). Santander, Cantabria, Spain.
- Jacobs, M. (1999). *Situated Cognition: Learning and Knowledge Relates to Situated Cognition*. Retrieved from <http://www.gsu.edu/~mstsw/wh/courses/it7000/papers/situated.htm>.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Maboe, K.A. (2017). Use of Online Interactive Tools in an Open Distance Learning Context: Health Studies Students' Perspective. *Health SA Gesondheid*, 22(1), pp.221-227.
- Majumdar, A. (2017). *Getting Started with Video-Based Learning*. Retrieved from <https://elearningindustry.com/video-based-learning-getting-started>.
- Morton, K. (2018). *4 Ways to Make Your Sales Training Videos Work Harder*. Retrieved from <https://www.td.org/insights/4-ways-to-make-your-sales-training-videos-work-harder>.
- Phadke, S. (2017). *4 Examples Of Using Scenarios To Create Context For Learning*. Retrieved from <https://elearningindustry.com/scenarios-to-create-context-for-learning-4-examples>.
- SnapApp, Inc. (2018). *Interactive Video Transform Videos into Engaging Conversation*. Retrieved from <https://www.snapapp.com/platform/interactive-content-types/interactive-video>.
- Spencer, R. (2015). *Using Real Life Scenarios In eLearning: 5 Advantages*. Retrieved from <https://elearningindustry.com/using-real-life-scenarios-in-elearning-5-advant>.

Received: 14-03-2020

Revised: 03-05-2020

Accepted: 12-05-2020

แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

Guidelines for Active Learning Management to Promote Reading Literacy for Junior High School Students

สุพรรณณี ขาวงาม¹

Supanee Khawngam

supanee.kha@msu.ac.th

ดนิตา ดวงวิไล²

Dhanita Dounwilai

dhanita.d@msu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 2) พัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งคัดเลือกตามเกณฑ์แบบเจาะจง คือ ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 จำนวน 85 โรง เป็นครู 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สาระหลัก ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 340 คน ใช้เครื่องมือแบบสอบถาม ระยะที่ 2 พัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการยืนยันรูปแบบโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) คัดเลือกตามเกณฑ์แบบเจาะจง เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่านของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับ

¹ นิสิตปริญญาเอก สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Ph.D. Student in Curriculum and Instruction, Faculty of Education Mahasarakham University

² ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education Mahasarakham University

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. หลักการ แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐาน 2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4. ชั้น 4. ระบบสังคม 5. หลักการตอบสนอง และ 6. ระบบสนับสนุน

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก, การรู้เรื่องการอ่าน, การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ, ทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้, แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

The present study aimed 1) to investigate the current problems and needs of developing active learning management model to promote reading literacy for junior high school students, 2) to develop the model of active learning management to promote reading literacy for junior high school students. There were 2 phases of the study; phase 1 was the study related to studying the current problems and needs of developing the model of active learning management to promote reading literacy. The sample of this phase were 340 teachers who teach Thai language, science and social studies in junior high school level of 85 schools under the secondary Educational service area office 33 and the sample was selected by purposive sampling. Phase 2 was the development model of active learning management which confirmed the model by using connoisseurship method with purposive criteria and consisted of 9 experts. The statistics used were percentage, mean and standard deviation.

The results of the study revealed that; 1) teachers have opinion related to the current problems and needs of active learning management to promote reading literacy rated in more level and the needs of developing active learning management model to promote reading literacy for junior high school students rated in more level. 2) The model of active learning management to promote reading literacy for junior high school students consisted of 6 elements as follows; 1) principles and basic theory of the model, 2) objectives, 3) 4 steps of learning management, 4) social system, 5) principle of responses, and 6) supporting system

Keywords: Active Learning Management Model, Reading Literacy, Connoisseurship, Connectivism Theory, Active learning

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอ่านภาษาไทยเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เด็กจะต้องรู้จักสัญลักษณ์ที่เป็นตัวอักษรไทย คือ พยัญชนะ สระและวรรณยุกต์เพื่อนำมาประสมแล้วสามารถเปล่งเสียงคำๆ นั้น และเข้าใจความหมายของคำ โดยเชื่อมโยงประสบการณ์ของตนเข้ามาช่วยเสริมให้เข้าใจคำและความหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนั้น ไม่มีวิธีการสอนใดเป็นสูตรสำเร็จการสอนที่ดี ครูจำเป็นจะต้องเลือกสอนการอ่านให้แก่เด็ก ต้องรู้จักวิธีการสอน ใช้วิธีสอนหลากหลายวิธีผสมผสานกันตามความสามารถของเด็กแต่ละวัยและพิจารณาถึงความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม (สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2559, น.8) นอกจากนี้ ครูจะต้องตระหนักว่า การสอนอ่านที่ดีเป็นพื้นฐานในการพัฒนาการศึกษา เพราะการอ่านเป็นกระบวนการเริ่มต้นของการเรียนรู้ ทำให้เกิดการขยายความรู้และทักษะที่แต่ละบุคคลพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต การอ่านทำให้คนจำนวนมากประสบความสำเร็จจากการอ่าน ข้อมูล ความรู้ ที่สามารถเปลี่ยนคนทั้งด้านความคิด ทักษะคิด ความเชื่อ พฤติกรรมและตำแหน่งหน้าที่

ในโลกของศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและการคิดค้นพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ การศึกษาได้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมความรู้ความคิดให้กับเยาวชนของประเทศ การอ่านและการรู้หนังสือ (Reading Literacy) จึงเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต เนื่องจากการอ่านและการรู้หนังสือทำให้เกิดความรู้ความสามารถ และส่งเสริมให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ การประยุกต์ใช้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต หากมีความบกพร่องหรือไม่มีทักษะการอ่านการเขียนก็จะส่งผลกระทบในการสื่อสารและการเรียนรู้ และจะ

เป็นปัญหาในการดำรงชีวิตต่อไปได้ (สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2562, น.บทนำ)

การวัดผลประเมินผลการศึกษาทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ ได้แก่ การประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (PISA) การทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมขั้นพื้นฐาน (O-NET) การประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน (NT) การทดสอบความถนัดทั่วไป (GAT) ในการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา (LAS) และการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งใช้เป็นหลักเกณฑ์ของคุณภาพผู้เรียน ผลของคุณภาพผู้เรียนดังกล่าว อยู่ในระดับไม่น่าพึงพอใจ กล่าวคือ การประเมินการรู้เรื่องการอ่าน (Reading Literacy) พบว่า ประเทศไทยอยู่ลำดับที่ 49 – 52 เมื่อเทียบกับประเทศในแถบเอเชีย ประเทศไทยอยู่ลำดับหลังเวียดนามและผลการศึกษาขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา Organization for Economic Co-operation and Development หรือ OECD ภายใต้การดำเนินของโครงการ PISA ได้ศึกษาสำรวจการรู้การอ่านในประเทศไทยพบว่า นักเรียนไทยอายุ 15 ปีส่วนใหญ่มีผลทดสอบอยู่ที่ระดับ 2 (จากทั้งหมด 6 ระดับ) ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน OECD และนักเรียนไทยร้อยละ 37 มีผลคะแนนการรู้การอ่านต่ำกว่าระดับ 1 (OECD, 2009, p.71) ในการประเมินของ PISA 2009 พบว่า คะแนนการรู้การอ่านของนักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยการรู้การอ่าน 421 คะแนน ต่ำกว่าระดับคะแนนมาตรฐานซึ่ง OECD กำหนดและมีแนวโน้มลดลง เมื่อเทียบกับผลสำรวจในปี 2000 การอ่านเป็นด้านที่มีคะแนนลดลงมากที่สุด (ลดลง 32 คะแนน) อยู่ในช่วงลำดับที่ 56 - 60 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD มากกว่าหนึ่งระดับ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2559, น. 9-12) นอกจากนี้ผลการประเมินของ PISA 2018 ซึ่งเน้นการประเมินด้านการอ่าน มีนักเรียนเข้าร่วมการประเมินประมาณ 600,000 คน ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของนักเรียนอายุ 15 ปี จำนวนประมาณ 32 ล้านคนทั่วโลก จาก 79 ประเทศ/ เขตเศรษฐกิจ สำหรับประเทศไทย มีนักเรียนกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมการประเมิน จำนวน 8,633 คน จากโรงเรียน 290 โรงเรียนในทุกสังกัดการศึกษา พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยในด้านการอ่าน 393 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 487 คะแนน) คณิตศาสตร์ 419 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 489 คะแนน) และวิทยาศาสตร์ 426 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 489 คะแนน) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ PISA 2015 กล่าวได้ว่า ด้านการอ่านมีคะแนนลดลง 16 คะแนน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.), 2562, น.1-3)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการรู้เรื่องการอ่าน (Reading Literacy) พบว่า มีงานวิจัยที่สนใจศึกษาการพัฒนาการรู้เรื่องการอ่าน ปัญหาของการรู้เรื่องการอ่านและแนวทางในการส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่านจำนวนมาก ทั้งนี้ ศิริรัตน์ จำแนกสาร. (2556, น.224-229) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรู้การอ่าน ของนักเรียนอายุ 15 ปี ในประเทศไทย โดยได้พัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรู้การอ่านของนักเรียนและตรวจสอบความตรงของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยตัวแปรความผูกพันต่อการอ่าน อภิปัญญาในการอ่าน และกลวิธีในการสอนของครูร่วมกันอธิบายความแปรปรวน ของการรู้การอ่านในระดับนักเรียนได้ร้อยละ 46.50 และระดับโรงเรียน ร้อยละ 78.70 ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรง เชิงบวกต่อการรู้การอ่านของนักเรียนมากที่สุด คือ ความผูกพันต่อการอ่าน รองลงมาคืออภิปัญญาในการอ่าน และกลวิธีการสอนของครู แสดงให้เห็นว่าถึงแม้กลวิธีการสอนของครูจะมีอิทธิพลทางตรงต่อการรู้การอ่านต่ำสุดแต่มีอิทธิพลทางอ้อม ต่อการรู้การอ่านสูง ดังนั้นครูควรปรับปรุงกลวิธีการสอนซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนา ความผูกพันต่อการอ่านและอภิปัญญาในการอ่านเพื่อให้การรู้การอ่านของนักเรียนสูงขึ้น และทัศนีย์ เศรษฐพงษ์และวิภาวรรณ เอกวรรณง (2563, น.85-96) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาความสามารถในการรู้เรื่องการอ่านตามแนวทางการสอบแบบ PISA โดยใช้แนวคิด การอ่านจากต้นแบบของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดการเรียนการสอน โดยรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความสามารถในการรู้เรื่องการอ่านในภาพรวมสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากความสำคัญและปัญหาของการรู้เรื่องการอ่าน (Reading Literacy) ในข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การรู้เรื่องการอ่านเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เนื่องจากการรู้เรื่องการอ่านเป็นความรู้และทักษะพื้นฐานสำคัญในการศึกษาทุกสาขา และยังเอื้อประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมกับสิ่งแวดล้อมของการเรียนรู้ตลอดชีวิต นำไปสู่การบูรณาการทางสังคม บุคคลและการพัฒนาคนในที่สุด จึงสะท้อนให้เห็นถึงความเร่งด่วนในการแก้ปัญหาและพัฒนาเรื่องการรู้เรื่องของนักเรียน โดยเฉพาะการพัฒนาที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ ดังนั้น ครูจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมปัจจัยสำคัญด้านการรู้เรื่องการอ่าน และต้องพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถด้านการรู้เรื่องการอ่าน พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบแอคทีฟเลิร์นนิง (Active Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ครูผู้สอนให้ผู้เรียนได้แสดงออกในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้ผู้สอนได้ทราบว่าไม่มีใครเข้าใจ ไม่เข้าใจ เข้าใจคลาดเคลื่อนอย่างไร นอกจากนี้เนื้อหาความรู้ที่มีความลึกซึ้งซับซ้อน มีผู้เรียนส่วนน้อยเท่านั้นที่จะสร้างความรู้ความหมายได้จากคำพูดจากการบรรยายของครู ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถสร้างความรู้ ความหมาย จากคำพูดคำบรรยายได้ แต่การสร้างความรู้ ความหมายของผู้เรียนส่วนใหญ่ทำได้ดีขึ้น เมื่อได้คิด ลงมือทำ ได้อภิปรายร่วมกับเพื่อนและครู การเรียนรู้แบบแอคทีฟเลิร์นนิงจึงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ในด้านการเรียนเพื่อสร้างความเข้าใจ และการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวต่อการเรียนรู้ สร้างความกระตือรือร้นด้านการรู้คิดมากกว่าวิธีการสอนโดยให้ผู้เรียนท่องจำเพียงอย่างเดียว เป็นการเรียนเชิงรุกที่ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น เพราะผู้เรียนได้มีส่วนในการลงมือกระทำมากกว่าการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้เพียงอย่างเดียว (Passive Learning) (Sweller, 2006, pp.165-169) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแบรนฟอร์ด บราวน์และค็อกกิง ชินน์ (Bransford, Brown, & Cocking, 2000, pp.358-361) ที่ว่าการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเป็นการเรียนรู้ที่คงทนและยั่งยืน หากนักเรียนได้คิด ลงมือทำ ได้อภิปรายร่วมกับเพื่อนและครู โดยครูจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนลงมือกระทำด้วยตนเอง (Active learning) มากกว่าจัดการเรียนรู้ในลักษณะเน้นเนื้อหาความจำ (Passive learning) ก็จะสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาการรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี รูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่านที่มีคุณภาพ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการรู้เรื่องการอ่านให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจ คือ การเรียนรู้เชิงรุก ที่เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างกระตือรือร้น ส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนได้แบ่งปันความรู้ คิด/วิเคราะห์ แสดงความคิดเห็น มีความหลากหลายเหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียน ผู้เรียนได้สำรวจ เสาะแสวงหาความรู้ แสดงความคิดเห็น มีโอกาสฝึกทักษะในการประเมิน ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นทักษะที่จำเป็น สามารถส่งเสริมให้นักเรียนรู้เรื่องการอ่าน จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อส่งเสริมให้ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

นิยามศัพท์

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แบบแผน โครงสร้างที่เป็นกรอบกระบวนการเรียน การสอน (Teaching Process Frame) ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล โดยผ่านขั้นตอนการสร้างอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถนำแนวทางนี้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในงานวิจัยนี้หมายถึง แบบแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มี 6 องค์ประกอบ ดังนี้

1) แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน ได้แก่ แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) ทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้ (Connectivism Theory) กรวยประสบการณ์การเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้ ทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ (Theory of Constructivism) และแนวคิดด้านการวัดผล/ประเมินผลการอ่านตามแนวทางการประเมิน การรู้เรื่องการอ่าน (Reading Literacy) ของโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (PISA)

2) วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ทุกขั้นตอน

3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ มี 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ขั้นกระตุ้นผู้เรียน (Stimulate) มีกิจกรรมย่อยคือ กิจกรรมกระตุ้นความสนใจและกิจกรรมตั้งจุดมุ่งหมายการอ่าน ขั้นที่ 2 ขั้นกระบวนการอ่าน (Process reading) มีกิจกรรมย่อยคือ กิจกรรมวิเคราะห์บทอ่านและกิจกรรมการสร้างความคิดรวบยอด ขั้นที่ 3 ขั้นอภิปรายและสะท้อนผล (Discussion and reflecting) มีกิจกรรมย่อยคือ อภิปรายผลการอ่านและการนำเสนอผลการอ่าน และขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล (Evaluation) มีกิจกรรมย่อยคือ กิจกรรมประเมินผลงานการอ่านและกิจกรรมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

4) ระบบสังคม โดยการกำหนดบทบาทผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง บทบาทครูเป็นผู้ออกแบบการจัดการเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และบทบาทชุมชนเป็น ผู้ที่มีส่วนสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย

5) หลักการตอบสนองซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนกับกระบวนการทางสังคมที่ส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน

6) ระบบการสนับสนุนการเรียนรู้เป็นการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมในห้องเรียน/สถานการณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning หมายถึง รูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการลงมือกระทำมากกว่าการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้เพียงอย่างเดียว (Passive Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การเขียน การอภิปราย หรือการแก้ปัญหา โดยวิธีการดังกล่าวส่งเสริมให้เกิดการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผลตามสภาพจริง ตามเนื้อหาที่เรียนและแสดงออกในกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนได้ลงมือคิด ลงมือทำ ได้อภิปรายร่วมกับเพื่อนและครู ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวต่อการเรียนรู้ และสร้างความกระตือรือร้นด้านความรู้คิด โดยมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- 1) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนโดยการลงมือทำ
- 2) ผู้เรียนเกิดทักษะการเชื่อมโยงความรู้
- 3) เน้นการจัดการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนกับเพื่อน/กระบวนการกลุ่ม (Group processing)
- 4) พัฒนาการคิดขั้นสูงในการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินผล
- 5) ผู้เรียนและผู้สอนรับข้อมูลป้อนกลับจากการประเมินอย่างรวดเร็ว

การรู้เรื่องการอ่าน (Reading Literacy) หมายถึง ความสามารถในการอ่านถ้อยความแล้วตอบคำถามจากถ้อยความ เป็นความสามารถที่นักเรียนจะทำความเข้าใจกับสิ่งที่อ่าน ได้แก่ ความสามารถในการเข้าใจสาระสำคัญของเรื่องราว จำแนกความเหมือนและความต่างของข้อมูล เชื่อมโยงสาระสำคัญเพื่อตีความ แปลความหมายของข้อความ วิเคราะห์ ประเมินค่าสิ่งที่อ่าน แสดงความคิดเห็นของตนเองต่อบทอ่านและให้ข้อโต้แย้งด้วยมุมมองของตนเองจากบทอ่านได้ นำคุณค่าที่ได้จากการอ่านไปปรับใช้ในชีวิตจริง ซึ่งมีกรอบการประเมินการรู้เรื่องการอ่าน 3 ด้าน ดังนี้

1) การเข้าถึงและค้นคืนสาระ หมายถึง ความสามารถที่นักเรียนอ่านเรื่องแล้วเข้าใจในสิ่งที่อ่าน บอกได้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และอย่างไร ซึ่งนักเรียนสามารถหาคำตอบได้ในเนื้อเรื่องที่อ่าน รู้ขอบเขตของข้อมูลที่ต้องการว่าอยู่ในตำแหน่งใดของเรื่องที่อ่าน จำแนกความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูลที่มีอยู่ในเรื่องได้

2) การบูรณาการและตีความ หมายถึง ความสามารถที่นักเรียนอ่านเรื่องแล้วเข้าใจเรื่องในภาพรวม เข้าใจความหมายที่ซ่อนอยู่ในสาระนั้น ระบุใจความสำคัญหรือจุดประสงค์ของเรื่องที่อ่าน แล้วสรุปเป็นข้อความสั้นๆ ได้ สามารถระบุใจความสำคัญของเรื่อง เชื่อมโยงส่วนต่างๆ ของข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องที่อ่านและสามารถตีความเนื้อเรื่องนำไปสู่ความเข้าใจในสิ่งที่อ่านได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3) การสะท้อนและประเมิน หมายถึง ความสามารถที่นักเรียนอ่านเรื่องแล้วรู้เนื้อหาสาระในเรื่อง นักเรียนสามารถวิเคราะห์เนื้อเรื่องทั้งในด้านของรูปแบบและวิธีการเขียนเรื่องที่อ่านได้ สามารถประเมินแสดงความคิดเห็น และให้ข้อโต้แย้งเรื่องที่อ่านจากบทอ่านในมุมมองของตนเองได้ นำคุณค่าที่ได้จากการอ่านไปปรับใช้ในชีวิตจริง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีประโยชน์สำหรับครูผู้สอนที่ต้องการนำรูปแบบการเรียนรู้ไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พัฒนาผู้เรียนให้เกิดการคิดขั้นสูงและเกิดความคงทนในการเรียนรู้และส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน 3 ด้านของผู้เรียน ได้แก่ การเข้าถึงและค้นคืนสาระ การบูรณาการและตีความและการสะท้อนและประเมิน

วิธีการวิจัย

ในการวิจัย เรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 จำนวน 85 โรงเรียน เป็นครู 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สาระหลัก ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระละ 1 คน ได้สาระละ 85 คน รวมทั้งสิ้น 340 คน ซึ่งคัดเลือกตามเกณฑ์แบบเจาะจง (purposive sampling) โดยมีหลักเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาการสอนตามสาขาวิชาที่สอน 2) มีประสบการณ์ในการสอนอย่างน้อย 1 ปี 3) เป็นครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยโดยเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามในแบบสอบถาม โดยมีหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ คือ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกในสายงานการสอน 2) มีประสบการณ์ในการสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี และเป็นที่ยอมรับในวงการการศึกษา 3) มีความเชี่ยวชาญในด้านหลักสูตร ด้านวิจัยการศึกษา ด้านจิตวิทยา ด้านเนื้อหา (การรู้เรื่องการอ่าน) และด้านการวัดผลประเมินผล วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.60 ถึง 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจาก กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน

2. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่านเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์ค่าสถิติต่างๆ ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่า ร้อยละ ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มเป้าหมาย

ผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คัดเลือกตามเกณฑ์แบบเจาะจง เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน โดยมีหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ คือ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกในสาขาวิชาการสอน 2) มีประสบการณ์ในการสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี และเป็นที่ยอมรับในวงการการศึกษา 3) มีความเชี่ยวชาญในด้านหลักสูตร ด้านวิจัยการศึกษา ด้านจิตวิทยา ด้านเนื้อหา (การรู้เรื่องการอ่าน) และด้านการวัดผลประเมินผล ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยโดยเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามในแบบประเมิน โดยมีหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ คือ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกในสายงานการสอน 2) มีประสบการณ์ในการสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี และเป็นที่ยอมรับในวงการการศึกษา 3) มีความเชี่ยวชาญในด้านหลักสูตร ด้านวิจัยการศึกษา ด้านจิตวิทยา ด้านเนื้อหา (การรู้เรื่องการอ่าน) และด้านการวัดผลประเมินผล วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.60 ถึง 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสังเคราะห์ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผู้เชี่ยวชาญด้วยการจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Study) โดยใช้แบบสอบถามกับครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 จำนวน 85 โรงเรียน 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สาระหลัก ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 340 คน ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตาราง 1

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล		จำนวน (n = 340)	ร้อยละ
1. เพศ	- ชาย	87	25.60
	- หญิง	253	74.40
2. กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน	- ภาษาไทย	85	25.00
	- คณิตศาสตร์	85	25.00
	- วิทยาศาสตร์	85	25.00
	- สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	85	25.00
3. ประสบการณ์การสอน	- 1-5 ปี	123	36.20
	- 6-10 ปี	63	18.50
	- 11 ปีขึ้นไป	154	45.30

จากตาราง 1 พบว่า สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 74.40 สอนใน 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระละ 85 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ประสบการณ์การสอนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประสบการณ์การสอน 11 ปีขึ้นไป จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 45.30

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ข้อ	สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้	ระดับของปัญหา		
		$\bar{X}$	SD.	ระดับความคิดเห็น
ด้านการจัดการเรียนรู้				
1	ครูจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา	4.14	1.00	มาก
2	ครูดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้	3.89	0.88	มาก
3	ครูมีเทคนิคการสอนที่หลากหลาย	3.74	0.85	มาก
4	ครูจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่านของนักเรียน เช่น บันทึก รักการอ่าน กิจกรรมแข่งทักษะต่างๆ เป็นต้น	3.75	0.95	มาก
5	ครูจัดการเรียนการสอนเน้นการบรรยายเป็นหลัก	3.23	0.89	ปานกลาง
6	ครูจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการอ่าน	3.66	0.86	มาก
7	ครูจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนสร้างคำถามเพื่อหาคำตอบ	3.76	0.88	มาก
8	ครูจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนบูรณาการความรู้ ประสบการณ์เดิม กับข้อมูลในบทอ่าน	3.74	0.93	มาก
9	ครูจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น และให้ข้อโต้แย้งจากมุมมองของตนเอง	3.71	0.85	มาก
10	ครูจัดการเรียนรู้โดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ	3.90	0.96	มาก
11	นักเรียนมีความสนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.72	0.73	มาก
12	นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอนที่ครูกำหนดได้อย่างเหมาะสม	3.82	0.74	มาก
13	ครูปรับปรุง พัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ	3.91	0.79	มาก
14	ครูจัดการเรียนรู้ด้วยการเสริมแรงให้นักเรียน	3.90	0.87	มาก
15	ครูจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา/ตามแผนการจัดการเรียนรู้	4.08	0.90	มาก
16	ครูจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	4.29	0.96	มาก
17	ครูจัดการเรียนรู้ตามกรอบการประเมินการรู้เรื่องการอ่าน (PISA)	3.58	0.69	มาก
18	ครูนำเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการเรียนรู้	3.85	0.96	มาก
19	โรงเรียนมีนโยบายที่ส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน	3.94	1.00	มาก
20	โรงเรียนมีจุดเน้นในการพัฒนาการรู้เรื่องการอ่าน	3.81	0.97	มาก
	ค่าเฉลี่ยด้านการจัดการเรียนรู้	3.82	0.88	มาก
ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้				
21	ความพร้อมของสื่อ/แหล่งเรียนรู้ เช่น สื่อ/แหล่งเรียนรู้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน เป็นต้น	3.56	0.84	มาก
22	สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้	3.73	0.82	มาก
23	ความทันสมัยของสื่อที่ส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน	3.54	0.80	มาก
24	ปริมาณของสื่อ/วัสดุ/อุปกรณ์ที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้	3.39	0.94	ปานกลาง
25	ความน่าสนใจของสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้	3.54	0.83	มาก
	ค่าเฉลี่ยด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้	3.55	0.85	มาก

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อ	สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้	ระดับของปัญหา		
		$\bar{X}$	SD.	ระดับความคิดเห็น
ด้านการวัดและประเมินผล				
26	ครูวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง	3.96	0.92	มาก
27	ครูวัดผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ (ตามแผนการจัดการเรียนรู้)	3.99	0.96	มาก
28	ครูประเมินผลการอ่านก่อน-หลังเรียนเพื่อศึกษาพัฒนาการ	3.68	0.92	มาก
29	ครูวิเคราะห์ผลการประเมินการอ่าน/การรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนรายบุคคล	3.64	0.92	มาก
30	ครูมีความรู้ในการสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลที่เหมาะสม	3.76	0.87	มาก
ค่าเฉลี่ยด้านการวัดและประเมินผล		3.80	0.91	มาก
ค่าเฉลี่ยโดยรวม		3.77	0.88	มาก

จากตาราง 2 พบว่า ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 3.77$) เมื่อพิจารณารายด้านของระดับของปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}= 3.82$) รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X}= 3.80$) และด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}= 3.55$) ตามลำดับ โดยสรุปแยกเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

1. ด้านการจัดการเรียนรู้

สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=3.82$) เมื่อพิจารณารายข้อของระดับของปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ($\bar{X}= 4.29$) รองลงมา คือ ครูจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและครูจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา/ตามแผนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}= 4.08$) ตามลำดับ

2. ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้

สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=3.55$) เมื่อพิจารณารายข้อของระดับของปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัญหาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ($\bar{X}= 3.73$) รองลงมา คือ ความพร้อมของสื่อ/แหล่งเรียนรู้ เช่น สื่อ/แหล่งเรียนรู้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน เป็นต้น ($\bar{X}= 3.56$) ความทันสมัยของสื่อที่ส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน ($\bar{X}= 3.54$) และความน่าสนใจของสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}= 3.54$) ตามลำดับ

3. ด้านการวัดและประเมินผล

สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=3.80$) เมื่อพิจารณารายข้อของระดับของปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัญหาครูวัดผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ (ตามแผนการจัดการเรียนรู้) ($\bar{X}= 3.99$) รองลงมา คือ ครูวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง ($\bar{X}= 3.96$) และครูมีความรู้ในการสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลที่เหมาะสม ($\bar{X}= 3.76$) ตามลำดับ

จากผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและตาม

หลักสูตรที่กำหนด ออกแบบด้านการวัดและประเมินผลให้ตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ (ตามแผนการจัดการเรียนรู้) เน้นการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และจิตสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เตรียมความพร้อมของสื่อ/แหล่งเรียนรู้ เช่น สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน เป็นต้น เตรียมสื่อที่ทันสมัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องการอ่านและสื่อมีความน่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับการจัดระบบสนับสนุนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของครูถึงความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องการอ่าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ข้อ	ความต้องการการพัฒนาการจัดการเรียนรู้	ระดับความต้องการพัฒนา		
		$\bar{X}$	SD.	ระดับความคิดเห็น
การเรียนรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนด้านการเข้าถึงและค้นคืนสาระ				
1	นักเรียนอ่านเรื่องแล้วเข้าใจในเรื่องที่อ่าน บอกได้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ใด เมื่อใดและอย่างไร	3.66	0.74	มาก
2	นักเรียนอ่านเรื่องแล้วหาคำตอบจากเนื้อเรื่องที่อ่านได้	3.70	0.74	มาก
3	นักเรียนอ่านเรื่องแล้วบอกขอบเขตของข้อมูลที่ต้องการว่าอยู่ในตำแหน่งใดของเรื่อง	3.59	0.72	มาก
4	นักเรียนจำแนกความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูลที่มีอยู่ในเรื่องที่อ่านได้	3.56	0.70	มาก
ค่าเฉลี่ยการเรียนรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนด้านการเข้าถึงและค้นคืนสาระ		3.63	0.73	มาก
การเรียนรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนด้านการบูรณาการและตีความ				
5	นักเรียนอ่านเรื่องแล้วเข้าใจเรื่องในภาพรวม	3.60	0.72	มาก
6	นักเรียนอ่านเรื่องแล้วเข้าใจความหมายที่ซ่อนอยู่ในสาระนั้น	3.37	0.70	ปานกลาง
7	นักเรียนระบุใจความสำคัญหรือจุดประสงค์ของเรื่องที่อ่านได้	3.54	0.67	มาก
8	นักเรียนเชื่อมโยงส่วนต่างๆ ของข้อมูลที่อ่านได้	3.51	0.75	มาก
9	นักเรียนตีความเนื้อเรื่องนำไปสู่ความเข้าใจในสิ่งที่อ่านได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น	3.45	0.72	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยการเรียนรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนด้านการบูรณาการและตีความ		3.49	0.71	ปานกลาง
การเรียนรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนด้านการสะท้อนและประเมิน				
10	นักเรียนวิเคราะห์เนื้อเรื่องในด้านรูปแบบการเขียนเรื่องได้	3.47	0.73	ปานกลาง
11	นักเรียนวิเคราะห์เนื้อเรื่องในด้านวิธีการเขียนเรื่องได้	3.44	0.78	ปานกลาง
12	นักเรียนแสดงความความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านได้	3.52	0.74	มาก
13	นักเรียนให้ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านได้	3.48	0.74	ปานกลาง
14	นักเรียนประเมินเรื่องที่อ่านด้วยมุมมองของตนเองได้	3.51	0.75	มาก
15	นักเรียนนำคุณค่าที่ได้จากการอ่านไปปรับใช้ในชีวิตจริง	3.57	0.79	มาก
ค่าเฉลี่ยการเรียนรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนด้านการสะท้อนและประเมิน		3.50	0.76	มาก
ค่าเฉลี่ยโดยรวม		3.53	0.73	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.53) โดยความต้องการในการพัฒนาในด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนด้านการเข้าถึงและค้นคืนสาระ ($\bar{X}$ = 3.63) รองลงมา คือ การรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนด้านการสะท้อนและประเมิน ($\bar{X}$ = 3.50) และการรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนด้านการบูรณาการและตีความ ($\bar{X}$ = 3.49) ตามลำดับ โดยสรุปแยกเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

1. การรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนด้านการเข้าถึงและค้นคืนสาระ

ความต้องการการพัฒนาการจัดการเรียนรู้การรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการเข้าถึงและค้นคืนสาระ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = 3.63) เมื่อพิจารณารายข้อของระดับความต้องการพัฒนาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พัฒนาให้นักเรียนอ่านเรื่องแล้วหาคำตอบจากเนื้อเรื่องที่อ่านได้ ($\bar{X}$ = 3.70) รองลงมา คือ พัฒนาให้นักเรียนอ่านเรื่องแล้วเข้าใจในเรื่องที่อ่าน บอกได้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ใด เมื่อใดและอย่างไร ($\bar{X}$ = 3.66) และพัฒนาให้นักเรียนอ่านเรื่องแล้วบอกขอบเขตของข้อมูลที่ต้องการว่าอยู่ในตำแหน่งใดของเรื่อง ($\bar{X}$ = 3.59) ตามลำดับ

2. การรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนด้านการบูรณาการและตีความ

ความต้องการการพัฒนาการจัดการเรียนรู้การรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการบูรณาการและตีความ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.49) เมื่อพิจารณารายข้อของระดับความต้องการพัฒนาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พัฒนาให้นักเรียนอ่านเรื่องแล้วเข้าใจเรื่องในภาพรวม ($\bar{X}$ = 3.60) รองลงมา คือ พัฒนาให้นักเรียนระบุใจความสำคัญหรือจุดประสงค์ของเรื่องที่อ่านได้ ($\bar{X}$ = 3.54) และพัฒนาให้นักเรียนนักเรียนเชื่อมโยงส่วนต่างๆ ของข้อมูลที่อ่านได้ ($\bar{X}$ = 3.51) ตามลำดับ

3. การรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนด้านการสะท้อนและประเมิน

ความต้องการการพัฒนาการจัดการเรียนรู้การรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านการสะท้อนและประเมิน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = 3.50) เมื่อพิจารณารายข้อของระดับความต้องการพัฒนาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พัฒนาให้นักเรียนนำคุณค่าที่ได้จากการอ่านไปปรับใช้ในชีวิตจริง ($\bar{X}$ = 3.57) รองลงมา คือ พัฒนาให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านได้ ($\bar{X}$ = 3.52) และพัฒนาให้นักเรียนประเมินเรื่องที่อ่านด้วยมุมมองของตนเองได้ ($\bar{X}$ = 3.51) ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ครูมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยแยกเป็นประเด็น ดังนี้

1) การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ควรมีลักษณะ คือ ควรมีบันทึกการอ่านในทุกวัน บทอ่านที่นำมาควรเป็นเรื่องที่ทันสมัยแปลกใหม่ บทอ่านควรเป็นทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง สื่อมัลติมีเดีย อินโฟกราฟิก ข้อความที่นำมาให้อ่านไม่ควรยาวเกินไป ควรเน้นการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างหลากหลาย กระตุ้นความอยากรู้อยากอ่านของนักเรียน ให้นักเรียนได้เลือกอ่านตามความสนใจ เน้นกิจกรรมกลุ่มและช่วยกันแสดงความคิดเห็น มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ เน้นให้นักเรียนลงมือทำให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติและทำการวัดและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

2) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ควรมีขั้นตอน คือ วิเคราะห์หลักสูตร จากนั้นนำผลการวิเคราะห์มาจัดการเรียนรู้ มีขั้นนำ ขั้นสอนและขั้นสรุป แล้ววัดผลประเมินผลตามสภาพจริง เริ่มตามลำดับของกระบวนการอ่าน เริ่มจากรูปภาพ อ่านจับใจความ ค้นคว้าอิสระ ฝึกการนำเสนอ จัดบันทึกเรื่องราวที่น่าสนใจ จัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้เหมาะกับการเรียนรู้ จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ ให้เพียงพอต่อการอ่านและการเรียนรู้และจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นประจำ

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้น ผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา และตามหลักสูตรที่กำหนด วัดผลประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการรู้เรื่องการอ่าน 3 ด้าน คือ การเข้าถึงและค้นคืนสาระ การบูรณาการและตีความ และการสะท้อนและประเมิน

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากนั้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน โดยการสัมมนาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้องของรูปแบบ สรุปผลการประเมินและผลการพัฒนารูปแบบตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ดังตาราง 4

ตาราง 4 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของผู้เชี่ยวชาญ

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	$\bar{X}$	SD.	ระดับความเหมาะสม
1	หลักการ แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐาน ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีความเหมาะสม	4.11	0.78	มาก
2	วัตถุประสงค์ของรูปแบบ มีความชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.44	0.73	มาก
3	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ เชิงรุก มีความสอดคล้องกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และจัดลำดับเหมาะสมในการนำไปจัดการเรียน การสอน มีความเหมาะสม	4.56	0.73	มากที่สุด
4	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ เชิงรุก สามารถช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้เรื่องการอ่าน	4.44	0.73	มาก
5	ขั้นกระตุ้นผู้เรียน	4.56	0.53	มากที่สุด
	5.1 กิจกรรมย่อยที่ 1 กิจกรรมกระตุ้นความสนใจ	4.56	0.53	มากที่สุด
	5.2 กิจกรรมย่อยที่ 2 กิจกรรมตั้งจุดมุ่งหมายการอ่าน	4.56	0.53	มากที่สุด
6	ขั้นกระบวนการอ่าน	4.33	1.00	มาก
	6.1 กิจกรรมย่อยที่ 1 กิจกรรมวิเคราะห์บทอ่าน	4.44	0.73	มาก
	6.2 กิจกรรมย่อยที่ 2 กิจกรรมการสร้างความคิดรวบยอด	4.33	0.71	มาก
7	ขั้นอภิปรายและสะท้อนผล	4.33	1.00	มาก
	7.1 กิจกรรมย่อยที่ 1 อภิปรายผลการอ่าน	4.11	0.93	มาก
	7.2 กิจกรรมย่อยที่ 2 การนำเสนอผลการอ่าน	4.22	0.97	มาก
8	ขั้นการประเมินผล	4.33	1.00	มาก
	8.1 กิจกรรมย่อยที่ 1 กิจกรรมประเมินผลงานการอ่าน	4.33	1.00	มาก
	8.2 กิจกรรมย่อยที่ 2 กิจกรรมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้	4.33	1.00	มาก
9	ระบบสังคม มีความชัดเจน เหมาะสม และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.00	0.87	มาก
10	หลักการตอบสนอง มีความชัดเจน เหมาะสม และสามารถนำไปปฏิบัติ ได้จริง	4.22	0.97	มาก
11	ระบบสนับสนุน มีความชัดเจน เหมาะสม และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.33	0.71	มาก
ค่าเฉลี่ยโดยรวม		4.35	0.81	มาก

จากตาราง 4 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีผลการประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) โดย ประเด็นการประเมินที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีความสอดคล้องกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและจัดลำดับเหมาะสมในการนำไปจัดการเรียนการสอน ขั้นตอนผู้เรียน กิจกรรมย่อยที่ 1 กิจกรรมกระตุ้นความสนใจ และกิจกรรมย่อยที่ 2 กิจกรรมตั้งจุดมุ่งหมายการอ่านโดยแต่ละข้อมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.56$)

นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะเพิ่มเติมในการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยในส่วนของหลักการ แนวคิด ทฤษฎีควรเพิ่ม แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา/ส่งเสริมการรู้เรื่อง การอ่าน จิตวิทยาการอ่าน ควรแสดงความเชื่อมโยงของรูปแบบกับ องค์ประกอบต่างๆ ให้ชัดเจน ควรระบุเทคนิคที่จะนำมาใช้ว่าใช้เทคนิคใด ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงรูปแบบตามความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญโดยได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ สมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น คือ การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นซึ่งมี 6 องค์ประกอบ คือ 1) แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน ได้แก่ แนวคิด การเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) ทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้ (Connectivism Theory) กรวยประสบการณ์การเรียนรู้ใน การจัดการเรียนรู้ ทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ (Theory of Constructivism) และแนวคิดด้านการวัดผล/ประเมินผล การอ่าน ตามแนวทางการประเมิน การรู้เรื่อง การอ่าน (Reading Literacy) ของโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (PISA) 2) วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการ เรียนรู้ทุกขั้นตอน 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4) ระบบสังคม โดยการกำหนดบทบาทผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง บทบาทครูเป็นผู้ออกแบบการจัดการเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และบทบาทชุมชนเป็นผู้มีส่วนสนับสนุนให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย 5) หลักการตอบสนองซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนกับกระบวนการทาง สังคมที่ส่งเสริมการรู้เรื่อง การอ่าน และ 6) ระบบการสนับสนุนการเรียนรู้เป็นการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมในห้องเรียน/ สถานการณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ในชีวิต จริง โดยเฉพาะองค์ประกอบที่ 3 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นกระตุ้นผู้เรียน (Stimulate) ขั้นที่ 2 ขั้นกระบวนการอ่าน (Process Reading) ขั้นที่ 3 ขั้นอภิปรายและสะท้อนผล (Discussion and Reflecting) และขั้นที่ 4 ขั้น การประเมินผล (Evaluation) ที่ส่งเสริมการรู้เรื่อง การอ่าน 3 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึงและค้นคืนสาระ การบูรณาการและตีความ และการสะท้อนและประเมิน

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริม การรู้เรื่อง การอ่าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 พบว่า สภาพ ปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่อง การอ่าน ของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากการ จัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ยังคงเน้นที่ครูมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ อาจส่งผลให้การส่งเสริม ให้นักเรียนรู้เรื่อง การอ่านน้อย ในขณะที่หากเปลี่ยนบทบาทการจัดการเรียนรู้มาเป็นให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยการทดลอง ได้ลงมือปฏิบัติ ได้ค้นคว้า การทดลอง จะส่งผลต่อการรู้เรื่อง การอ่านมากขึ้น แต่ครูผู้สอน จำนวนมากยังใช้วิธีการสอนแบบยัด ครูเป็นศูนย์กลาง โดยใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย มุ่งเน้นสอนเนื้อหา ส่งเสริมการท่องจำมากกว่ามุ่งให้ผู้เรียน คิดแก้ปัญหา หรือสืบเสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนคิดไม่เป็น ขาดความเข้าใจในการเรียนรู้โดยใช้ทักษะกระบวนการคิด ขาด การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในการเรียนรู้ สอดคล้องกับผลวิจัยของพรพรประเวศ สัตตบุษยวรรกุล (2556, น.74-84) เรื่อง การ

สังเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจและชีวิตจริงเพื่อระบุปัญหาและการแก้ไขการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยสำรวจข้อมูลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษามาตรฐานสากลในโรงเรียนมาตรฐานสากล วิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนรู้ของครูในส่วนที่มีปัญหาจากการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษามาตรฐานสากลในโรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่า ผลการวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนรู้ของครูในส่วนที่มีปัญหาจากการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษามาตรฐานสากลในโรงเรียนมาตรฐานสากล จากการสำรวจ พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนรู้แบ่งได้ 2 ประเด็น คือ 1) นักเรียนมีกระบวนการคิด/ระบบความคิดยังไม่เป็นระบบ ยังเคยชินกับการคัดลอก 2) ครูขาดความเข้าใจในธรรมชาติของวิชาและกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม และ ครูมีปัญหาเรื่องการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลชีวิตจริง พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนรู้มี 5 ข้อ คือ 1) ความพร้อมของนักเรียนในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน 2) เวลาในการทำงาน 3) ทักษะการสื่อสาร 4) ทักษะการคิด และ 5) ทักษะในการทำงาน และผลการสำรวจแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนรู้ของครูจากการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษามาตรฐานสากลในโรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่า ผู้บริหารควรจัดการประชุมครูเพื่อวางแผนสำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้ ครูควรหาตัวอย่างการศึกษาค้นคว้าที่หลากหลาย และศึกษาเพิ่มเติมในด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน ครูควรเข้ารับการอบรมเพื่อให้มีความรู้เป็นแนวทางเดียวกัน ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลชีวิตจริง พบว่า ครูศึกษาเอกสารต่างๆ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหารายละเอียด ใช้ทักษะในการพูด และใช้คำถามในการเปิดประเด็นความคิดของนักเรียน ใช้ตัวอย่างที่ถูกต้องและเหมาะสมกับงานของนักเรียนเป็นกรณีศึกษา ใช้ Social Media เช่น Facebook ในการให้คำปรึกษานักเรียนนอกเหนือเวลาเรียนในโรงเรียน

ในส่วนความต้องการการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องการอ่านของนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยเฉพาะการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องการอ่านของนักเรียน ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการลงมือกระทำ มากกว่าการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้เพียงอย่างเดียว เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนโดยการลงมือทำ พัฒนาทักษะการเชื่อมโยงความรู้ เน้นการจัดการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนกับเพื่อน/กระบวนการกลุ่ม และพัฒนาการคิดขั้นสูงในการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินผล และเน้นให้ผู้เรียนและผู้สอนรับข้อมูลป้อนกลับจากการประเมินอย่างรวดเร็วสามารถส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนได้ สอดคล้องกับผลวิจัยของ Kvam (2000, p.45) ได้ศึกษาผลการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อความคงทนในการเรียนวิชาสถิติเบื้องต้นทางวิศวกรรมศาสตร์ นักเรียนกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มทดลอง ใช้การเรียนรู้เชิงรุก และกลุ่มควบคุม ใช้การเรียนรู้แบบปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองคือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความคงทนในการเรียนรู้ คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภายหลังการเรียน 8 เดือน ไม่แตกต่างจากการเรียนจบทันที ผลวิจัยของ Kirsch et al. (2002, p.43) ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรู้การอ่านซึ่งพบว่า ความผูกพันต่อการอ่านของนักเรียนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือผลกระทบขนาดใหญ่ต่อการรู้การอ่าน โดยผลจากการวิเคราะห์พบว่าคิดเป็นสองเท่าของความแตกต่างเมื่อเทียบกับสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่อการรู้การอ่าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเยาวชนที่มีความผูกพันต่อการอ่านสูงจะสามารถชดเชยปัญหาด้านรายได้ของครอบครัวและข้อจำกัดของครอบครัวในการบรรลุผลด้านการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญในชีวิตวัยเรียนของนักเรียน ดังนั้นจึงควรรักษาสภาพที่ทำให้นักเรียนเป็นผู้มีความผูกพันต่อการอ่านและการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีความสามารถที่จะเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อความสำเร็จทางวิชาการได้เป็นอย่างดี รวมทั้งผลการศึกษาของ OECD (2009, p.71) พบว่า ความผูกพันต่อการอ่านของนักเรียนแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ซึ่งบางประเทศที่มีคะแนนการรู้การอ่านสูงกว่าค่าเฉลี่ยจะแสดงผลความผูกพันต่อการอ่านสูงอย่างชัดเจนเมื่อเทียบกับประเทศที่มีความผูกพันต่อการอ่านระดับต่ำ และเกือบทุกประเทศพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อการอ่านคือมีนิสัยรักการอ่าน ดังนั้น การจัดการเรียนรู้เชิงรุกส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถด้านการรู้เรื่องการอ่านที่แตกต่างกัน

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มืองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐาน 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) หลักการตอบสนอง และ 6) ระบบสนับสนุน โดยใช้แนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่สนับสนุน ได้แก่ แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก ทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้ แนวคิดทฤษฎีการรับรู้ในการจัดการเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นกระตุ้นผู้เรียน ขั้นกระบวนการอ่าน ขั้นอภิปรายและสะท้อนผล และขั้นการประเมินผล โดยมีระบบสังคม ที่เน้นบทบาทครูบทบาทของนักเรียนและบทบาทของชุมชนในแต่ละขั้นตอนที่มีความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง มีผลการประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) โดยประเด็นการประเมินที่มีความเหมาะสมมากที่สุดคือ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีความสอดคล้องกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และจัดลำดับเหมาะสมในการนำไปจัดการเรียนการสอน เนื่องจาก 1) การออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ครั้งนี้วางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ตามที่ทศนา แคมมณี (2554, น.221) ที่ระบุว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่างๆ โดยประกอบด้วย กระบวนการ หรือขั้นตอนสำคัญในการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการจัดการเรียนรู้นั้นเป็นไปตามทฤษฎีหลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือ ซึ่งได้พิสูจน์ ทดสอบหรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพสอดคล้องกับแนวคิดของ Joyce Joyce, B., Weil, M. และ Calhoun, E. (2011, p.84) ที่ว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย หลักการ แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน ขั้นตอนการสอนหรือกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ระบบสังคม บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน หลักการตอบสนอง การสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์และระบบสนับสนุน สื่อ อุปกรณ์และทรัพยากรการเรียนรู้ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม 2) หลักการ แนวคิด และทฤษฎี ที่นำมาสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในครั้งนี้คือ แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการลงมือกระทำ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องแนวคิดของ Beverly Davis, Michele Summers. (2014, p.2) ที่ว่าการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง สอดคล้องกับ Wilke (2003, p.152) พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการเรียนรู้เชิงรุกมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนที่สูงขึ้นและงานวิจัยของ สาวิตรี โรจนะสมิต อาร์โนลด์ (2555, น.72) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนเชิงรุก ส่งผลให้ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ภาพรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ควรออกแบบกิจกรรมการเรียนให้ครอบคลุมลักษณะสำคัญของรูปแบบ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในระดับชั้นและเนื้อหาสาระของวิชาอื่นๆ เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านอื่นๆ หรือส่งเสริมสมรรถนะสำคัญด้านอื่นๆ ของผู้เรียน

บรรณานุกรม

- ทัศนีย์ เศรษฐพงษ์ และวิภาวรรณ เอกวรรณัง (2563). การพัฒนาความสามารถในการรู้เรื่องการอ่านตามแนวทางการสอบแบบ PISA โดยใช้แนวคิด การอ่านจากต้นแบบของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 2(1). สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2563, <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDKKUJ/article/view/240784/163770>.
- ทิตนา ขมมณี. (2554). *ศาสตร์การสอน:องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์. พระพรเขต สัตตบุษย์วรกุล. (2556). *การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจและชีวิตจริงเพื่อระบุปัญหาและการแก้ไขการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนมาตรฐานสากล (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต)*. สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- ศิริรัตน์ จำแนกสาร. (2556). *การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรู้การอ่าน ของนักเรียนอายุ 15 ปี ในประเทศไทย (ปริญาญศึกษาสาตรดุษฎีบัณฑิต)*. สาขาวิชาการศึกษาและประเมินทางการศึกษา ภาควิชาการศึกษา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- สถาบันภาษาไทย สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *คู่มือการสอนอ่านเขียนโดยการแจกลูกสะกดคำ*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สถาบันภาษาไทย สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *คู่มือ การเรียนการสอนการอ่านคิดวิเคราะห์สู่การพัฒนาการอ่านตามแนวทาง PISA*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2559). *สรุปผลการวิจัย PISA 2015 วิทยาศาสตร์ การอ่านและคณิตศาสตร์*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2562). *ผลการประเมิน PISA 2018*. 2562. สืบค้นเมื่อ วันที่ 3 ธันวาคม 2562, จาก <https://drive.google.com/file/d/18DKqGcld1dN6IWF07TXG8YZsQOg-NlWZ/view>.
- สาวิตรี โรจนะสมิต อาร์โนลด์. (2555). *การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนเชิงรุก (active learning) เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- Beverly, D. & Michele, S. (2014). Applying Dale's Cone of Experience to Increase Learning and Retention: A Study of Student Learning in a Foundational Leadership Course. In *Engineering Leaders Conference 2014*. Retrieved October 6, 2019, from <http://dx.doi.org/10.5339/qproc.2015.elc2014.6>.
- Bransford, J., Brown, A., & Cocking, R. (2000). *How People Learn: Brain, Mind, Experience, and School*. Washington, D.C.: National.
- Joyce, B., Weil, M & Calhoun, E. (2011). *Models of Teaching*. Boston: Pearson Education.
- Kirsch, I., De Jong, J., Lafontaine, D., Mcqueen, J., Mendelovits, J. & Monseur, C. (2002). *Reading for Change: Performance and Engagement across Countries*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Kvam, P.H. (2000). The Effect of Active Learning Methods on Student Retention in Engineering Statistics. *The American Statistician*, 54(2), 136-140
- OECD. (2009). *PISA 2009 Assessment Framework: Key Competencies in Reading, Mathematics and Science*. Retrieved October 6, 2019, from <https://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/44455820.pdf>.

- Sweller, J. (2006). *The Worked Example Effect and Human Cognition: Learning and Instruction*. New Jersey: Educational Technologies.
- Wilke, R. R. (2003). The Effect of Active Learning on Student Characteristics in a Human Physiology Course for Nonmajors. *Advances in Physiology Education*, 27(4), 207-223.

Received: 07-04-2020

Revised: 10-06-2020

Accepted: 30-06-2020

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการวิจัยของนักศึกษาวิชาชีพครู

Research and Community Based Learning Integrated Model to Enhance Research Skills of Pre-Service Teachers

สุไม บิลไบ¹

Sumai Binbai

noina_sb@hotmail.com

ประเสริฐ แซ่เอี้ยบ²

Prasert Sae-iab

prasert2003@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ 2) ศึกษาผลการพัฒนาทักษะการวิจัยของนักศึกษาวิชาชีพครู โดยดำเนินการวิจัยตามหลักการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน คือ (1) ศึกษาปัญหาและข้อมูลพื้นฐานเพื่อกำหนดปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา (2) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน และ (4) ปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา จำนวน 30 คนได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ แบบประเมินคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอน แบบประเมินทักษะการปฏิบัติการวิจัย แบบประเมินรายงานการวิจัย และ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ไปใช้เป็นเวลา 15 สัปดาห์และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้มีคุณภาพอยู่ในระดับดี 2) ผลการพัฒนาทักษะการวิจัยของนักศึกษาทั้งสามด้านเป็นดังนี้ (1) ด้านความรู้เกี่ยวกับการวิจัยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) ด้านการปฏิบัติการวิจัยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมี

¹ คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Faculty of Islamic Science, Prince of Songkla University, Pattani Campus

² วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

College of Teacher Education, Phranakhon Rajabhat University

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) ด้านคุณภาพรายงานการวิจัย นักศึกษาสามารถทำรายงานการวิจัยได้เสร็จสมบูรณ์ 5 โครงการจากทั้งหมด 7 โครงการ คิดเป็นผลสำเร็จร้อยละ 71 มีผลการประเมินคุณภาพในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก มีคะแนนเฉลี่ย 82.4 คะแนน

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนการสอน, ทักษะการวิจัย, การเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน, การเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

Abstract

This research aims to 1) develop instructional model by integrating Research Based Learning and Community Based Learning, and 2) study research skills of pre-service teachers. This research used 4 steps of research and development methodology which were; (1) study problems and identify problems (2) develop instructional model (3) study the effects using instructional model, and (4) improve and present the instructional model. There were 30 samples selected by cluster sampling from pre-service teachers in Computer Education. The instruments comprised; (1) research and community Based Learning Integrated Model (RCBI model), (2) RCBI model's quality assessment form, (3) research skills evaluation form, and (4) achievement test. Data were collected by using RCBI model for 15 weeks and analyzed by means, standard deviation, and t-test.

The results were; 1) RCBI model quality was at a high level. 2) students' research skills were divided into 3 components; (1) learning achievement after learning with RCBI model was statistical significantly higher than before learning at .05 level, (2) research practice skills after learning with RCBI was statistical significantly higher than before learning at .05 level, and 3) the quality research reports found that there were 5 completed projects from all of 7 proposals, there were 82.4 mean scores in very good level.

Keywords: Instructional model, Research Skills, Research Based Learning, Community Based Learning

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ครูเป็นบุคลากรสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ หากครูมีศักยภาพด้านต่างๆ ครบถ้วนทั้งด้านความเป็นครู การจัดการเรียนการสอน ความเชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาวิชา การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวัดและประเมินผล และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะด้านการวิจัยอันเป็นกระบวนการสำคัญที่ส่งเสริมให้ครูผู้สอนสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง เป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้ครูเป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การแก้ปัญหาการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์และปัญหา ซึ่งจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ให้ความสำคัญด้านการวิจัยอย่างมากโดยมีการระบุเนื้อหาที่เกี่ยวข้องไว้หลายมาตรา อาทิ มาตรา 24(5) ที่กำหนดให้ใช้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้การวิจัยศึกษาเรื่องที่สนใจ และต้องการหาความรู้ใหม่หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และมาตรา 30 ที่เน้นให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา นอกจากนี้ยังมีข้อกำหนดของคุรุสภาซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพได้กำหนดให้ครูต้องมีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพไว้ 11 ด้าน หนึ่งในนั้นคือ การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โดยกำหนดให้ครูต้องมีความรู้เกี่ยวกับ 1) หลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติในการวิจัย 2) การใช้และผลิตงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และต้องมีสมรรถนะสำคัญ 2 ด้าน คือ (1) สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และ (2) สามารถทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน (ราชกิจจานุเบกษา, 2556) แต่เมื่อครูเข้าสู่ระบบ พบว่า การวิจัยเป็นปัญหาสำคัญที่ครูไม่สามารถปฏิบัติได้สำเร็จและมีประสิทธิภาพ อันเนื่องจากครูไม่มีความรู้ความเข้าใจในการวิจัย ไม่มีประสบการณ์ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในการทำวิจัย (พັນ ยุธชัย, วิลัน จุมปาแฝด, ศิริ ถีอาสนา, และไพศาล วรคำ, 2552) นอกจากนี้ครูยังประสบปัญหาด้านขาดความรู้ความเข้าใจในขั้นตอน กระบวนการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัยและการเขียนรายงานการวิจัยแบบเป็นทางการอีกด้วย (พิสนุ พองศรี, 2549) ดังนั้นการพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ให้พร้อมเพื่อเข้าสู่วิชาชีพครูอย่างมั่นใจเนื่องจากความรู้เกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลา ปัญหาการเรียนการสอนของนักเรียนเกิดปัญหาใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมา

จากสภาพสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ดังนั้นทักษะที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาครูให้เท่าทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดี คือ ทักษะด้านการวิจัยที่จะทำให้ครูได้ค้นพบความรู้ใหม่ สร้างความรู้ใหม่ และแก้ปัญหาใหม่ได้อย่างต่อเนื่องและทันกับสถานการณ์ ทั้งนี้ในการเตรียมความพร้อมให้แก่ครูตามกรอบสมรรถนะและความรู้ของครูสภา ทำให้สถาบันการผลิตครูจัดให้มีการเรียนการสอนรายวิชาการวิจัยทางการศึกษา และรายวิชาการวิจัยเฉพาะสาขาขึ้นเพื่อให้นักศึกษาได้รับความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการวิจัย และสามารถเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยได้ เพราะเมื่อนักศึกษาออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพในโรงเรียนนั้นนักศึกษาต้องทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนควบคู่ไปกับการฝึกปฏิบัติการสอน อย่างไรก็ตามพบว่านักศึกษามีวิชาชีพครู ระดับปริญญาตรียังไม่มีผลงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำไปใช้ได้จริงและไม่มีการเผยแพร่ในวารสารหรือนำเสนอในเวทีวิชาการใดๆ มากนัก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ อาทิ วิธีการจัดการเรียนการสอน เวลาในการจัดการเรียนการสอน การให้ความสำคัญในการวิจัยของนักศึกษาที่อาจารย์มองว่าเป็นเพียงแค่การให้นักศึกษาทดลองทำตามกระบวนการเท่านั้น รวมทั้งในด้านของนักศึกษาที่ยังไม่มีความเชี่ยวชาญในเนื้อหา วิธีการวิจัย และไม่ได้ตระหนักเกี่ยวกับการเรียนรายวิชาการวิจัยอย่างจริงจัง เมื่อต้องลงพื้นที่ไปทำวิจัยในสถานศึกษาจึงทำให้ได้ผลงานวิจัยที่ยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร เป็นต้น จากการติดตามนิเทศและให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน ชั้นปีที่ 5 มาเป็นระยะเวลา 3 ปี พบว่า นักศึกษาไม่มีความรู้ในด้านการวิจัยที่เพียงพอ ไม่สามารถกำหนดปัญหาการวิจัย จากสิ่งที่ปัญหาในชั้นเรียนได้ไม่แม่นยำระเบียบวิธีวิจัยและการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งนักศึกษาขาดแรงจูงใจในการทำวิจัยเพราะมองว่าเป็นเพียงการทดลองสอนและวิจัยชั้นเรียนเล็กๆ ในลักษณะกรณีศึกษาเท่านั้น จึงไม่ได้ให้ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับความรู้ด้านการวิจัยอย่างจริงจัง สิ่งเหล่านี้ทำให้นักศึกษาไม่สามารถประยุกต์ความรู้ในศาสตร์ตนเองเข้าสู่กระบวนการแก้ปัญหาในชั้นเรียนด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ หรือการวิจัยทางการศึกษาได้ส่งผลต่อเจตคติต่อการทำวิจัยที่เป็นลบ เพราะคิดว่าการวิจัยเป็นเรื่องยุ่งยาก มีกระบวนการขั้นตอนมากและละเอียดทำให้ไม่ยอมทำวิจัย

การจัดการเรียนการสอนของรายวิชาในหมวดวิชาชีพครู จำเป็นต้องปรับกระบวนการสอนใหม่เน้นให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติการวิจัยด้วยตนเองก่อนออกฝึกปฏิบัติการสอนในโรงเรียน ซึ่งเทคนิควิธีสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยตั้งแต่ทักษะการตั้งคำถามอย่างเป็นระบบ ทักษะการค้นหาคำตอบหรือองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูล ทักษะการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ทักษะการเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมกับรูปแบบการวิจัยที่ทำ ตลอดจนทักษะการสรุปและรายงานผลการศึกษา คือ การเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน (สินธะวา คามดิษฐ์, 2549) ซึ่งเป็นวิธีสอนที่เน้นพัฒนาผู้เรียนให้ได้ความรู้ใหม่ มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องจนกล่าวได้ว่า “กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (เสาวภา วิชาตี, 2554) และเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นทักษะการค้นคว้า พัฒนาการคิดวิเคราะห์ พัฒนาการคิดสร้างสรรค์ที่ให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา (พวงผกา ปวีณบำเพ็ญ, 2560)

อย่างไรก็ตามการทำงานของครูต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครอง และชุมชนภายนอกที่อยู่รอบโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องซึ่งจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้นักศึกษาวิชาชีพครูได้สัมผัสและได้ร่วมเรียนรู้จากชุมชน โดยการลงพื้นที่เพื่อค้นหาปัญหาและได้ปฏิบัติการแก้ปัญหาจริงในพื้นที่ที่จะสามารถส่งเสริมสนับสนุนให้นักศึกษามีความพร้อมต่อการทำงาน ซึ่งกระบวนการของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นส่วนสำคัญในการเตรียมพร้อมนักศึกษา เพราะเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงของชุมชน เช่น การศึกษาวัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ชุมชน (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์, 2557) เป็นการเรียนรู้จากชุมชนเพื่อให้นักศึกษาได้เผชิญหน้ากับความเป็นจริง เข้าใจการปฏิบัติงานของบุคคลที่มีต่อครู และสถานศึกษา เข้าใจกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (ชไมมณ ศรีสุรรักษ์, 2560) ซึ่งชุมชนนับเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยตรงด้วยตนเอง และเรียนรู้ได้ตลอดเวลา (วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี, 2556)

จากจุดเด่นของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐานและการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน อันเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเน้นการลงมือปฏิบัติจริงทั้งในการดำเนินการวิจัยและการเรียนรู้ จากชุมชน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการวิจัยของผู้เรียนตั้งแต่การเรียนรู้กระบวนการวิจัยในห้องเรียน จนถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชนเพื่อทำการวิเคราะห์และนำไปใช้ในการพัฒนาความรู้ในศาสตร์ของตนเอง อันจะส่งเสริมทักษะและประสบการณ์การทำวิจัยให้แก่ นักศึกษาวิชาชีพครูที่ต้องทำหน้าที่สอนและวิจัยควบคู่ไปด้วยกัน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงนำรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานมาบูรณาการกับการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะการวิจัยของนักศึกษาให้เพิ่มสูงขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้
2. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาทักษะการวิจัยของนักศึกษาวิชาชีพครูที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้

นิยามศัพท์

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integrated Instruction) หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการเรียนการสอนสองวิธีเข้าด้วยกัน คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ใช้วิจัยเป็นฐานและกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ในลักษณะการทำวิจัยโดยใช้ประเด็นปัญหาจากชุมชน ห้องถิ่นและ/หรือโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะในการทำวิจัย และมีเจตคติที่ดีต่อการวิจัย สามารถดำเนินการวิจัยในประเด็นปัญหาหรือประเด็นที่สนใจได้

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน (Research – Based Learning) หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้เนื้อหาสาระในศาสตร์ โดยการลงมือปฏิบัติการวิจัยตามกระบวนการวิจัยในลักษณะ การทำวิจัยขนาดเล็กหรือกรณีศึกษาจากปัญหาและประเด็นที่ผู้เรียนสนใจที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขา โดยมีอาจารย์ผู้สอนให้คำปรึกษา เติมเต็มเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินงานวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นกำหนดปัญหา จนกระทั่งการเขียนรายงานการวิจัย และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community – Based Learning) หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมกับชุมชน และ/หรือโรงเรียนในการทำกิจกรรมหรือทำโครงการวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาที่มีอยู่ในพื้นที่โดยลงมือปฏิบัติการจริงในชุมชน และ/หรือโรงเรียน เพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาาร่วมกับชุมชน และ/หรือโรงเรียน โดยการประยุกต์ความรู้ในศาสตร์สาขาของตนเองมาใช้ในการแก้ปัญหา

รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง ลักษณะหรือสภาพการณ์ของการจัดการเรียนการสอน ที่มีการจัดระบบขององค์ประกอบต่างๆ ตามหลักการ แนวคิด มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนหรือขั้นตอนการเรียนรู้โดยอาศัยเทคนิคและวิธีสอนต่างๆ ที่ช่วยให้การเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ มีองค์ประกอบดังนี้ 1) หลักการ/แนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอน 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ และ 4) ผลที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ

ทักษะการวิจัย หมายถึง ความสามารถด้านการวิจัยของนักศึกษา โดยแบ่งความสามารถเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความรู้เกี่ยวกับการวิจัย ด้านการปฏิบัติการวิจัย และด้านคุณภาพรายงานการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและมีประโยชน์ต่อชุมชนหรือโรงเรียนที่นักศึกษาลงพื้นที่ปฏิบัติการวิจัย รวมทั้งมีประโยชน์ต่อนักศึกษาโดยตรง ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการวิจัยของนักศึกษาวิชาชีพครู และพัฒนาทักษะการวิจัยของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เกิดนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ผ่านกระบวนการวิจัยแบบเต็มรูปแบบ เชื่อถือได้และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในชุมชน/โรงเรียนในพื้นที่ที่ศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม
3. นักศึกษาได้รับการพัฒนาทักษะการวิจัยควบคู่ไปกับการสร้างสรรค์นวัตกรรมในลักษณะของการบูรณาการศาสตร์ระหว่างศาสตร์สาขาวิชาที่เรียนกับสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยความร่วมมือของชุมชนและ/หรือโรงเรียนที่ลงพื้นที่ศึกษา

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงวิจัยและพัฒนา มีการดำเนินการแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เป็นการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1. ศึกษาปัญหาและข้อมูลพื้นฐานเพื่อกำหนดปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา (R1) โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสัมภาษณ์นักศึกษาชั้นปีที่ 4 และ 5 ที่ผ่านการเรียนรายวิชา การวิจัยทางการศึกษามาแล้ว
2. พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอน (D1) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน

ระยะที่ 2 เป็นการนำรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นไปใช้จัดการเรียนการสอนและเก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล สรุปและจัดทำรายงานผลการวิจัย มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้กับนักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา (D2) ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่มจากจำนวนประชากร 150 ใช้เวลาในการทดลอง 15 สัปดาห์
2. ปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอน (R2) โดยจัดทำเป็นแบบจำลองของรูปแบบให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ
  2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ มีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (IOC) วิเคราะห์หาค่าความยาก (p) ด้วยวิธีวิเคราะห์ข้อสอบแบบอิงกลุ่ม ซึ่งมีค่าความยากตั้งแต่ .20 - .80 มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .20 ขึ้นไปและมีค่าความเชื่อมั่น 0.76 ตามวิธี Kuder Richardson Procedure (KR-20) (สิรินธร สิ้นจินดาวงศ์, 2547)
  3. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติการวิจัย เป็นแบบประเมินตนเองแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ โดยทำการปรับปรุงจากแบบประเมินของจุฑามาส ศรีจันทร์ (2560) ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วว่ามีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.78
  4. แบบประเมินคุณภาพรายงานผลการวิจัย เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ
- ผู้วิจัยนำเครื่องมือเหล่านี้มาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอน และระยะที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการนำ

รูปแบบการเรียนการสอนที่ผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญและทำการปรับปรุงแล้วไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เป็นระยะเวลา 15 สัปดาห์ โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังเรียน (One -Group Pretest-Posttest Design) เก็บข้อมูลเป็นคะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ คะแนนการประเมินทักษะการปฏิบัติการวิจัย และคะแนนประเมินคุณภาพรายงานการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที (t-test for dependent sample)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีการวิเคราะห์ผลเป็นสองส่วน ดังนี้

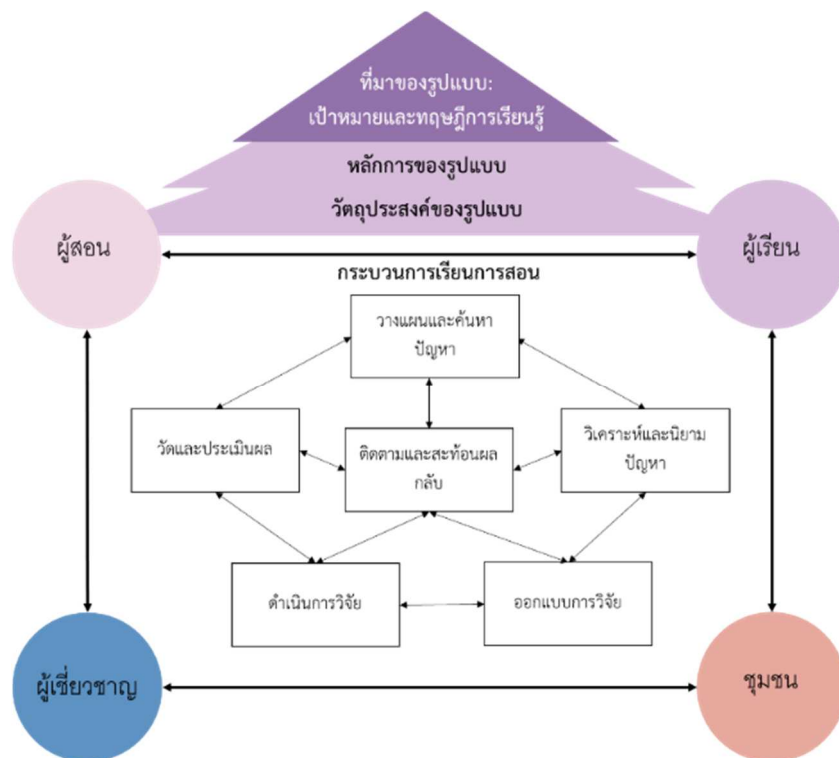
1 ผลการพัฒนาแบบแผนการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.35 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.15 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านองค์ประกอบของรูปแบบมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.79) โดยประเด็นด้านหลักการของรูปแบบ มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.79) รองลงมาคือ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.53) และกระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.76) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ ด้านภาพรวมของรูปแบบ ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.53) ด้านที่มาของรูปแบบ ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 1.11) และด้านแบบจำลองรูปแบบการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.89) ตามลำดับ ซึ่งมีผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับดี สรุปได้ว่ารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการวิจัยและเจตคติต่อการวิจัยได้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการพิจารณาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
1. ที่มาของรูปแบบการเรียนการสอน	4.29	1.11	ระดับดี
1.1 เป้าหมายของรูปแบบ	4.29	1.11	ระดับดี
1.2 ทฤษฎีที่รองรับรูปแบบ	4.14	0.69	ระดับดี
2. องค์ประกอบของรูปแบบ	4.57	0.79	ระดับดีมาก
2.1 หลักการของรูปแบบ	4.57	0.79	ระดับดีมาก
2.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	4.43	0.53	ระดับดี
2.3 กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ	4.23	0.76	ระดับดี
3. แบบจำลองของรูปแบบการเรียนการสอน	4.23	0.89	ระดับดี
4. ภาพรวมของรูปแบบการเรียนการสอน	4.43	0.53	ระดับดี
ค่าเฉลี่ยรวม	4.35	0.15	ระดับดี

สำหรับรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ที่มาของรูปแบบ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กระบวนการเรียนการสอนและผลที่เกิดกับผู้เรียน ซึ่งกระบวนการเรียนการสอนมี 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นวางแผนและค้นหาปัญหา 2) ขั้นวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดปัญหา 3) ขั้นออกแบบการวิจัย 4) ขั้นดำเนินการวิจัย 5) ขั้นติดตามและสะท้อนผลป้อนกลับ และ 6) ขั้นวัดและประเมินผล สามารถสร้างเป็นแบบจำลองของรูปแบบ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แบบจำลองของรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้

จากแบบจำลองรูปแบบการเรียนการสอนข้างต้นสามารถอธิบายกระบวนการเรียนการสอนทั้ง 6 ขั้นตอนได้ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนและการค้นหาปัญหา (Planning and Finding Problems)

เป็นขั้นตอนการวางแผนจัดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเพื่อกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ พื้นที่สำหรับปฏิบัติการวิจัย และการลงพื้นที่เพื่อค้นหาประเด็นปัญหาจากชุมชนและ/หรือโรงเรียนร่วมกัน โดยการประสานงานกับผู้นำหรือตัวแทนของชุมชนให้มีการเรียกประชุมกลุ่มเพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดปัญหาการวิจัย (Analysis and Problem Definition)

เป็นขั้นตอนการนำข้อมูล ประเด็นปัญหาที่ได้จากชุมชนและ/หรือโรงเรียนมาทำการวิเคราะห์ร่วมกันกับอาจารย์ผู้สอนเพื่อคัดเลือกประเด็นปัญหาที่สำคัญและสามารถนำไปแก้ปัญหาด้วยกระบวนการวิจัยได้ แล้วนำมากำหนดหัวข้อการวิจัย เขียนความสำคัญและที่มาของปัญหา กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย กำหนดขอบเขตของการวิจัย โดยทำการวิเคราะห์ความสามารถของผู้เรียนในศาสตร์สาขาวิชาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการศึกษาร่วมด้วย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้สำหรับสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหา โดยทำงานร่วมกันเป็นทีมและการสื่อสารสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มและความสัมพันธ์กับชุมชนหรือพื้นที่วิจัย

ขั้นตอนที่ 3 ออกแบบการวิจัย (Design Research Proposal)

เป็นขั้นตอนการออกแบบการวิจัย การวางแผนการดำเนินงานวิจัย การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยศึกษาแนวทางจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยระยะเวลาพอสมควร

ขั้นตอนที่ 4 การปฏิบัติการวิจัย (Action)

เป็นขั้นตอนการลงมือปฏิบัติการวิจัยของผู้เรียนตามกระบวนการที่ได้ออกแบบไว้ เริ่มตั้งแต่กระบวนการพัฒนานวัตกรรม/วิธีการแก้ปัญหา การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยร่วมกับชุมชน/โรงเรียนและผู้เชี่ยวชาญ การเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ การวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงานผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นการติดตามและสะท้อนผลป้อนกลับ (Follow up and Reflection)

เป็นขั้นตอนที่ทำระหว่างปฏิบัติการวิจัยตลอดระยะเวลาของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำเสนอความก้าวหน้าในการดำเนินงานวิจัย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความสำเร็จ ปัญหา และอุปสรรคระหว่างการทำวิจัยร่วมกับเพื่อนๆ ในชั้นเรียน หากผู้เรียนกลุ่มใดประสบปัญหาสามารถปรับแก้แบบแผนการวิจัยหรือปรับปรุงวิธีการวิจัยได้ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนทำวิจัยได้สำเร็จตามกำหนดเวลาและบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นการวัดและประเมินผล (Measurement and Evaluation)

เป็นขั้นตอนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนหลังเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียน การสอน โดยทำการวัดความรู้เกี่ยวกับการวิจัย ประเมินทักษะการปฏิบัติการวิจัย ประเมินรายงานการวิจัย

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการวิจัยของนักศึกษาวิชาชีพครู พบว่า

2.1 ผลการพัฒนาทักษะการวิจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการวิจัย พบว่า นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 21.05 คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 15.45 ค่าทดสอบทีเท่ากับ 13.26 และค่า p-value เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่าค่านัยสำคัญที่กำหนด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยในการทดสอบความรู้ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

คะแนน	$\bar{X}$	S.D.	t	df	p-value
คะแนนหลังเรียน (เต็ม 30)	21.05	2.89	13.26	29	.000*
คะแนนก่อนเรียน (เต็ม 30)	15.45	2.17			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการพัฒนาทักษะการวิจัยด้านการปฏิบัติการวิจัย เป็นการประเมินตนเองของนักศึกษาระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า นักศึกษามีการประเมินทักษะการวิจัยด้านการปฏิบัติการวิจัยของตนเองหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนประเมินหลังเรียนเฉลี่ย 74.56 และคะแนนประเมินก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 46.40 ค่าทดสอบทีเท่ากับ 28.49 และค่า p-value เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่าค่านัยสำคัญที่กำหนด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินทักษะการวิจัยด้านการปฏิบัติการวิจัย ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

คะแนนประเมิน (เต็ม 100)	$\bar{X}$	S.D.	t	df	p-value
ทักษะการวิจัยด้านการ ปฏิบัติการวิจัยหลังเรียน	74.56	3.48	28.49	29	.000*
ทักษะการวิจัยด้านการ ปฏิบัติการวิจัยก่อนเรียน	46.40	4.95			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ผลการประเมินคุณภาพรายงานการวิจัยของนักศึกษา เป็นการทำการวิจัยเป็นรายกลุ่มจำนวน 7 กลุ่ม ซึ่งผลการประเมินคุณภาพรายงานการวิจัยโดยผู้วิจัย 2 ท่าน พบว่า นักศึกษาสามารถทำรายงานการวิจัยได้สำเร็จจำนวน 5 โครงการ จากจำนวนทั้งหมด 7 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 71 ของโครงการทั้งหมด และมีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 82.4 อยู่ในระดับดีมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 86 คะแนน และต่ำสุดเท่ากับ 78 คะแนน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ทำให้นักศึกษาวิชาชีพครูมีทักษะการวิจัยด้านการเขียนรายงานการวิจัยอยู่ในระดับที่ดีเป็นไปตามเป้าหมายของการวิจัย ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินคุณภาพรายงานการวิจัยของนักศึกษา

ลำดับที่	ชื่อโครงการ	คะแนน (เฉลี่ย)	ระดับคุณภาพ
1	การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การจัดการขยะชุมชนแก้วนิมิตร	78 คะแนน	ดี
2	การพัฒนาชุดฝึกทักษะแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการอ่านและการเขียนภาษาไทยโดยใช้เทคนิค BBL สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา	85 คะแนน	ดีมาก
3	การพัฒนาหนังสือนิทานผสมผสานเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเขียนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	82 คะแนน	ดีมาก
4	การพัฒนาสื่อ AR เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้: กรณีศึกษาเขตบางเขน เขตหลักสี่ และเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร	86 คะแนน	ดีมาก
5	การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อป้องกันเด็กติดในรถตู้	81 คะแนน	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยรวม		82.4 คะแนน	ดีมาก

สรุปผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการวิจัยของนักศึกษาวิชาชีพครู โดยเน้นหลักการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student Center) รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นตามกระบวนการวิจัยและพัฒนาในครั้งนี้ เรียกว่า รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ มีชื่อย่อว่า RCBI Model ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาของรูปแบบ 2) หลักการของรูปแบบ 3) วัตถุประสงค์ 4) กระบวนการเรียนการสอนและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน และ 5) การวัดและประเมินผล โดยกระบวนการเรียนการสอนของ RCBI Model มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) วางแผนและค้นหาปัญหา

2) วิเคราะห์ปัญหาและกำหนดปัญหาการวิจัย 3) ออกแบบการวิจัย 4) ปฏิบัติการวิจัย 5) ติดตามและสะท้อนผลป้อนกลับ และ 6) วัดและประเมินผล ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีการเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียน เรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้นอกห้องเรียนร่วมกับบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน/โรงเรียน และผู้เชี่ยวชาญ โดยมีผู้สอนเป็นโค้ชให้คำปรึกษาควบคู่ไปกับการให้ความรู้เพิ่มเติมและติดตามอย่างต่อเนื่อง ทำให้นักศึกษาสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมการแก้ปัญหาได้อย่างมีคุณภาพและมีทักษะการวิจัยเพิ่มสูงขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดทั้งสามด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการวิจัย ด้านทักษะการปฏิบัติการวิจัย และด้านคุณภาพรายงานการวิจัย

อภิปรายผล

ผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ คือ ได้รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และเหมาะสมสำหรับการพัฒนาทักษะการวิจัยของนักศึกษาวิชาชีพครู ทำให้นักศึกษาวิชาชีพครูมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่สูงขึ้น มีทักษะการปฏิบัติการวิจัย และสามารถเขียนรายงานการวิจัยได้อย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ยังส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ให้นักศึกษาสามารถพัฒนานวัตกรรมการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาให้กับชุมชนและ/หรือโรงเรียนเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาของรูปแบบ 2) หลักการของรูปแบบ 3) วัตถุประสงค์ 4) กระบวนการเรียนการสอนและผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียน และ 5) การวัดและประเมินผล โดยมีกระบวนการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) วางแผนและค้นหาปัญหา 2) วิเคราะห์ปัญหาและกำหนดปัญหาการวิจัย 3) ออกแบบการวิจัย 4) ปฏิบัติการวิจัย 5) ติดตามและสะท้อนผลป้อนกลับ และ 6) วัดและประเมินผล มีผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับดีและเหมาะสำหรับการนำไปใช้พัฒนาทักษะการวิจัยของนักศึกษา เนื่องจากเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยอาศัยหลักการและทฤษฎีในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นสากล อาทิ หลักการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนของ Joyce & Weil (2009) ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของ David Kolb (Bedri, Frein and Dowling, 2017 อ้างถึงใน วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์, 2561) และหลักการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนของทิศนา ขัมมณี (2557) ซึ่ง Joyce & Weil (2009) ได้อธิบายองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนที่ดีไว้ว่าต้องประกอบด้วย ประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ ส่วนที่ 1 ที่มาของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน (Orientation to the model) ประกอบด้วย เป้าหมาย ข้อตกลงเบื้องต้น หลักการสำคัญที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการเรียนการสอน และส่วนที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อยดังนี้ 1) ขั้นตอนของรูปแบบเป็นการจัดเรียงลำดับกิจกรรมที่จะสอนเป็นขั้น ๆ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีจำนวนขั้นตอนการสอนที่ต่างกันไป 2) ระบบสังคมหรือการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการอธิบายบทบาทของครูและนักเรียนในการทำกิจกรรมที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนในกิจกรรมการเรียนรู้ประสบความสำเร็จและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 3) หลักการแสดงการโต้ตอบหรือการตอบสนองเป็นการอธิบายวิธีการที่ครูจะสนองตอบต่อการกระทำของผู้เรียน เช่น การให้คำชม การให้รางวัล การสร้างบรรยากาศอิสระที่จะไม่มีการประเมินถูก-ผิด เป็นต้น และ 4) ระบบการสนับสนุน เป็นการบอกเงื่อนไขหรือสิ่งสนับสนุนให้การใช้รูปแบบการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้เรียน เช่น การสอนฝึกทักษะ ผู้เรียนควรได้รับการฝึกในสถานที่และอุปกรณ์ที่ใกล้เคียงกับสภาพการณ์จริงมากที่สุด นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ใช้การวิจัยเป็นฐาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน แล้วนำองค์ประกอบและขั้นตอนของทั้งสองรูปแบบมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการเข้าด้วยกันให้เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาทักษะการวิจัยของนักศึกษาได้จากการลงมือปฏิบัติจริง เช่น งานวิจัยของจุฑาทิพย์ อิทธิชินพัฒน์และคณะ (2559) ที่พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐานที่มีคุณภาพและสามารถพัฒนาทักษะของนักศึกษาการวิจัยของนักศึกษาได้มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การกำหนดปัญหา การออกแบบ การ

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผล และการนำผลที่ได้ไปใช้ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของมณฑา ชุ่มสุคนธ์ และนิลมนิ พิทักษ์ (2559) ที่พบว่า ขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานนั้นประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนดปัญหา 2) การวางแผน 3) ดำเนินการตามแผน 4) เก็บข้อมูลภาคสนาม และ 5) วิเคราะห์และรายงานผล ในขณะที่ผลการวิจัยเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีขั้นตอนสำคัญ 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาศักยภาพของชุมชน 2) กระตุ้นบุคคลในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียนตระหนักและมีพลังอำนาจในการจัดการศึกษา ร่วมกัน 3) ศึกษาความต้องการพัฒนาด้านอาชีพในท้องถิ่นของนักเรียน 4) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 5) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง 6) จัดโครงการเสริมการเรียนรู้ และ 7) ประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (ดิษยฤทธิ์ บัวจุม และคณะ, 2557) สอดคล้องกับมณฑล จันทน์แจ่มใส (2558) สรุปขั้นตอนของการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานไว้ว่าประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การประสานความร่วมมือและเตรียมความพร้อมของเครือข่าย 2) การสำรวจพื้นที่เบื้องต้น 3) การออกแบบกิจกรรมการเก็บข้อมูล โดยเน้นความร่วมมือและมีส่วนร่วมกับสมาชิกของชุมชน 4) การสังเคราะห์ข้อมูลและการออกแบบทางเลือก 5) การนำเสนอสู่ชุมชนและวิพากษ์ 6) การพัฒนางานออกแบบและผลิตผลงานขั้นสุดท้าย 7) การประเมินผลและสรุปผลงาน ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบและขั้นตอนเหล่านี้มาใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนในครั้งนี้

2. การพัฒนาทักษะการวิจัยของนักศึกษาของนักศึกษาวิชาชีพครูที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ซึ่งผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้สามารถพัฒนาทักษะการวิจัยของนักศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้เกี่ยวกับการวิจัย ด้านการปฏิบัติการวิจัย และด้านคุณภาพของรายงานการวิจัยได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนมีขั้นตอนที่เป็นระบบชัดเจน เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ทำวิจัยด้วยตนเองในลักษณะการทำงานร่วมกันเป็นทีมวิจัย และลงมือปฏิบัติการวิจัยจริงจากปัญหาในชุมชนและ/โรงเรียนที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย เรียกว่า “การสอนวิจัยโดยใช้โจทย์จากชุมชน” มีผู้เชี่ยวชาญ ปรชาญในชุมชน ครูและบุคลากรการศึกษาในชุมชนที่คอยเป็นโค้ชคอยให้คำแนะนำให้แก่ผู้เรียนร่วมกับครูผู้สอน และมีการติดตามประเมินผลโดยผู้สอนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จุดเด่นของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาสามารถสร้างความรู้ใหม่หรือคิดค้นนวัตกรรมจากการนำความรู้ของตนเองมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้และค้นพบความรู้ด้วยตนเองผ่านการทำงานร่วมกับชุมชน ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์, 2557; ชไมมณ ศรีสุรักษ์, 2560; Glossary of Education Reform, 2014; สมชาย รัตนทองคำ, 2556) โดยเริ่มต้นจากการให้นักศึกษาลงพื้นที่ศึกษาปัญหาร่วมกับบุคลากรในพื้นที่และกำหนดปัญหาการวิจัยร่วมกัน ค้นหาข้อมูล ออกแบบการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันระหว่างนักศึกษา บุคลากรในชุมชนและอาจารย์ผู้สอน มีการติดตามงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่องทั้งจากอาจารย์ที่ปรึกษา บุคลากรในพื้นที่ มีผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำในการพัฒนาเครื่องมือวิจัย ทำให้งานวิจัยมีความก้าวหน้าและมีความน่าเชื่อถือ สามารถดำเนินการแก้ปัญหาได้จริง ซึ่งการทำงานร่วมกันระหว่างนักศึกษา ชุมชน ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาของการทำวิจัย ส่งผลให้นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับการวิจัย ทักษะการปฏิบัติการวิจัย และสามารถเขียนรายงานการวิจัยได้คุณภาพเหมาะสมกับระดับการศึกษา สอดคล้องกับผลการศึกษาของชไมมณ ศรีสุรักษ์ (2560) พบว่า ผลผลิตจากการสอนแบบ RBL & CBL ได้แก่ (1) นักศึกษาได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสภาพจริงสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น (2) ชุมชนได้รับการบริการทางการศึกษาและพัฒนาได้สอดคล้องตามความต้องการ เช่น การพัฒนาการสอนของครูในชุมชน การพัฒนานักเรียนในชุมชนและการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และ (3) ผู้สอนได้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ของตนเอง เช่นเดียวกับการศึกษาของ มณฑา ชุ่มสุคนธ์ และนิลมนิ พิทักษ์ (2559) พบว่า ขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานสามารถพัฒนานักศึกษาร้อยละ 75 ให้มีคะแนนด้านความรู้ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไปซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และมีทักษะด้านกระบวนการปฏิบัติการวิจัยในภาพรวมอยู่ในระดับดี

ข้อเสนอแนะ**1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำรูปแบบไปใช้ประโยชน์**

1.1 ควรปฏิบัติตามขั้นตอนของกระบวนการวิจัยตามลำดับ และมีการให้คำปรึกษา ติดตาม ให้อำนาจแก่นักศึกษา อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งคอยแก้ปัญหาในกรณีที่จำเป็น เช่น การประสานงานกับชุมชน การประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญ หรือ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม เป็นต้น เพื่อลดความกดดันในการทำวิจัยแก่นักศึกษา

1.2 ผู้สอนต้องมีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบและพัฒนานวัตกรรม และต้องจัดสรรเวลาให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่องจึงจะช่วยได้ให้นักศึกษาทำงานจนบรรลุเป้าหมายได้สำเร็จ

1.3 ผู้สอนต้องติดตามการทำงานของนักเรียนในพื้นที่ร่วมกับผู้เรียนด้วย เพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนเข้าใจสถานการณ์ในพื้นที่ได้ตรงกัน เป็นส่วนสำคัญที่ผู้เรียนรู้สึกสบายใจและมีความกล้าในการดำเนินงาน และสามารถทำงานวิจัยได้สำเร็จ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาศักยภาพการวิจัยของนักศึกษาวิชาชีพครูด้วยกระบวนการและเทคนิคอื่นๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลายทางวิชาการและต่อยอดการพัฒนาต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการทำวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษาของครูในระบบเพื่อให้สามารถเป็นโค้ชหรือเป็นพี่เลี้ยงให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนได้

บรรณานุกรม

- คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์. (2557). *การจัดการความรู้ (KM): เทคนิคการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ (Community Base Learning: CBL)* (รายงานการจัดการความรู้). กาฬสินธุ์: มปท.
- จุฑาทิพย์ อธิธิชนพัฒน์, เสนอ ภิรมย์จิตรม่อง และณัฐกิตต์ สวัสดิ์ไธสงค์. (2559). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารชุมชนวิจัย*, 10(3), 142-153.
- จุฑามาส ศรีจันทร์. (2560). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถภาพการทำวิจัยในชั้นเรียนสำหรับนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ.*, 10(1), 30-42.
- ชไมมณ ศรีสุรักษ์. (2560). *ถอดบทเรียนการจัดการเรียนรู้แบบวิจัยเป็นฐาน (RBL) และชุมชนเป็นฐาน (CBL)*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ดิษยุทธิ์ บัวจุม. (2557). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความสนใจและทักษะในอาชีพ ท้องถิ่นของนักเรียนโรงเรียนบ้านพะเนางวิทยา. *Journal of Behavioral Science*, 20(2), 19-36.
- ทิตนา แหมมณี. (2557). อกวิวัฒน์การเรียนรู้ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21. ใน *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ “อกวิวัฒน์การเรียนรู้...สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย” วันที่ 6-8 พฤษภาคม 2557*. กรุงเทพฯ: สสค.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545. (2545, 8 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2561 จาก www.moe.go.th/moe/edlaw/index2.
- พวงผกา ปวีณบำเพ็ญ. (2560). การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน (Research-Based Learning). *ศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 1(2), 62-71.
- พัชนี ยุรชัย, วิไล จุมปาแฝด, ศิริ ถิอาสนา, และไพศาล วรคำ. (2552). การพัฒนาครูด้านการทำวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนภัทรดล อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 3(3), 129-142.
- พิสนุ พองศรี. 2549. *การวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เทียมฟ้าการพิมพ์.

- มณฑล จันทน์แจ่มใส. (2558). โครงการถอดชุดประสบการณ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาการบูรณาการการเรียนรู้วิชาการออกแบบสถาปัตยกรรมกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย (โครงการบ้านมั่นคงชุมชนพระราม 9 บ่อ 3). *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(1), 143-156.
- มณฑา ชุ่มสุคนธ์ และนิลมณี พิทักษ์. (2559). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานในการสอนรายวิชาการศึกษาเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อม. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 39(4), 41-52.
- วิภาวรรณ เอกวรรณัง พิกุล เอกวรังกู และบุญเรียง ขจรศิลป์. (2560). การพัฒนาแบบประเมินสมรรถนะวิชาชีพครูสำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 9(2), 119-131.
- วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของครูในศตวรรษที่ 21. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 11(3), 179-191.
- สมชาย รัตนทองคำ. 2556. เอกสารประกอบการสอน 475788 การสอนทางกายภาพบำบัดภาคต้นปีการศึกษา 2556: ทฤษฎีการเรียนรู้ของนักการศึกษาที่มักถูกนำมาใช้พัฒนาการเรียนการสอน. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2561, จาก https://ams.kku.ac.th/aalearn/resource%20%20edoc/tech/56web/4learn_edu56.pdf.
- สินธวา คามดิษฐ์. (2557). การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยในระดับอุดมศึกษา. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 28(85), 9-21.
- Joyce. B., & Weil. M. (2009). *Model of teaching* (8th ed). Boston, Ma: Pearson.

Received: 17-04-2020

Revised: 07-06-2020

Accepted: 30-06-2020

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือและ
เทคนิคการสอนโดยการสร้างเรื่องเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีน
ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

The Development of Blended Remedial Model Using Cooperative Learning
and Storyline Technique to Enhance Chinese Learning
Competence of High School Student

นำโชค บุตรน้ำเพชร¹

Numchoke Budnampetch

francais_n123@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิคการสอนโดยการสร้างเรื่องเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และ 2) ประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 วิชาเอกภาษาจีน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 ที่เรียน รายวิชาภาษาจีนหลัก โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จำนวน 16 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิคการสอนโดยการสร้างเรื่องเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ENPPRE model) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบเชิงหลักการและวัตถุประสงค์ 2) องค์ประกอบเชิงกระบวนการ และ 3) องค์ประกอบเชิงเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ โดยมีกระบวนการจัดการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นกระตุ้นแรงจูงใจนักเรียน (Energize learner : E) (2) ขั้นนำทางสู่การเรียนรู้ (Navigate content : N) (3) ขั้นฝึกตามเนื้อหา (Guided Practice : P) (4) ขั้นฝึกอิสระแบบออนไลน์ (Independent Practice – Online : P) (5) ขั้นทบทวนความรู้ (Review : R) และ (6) ขั้นประเมินผลความรู้ (Evaluation : E)

2. ผลจากการตรวจสอบความสอดคล้อง/เหมาะสมและคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พบว่า

รูปแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิคการสอนโดยการสร้างเรื่องเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ENPPRE Model) ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในภาพรวมมีความสอดคล้อง/เหมาะสมและคุณภาพโดยภาพรวมทั้ง 2 ด้านคือ 1) ความเหมาะสม/สอดคล้อง

¹ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาตะวันออก โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร(ฝ่ายมัธยม)

Eastern Language Department, Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary)

ของรูปแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิคการสอนโดยการสร้างเรื่องเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และ 2) ความเหมาะสม/สอดคล้องเชิงองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = .39) และค่าประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนเท่ากับ 71.04/83.53 สูงกว่าเกณฑ์ 70/70

3. ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน พบว่า ความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนหลังการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนอยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = .25)

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมเพื่อการเรียนรู้ภาษาจีน, ความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีน

Abstract

This research aimed to 1) develop the blended remedial model using cooperative learning and storyline technique to enhance Chinese learning competence of high school students, and 2) evaluate the effectiveness of the model. The samples in this research were 16 students from grade 9 in Chinese major, 2nd semester, academic year 2019 who were in core Chinese language course, Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary).

It is found that:

1. The blended remedial model using cooperative learning and storyline technique to enhance Chinese learning competence of high school students (ENPPRE model) was consisted of 3 components, which are 1) principles and objectives, 2) procedures, and 3) model implementation conditions. The model implemented a 6-step teaching method including (1) energize learner: E, (2) navigate content: N, (3) guided practice: P, (4) independent practice – online: P, (5) review (R), and (6) evaluation: E.

2. The result of the conformity/suitability and quality inspection by 5 experts indicated that the blended remedial model using cooperative learning and storyline technique to enhance Chinese learning competence of high school students (ENPPRE model) was overall conforming/suitable and both quality aspects which were 1) the conformity/suitability of the blended remedial model using cooperative learning and storyline technique to enhance Chinese learning competence of high school students, and 2) the conformity/suitability of the model's components was at a good level ($\bar{X}$ = 4.4, S.D. = .39), and the efficiency of the model was at 71.04/83.53, exceeding the 70/70 par.

3. The evaluation of the model's effectiveness found that the Chinese learning competence of the students after following the model had resulted in an above 70 percent average with a statistical significance at the level of .05.

4. Student's satisfaction with the model is at the highest level ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = .25).

Keywords: Remedial teaching model for Chinese learning, Chinese learning competence

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้น นอกจากผู้เรียนต้องเรียนรู้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 แล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับภาษาแม่และภาษาโลก (วิจารณ์ พานิช, 2555, น. 12-13) เนื่องจากสังคมโลกปัจจุบันนี้มีการขับเคลื่อนและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจนขนานนามได้ว่าเป็นยุคแห่งโลกไร้พรมแดน มนุษย์ทุกชาติทั่วโลกสามารถเป็นกัลยาณมิตร (สุพรรณนา เพ็ชรรักษาและสมเกียรติ กอบัวแก้ว, 2558) สำหรับในประเทศไทย นอกจากภาษาแม่ที่เป็นภาษาไทยแล้ว และภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาสากลหรือภาษาต่างประเทศที่สองที่มีบทบาทสำคัญ ภาษาจีนก็มีบทบาทที่สำคัญมากเช่นกันในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ การเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการศึกษา อีกทั้งภาษาจีนยังเป็นหนึ่งในภาษาหลักขององค์การสหประชาชาติซึ่งมีความสำคัญต่อการสื่อสารในโลกปัจจุบัน เนื่องจากประเทศจีนมีจำนวนประชากร 1,300 ล้านคน คิดเป็นประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ของประชากรโลกและยังมีชาวจีนโพ้นทะเลกระจายอยู่ทั่วโลกไม่ต่ำกว่า 300 ล้านคน (สุนทร ชุตินธรานนท์, 2551, น. 28 อ้างถึงใน นรินทชัย อะภูริวัฒน์, 2555, น. 1) และจากการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 19 เมื่อปี 2017 มีนโยบายการปฏิรูปเศรษฐกิจภายในประเทศจีนและการเดินทางเปิดเสรีด้านการค้า การลงทุน และการเงินกับต่างชาติจะเร่งความเร็วและความเข้มข้นขึ้นในระยะ 5 ปีข้างหน้า ซึ่งจะส่งผลดีต่อ

เศรษฐกิจไทยโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการส่งออกและการท่องเที่ยว รวมทั้ง Belt and Road Initiatives เมกะโปรเจกต์ส่งเสริมการเปิดประเทศและความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุนกับต่างชาติ ที่ผ่านมามีโครงการเน้นพัฒนาการเชื่อมต่อทั้งทางบกและทางทะเลระหว่างจีนและต่างประเทศ โดยจีนมีความตั้งใจจะใช้นโยบายสนับสนุนการค้าและการลงทุนแบบเสรีให้นักลงทุนต่างชาติมีสิทธิเท่าเทียมกับพลเมืองจีน หากจีนสามารถผลักดันให้เกิดความร่วมมืออย่างเหนียวแน่นกับนานาประเทศภายใต้โครงการ Belt and Road Initiatives ได้สำเร็จ อิทธิพลของจีนในเวทีโลกจะแข็งแกร่งยิ่งขึ้น(จิราแมน สุธีรชาติ, 2560)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประเทศไทยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการเรียนการสอนภาษาจีนว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญของยุคโลกาภิวัตน์สำหรับเข้าถึงองค์ความรู้ของโลก การร่วมมือด้านต่างๆระหว่างประเทศที่ใช้ภาษาจีน ดังนั้นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาจีน โดยกำหนดให้ผู้เรียนทุกระดับชั้นต้องเรียนภาษาจีน โดยเฉพาะในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่มีการเปิดสอนภาษาจีนกันอย่างแพร่หลาย แต่จากการศึกษาวิจัยพบว่าปัญหาหลักของการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนในปัจจุบัน คือปัญหาด้านศักยภาพการเรียนรู้ภาษาจีนของผู้เรียนเอง อาทิ ด้านโครงสร้างไวยากรณ์ คำศัพท์ ที่ยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่ามาตรฐานการเรียนรู้ที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หรือสถานศึกษากำหนดไว้ ซึ่งจากปัญหาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาด้านศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นปัญหาหลักในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนที่ต้องเร่งแก้ไข ซึ่งปัญหานี้ ส่วนใหญ่เกิดจากการที่ผู้เรียนไม่เข้าใจหรือไม่สามารถจำโครงสร้างไวยากรณ์ คำศัพท์ การออกเสียง และการเขียนได้ อีกทั้งระดับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนก็มีความแตกต่างกันมาก กล่าวคือ ระบบการเรียนการสอนภาษาจีนในปัจจุบันนี้มีการเรียนแบบละผู้เรียน คือ มีทั้งเก่งหรือเรียนรู้เร็ว ปานกลางและเรียนรู้ช้าอยู่ในชั้นเรียนเดียวกัน สำหรับผู้เรียนที่เรียนรู้เร็วก็สามารถพัฒนาศักยภาพทางภาษาได้รวดเร็ว แต่ผู้เรียนที่เรียนรู้ช้าก็จะตามเพื่อนไม่ทัน ซึ่งผู้เรียนกลุ่มนี้มีอยู่จำนวนไม่น้อย เมื่อมีการวัดประเมินผล คะแนนก็จะต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ที่หลักสูตรแกนกลางหรือสถานศึกษากำหนดไว้ และเมื่อต้องการต่อยอดในระดับที่สูงขึ้นก็ยิ่งสร้างความกดดันให้กับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น เพราะองค์ความรู้เดิมยังไม่เข้าใจ จึงไม่สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ๆได้อีก และเมื่อปล่อยไว้นานเข้า เจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ภาษาจีนอาจจะค่อยๆลดลง จนถึงขั้นไม่สนใจ เบื่อหน่ายและไม่ชอบเรียนภาษาจีนอีกเลย พฤติกรรมการเรียนรู้ที่ช้ากว่าเพื่อนคนอื่น จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ครูผู้สอนต้องหาวิธีการแก้ไขเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนกลุ่มนี้เข้าใจในความรู้เดิมและเพิ่มความรู้ใหม่มากขึ้น ซึ่งการสอนแบบซ่อมเสริมจึงน่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมในการเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ภาษาจีนของผู้เรียน เพราะการเรียนซ่อมเสริมนอกจากครูเป็นผู้สอนแล้ว นักเรียนก็ต้องเป็นผู้ปฏิบัติและควรมีการเรียนรู้อย่างร่วมมือโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยสอนเพื่อให้การเรียนการสอนซ่อมเสริมมีบรรยากาศที่น่าเรียนรู้มากขึ้น อีกทั้ง ควรมีการผสมผสานเทคนิคการสอนที่น่าสนใจอย่างอื่นเข้าไปด้วย

ฉะนั้นการสอนซ่อมเสริมจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดการเรียนการสอนทุกวิชาให้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะนักเรียนมีความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงต้องการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน ซึ่งการจัดการศึกษาควรพิจารณาถึง 1) นักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม 2)นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานต่างกันและแต่ละคนจะต้องเรียนรู้เพื่อปรับตัวเข้าหากัน และให้ทันโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป 3) นักเรียนแต่ละคนย่อมมีความสามารถอยู่ในตัวมากบ้างน้อยบ้าง และการศึกษาจะช่วยให้ความสามารถของนักเรียนปรากฏเด่นชัดขึ้น 4) การให้การศึกษาควรมีหลากหลายรูปแบบเพื่อให้เด็กได้มีศักยภาพการเรียนรู้ได้เต็มที่ (ปฐมพงศ์ ศุภเลิศ, 2549) ซึ่งในปัจจุบันนี้การนำความคิด การสอนซ่อมเสริมไปใช้ในชั้นเรียนปกติสำหรับประเทศไทยได้รับการเห็นชอบจากกระทรวงศึกษาธิการ และได้กำหนดให้มีการสอนซ่อมเสริมแก่นักเรียนที่ไม่ผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ในรายวิชาต่างๆอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การสอนซ่อมเสริมควรเป็นกระบวนการที่ต้องมีการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ด้วย เพราะหากผู้สอนจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการอธิบายให้นักเรียนฟังอีกทั้งนักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการเรียนรู้หรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนหรือเพื่อนร่วมชั้นเลยจะก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียนรู้ ซึ่ง Driscoll (2002) ได้นิยาม ความหมายของการเรียนการสอนแบบผสมผสานไว้เป็น

3 ลักษณะ คือ 1) เป็นการรวมหรือผสมโหมดของเทคโนโลยีด้านเว็บเบส ห้องเรียนเสมือนสถานที่อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ร่วมกัน วิดีโอเรียลไทม์ เสียงและข้อความไปสู่เป้าหมายของการศึกษา 2) รวมทฤษฎีการจัดการศึกษาที่หลากหลายได้แก่ กลุ่มพฤติกรรมนิยม กลุ่มปัญญานิยมและกลุ่มพุทธิปัญญานิยมนำไปสู่จุดมุ่งหมายทางการศึกษา 3) การรวมเอาเทคโนโลยีการสอนร่วมกับงาน ภาระหน้าที่ปัจจุบันให้เกิดความสอดคล้องกันของการเรียนรู้และการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Coil and Moonen (2001) ที่ว่าการเรียนบนเว็บแบบผสมผสานเป็นการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้แบบเผชิญหน้ากับการเรียนแบบออนไลน์เข้าด้วยกัน ซึ่งมีทั้งส่วนประกอบที่เป็นการเรียนรู้ในห้องเรียนและการเรียนแบบออนไลน์ โดยจุดเด่นของการเรียนแบบออนไลน์คือเติมเต็มช่องว่างของการเรียนในห้องเรียน (ไพฑูริย์ กานต์ธัญลักษณ์, 2557)

นอกจากนี้เพื่อให้การสอนซ่อมเสริมมีการปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างเพื่อนกับเพื่อนในชั้นเรียน มีการเรียนรู้หรือทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่นั้น จำเป็นต้องใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นกลยุทธ์ทางการสอนที่ประสบผลสำเร็จในทีมขนาดเล็ก ที่ซึ่งนักเรียนมีระดับความสามารถแตกต่างกัน ใช้ความหลากหลายของกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อการปรับปรุงความเข้าใจต่อเนื้อหาวิชา สมาชิกแต่ละคนในทีมมีความรับผิดชอบไม่เพียงแต่เฉพาะการเรียนรู้แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือเพื่อนร่วมทีมในการเรียนรู้ด้วย นอกจากนี้ยังมีการสร้างบรรยากาศเพื่อให้บังเกิดการบรรลุผลสำเร็จที่ตั้งไว้ด้วย (OERI, 1992 อ้างถึงใน ประภัสรา โคตะขุน, 2555) โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก 2) การมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม 3) ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล 4) การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย และ 5) กระบวนการทำงานของกลุ่ม การจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีนี้จะเน้นให้ผู้เรียนช่วยกันในการเรียนรู้ โดยมีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีการพึ่งพาอาศัยกันในการเรียนรู้ มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด มีการสัมพันธ์กัน มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการวิเคราะห์กระบวนการของกลุ่มและมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานร่วมกัน (Johnson and Johnson, 1994 อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี, 2561, น. 99-101)

สำหรับเทคนิคการสอนโดยการสร้างเรื่อง (Storyline Model) นั้น นับว่าเป็นเทคนิคการสอนที่น่าสนใจในยุคแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นี้ เพราะเป็นวิธีที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง อีกทั้งยังสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการทำงานแบบร่วมมือกัน ซึ่งเทคนิคนี้จะมีการผูกเรื่องแต่ละตอนให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเรียงลำดับเหตุการณ์ หรือที่เรียกว่ากำหนดเส้นทางเดินเรื่อง โดยใช้คำถามหลักเป็นตัวนำสู่การให้นักเรียนทำกิจกรรมอย่างหลากหลาย เพื่อสร้างความรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนตามสภาพจริงเพื่อเป้าหมายพัฒนาศักยภาพของนักเรียน ลักษณะเด่นของการจัดการเรียนรู้โดยสร้างเรื่อง ได้แก่ 1) กำหนดเส้นทางเดินเรื่อง (Storyline) 2) เน้นการใช้กิจกรรม (Activity Based Approach) 3) เน้นให้นักเรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในเชิงรุก เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย สามารถพัฒนานักเรียน ทั้งด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ เจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ 4) เป็นการเรียนตามสภาพจริง มีการบูรณาการระหว่างวิชา 5) มีเหตุการณ์เกิดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้แก้ไขปัญหาและเรียนรู้ และ 6) มีการระบุงองค์ประกอบเช่น กำหนดฉาก สถานที่และเวลา ตัวละคร วิธีการดำเนินชีวิตเพื่อใช้ศึกษาปัญหาที่รอการแก้ไข ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการจำที่ถาวร เรียนรู้ที่มีความหมายมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติซ้ำๆ ในทักษะต่างๆ ได้สร้างจินตนาการตามเรื่องที่กำหนด ฝึกทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม สร้างความมีมนุษยสัมพันธ์ และมีการเรียนรู้ที่เป็นสุข เห็นคุณค่าของงานที่ทำให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง (ประภัสรา โคตะขุน, 2555) และเมื่อผู้เรียนได้ฝึกฝนหรือใช้ภาษาจีนในการสร้างสรรค์เรื่องราวต่างๆ ได้แล้วก็สามารถนำเอาภาษาจีนไปใช้ในสถานการณ์จริงหรือสามารถต่อยอดในระดับที่สูงขึ้นได้

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยเห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยการสอนซ่อมเสริมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือ และเทคนิคการสอนโดยการสร้างเรื่องมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ภาษาจีนของผู้เรียนที่มีผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และสถานศึกษากำหนดไว้

หรือนักเรียน ที่มีการเรียนรู้ช้า ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนารูปแบบการเรียน การสอนซ่อมเสริมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิคการสอนโดยการสร้างเรื่องเพื่อเพิ่ม ความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งจะเน้นการสอนภาษาจีนเชิงไวยากรณ์ คำศัพท์ อักษรจีนการออกเสียงซึ่งจะรวมถึง ทักษะการพูด การเขียนและการทำงานร่วมกันเป็นทีม รูปแบบการเรียนการสอนนี้จะกำหนดขั้นตอนในการเรียน และการฝึกฝนของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ภาษาจีนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิคการ สอนโดยสร้างเรื่องเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิคการสอนโดยการสร้างเรื่องเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้
  - 2.1 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีน หลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนกับเกณฑ์ร้อยละ 70
  - 2.2 เพื่อศึกษาพัฒนาการความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน
  - 2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน

นิยามศัพท์

รูปแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิคการสอนโดยการสร้างเรื่องเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบเชิงหลักการและวัตถุประสงค์ 2) องค์ประกอบเชิงกระบวนการ แบ่งการดำเนินการเป็น 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) ขั้นที่ 1 ขั้นกระตุ้นแรงจูง ใจผู้เรียน (Energize learner : E) (2) ขั้นที่ 2 ขั้นนำทางสู่การเรียนรู้ (Navigate content : N) (3) ขั้นที่ 3 ขั้นฝึกตามเนื้อหา (Guided Practice : P) (4) ขั้นที่ 4 ขั้นฝึกอิสระแบบออนไลน์ (Independent practice – Online : P) (5) ขั้นที่ 5 ขั้นทบทวนความรู้ (Review : R) และ (6) ขั้นที่ 6 ขั้นประเมินผลความรู้ (Evaluation : E) และ 3) องค์ประกอบเชิงเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ และผลที่เกิดขึ้นตามรูปแบบ

ความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีน หมายถึง นักเรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจในหลักไวยากรณ์พื้นฐานตามเนื้อหาที่เรียน ออกเสียงคำ ข้อความ ประโยคภาษาจีนได้ถูกต้อง สามารถเขียนอักษรจีน ข้อความหรือประโยคภาษาจีนสั้นๆ ได้ สามารถพูดหรือเล่าเรื่องราวตามที่กำหนดอย่างสั้นๆ และสรุปบรรยายเนื้อหาเป็นเรื่องราวสั้นๆ โดยใช้ภาษาของตนเองได้ และมีความกล้าแสดงออกในการใช้ภาษาจีนโดยผ่านการฝึกปฏิบัติเพื่อเกิดการเรียนรู้และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนที่ดีขึ้น

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. สามารถนำสารสนเทศที่ได้จากการวิจัยนำไปพัฒนารูปแบบ หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนซ่อมเสริมภาษาจีนให้กับนักเรียนที่ต้องการเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้ภาษาจีน

2. เพิ่มศักยภาพและทักษะการเรียนรู้ภาษาจีนให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่เรียนภาษาจีนในประเทศไทย
3. ส่งเสริมสนับสนุนและกระตุ้นให้ผู้เรียนภาษาจีนให้มีความกล้าแสดงออกทางภาษาในเชิงสร้างสรรค์และมีเจตคติที่ดีต่อภาษาจีน
4. เสนอบทบาทสำคัญ อุปสรรค ปัญหาปัจจัยต่างๆ และแนวทางในการจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมภาษาจีนของนักเรียน ในการประชุมทางวิชาการระดับประเทศและ/หรือระดับนานาชาติ

วิธีการวิจัย

การดำเนินการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิคการสอนโดยการสร้างเรื่องเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยดังนี้ ศึกษาวิเคราะห์แนวคิด หลักการออกแบบระบบการเรียนการสอน ADDIE Model หลักการ แนวคิด การวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R & D) หลักการ แนวคิดของการออกแบบรูปแบบการเรียนการสอนของ Joyce & Weil (2009) ทฤษฎีแนวคิดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ Postmethod Pedagogy ของปี कुमारวาทิเวลู (2006) ทฤษฎีแนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (CLT) ทฤษฎีการเรียนรู้ของรอร์เจอร์ (1969) ทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยงของธอร์นไคค์ ทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย ทฤษฎีการเรียนรู้แบบผสมผสาน(Blended Learning) ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (1962) และศึกษาแนวคิด ทฤษฎีรูปแบบการเรียนการสอนแบบของการเรียนรู้แบบร่วมมือของ Johnson & Johnson (1994) รูปแบบการเรียนการสอนโดยการสร้างเรื่อง(Storyline Model) รูปแบบการเรียนการสอนแบบexplicit รวมถึงวิเคราะห์แนวคิด หลักการ ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีน อีกทั้งได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R_1) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D_1) เป็นการออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาและหาคุณภาพประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนโดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนาเป็นโครงร่างรูปแบบการเรียนการสอนแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพของโครงร่างรูปแบบการเรียนการสอน และผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาจีน จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ แล้วนำไปทดลองใช้ (Tryout) กับนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้และประสิทธิภาพก่อนนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R_2) ในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน โดยผู้วิจัยนำรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้รูปแบบการวิจัย Pre-Experimental Design โดยประยุกต์ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียวมีการทดสอบหลังเรียน (One-Group Posttest-Only Design) และขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D_2) การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นการนำผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นในขั้นตอนที่ 3 โดยนำผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลของรูปแบบ ได้แก่ ความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอน และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนมาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องและความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ศึกษาพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน รวมถึงมีการปรับปรุงรายละเอียดของรูปแบบการเรียนการสอน โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบและกระบวนการเรียนการสอนตามแนวคิดวิธีการเชิงระบบและประมวลสรุปข้อมูลด้วยวิธีการบรรยายเชิงพรรณนา วิเคราะห์ผลด้านความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียน โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

(S.D.) และ t-test One Sample ในการเปรียบเทียบคะแนนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 และวิเคราะห์พัฒนาการความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนในช่วงระหว่างเรียนและหลังเรียนโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบเชิงหลักการและวัตถุประสงค์ (1.1) องค์ประกอบเชิงหลักการ จัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมให้กับผู้เรียนด้านหลักไวยากรณ์พื้นฐาน ฟังคำหรือประโยคสั้นๆ อ่านออกเสียงคำ ข้อความ ประโยคภาษาจีน เขียนคำศัพท์ อักษรจีน ข้อความ หรือประโยคภาษาจีนสั้นๆ ได้และสรุปบรรยายเนื้อหาเรื่องราวสั้นๆ โดยใช้สำนวนภาษาของตนเองโดยผ่านกระบวนการการทำงานร่วมกันเป็นทีมซึ่งเป็นการเรียนรู้ผ่านรูปแบบการผสมผสานการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิคการสอนโดยการสร้างเรื่องตามสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์ที่กำหนด ซึ่งผู้เรียนมีการเรียนแบบทั้งเข้าชั้นเรียนปกติและเรียนผ่านออนไลน์ด้วยระบบ Moodle (1.2) องค์ประกอบเชิงวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) องค์ประกอบเชิงกระบวนการ แบ่งการดำเนินการเป็น 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) ขั้นที่ 1 ขั้นกระตุ้นแรงจูงใจผู้เรียน (Energize learner : E) (2) ขั้นที่ 2 ขั้นนำทางสู่การเรียนรู้ (Navigate content : N) (3) ขั้นที่ 3 ขั้นฝึกตามเนื้อหา (Guided Practice : P) (4) ขั้นที่ 4 ขั้นฝึกอิสระแบบออนไลน์ (Independent practice – Online : P) (5) ขั้นที่ 5 ขั้นทบทวนความรู้ (Review : R) และ (6) ขั้นที่ 6 ขั้นประเมินผลความรู้ (Evaluation : E) และ 3) องค์ประกอบเชิงเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย (3.1) นักเรียนที่มีข้อบกพร่องทางการเรียนภาษาจีนด้านไวยากรณ์ คำศัพท์ โครงสร้างทางภาษา ทักษะการพูด และการเขียน รวมถึงผู้ที่มีการเรียนรู้ช้า เกณฑ์การประเมินหรือผลการเรียนที่ต่ำกว่ามาตรฐานที่สถานศึกษากำหนดไว้ (มีผลคะแนนรวมอยู่ระหว่าง 0 – 59.4 คะแนน) (3.2) ศึกษาคำศัพท์ภาษาจีนมาแล้วไม่ต่ำกว่า 250 คำ และผลที่เกิดขึ้นตามรูปแบบ ซึ่งผู้เรียน 1) เกิดการเรียนรู้ภาษาจีนจากการปฏิบัติสู่การเรียนรู้ 2) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนดีขึ้น 3) มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภาษาจีน และ 4) มีความกล้าแสดงออกในการใช้ภาษาจีนมากขึ้น สรุปได้ดังภาพประกอบ 1

หลักการ จัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมให้กับผู้เรียนด้านหลักไวยากรณ์พื้นฐาน ฟังคำหรือประโยคสั้นๆ อ่านออกเสียงคำ ข้อความ ประโยคภาษาจีน เขียนคำศัพท์ อักษรจีน ข้อความ หรือประโยคภาษาจีนสั้นๆ ได้และสรุปบรรยายเนื้อหาเรื่องราวสั้นๆ โดยใช้สำนวนภาษาของตนเองโดยผ่านกระบวนการการทำงานร่วมกันเป็นทีม ซึ่งเป็นการเรียนรู้ผ่านรูปแบบการผสมผสานการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิคการสอนโดยการสร้างเรื่อง (storyline) ตามสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์ที่กำหนด ซึ่งผู้เรียนมีการเรียนแบบทั้งเข้าชั้นเรียนปกติและเรียนผ่านออนไลน์ด้วยระบบ Moodle

วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ภาพประกอบ 1 รูปแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิคการสอนโดยสร้างเรื่องเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ENPPRE Model)

อภิปรายผล

1. รูปแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิคการสอนโดยการสร้างเรื่องเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ENPPRE model) ที่พัฒนาขึ้นมานี้ได้ผ่านการตรวจสอบความสอดคล้อง/เหมาะสมและคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พบว่า รูปแบบการเรียนการสอน ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในภาพรวมมีความสอดคล้อง/เหมาะสมและคุณภาพโดยภาพรวมทั้ง 2 ด้านคือ 1) ความสอดคล้อง/เหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอน และ 2) ความสอดคล้อง/เหมาะสมเชิงองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = .39) และรูปแบบการเรียนการสอนมีความสอดคล้อง/เหมาะสม และสามารถนำไปทดลองใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = .44) และจากการตรวจสอบความสอดคล้อง/เหมาะสมและคุณภาพของร่างรูปแบบการเรียนการสอน โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ไม่มีข้อใดที่มีค่าความสอดคล้องต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ผู้วิจัยนำรูปแบบการเรียนการสอนและเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ได้แก่ คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนและแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ผ่านการหาคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญและปรับปรุงแก้ไข แล้วไปหาประสิทธิภาพ (E_1/E_2) โดยการทดลองภาคสนาม (Field Tryout) ประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) โดยประเมินจากการฝึกปฏิบัติระหว่างเรียนและหาประสิทธิภาพของผลผลิต (E_2) โดยประเมินจากการร่วมกันทำงานกลุ่มโดยพูด เล่า เขียนและรายงานเรื่องราว ใช้เกณฑ์ 70/70 ทดลองใช้กับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 วิชาเอกภาษาจีน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 11 คน ผลการทดลองใช้ พบว่า ได้ค่าประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนเท่ากับ 77.27/83.18 สูงกว่าเกณฑ์ 70/70 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Li Yang (2011, น. ง บทคัดย่อ) ที่ได้พัฒนาแบบฝึกทักษะการเขียนตัวอักษรจีนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 พบว่าแบบฝึกทักษะการเขียนตัวอักษรจีนมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 90.00/89.29 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้

2. ความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีน หลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ผู้วิจัยเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนหลังการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน ENPPRE Model โดยประเมินความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนจากการเขียนและการพูด เล่าเรื่องราวที่สร้างสรรค์ขึ้นมาในกลุ่มของตนเอง เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ t – test One Sample พบว่าความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนหลังการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพัฒนาการของความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนในช่วงเวลาระหว่างเรียน 5 ระยะและการทดสอบหลังเรียน 60 นาที พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนในภาพรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีคะแนนเฉลี่ยพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ จากระยะที่ 1 ถึงระยะที่ 5 และเมื่อมีการทดสอบหลังเรียนนักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนในระดับสูงขึ้นเช่นกัน ($\bar{X} = 25.06$, S.D. = 1.86) อีกทั้งผู้วิจัยได้บันทึกพฤติกรรมเรียนและการทำงานของนักเรียนเพื่อสะท้อนการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนในระหว่างการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบ ENPPRE Model สรุปได้ดังนี้ นักเรียน 1) มีการศึกษาการใช้คำสำนวนง่ายๆ พยายามออกเสียงและ พูดประโยคสั้นๆจนเริ่มคุ้นชิน จากนั้นจึงฝึกพูดประโยคที่ยาวขึ้น 2) มีการฝึกปฏิบัติโดยการพูดให้เพื่อนๆ ในกลุ่มของตนเองฟังและผลัดกันแก้ไขก่อนครูผู้สอนจะชี้แนะในตอนท้าย 3) มีความกล้า แสดงออก โดยไม่สนใจว่าจะพูดผิดหรือถูก 4) มีความคิดสร้างสรรค์ที่ดีมาก พยายามใช้จินตนาการในการผูกเรื่องราวทั้งหมดให้เป็นเรื่องเดียวกันได้ 5) นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเข้าระบบออนไลน์ (Moodle) เพื่อฝึกปฏิบัติและทบทวนซ้ำอีกครั้งในเนื้อหาที่เรียนไปแล้วใหม่อีกครั้งเพื่อให้ชำนาญขึ้น และ 6) มีทักษะในการทำงานร่วมกันเป็นทีมได้เป็นอย่างดี โดยครูผู้สอนมีการกระตุ้น ชี้แนะนักเรียนให้พยายามทำความเข้าใจในการใช้คำศัพท์ที่เรียนมาแล้วและคำศัพท์ใหม่โดยไม่ยึดติดกับการเรียนแบบท่องจำและให้

นักเรียนฝึกปฏิบัติซ้ำอีกครั้ง กระตุ้นให้เห็นประโยชน์ในการนำภาษาจีนไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน มีการยกตัวอย่างเพื่อเชื่อมโยงกับการใช้ภาษาจีนในชีวิตจริงจากประสบการณ์ของรุ่นพี่ผ่านคลิปวิดีโอต่างๆ แล้วมีการนำเสนอเล่าเรื่องราวที่สร้างสรรค์ขึ้นมา อีกทั้งนักเรียนยังมีความกล้าแสดงออกในการสื่อสารทั้งการนำเสนอในรูปแบบการเขียนและการพูด ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายตามหลักแนวคิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย (meaningful verbal learning) ของออสซูเบล (Novak and Gowin, 1980, น. 7 อ้างถึงในสมชาย รัตนทองคำ, 2556, น. 35-36) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้อย่างมีความหมาย จะเกิดขึ้นได้หากการเรียนรู้สามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีมาก่อน โดยสอนเรื่องให้ผู้เรียนได้เคยเรียนมาแล้ว เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำความเข้าใจกับข้อมูลที่เรียนจนได้เป็นความคิดรวบยอดเก็บไว้ในโครงสร้างของความรู้ นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความหมาย และสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ต่างๆ จนเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน และนำไปใช้สื่อสารได้จริงในชีวิตประจำวันซึ่งได้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการเรียนภาษาจีนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 คือพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะและสามารถสื่อสารภาษาจีนขั้นพื้นฐานอย่างมีประสิทธิภาพตามสถานการณ์ต่างๆ สามารถใช้ภาษาจีนในการฟัง พูด อ่าน เขียน แสดงออก แลกเปลี่ยนข้อมูล สรุปความ นำเสนอข้อมูลและความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2556, น. 3) นอกจากนี้ นักเรียนมีการลองผิดลองถูกเพื่อกระตุ้นให้ตนเองเกิดความชัดเจนว่าสามารถใช้ภาษาจีนได้ถูกต้องตามสถานการณ์ต่างๆ ได้จริง โดยเชื่อว่าถ้าไม่ลองกล้าที่จะลงมือปฏิบัติจริงก็จะไม่สามารถรู้ถึงศักยภาพในการเรียนรู้ภาษาจีนของตนเองได้ว่ามีความรู้ ความเข้าใจหรือใช้ได้จริงหรือไม่ ซึ่งจะสอดคล้องกับกฎการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Edward L. Thorndike, 1814-1949) ที่ตั้งไว้ 3 ประการ คือ กฎแห่งผลที่ให้ความสำคัญกับผลที่ได้หลังจากการตอบสนอง กฎแห่งการฝึกที่ให้ความสำคัญกับการฝึกบ่อยๆ และกฎแห่งความพร้อมที่เน้นเรื่องความพร้อมทั้งทางกายและทางจิตใจ (kroobannok, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนาโชค บุตรน้ำเพชร (2562, น. 1413) ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และเพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน พบว่าความสามารถในการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนหลังการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เกิดจากกระบวนการฝึกปฏิบัติที่ทำซ้ำๆ ใน 2 ขั้นตอนคือขั้นขึ้นฝึกตามแบบ และ ขั้นฝึกอิสระ จนนักเรียนเกิดความชำนาญและสามารถนำไปใช้ได้จริง

3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอน ENPPRE model อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องจากผู้สอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการนำเข้าสู่บทเรียนโดยการตั้งคำถาม เพื่อให้ผู้เรียนได้เล่าหรือพูดคุยเกี่ยวกับตัวเองด้วยการเชื่อมโยงองค์ความรู้เดิมที่เคยเรียนมา ซึ่งการตั้งคำถามเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนพยายามใช้องค์ความรู้เดิมเพื่อเชื่อมโยงเข้ากับองค์ความรู้ใหม่ จากนั้นครูผู้สอนจึงเข้าสู่บทเรียนด้วยการเล่าเรื่องราวที่อยู่ในเนื้อหาที่เรียนเมื่อเล่าจบจึงให้นักเรียนสรุปสาระสำคัญอย่างง่ายๆ โดยใช้ภาษาของตนเองถ่ายทอดออกมา นักเรียนมีการพูดคุยปรึกษากับเพื่อนๆ ในชั้นเรียนว่าควรสรุปกันอย่างไร เมื่อนักเรียนสรุปเรื่องราวเสร็จแล้วครูผู้สอนจึงสรุปสาระหลักของเนื้อหาที่เรียนอีกครั้ง จากนั้นจึงให้นักเรียนดูคลิปวิดีโอที่เชื่อมโยงกับการใช้จริงในชีวิตประจำวัน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงกับองค์ความรู้สู่การนำไปใช้จริงและกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ใหม่ขึ้นด้วยตนเอง ปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้ นักเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดทางการเรียนคือใช้กิจกรรมแบบการฝึกปฏิบัติหรือการได้ลงมือทำด้วยตนเองอย่างสนุกสนานและไม่เกิดความเบื่อหน่าย ครูผู้สอนเริ่มทำการปฏิบัติการสอนตามแผนที่วางไว้โดยใช้กิจกรรมหรือสื่อการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่แตกต่างไปจากของเดิมที่เคยสอนปกติ ควรมีการคำนึงถึงช่วงเวลาที่เหมาะสม มีการเสริมแรงจูงใจ และปรับพฤติกรรม รวมทั้งมีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน เพราะหากนักเรียนเรียนรู้แต่เนื้อหาในชั้นเรียนหรือนั่งฟังที่ครูผู้สอนอธิบายเพียงอย่างเดียว นักเรียนก็จะยึดติดอยู่แค่การท่องและจดจำ ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย เหนื่อยล้า และไม่สามารถนำไปใช้ได้จริงได้ การมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นและ

เจตคติที่ดีต่อภาษาจีนของผู้เรียนในครั้งนี้นี้เกิดจากการที่ครูใช้เวลาอธิบายเนื้อหาที่สั้นกระชับเพียง 15-20 นาที จากนั้นจึงให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ มีการฝึกฝนโดยการฝึกปฏิบัติเป็นกลุ่มย่อย เพื่อนช่วยเพื่อน มีการฝึกปฏิบัติอย่างเป็นอิสระ ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบบูรณาการด้วย Storyline Approach ของ สตีฟ เบิ้ลและแชลลี ฮาร์คนส ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนต้องตระหนักคุณค่าว่าผู้เรียนทุกคนต้องมีประสบการณ์การและทักษะเดิมในการสร้างความรู้ใหม่และเน้นการปฏิบัติและการเสริมแรง ให้นักเรียนลงมือกระทำหรือปฏิบัติด้วยตนเอง ตัดสินใจและแก้ปัญหาเป็นการเรียนรู้แบบเชิงรุก ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนาทางด้านสติปัญญา ทักษะและทัศนคติแก่นักเรียน ผู้ที่เรียนด้วย Storyline Approach จะได้ประสบการณ์การทำงานซึ่งเป็นการเสริมแรงโดยผู้สอนให้ความสำคัญในการทำงานเพื่อเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณค่าและมีความหมาย (จันทร์ชลี มาพุท, 2553) อีกทั้งนักเรียนยังสามารถใช้เทคโนโลยี มือถือ คอมพิวเตอร์ที่มีอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ตามที่สมิธ (2001) ให้นิยามของการเรียนแบบผสมผสานว่า เป็นการจัดการเรียนการสอนทางไกลโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต และการประชุมทางโทรศัพท์ผสมผสานกับการจัดการศึกษาแบบดั้งเดิม (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553) อีกทั้ง มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการตามความเหมาะสมของผู้เรียน และที่สำคัญนักเรียนต้องร่วมมือกันเป็นกลุ่ม พูดคุยปรึกษาหารือ มีทักษะปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มเพื่อให้ผลงานมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยครูผู้สอนมีหน้าที่เพียงเป็นผู้คอยชี้แนะ ให้คำปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องโครงสร้างทางภาษาและให้ข้อเสนอแนะ และเพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย ซ้ำซากจำเจ หรือรู้สึกเหนื่อยล้าในการเรียนรู้ในชั้นเรียนสอนซ่อมเสริม ครูผู้สอนจึงให้นักเรียนมีการทบทวนองค์ความรู้เดิมโดยใช้ระบบออนไลน์ของโรงเรียน นักเรียนสามารถเข้าไปดูคลิปวิดีโอการสอนที่รุ่นพี่ได้ทำไว้เพื่อให้น้องๆ มาดู การเข้าถึงสื่อออนไลน์นี้สามารถเข้าถึงที่ไหน เวลาไหนก็ได้ ซึ่งก็จะสอดคล้องกับการเรียนการสอนแบบผสมผสานตามที่ชอยล์ กับ มูเนน (2001) ได้กล่าวว่า การเรียนแบบผสมผสานเป็นการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้แบบเผชิญหน้ากับการเรียนแบบออนไลน์เข้าด้วยกันซึ่งมีส่วนประกอบที่เป็นการเรียนในห้องเรียนและการเรียนแบบออนไลน์ โดยใช้องค์ประกอบของการเรียนแบบออนไลน์เพิ่มเติม ช่องว่างของการเรียนในห้องเรียน (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553) อีกทั้งเมื่อผู้เรียนทบทวนเสร็จแล้วยังสามารถทำใบงานเพื่อเป็นการประเมินความก้าวหน้าของตนเอง ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบนี้จะสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่หรือทฤษฎีการเรียนรู้ที่สำคัญในอนาคต เช่น ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism) ของซีมัวร์ เพเพอร์ท ซึ่งมีหลักการสำคัญคือการเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างพลังความรู้ในตนเองและด้วยตนเองของผู้เรียน หากผู้เรียนมีโอกาสได้สร้างความคิดและนำความคิดของตนเองไปสร้างสรรค์ชิ้นงานโดยอาศัยสื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม จะทำให้เห็นความคิดนั้นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และเมื่อผู้เรียนสร้างสิ่งใดสิ่งใดขึ้นมาในโลก ก็หมายถึงการสร้างความรู้ขึ้นในตนเองนั่นเอง ความรู้ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นในตนเองนี้ จะมีความหมายต่อผู้เรียน จะอยู่คงทน ผู้เรียนจะไม่ลืมง่าย และจะสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดของตนได้ตราบใดที่ความรู้ที่สร้างขึ้นเองนี้ ยังเป็นฐานให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ใหม่ต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด (ทิตินา แคมมณี, 2561, น. 96) อีกทั้งการให้ผู้เรียนได้เป็นผู้ออกแบบ สร้างหรือทำสิ่งที่ปรากฏขึ้นเป็นชิ้นงานในบรรยากาศของการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ทั้งครู เพื่อน หนังสือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกัน การสร้างชิ้นงานจะทำให้เกิดการสร้างขึ้น 2 อย่าง คือความรู้และชิ้นงาน การสร้างความรู้และชิ้นงานดังกล่าวในบริบทของการมีปฏิสัมพันธ์ จะต้องมีสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และการมีเครื่องมือการเรียนรู้ที่ดี สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนมีความหลากหลาย มีบรรยากาศที่เป็นกันเอง และผู้เรียนมีโอกาสได้เลือกทำในสิ่งที่สนใจ รวมทั้งเครื่องมือการเรียนรู้ที่ดี ต้องเป็นเครื่องมือที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการแสวงและค้นหาจากการลองผิดลองถูก สามารถช่วยให้เกิดจินตนาการ พลังความคิด และพลังการเรียนรู้ (วิกิตำรา, 2562) การเรียนรู้แบบมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered learning) ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า การเรียนรู้ไม่จำกัดอยู่เฉพาะการเรียนจากผู้สอนเท่านั้นแต่เกิดจากการที่ผู้เรียนร่วมมือกับผู้สอนเพื่อนำภายใต้เป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน โดยกำหนดให้สิ่งแวดล้อมเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนเป็นผู้ควบคุมการเรียนรู้เอง อำนาจและความรับผิดชอบส่วนใหญ่อยู่ที่นักเรียน ครูเป็นผู้สนับสนุนและคอยแนะนำ ส่วนนักเรียนเป็นผู้ตัดสินใจเลือกเนื้อหาการ

เรียนรู้ นักเรียนประเมิน ตัดสินใจและรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองและได้รับความรู้โดยการสร้างความรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้เนื้อหาการเรียนเกิดขึ้นในบริบทที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นพื้นฐาน (Brain-based learning : BBL) ซึ่งเกิดจากแนวคิดที่ว่า การขยายตัวของสมองไม่ได้เกิดจากการเพิ่มจำนวนเซลล์แต่มาจากใยประสาทโดยสมองจะมีความยืดหยุ่น หากใช้สมองในการแก้ปัญหา สมองก็จะมีการสร้างใยประสาทเพิ่มขึ้น แต่ถ้าไม่ค่อยใช้สมองใยประสาทก็จะถูกทำลายลง สมองมีความเชื่อมโยงกับอารมณ์ และอารมณ์ก็จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโดยอารมณ์จะเป็นปัจจัยที่คอยช่วยเรียกความทรงจำเดิมๆ ที่เก็บไว้ออกมาใช้ ซึ่งภาวะของสมองที่เหมาะสมที่สุดต่อการเรียนรู้ที่ดีคือภาวะของสมองที่มีความตื่นตัวแบบผ่อนคลาย ครูผู้สอนจึงมีหน้าที่ในการสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนในลักษณะที่เพลิดเพลิน ชวนให้หาคำตอบ เพื่อกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการตื่นตัวแบบผ่อนคลายมากกว่าการเรียนรู้ที่รู้สึกเครียดหรือกังวล ผู้สอนต้องมีการบูรณาการกิจกรรมที่หลากหลาย ทฤษฎีคอนเนคติวิสต์ (Connectivism) เกิดจากความเชื่อที่ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้แบบดั้งเดิมยังไม่สามารถตอบสนองผู้เรียนยุคใหม่ที่เติบโตมาในท่ามกลางการพัฒนาของเทคโนโลยีใหม่ๆ รอบตัวผู้เรียน เช่น โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ตได้อีกต่อไป ครูผู้สอนจึงต้องมีการนำเครื่องมือการเรียนรู้ใหม่ๆ เช่น โซเชียลมีเดียมาช่วยในการเรียนการสอน ซึ่งผู้สอนต้องมีความทันสมัย ชอบเทคโนโลยีใหม่ๆ มีทักษะด้านดิจิทัล เพราะส่วนใหญ่เครื่องมือและทรัพยากรการเรียนรู้จะใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ออนไลน์ รวมทั้งต้องมีทักษะในการจัดหา เกื้อหนุนและอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนและที่สำคัญผู้เรียนต้องมีวินัย รู้จักวางแผนการเรียนรู้ รู้จักการกำกับกับการเรียนรู้ของตนเองและประเมินความก้าวหน้าการเรียนรู้ของตนเอง (ถนอมพร เลหาจรัสแสง, 2560) และทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือของ Johnson & Johnson (1994) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เป็นกลุ่มย่อยโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3-6 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม อีกทั้งมีการมุ่งไปที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนกับบทเรียน โดยมีการพึ่งพาและเกื้อกูลกัน ใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อยมีการวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม (ทิตินา แคมมณี, 2561, น. 99-101) ซึ่งสอดคล้องกับกฎเทพ ประภากร (2561, น. 1) ที่ศึกษาการพัฒนาทักษะการฟังและการพูดภาษาจีนกลางโดยใช้กิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือในชั้นเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาภาษาจีน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาทักษะด้านการฟังและการพูดภาษาจีนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาภาษาจีน และ 2) วัดความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบส่งเสริมความร่วมมือในชั้นเรียน พบว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบส่งเสริมความร่วมมือในชั้นเรียนมีประสิทธิภาพช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาในรายวิชาการฟังและการพูดภาษาจีนกลางได้ดียิ่งขึ้น

ทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่หรือทฤษฎีการเรียนรู้ที่สำคัญในอนาคตต่างๆ ข้างต้นเป็นแนวทางหลักในการวางแผนออกแบบ ดำเนินการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อาเซียน และนำไปใช้ได้จริง มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภาษาจีน ซึ่งจะสอดคล้องกับงานวิจัยต่างๆ อาทิ เช่น จินตนา วิเศษจินดา และสมพงษ์ จิตระดับ (2560, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายควรประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอนที่ต้องมีเนื้อหาและทักษะทั้ง 4 ทักษะ 2) ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ ที่เน้นสื่อเทคโนโลยี สื่อวัสดุ สื่อบุคคลท้องถิ่น รวมถึงการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับวัยผู้เรียน และการจัดทำ/จัดหาสื่อใหม่ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และ 3) ด้านการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย มีการประเมินการปฏิบัติ การประเมินผ่านใบงาน และการสังเกตพฤติกรรม กนกพร ศรีญาณลักษณ์ (2551, น. 15) ศึกษารูปแบบการเรียนภาษาจีนของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบรูปแบบการเรียนภาษาจีนของนิสิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า นิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่เรียนภาษาจีนมีการใช้รูปแบบการเรียนภาษาจีนแบบมีส่วนร่วมเป็นอันดับแรก

ดวงกมล บุญไชย พชรินทร์ จูเจริญ และนันทิวัน อินหากร (2561, บทคัดย่อ) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบร่วมมือเทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเสริมสร้างทักษะสื่อสารและการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาจีน เรื่องสัทอักษร ภาษาจีนเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เสริมสร้างทักษะการสื่อสาร และการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาจีน พบว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีทักษะการสื่อสารสูงขึ้น และนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ต่อวิชาภาษาจีนอยู่ในระดับดี Sutinee wongwattananukun และ Phattrapron Chokpaiboon (2561, น. 62) ที่ได้ศึกษาการใช้กิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาจีนกลางแก่นักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา ทักษะการเรียนรู้ภาษาจีนกลางและศึกษาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ภาษาจีนกลาง ซึ่งมีการใช้กิจกรรมในการพัฒนาทักษะ จำนวน 4 กิจกรรม พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนมีพัฒนาการการออกเสียงสัทอักษรภาษาจีนกลางถูกต้อง สามารถนำคำศัพท์ ประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ สามารถเข้าใจรากศัพท์ ต่อยอดคำศัพท์และมีความแม่นยำในการจำคำศัพท์มากขึ้น อีกทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรายวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ภาษาจีนได้ และมีความพึงพอใจในการพัฒนาทักษะระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิคการสอนโดยการสร้างเรื่องเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ENPPRE Model) ที่พัฒนาขึ้นมา ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นเมื่อเทียบกับก่อนเรียน อีกทั้งนักเรียนมีความพึงพอใจสูงมากต่อ รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมา ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้นำรูปแบบการเรียนการสอน ENPPRE Model ไปใช้เพื่อขยายผลในการสอนซ่อมเสริมภาษาจีนในทุกรายวิชาของเอกภาษาจีนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนให้เกิดองค์ความรู้ที่ยั่งยืนต่อไป

2. ประสิทธิภาพสูงสุดของการฝึกปฏิบัติตามรูปแบบการเรียนการสอนนี้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาของการเรียน ผู้วิจัยเสนอว่าควรเพิ่มชั่วโมงการฝึกปฏิบัติหรือการทำงานกลุ่มในการซ่อมเสริมให้กับนักเรียนโดยอาจมีการอธิบายบทเรียนเพียง 15 นาที ฝึกปฏิบัติประมาณ 45-50 นาที เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีโอกาสร่วมกันปรึกษาหารือกับเพื่อนๆ และครูผู้สอนได้มากขึ้น

3. สามารถเปลี่ยนจากการดูคลิปวิดีโอการสอน เป็นการจัดการเรียนรู้ออนไลน์โดยให้เพื่อนที่เก่งภาษาจีนเป็นผู้สอนทางออนไลน์เป็นการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer - Assisted Learning) ซึ่งสามารถเปลี่ยนจากการสอนแบบจับคู่ในชั้นเรียน หรือสอนโดยเพื่อนร่วมชั้น (Classwide - Peer Tutoring) เปลี่ยนเป็นจับคู่สอนแบบออนไลน์ ให้มีปฏิสัมพันธ์เชิงรุกและเชิงบวก แล้วให้เพื่อนที่เป็นผู้สอนเขียนบันทึกความก้าวหน้าของเพื่อนไว้ทุกครั้ง

4. การเข้าเรียนในระบบออนไลน์ ไม่จำเป็นต้องเรียนที่บ้านอย่างเดียว นักเรียนสามารถเข้าถึงหรือเข้าเรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา (everytime - everywhere) โดยอาจใช้แอปพลิเคชันอื่นๆที่สามารถเชื่อมต่อกับระบบออนไลน์ของโรงเรียน เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียนรู้

5. ครูผู้สอนควรเริ่มเรียนเนื้อหาจากง่ายไปหายาก และควรค่อยๆ เพิ่มเนื้อหาอื่นๆที่นักเรียนยังมีข้อบกพร่องอยู่

6. การเรียนสอนซ่อมเสริมควรจัดในช่วงเวลา และสถานที่ที่เหมาะสม ไม่รบกวนสมาธิหรืออยู่ในช่วงที่ นักเรียนเหนื่อยล้า ควรมีเครื่องมือ อุปกรณ์ช่วยสอนที่ครบครันทันสมัยเพื่อกระตุ้นความสนใจในการเรียน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาและวิจัยรูปแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมภาษาจีนทุกรายวิชาของเอกภาษาจีนในทุกระดับชั้นของระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนที่มีการเรียนรู้ซ้ำ

2. ควรมีการพัฒนาและวิจัยรูปแบบการเรียนการสอนซ่อมเสริมที่เน้นการอ่านและการฟังเพื่อให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ครบทั้ง 4 ทักษะ คือ การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน

บรรณานุกรม

- กนกพร ศรีญาณลักษณ์. (2551). รูปแบบการเรียนภาษาจีนของนิสิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 19(3), 15.
- จันทร์ชลี มาพุทธ. (2553). *การเรียนรู้แบบบูรณาการด้วย Storyline Approach*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2563, จาก https://www.pharmacy.cmu.ac.th/unit/unit_files/files_download/2011-06-226-53.
- จินตนา วิเศษจินดา และสมพงษ์ จิตระดับ. (2560). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2563, จาก <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/60102>.
- จิราภรณ์ สุธีรชาติ. (2560). *EEC ความหวังใหม่ของเศรษฐกิจไทย: ทำไมต้องเริ่มตั้งแต่วันนี้?*. สืบค้นเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2560, จาก <https://www.scbeic.com/th/detail/product/3544>.
- ดวงกมล บุญไชย, พชรินทร์ จูเจริญ และนันทวัน อินทาคกร. (2561). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบร่วมมือเทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเสริมสร้างทักษะสื่อสารและการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาจีน เรื่อง สัทอักษร ภาษาจีนเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน *รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร* (น.1134-1138). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ณอมพร เลหาจรัสแสง. (2560). *ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สำคัญในอนาคต สื่อการสอนของโครงการ ThaiMOOC*. สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2563, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=uq2c83UtnxE>.
- ทิตนา แคมมณี. (2561). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธุมวดี สิริปัญญาธิติ ศิริเพ็ญ กำแพงแก้ว จันทิมา จิรชุกกุล. (2559). ปัญหาการเรียนการสอนภาษาจีน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แผนการเรียนศิลป์ภาษาจีนเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. *ศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 11(22), 8-19.
- นรินทร์ชัย สะภูริวัฒน์. (2555). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาจีนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติโดยใช้เทคนิคการจำอักษรแบบเชื่อมโยงเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านของนักศึกษาปริญญาตรี* (วิทยานิพนธ์ดุขภูบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2563, จาก <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/36160>.
- นำโชค บุตรน้ำเพชร. (2562). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาจีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสาร Veridian E-Journal Silpakorn University*, 12(6). สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2563, จาก <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/167910/155927>.
- ปฐมพงศ์ ศุกลีศ. (2549). *การสอนเสริมที่จำเป็นด้วยไลน์*. สืบค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/57970>.
- ประภัสรา โคตะขุน. (2555). *การเรียนรู้แบบร่วมมือ*. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2562, จาก <https://sites.google.com/site/prapasara/thekh-kar-sxn>.

- ไพฑูรย์ กานต์ธัญลักษณ์. (2557). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนแก้ปัญหาาร่วมกันและเทคนิคซินเนติกส์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) มหาวิทยาลัยศิลปากร. สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2563, จาก http://www.thapra.lib.su.ac.th/thesis/showthesis_th.asp?id=0000011310.
- ภูเทพ ประภากร. (2561). การพัฒนาทักษะการฟังและการพูดภาษาจีนกลางโดยใช้กิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือในชั้นเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาภาษาจีน. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2562, จาก <http://human.tru.ac.th/2013/pdf/2561>.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2553). แนวทางการพัฒนาอีเลิร์นนิ่งสำหรับสถาบันการศึกษาในประเทศไทยการนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานที่ใช้ ubiquitous – learning เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ (รายงานการวิจัย). สืบค้นเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2561, จาก <http://www.educ.su.ac.th/images/research/57/04.pdf>.
- วิกิตำรา. (2562). ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2562, จาก https://th.wikibooks.org/wiki/วิจารณ์_พานิช.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ ๒๑ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทสถาตาปับลิเคชั่น จำกัด.
- วิภาวรรณ สุนทรจามร. (2551). การเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย: บันทึกรายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการ การเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย ศูนย์จีนศึกษาสถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: หจก ศรีบุรณ์ คอมพิวเตอร์-การพิมพ์.
- ศิริพร จินดาราม. (2544). ผลการซ่อมเสริมโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสนใจในวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องความน่าจะเป็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยทักษิณ. สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2563, จาก <http://kb.tsu.ac.th/jspui/handle/123456789/199>.
- สุพรรณนา เพ็ชรรักษา และสมเกียรติ กอบัวแก้ว. (2558). บทบาทจีนที่มากขึ้นในเวทีโลก. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2562, จาก http://supannapetraksa.blogspot.com/2015/09/21st-century_1.html.
- สมชาย รัตนทองคำ. (2556). การสอนทางกายภาพบำบัด ภาคต้นปีการศึกษา 2556. ใน เอกสารประกอบการสอน 475 788 สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2562, จาก https://ams.kku.ac.th/aalearn/resource/edoc/tech/56web/4learn_edu56.pdf.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ภาษาจีน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2562. จาก <http://www.teacher.in.th/>.
- kroobannok. (2550). ทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยงของธอร์นไดน์. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2562, จาก <https://www.kroobannok.com/98>.
- kroobannok. (2550). ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือบน E-Learning. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2563, จาก <https://www.kroobannok.com/25557>.
- Li, Y. (2011). *The Development of Drill Exercise on Chinese Writing Skill of Fourth Grade Students*. (M.E.Thesis). Silpakorn University. Thailand.
- Sutinee wongwattananukun & Phattraporn Chokpaiboon. (2561). การใช้กิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาจีนกลาง. ใน รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการ (PROCEEDINGS) ระดับชาติและนานาชาติ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ (น. 62-71). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

Received: 31-07-2020

Revised: 20-10-2020

Accepted: 06-11-2020

การพัฒนารูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะทางวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน สำหรับหลักสูตร
สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต ในระบบการเรียนการสอนทางไกล
Model Development of Community-based Public Health Professional Skills
Practice for Bachelor of Public Health Program
in Distance Learning System

เอกพล กาละดี 1

Akaphol Kaladee

Akaphol.kal@stou.ac.th

สมโภช รติโอฬาร ¹

Sompoch Rationan

ratiosom@hotmail.com

อรวรรณ น้อยวัฒน์ ¹

Orawan Noiwat

orawanair@gmail.com

สุนัฐชา แสงมณี ¹

Sunutcha Sangmanee

sunutcha.pj@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนารูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน สำหรับหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต ในระบบการเรียนการสอนทางไกล โดยดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการศึกษาเชิงปริมาณ และการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อออกแบบรูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชนในระบบการเรียนการสอนทางไกล และตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน สำหรับหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต ในระบบการเรียนการสอนทางไกล แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ 1) การฝึกปฏิบัติทักษะเฉพาะตามสมรรถนะวิชาชีพ รวม 5 กลุ่มวิชา คือ (1) กลุ่มส่งเสริมสุขภาพและอนามัยชุมชน (2) กลุ่มป้องกันโรค ควบคุมโรค ระบาดวิทยา สถิติและการวิจัยทางด้าน

¹ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Health Science, Sukhothai Thammathirat Open University

สาธารณสุข (3) กลุ่มตรวจประเมิน การบำบัดโรคเบื้องต้น การดูแลช่วยเหลือฟื้นฟูสภาพ และการส่งต่อ (4) กลุ่มอาชีวอนามัย และอนามัยสิ่งแวดล้อม และ (5) กลุ่มบริหารสาธารณสุขและกฎหมายสาธารณสุข แต่ละกลุ่มวิชาสร้างเสริมทักษะโดยเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากการสาธิต ได้แก่ ศิวิติประจำชุดวิชา การสอนเสริมแบบเข้ม การเรียนการสอนออนไลน์ การสอนเสริมผ่านทางอินเทอร์เน็ตและดาวเทียม และกิจกรรมประจำชุดวิชา 2) การฝึกทักษะบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน โดยฝึกงานในสถานบริการสุขภาพและชุมชน ได้แก่ การฝึกด้วยตนเอง การจัดทำโครงการ และการฝึกที่มีอาจารย์ดูแลและประเมินผล ได้แก่ การฝึกเสริมทักษะ การฝึกตามมอบหมายและการอบรมเข้ม

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบการฝึกปฏิบัติ, หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต, ระบบการเรียนการสอนทางไกล

Abstract

The objective of the study was to develop a model of the community-based public health professional skills for the Bachelor of Public Health Program in the distance learning system. This research was conducted using mixed methods by quantitative methods and qualitative approach and design of the public health professional skills practice model by the distance learning system. The assessment of the practice model involved examining the accuracy by experts.

The results of the study showed that the model of the community-based public health professional skills for the Bachelor of Public Health Program in the distance learning system could be divided into 2 parts which are : 1) practice of specific skills according to professional competencies, including five professional groups of the subjects as follows: (1) Health Promotion and Community Health; (2) Prevention and Control of Diseases, Epidemiology, Statistics and Public Health Research; (3) Basic Medical Care, Rehabilitation and Referral; (4) Occupational Health and Environmental Health; and (5) Public Health Administration and Legislation. Each group of the subjects used the Distance Learning System for enhancing the skills by means of self-learning, learning from experiences and from demonstrations provided through DVDs of respective courses, intensive supplementary tutorials, online instructional activities, supplementary tutorials via satellite/internet and suggested activities of respective courses; 2) the skills practice incorporated with work integrating learning assigned working as public health professionals in public health services centers and community areas which consisted of self-training, project preparation, basic skills training, skills training, and assigned training which were evaluated by instructors and supervisors.

Keywords: Practice model development, Bachelor of Public Health Program, Distance learning system

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรที่ต้องมีทักษะทางวิชาชีพในทุกวิชาชีพจะมีข้อกำหนดที่เป็นมาตรฐานในการฝึกปฏิบัติหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะทางวิชาชีพ ในการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมาของหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งใช้ระบบการศึกษาทางไกล ได้กำหนดให้มีการฝึกปฏิบัติ ประกอบด้วย การฝึกด้วยตนเอง การฝึกเสริมทักษะ และการฝึกตามมอบหมาย โดยกำหนดชุดวิชาที่ต้องฝึกปฏิบัติจำนวน 2 ชุดวิชา ได้แก่ ชุดวิชาการปฐมพยาบาลและการบำบัดโรคเบื้องต้น ฝึกปฏิบัติไม่น้อยกว่า 167 ชั่วโมงและชุดวิชาการฝึกปฏิบัติงานสาธารณสุขในชุมชน ฝึกปฏิบัติไม่น้อยกว่า 317 ชั่วโมง ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในแต่ละชุดวิชา นักศึกษาต้องเข้ารับการฝึกปฏิบัติในภาคต้น 1 ชุดวิชาและภาคปลาย 1 ชุดวิชาทำให้นักศึกษาต้องฝึกปฏิบัติทั้ง 2 ภาคการศึกษา รวมทั้งนักศึกษาต้องศึกษาภาคทฤษฎีไปพร้อมๆ กับการฝึกปฏิบัติซึ่งอาจทำให้นักศึกษามีองค์ความรู้ด้านทฤษฎียังไม่เพียงพอ สอดคล้องกับ สมโภช รติโอหาร, พรทิพย์ กิระพงษ์, อรรพรรณ น้อยวัฒน์, สุนันฐา แสงมณี และเอกพล กาละดี (2559) ประเมินหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พบว่าควรปรับปรุงเนื้อหาชุดวิชาการปฐมพยาบาลและการบำบัดโรคเบื้องต้นให้มีสาระเพิ่มเติมในเรื่อง การส่งต่อ เกสซ์วิทยา เพิ่มชุดวิชาโรคติดต่อโรคไม่ติดต่อ เพื่อให้ครอบคลุมสาระเนื้อหาเกี่ยวกับโรค และแยกเป็นชุดวิชาฝึกปฏิบัติโดยเฉพาะ เพื่อให้ นักศึกษาได้ศึกษาเนื้อหาเชิงทฤษฎีให้เสร็จสิ้นก่อน ดังนั้นหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปรับปรุง พ.ศ. 2559 จึงกำหนดให้มีการฝึกปฏิบัติ/ฝึกงานไว้ในชุดวิชาการฝึกงานการบำบัดโรคเบื้องต้น และสาธารณสุขในชุมชน (Practice on Basic Medical Care and Community - based Public Health) จำนวน 360 ชั่วโมง ประกอบด้วย

การฝึกเบื้องต้น ไม่น้อยกว่า 32 ชั่วโมง การฝึกตามมอบหมาย เป็นการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะที่จำเป็นในการบำบัดโรคเบื้องต้น และสาธารณสุขในชุมชน อย่างน้อย 264 ชั่วโมง และการฝึกเสริมทักษะไม่น้อยกว่า 64 ชั่วโมง ในการฝึกปฏิบัติจะเน้น ทักษะการซักถามและบันทึกประวัติผู้ป่วย การตรวจร่างกาย ทักษะการวินิจฉัยโรคเบื้องต้น ทักษะการให้คำแนะนำทางเลือกในการดูแลสุขภาพอนามัยตนเองแก่ประชาชน ผู้ป่วย และครอบครัว ทักษะการส่งเสริมสุขภาพ และการให้สุขศึกษาในชุมชน ทักษะการฟื้นฟูสภาพในการดูแลสุขภาพในชุมชน ทักษะการป้องกันและควบคุมโรคในชุมชน ทักษะการคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชน ทักษะการสำรวจชุมชนเพื่อการพัฒนาสุขภาพ ทักษะการประเมินสภาวะสุขภาพในชุมชน ทักษะการเขียนโครงการพัฒนาสุขภาพชุมชน การรายงานผล และการประเมินผลโครงการ และการอบรมเข้มเสริมประสบการณ์วิชาชีพสาธารณสุขชุมชน รวมประมาณ 120 ชั่วโมง โดยนักศึกษาจะได้รับมอบหมายให้ทำกิจกรรมบูรณาการในการทำงานเป็นทีม การวิเคราะห์สถานการณ์และวางแผนการพัฒนาสุขภาพในชุมชนทั้งระดับอำเภอและตำบล รวมทั้งการจัดทำโครงการเพื่อการพัฒนาสุขภาพ เป็นต้น (สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มสธ., 2559, น.26-32)

อย่างไรก็ดีในปี พ.ศ. 2561 สภาวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชนได้จัดทำร่างข้อบังคับสภาการสาธารณสุขชุมชน ว่าด้วยการให้ความเห็นชอบหลักสูตรการศึกษาวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชน และต่อมาได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนพิเศษ 41 ง เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2562 ที่กำหนดให้นักศึกษาในหลักสูตรสาธารณสุขชุมชนฝึกประสบการณ์วิชาชีพการสาธารณสุขชุมชนไม่น้อยกว่า 1,500 ชั่วโมง ประกอบด้วย การฝึกบูรณาการ ไม่น้อยกว่า 10 หน่วยกิต (450 ชั่วโมง) และการฝึกปฏิบัติในรายวิชาไม่น้อยกว่า 1,050 ชั่วโมง ครอบคลุม 5 กลุ่มวิชา ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพและอนามัยชุมชน การป้องกันและควบคุมโรคโดยใช้หลักระบาดวิทยา สถิติและการวิจัยทางด้านสาธารณสุข ตรวจประเมิน บำบัดโรคเบื้องต้น การดูแลช่วยเหลือฟื้นฟูสภาพและการส่งต่อ อาชีวอนามัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม และบริหารสาธารณสุข ซึ่งข้อบังคับดังกล่าวแม้จะมีผลบังคับใช้ไปอีก 5 ปีหลังจากประกาศใช้ก็ตาม แต่ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมในการบริหารหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ฉบับปรับปรุง 2559 และฉบับปรับปรุงต่อไปโดยเฉพาะในส่วนของการฝึกปฏิบัติในรายวิชา จำนวน 5 กลุ่มวิชา ซึ่งชุดวิชาต่างๆในหลักสูตรมีการดำเนินการพัฒนาทักษะนักศึกษาอยู่บ้างแต่ยังไม่มีกำหนดชั่วโมงการฝึกปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนแต่อย่างใด รวมถึงการฝึกบูรณาการจะต้องมีการปรับปรุงให้มีความเพียงพอทั้งจำนวนหน่วยกิต ชั่วโมงและทักษะสำคัญในการฝึกปฏิบัติให้สอดคล้องกับข้อบังคับที่สภาวิชาชีพสาธารณสุขชุมชนกำหนดและสามารถบริหารจัดการได้โดยการจัดการเรียนการสอนในระบบการศึกษาทางไกล

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะกรรมการบริหารหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต เล็งเห็นความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ ที่จะส่งเสริมให้นักศึกษามีทักษะทางวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน มีความรักในวิชาชีพของตนเอง พร้อมทั้งมีความสุข มีความพึงพอใจในการฝึกปฏิบัติทักษะทางวิชาชีพสาธารณสุขชุมชนในบริบทของการศึกษาทางไกล โดยในหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2559 มีความมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะต่างๆ ครอบคลุมตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชน พ.ศ. 2556 และข้อบังคับสภาการสาธารณสุขชุมชนว่าด้วยการให้ความเห็นชอบหลักสูตรการศึกษาวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชน พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้หลักสูตรจะต้องดำเนินการตามข้อบังคับดังกล่าวภายใน ปี พ.ศ. 2567 จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและพัฒนา รูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชนให้เหมาะสมกับบริบทการศึกษาทางไกล และหาแนวทางการปรับปรุงการบริหารจัดการการฝึกปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อกระบวนการจัดการฝึกปฏิบัติทั้งด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ที่จะส่งผลให้บัณฑิตสาธารณสุขชุมชนสามารถขึ้นทะเบียนเพื่อประกอบวิชาชีพเป็นนักสาธารณสุขชุมชนได้อย่างเต็มภาคภูมิต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน สำหรับหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต ในระบบการเรียนการสอนทางไกล ที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของสภาวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชน

นิยามศัพท์

การฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน หมายถึง การฝึกประสบการณ์วิชาชีพการสาธารณสุขชุมชนไม่น้อยกว่า 1,500 ชั่วโมง ตามที่สภาวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชนกำหนด ประกอบด้วย การฝึกปฏิบัติในรายวิชาไม่น้อยกว่า 1,050 ชั่วโมง ครอบคลุม 5 กลุ่มทักษะ ได้แก่ กลุ่มส่งเสริมสุขภาพและอนามัยชุมชน กลุ่มป้องกันโรค ควบคุมโรค ระบาดวิทยา สถิติ และการวิจัยทางด้านสาธารณสุข กลุ่มตรวจประเมิน การบำบัดโรคเบื้องต้น การดูแลช่วยเหลือฟื้นฟูสภาพ และการส่งต่อ กลุ่มอาชีวอนามัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม กลุ่มบริหารสาธารณสุขและกฎหมายสาธารณสุข และการฝึกบูรณาการ ไม่น้อยกว่า 450 ชั่วโมง หมายถึง การฝึกประสบการณ์วิชาชีพในชุมชนแบบบูรณาการ โดยการฝึกปฏิบัติในหน่วยงาน ชุมชน และ/หรือสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชน

หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต หมายถึง หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต ฉบับปรับปรุง ปี 2559 สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นหลักสูตรที่เน้นวิชาชีพ มีจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 24 วิชา 144 หน่วยกิต โครงสร้างหลักสูตร แบ่งเป็นหมวดวิชาสอดคล้องกับที่กำหนดไว้ในเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ.2558 รวมทั้งสอดคล้องกับมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาสาธารณสุขศาสตร์ (มคอ.1) และ พ.ร.บ.วิชาชีพการสาธารณสุข พ.ศ.2556

ระบบการเรียนการสอนทางไกล หมายถึง การเรียนการสอนที่ไม่มีชั้นเรียน แต่อาศัยสื่อประสมต่างๆ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียนตามปกติ

รูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน หมายถึง วิธีการหรือแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชนที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิตในระบบการศึกษาทางไกลด้านต่างๆ ที่สอดคล้องกับข้อกำหนดของสภาวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชน ได้แก่

1) รูปแบบการฝึกปฏิบัติในชุดวิชาเฉพาะที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุม 5 กลุ่มทักษะ ได้แก่ (1) ส่งเสริมสุขภาพและอนามัยชุมชน (2) ป้องกันและควบคุมโรค (3) ตรวจประเมิน บำบัดโรคเบื้องต้น การดูแลช่วยเหลือฟื้นฟูสภาพและการส่งต่อ (4) อาชีวอนามัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม และ (5) บริหารสาธารณสุข ประกอบด้วย การระบุชุดวิชาหรือการจัดกลุ่มชุดวิชา สื่อที่เสริมการฝึกปฏิบัติ เช่น E-learning, E-tutorial, สอนเสริมแบบเข้ม, กิจกรรมประจำชุดวิชาหรืออื่นๆที่เหมาะสม การกำหนดจำนวนชั่วโมงในการฝึกปฏิบัติ และการกำหนดทักษะที่มุ่งเน้นในแต่ละชุดวิชา

2) การฝึกบูรณาการ หมายถึง การฝึกงานหรือฝึกปฏิบัติในสถานบริการสุขภาพที่หลักสูตรให้โอกาสนักศึกษาสามารถเลือกได้ตามขอบเขตที่กำหนดโดยบูรณาการองค์ความรู้จากการศึกษาและการฝึกปฏิบัติในชุดวิชาเฉพาะที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย การกำหนดชุดวิชาที่ฝึกบูรณาการ ประเภทของการฝึกปฏิบัติ ได้แก่ การฝึกเบื้องต้น การฝึกตามมอบหมาย การฝึกเสริมทักษะ การฝึกทักษะบูรณาการกับการทำงาน การฝึกด้วยตนเอง การฝึกตามมอบหมาย หรือการอบรมเข้ม การกำหนดจำนวนชั่วโมงในการฝึกปฏิบัติ และการกำหนดทักษะที่มุ่งเน้น

อาจารย์ฝึกเสริมทักษะ หมายถึง อาจารย์ประจำหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต อาจารย์ประจำพิเศษมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และอาจารย์ภายนอกมหาวิทยาลัยจากสถาบันอื่น ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นอาจารย์ฝึกเสริมทักษะในชุดวิชาการปฐมพยาบาลและการบำบัดโรคเบื้องต้นและชุดวิชาการฝึกปฏิบัติงานสาธารณสุขในชุมชน

อาจารย์ฝึกตามมอบหมาย หมายถึง บุคลากรด้านสาธารณสุขหรือพยาบาลที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานบริการสุขภาพทั่วประเทศ ที่ได้รับการแต่งตั้งจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช เป็นอาจารย์ฝึกเสริมตามมอบหมายในชุดวิชาการปฐมพยาบาลและการบำบัดโรคเบื้องต้นและชุดวิชาการฝึกปฏิบัติงานสาธารณสุขในชุมชน

อาจารย์ประจำหลักสูตร หมายถึง อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ที่เป็นคณะกรรมการบริหารชุดวิชาภายในหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต ฉบับปรับปรุงปี พ.ศ.2559 สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. การจัดระบบการบริหารจัดการชุดวิชาการฝึกงานบูรณาการสาธารณสุขในชุมชน ในหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2559 ให้มีรูปแบบการฝึกปฏิบัติที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน พ.ศ. 2556 และข้อบังคับของสภาการสาธารณสุขชุมชน รวมทั้งข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ
2. นำไปใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนและข้อกำหนดในการฝึกปฏิบัติในชุดวิชาที่มุ่งเน้นทักษะทางวิชาชีพหลัก 5 กลุ่มวิชา และการพัฒนาสื่อการสอนของชุดวิชาต่างๆ ในหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิตในระบบการเรียนการสอนทางไกลที่พัฒนาการเข้าถึงผู้เรียนอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ
3. เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2563 ในส่วนการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน
4. เป็นแนวทางสำหรับหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิตในสถาบันอื่น ที่ต้องจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ และมุ่งเน้นทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและการดำเนินงานการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน สำหรับหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิตในระบบการศึกษาทางไกล เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ

1) กลุ่มตัวอย่าง คือ ศูนย์บริการการศึกษาเฉพาะกิจฝึกตามมอบหมาย (หัวหน้าศูนย์ฯ หรือผู้ประสานงานฯ อาจารย์ฝึกตามมอบหมาย) จำนวน 80 คน อาจารย์ฝึกเสริมทักษะจำนวน 20 คนและนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนชุดวิชาการปฐมพยาบาลและการบำบัดโรคเบื้องต้น 200 คนและชุดวิชาการฝึกปฏิบัติงานสาธารณสุขในชุมชน 200 คน โดยกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนนี้ได้จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 500 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามซึ่งประยุกต์จากเครื่องมือประเมินการฝึกปฏิบัติของชุดวิชาฝึกปฏิบัติของหลักสูตรสำหรับอาจารย์ฝึกเสริมทักษะ อาจารย์ฝึกตามมอบหมาย ศูนย์บริการการศึกษาเฉพาะกิจ และนักศึกษาซึ่งพัฒนาโดยคณะกรรมการบริหารชุดวิชาและมีการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้ค่า IOC แต่ละข้อมากกว่า 0.5 รวมทั้งการทดลองใช้แบบสอบถามได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach' Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.97

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบโดยตรงรวมทั้งส่งให้ตอบกลับทางไปรษณีย์

4) การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด การแจกแจงความถี่ และร้อยละส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และจัดกลุ่มข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ

1) กลุ่มศึกษา จำนวน 23 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา ผู้ทรงคุณวุฒิจากสมาคมบดี สาธารณสุขศาสตร์แห่งประเทศไทย ผู้ทรงคุณวุฒิจากสภาวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน ตัวแทนอาจารย์ฝึกเสริมทักษะ ตัวแทนอาจารย์ฝึกตามมอบหมาย ตัวแทนอาจารย์ประจำหลักสูตรและตัวแทนจากศูนย์ภูมิภาค สำนักบริการการศึกษา โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2) การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากประเด็นผลการศึกษาจากขั้นตอนที่ 1 และประเด็นการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพการสาธารณสุขชุมชนไม่น้อยกว่า 1,500 ชั่วโมงตามร่างข้อบังคับสภาการสาธารณสุขชุมชนว่าด้วยการให้ความเห็นชอบหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรีการสาธารณสุขชุมชน พ.ศ.2562

3) การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปเป็นร่างรูปแบบการฝึกปฏิบัติ ทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน สำหรับหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิตในระบบการศึกษาทางไกล

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขในชุมชน สำหรับ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิตในระบบการศึกษาทางไกล

1) กลุ่มศึกษา คือ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา ผู้ทรงคุณวุฒิจาก สมาคมบดีสาธารณสุขศาสตร์แห่งประเทศไทย ผู้ทรงคุณวุฒิจากสภาวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน ตัวแทนจากกระทรวง สาธารณสุข ตัวแทนอาจารย์ฝึกเสริมทักษะและอาจารย์ประจำหลักสูตร ตัวแทนอาจารย์ฝึกตามมอบหมาย ตัวแทนจากสำนัก บริการการศึกษา และตัวแทนจากสำนักทะเบียนและวัดผล โดยกลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกแบบเจาะจง

2) การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจัดประชุมเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์และตรวจสอบ ความสอดคล้องของร่างรูปแบบฯ

3) การวิเคราะห์ข้อมูล นำประเด็นและข้อเสนอแนะวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และปรับร่างรูปแบบฯให้มีความ สมบูรณ์

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. การศึกษาสภาพรูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน สำหรับหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต ในระบบการเรียนการสอนทางไกล

การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกปฏิบัติในชุดวิชาการฝึกงานการบำบัดโรคเบื้องต้นและสาธารณสุขใน ชุมชน พบว่า อาจารย์และนักศึกษาส่วนใหญ่เห็นด้วย (ร้อยละ 83-100) ต่อรูปแบบการฝึกปฏิบัติ ทั้ง 3 ด้าน คือ การฝึก เบื้องต้น การฝึกเสริมทักษะครั้งที่ 1-2 และการฝึกตามมอบหมาย รวมทั้งทักษะที่กำหนดให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติ เป็นชุดวิชาที่ อยู่ในโครงสร้างหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2559 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับร่างข้อบังคับสภา การสาธารณสุขชุมชนว่าด้วยการให้ความเห็นชอบหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรีการสาธารณสุขชุมชน จะสอดคล้องกับหมวด วิชาชีพเฉพาะในส่วนการฝึกบูรณาการประสบการณ์วิชาชีพการสาธารณสุขชุมชน และเมื่อพิจารณาในด้านรูปแบบและการ กำหนดทักษะการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพในแต่ละด้าน พบว่า

1.1 การฝึกเบื้องต้น คือ การฝึกปฏิบัติด้วยตนเองของนักศึกษาโดยใช้เวลาการฝึกเบื้องต้น 16 ชั่วโมงต่อ สัปดาห์ ไม่น้อยกว่า 32 ชั่วโมงต่อภาคการศึกษา โดยศึกษาจากวิธีดีประกอบชุดวิชาและทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายในคู่มือ ฝึกปฏิบัติของชุดวิชา กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาและอาจารย์ส่วนใหญ่เห็นด้วย (ร้อยละ 95.75, 98.60) เนื่องจากแนวทาง

การฝึก ระยะเวลามีความเหมาะสม นักศึกษาใช้เวลาว่างในการศึกษาก่อนเรียน มีความรู้เพิ่มเติม เห็นการสาธิต ทำให้เข้าใจ พื้นฐานมากขึ้น เป็นการเพิ่มโอกาสในการศึกษาเพิ่มมากขึ้นและช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง จึงจัดเป็นการศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนทางไกล และสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) (Gagnon & Collay, 2001, p.1) ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ โดยสร้างความรู้จากความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมโดยใช้กระบวนการทางปัญญาของตน เป็นการปรับตัวให้เข้ากับ สิ่งแวดล้อมซึ่งประกอบด้วยกระบวนการ 2 ประการคือ การซึมซับหรือการดูดซึมและการปรับโครงสร้างทางปัญญา ในส่วนที่ไม่เห็นด้วย (ร้อยละ 1.40, 4.25) มีความคิดเห็นว่า ระยะเวลาเกินไป นักศึกษาอาจไม่ฝึกด้วยตนเองตามที่กำหนด

1.2 การฝึกเสริมทักษะครั้งที่ 1 คือ การฝึกทักษะสำคัญภายใต้การดูแล ฝึกฝนจากอาจารย์ฝึกเสริมทักษะ เพื่อเตรียมความพร้อมของนักศึกษาก่อนฝึกตามมอหมาย โดยฝึกทักษะ จำนวน 10 ทักษะ ใช้เวลา 32 ชั่วโมง กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาและอาจารย์ส่วนใหญ่มีความเห็นด้วย (ร้อยละ 90.25, 97.0) โดยมีความคิดเห็นว่าการฝึกที่มีอาจารย์แนะนำจะได้ฝึกปฏิบัติจริง เพิ่มพูนความรู้มากขึ้นและมีคุณภาพ มีเวลาเรียนรู้ รวมทั้งสามารถสอบถามสิ่งที่สงสัยได้ การฝึกปฏิบัติทำให้นักศึกษามีทักษะที่สามารถนำไปใช้จริง สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้จากทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนที่เป็นวงจรต่อเนื่องกัน (Kolb, 1984 อ้างถึงในเกตุสุตา รัชฎาวิชญกุล, 2547) คือ ขั้นที่ 1 ประสบการณ์รูปธรรม ขั้นที่ 2 สังเกตอย่างไตร่ตรอง ขั้นที่ 3 สร้างแนวคิดนามธรรม และขั้นที่ 4 การทดลองปฏิบัติจริง ในส่วนที่ไม่เห็นด้วย (ร้อยละ 3.0, 9.75) มีความเห็นว่าระยะเวลาควรน้อยกว่า 4 วัน เนื่องจากนักศึกษาทำงานประจำอาจจะเป็นปัญหาในการลางาน ในขณะที่บางรายมีความเห็นว่าเวลาฝึกน้อยไป

สำหรับประเด็นด้านการกำหนดทักษะในการฝึกเสริมทักษะครั้งที่ 1 หลักสูตรกำหนดให้นักศึกษาฝึกทักษะ 10 ทักษะ ได้แก่ ทักษะการซักถามและบันทึกประวัติผู้ป่วย การตรวจร่างกายเพื่อจำแนกความผิดปกติ ทักษะการวินิจฉัยโรค และให้การรักษายาตามผู้ป่วยตามขอบเขตกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ทักษะการให้คำแนะนำทางเลือกในการดูแลสุขภาพอนามัยตนเองแก่ประชาชน ผู้ป่วย และครอบครัว ทักษะการส่งเสริมสุขภาพ และการให้สุขศึกษาในชุมชน ทักษะการฟื้นฟูสภาพ ทักษะการป้องกันและควบคุมโรคในชุมชน ทักษะการคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชน ทักษะการสำรวจชุมชน ทักษะการประเมินสภาวะสุขภาพในชุมชน และทักษะการเขียนโครงการพัฒนาสุขภาพชุมชน การรายงานผลและการประเมินผลโครงการ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาและอาจารย์ฝึกปฏิบัติส่วนใหญ่เห็นด้วย (ร้อยละ 97.2, 97.2) โดยมีความคิดเห็นว่าควร ทบทวนร่วมกับเกณฑ์สาขาวิชาชีพสาธารณสุขและทักษะเดิม เนื่องจากเป็นชุดวิชาที่จะต้องบูรณาการทักษะให้ครอบคลุมทั้ง 5 กลุ่มวิชาตามที่สาขาวิชาชีพกำหนด จึงควรพิจารณาเพิ่มเติมทักษะในการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษา เช่น ทักษะการสื่อสาร และประชาสัมพันธ์ ทักษะการฟื้นฟูสภาพและการส่งต่อ ทักษะด้านอาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อม ทักษะบริหารจัดการให้กับ นักศึกษาและชุมชน เป็นต้น

1.3 การฝึกตามมอหมาย คือ การฝึกงานการบำบัดโรคเบื้องต้นและสาธารณสุขในชุมชน ตามที่กำหนด โดยอาศัยองค์ความรู้จากชุดวิชาต่างๆ และทักษะที่ฝึกฝนจากการฝึกเสริมทักษะครั้งที่ 1 ภายใต้การดูแลของอาจารย์ฝึกตาม มอหมาย ที่ได้รับการแต่งตั้งจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยจะต้องฝึกปฏิบัติอย่างน้อย 264 ชั่วโมง กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาและอาจารย์ส่วนใหญ่มีความเห็นด้วย (ร้อยละ 83.89, 94.20) โดยมีความเห็นว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีงานประจำ ทำอยู่แล้ว จะหาเวลาเข้ารับการฝึกได้ยาก ทักษะอาจจะไม่ครอบคลุมเนื้อหา ควรเพิ่มเวลาในการฝึกปฏิบัติงานในชุมชนให้ มากขึ้นกว่าเดิม เพราะจะได้เห็นผลการทำงานของนักศึกษาชัดเจนมากขึ้น เมื่อปรับการฝึกเป็นการฝึกทักษะบูรณาการกับ การทำงานโดยใช้ระยะเวลา 280 ชั่วโมง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการเรียนรู้กับการทำงาน (Work Integrated Learning: WIL) ที่มีปรัชญาของการฝึกงานที่เน้นเรียนจริง รู้จริงและทำจริง เป็นการเรียนรู้ควบคู่กับการฝึกงาน โดยต้องการให้ผู้เรียนบรรลุสมรรถนะของอาชีพ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) คือ การเรียนรู้เป็น กระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะที่เกิดจากการเรียนรู้ใน

สถานการณ์หนึ่งจะเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจ อธิบายเหตุการณ์ หรือแก้ไขปัญหาที่ตามมา เป็นการเรียนรู้ในสถานการณ์จริง เพื่อการปรับตัวเข้ากับสังคม ผู้เรียนต้องใช้ความคิด ความรู้สึก การลงมือทำด้วยวิธีการต่างๆ มากกว่าการใช้ความรู้เพียงอย่างเดียวจึงต้องเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม ผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ คือประสบการณ์หรือความรู้ใหม่ (Kolb, 1984; เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคใต้ตอนบน, 2560) นอกจากนี้เพื่อให้นักศึกษามีระยะเวลาเพียงพอในการฝึกงานจึงกำหนดช่วงเวลาในการฝึกงานให้มีระยะยาวเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของกลุ่มศึกษาที่เสนอให้เพิ่มเวลาทำให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเวลาในการดำเนินงานได้นานขึ้น ละเอียดยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับลักษณะของนักศึกษาที่ส่วนใหญ่เป็นผู้มีงานประจำอยู่แล้ว ให้มีโอกาสจัดสรรเวลาในช่วงระยะเวลา 5 เดือน (150 วัน) เพื่อสามารถฝึกได้ 280 ชั่วโมง (35 วัน) นักศึกษามีการติดตามประเมินผลโครงการ มีการคืนข้อมูลให้กับชุมชน การฝึกกระบวนการบริหารจัดการ รวมทั้งมหาวิทยาลัยควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำโครงการเพื่อช่วยเหลือสังคมด้วย กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่ไม่เห็นด้วย (ร้อยละ 3.05) โดยมีความคิดเห็นว่า ระยะเวลา งานที่มอบหมายทั้งกลุ่มและเดี่ยวมีจำนวนมาก รวมทั้งการจัดทำนวัตกรรม อาจฝึกปฏิบัติได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ

1.4 การฝึกเสริมทักษะครั้งที่ 2 เป็นการฝึกที่ให้นักศึกษานำเสนอและถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การฝึก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักศึกษา อาจารย์ฝึกเสริมทักษะ รวมทั้งการเพิ่มพูนทักษะ ภายใต้การดูแลของอาจารย์ฝึกเสริมทักษะ ใช้เวลา 16 ชั่วโมง จากเดิมที่กำหนด 32 ชั่วโมงโดยนำเวลาไปเพิ่มในการฝึกตามมอบหมาย โดยประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดจากการฝึกบูรณาการกับการทำงานที่เป็นทักษะเดี่ยวและทักษะกลุ่ม

2. รูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน สำหรับหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต ในระบบการเรียนการสอนทางไกล

ผลการพัฒนารูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะทางวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน สำหรับหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิตในระบบการเรียนการสอนทางไกล ซึ่งเป็นผลที่ได้ทั้งจากการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ รวมทั้งข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิจากสภาวิชาชีพ ทำให้ทีมวิจัยต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานหลักสูตรที่อยู่ระหว่างการร่างข้อบังคับสภาการสาธารณสุขชุมชน ว่าด้วยการให้ความเห็นชอบหลักสูตรการศึกษาวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชน และมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562 จึงมีการวิเคราะห์เพิ่มเติม ร่วมกับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมสนทนาและร่วมพิจารณาความสอดคล้อง เพื่อให้ครอบคลุมกับกลุ่มวิชาที่สภาวิชาชีพกำหนดตามข้อบังคับดังกล่าว ซึ่งแสดงกลุ่มชุดวิชาที่เทียบเคียงกับกลุ่มวิชาที่ 1-5 (ตารางที่ 1) และทักษะวิชาชีพที่สอดคล้องกับสมรรถนะนักสาธารณสุข ตามข้อบังคับสภาวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน โดยการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่อิงตามรูปแบบของมหาวิทยาลัย ซึ่งจะพบว่าจำนวนชั่วโมงที่คำนวณได้จากกิจกรรมการเรียนการสอนจากชุดวิชาต่างๆ ในโครงสร้างหลักสูตรที่เป็นหมวดวิชาชีพเฉพาะมีจำนวนชั่วโมงยังไม่ครบ 1,050 ชั่วโมงตามที่สภาวิชาชีพกำหนด ส่วนกลุ่มวิชาประสบการณ์วิชาชีพในชุมชนแบบบูรณาการมีจำนวนชั่วโมง 450 ชั่วโมง (ผลการศึกษา ข้อ 1.) สอดคล้องกับข้อบังคับสภาวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชน และสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนารูปแบบการฝึกปฏิบัติของ Mackay, et al. (2014) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการศึกษาสำหรับนักวิชาการประจำทำให้การสนับสนุนนักศึกษาพยาบาลในการปฏิบัติ Gunawan, et al. (2016) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการเรียนรู้ด้วยตัวเองในชั้นเรียน เสาวณีย์ เตังสุวรรณ (2559) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เลขาณุการสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษา สมบูรณ์ ลิขิตยี่งวรา และสุมาลี สังข์ศรี (2556) ศึกษาการพัฒนาแบบการศึกษาทางไกลสำหรับคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ตารางที่ 1 รูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชนและทักษะที่มุ่งเน้น ในกลุ่มวิชาที่ 1-5 และการฝึกทักษะบูรณาการวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน

รายการ		รูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน	
กลุ่มวิชาชีพ		กลุ่มวิชาที่ 1 ส่งเสริมสุขภาพและอนามัยชุมชน	
สาระเนื้อหา/ ทักษะ	อนามัยชุมชน การสร้างเสริมสุขภาพองค์กรรวม ระบบสุขภาพชุมชน การพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน สุขศึกษา พฤติกรรมสุขภาพ การให้คำปรึกษา การสื่อสารสุขภาพ ระบบสุขภาพปฐมภูมิ		
ชุดวิชา/การ ฝึกปฏิบัติ ทักษะ	การทำงานชุมชนด้านสาธารณสุข (6 หน่วยกิต) E-learning (45 ชม) สอนเสริมแบบเข้ม (20 ชม)	สุขศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพ (6 หน่วยกิต) E-tutorial (45 ชม)	
ทักษะที่ มุ่งเน้น	ฝึกฝนทักษะสำคัญในการทำงานชุมชน ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลชุมชน การวิเคราะห์ชุมชน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การสื่อสารสุขภาพ	การ	
กลุ่มวิชาชีพ		กลุ่มวิชาที่ 2 ป้องกัน ควบคุมโรค ระบาดวิทยา สถิติและการวิจัยทางด้านสาธารณสุข	
สาระเนื้อหา/ ทักษะ	โรคติดต่อ โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โรคอุบัติซ้ำและโรคอุบัติใหม่ การจัดการอุบัติเหตุ การบาดเจ็บ ระบาด วิทยาสาธารณสุข ระบาดวิทยาเชิงวัฒนธรรม การป้องกันและควบคุมโรคทางสาธารณสุข การเฝ้าระวัง ทางสาธารณสุข สถิติด้านสาธารณสุข ระเบียบวิธีวิจัยด้านสาธารณสุข การวิจัยเบื้องต้นทางสาธารณสุข การวิเคราะห์ข้อมูลทางสาธารณสุข		
ชุดวิชา/การ ฝึกปฏิบัติ ทักษะ	วิทยาการระบาดและการควบคุมโรค (6 หน่วยกิต) กิจกรรมประจำชุดวิชา (15 ชม) E-learning (45 ชม)	โรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อ (6 หน่วยกิต) E-learning (45ชม)	สถิติและการวิจัยสำหรับ วิทยาศาสตร์สุขภาพ (6 หน่วยกิต) สอนเสริมแบบเข้ม (20 ชม) E-learning (45 ชม)
ทักษะที่ มุ่งเน้น	การวิเคราะห์ทางระบาดวิทยา เช่น การคำนวณอัตราป่วย อัตราตาย การนำเสนอเชิงพรรณนา การศึกษาระบบการเฝ้าระวังโรค การวิเคราะห์ผลการสอบสวนโรค/เฝ้าระวังโรค การวางแผนควบคุมโรคโดยใช้หลักการทางระบาดวิทยา	การวิเคราะห์สถิติเบื้องต้น การศึกษางานวิจัยและ วิเคราะห์การเรียนรู้ ขั้นตอนและกระบวนการงานวิจัย	
กลุ่มวิชาชีพ		กลุ่มวิชาที่ 3 ตรวจประเมิน การบำบัดโรคเบื้องต้น การดูแลช่วยเหลือฟื้นฟูสภาพและการส่งต่อ	
สาระเนื้อหา/ ทักษะ	การดูแลสุขภาพเบื้องต้น การวางแผนครอบครัว อนามัยครอบครัว สร้างเสริมอนามัยครอบครัว เกษตร สาธารณสุข การใช้ยาเบื้องต้นในงานสาธารณสุข การปฐมพยาบาลและการช่วยฟื้นคืนชีพ การบำบัดโรค เบื้องต้น ทันตสาธารณสุข การดูแลสุขภาพช่องปาก การฟื้นฟูสภาพร่างกาย การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค การส่งต่อด้านสาธารณสุข		
ชุดวิชา	การตรวจประเมิน การบำบัดโรคเบื้องต้น การฟื้นฟูสภาพและการส่งต่อ (6 หน่วยกิต) สอนเสริมแบบเข้ม (20 ชม) E-learning เดิมรูป (45 ชม)	อนามัยครอบครัวกับงาน สาธารณสุข (6 หน่วยกิต) -	
ทักษะที่ มุ่งเน้น	ทักษะการซักประวัติ การตรวจประเมิน การคัดกรองเบื้องต้น การตรวจสัญญาณชีพ การแนะนำการใช้ยา การบำบัดโรคเบื้องต้น การทำแผล การลดไข้ การฟื้นฟูสภาพ การส่งต่อ		

รายการ		รูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน	
กลุ่มวิชาชีพ		กลุ่มวิชาชีพที่ 4 อาชีวอนามัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม	
สาระเนื้อหา/ ทักษะ	อาชีวอนามัยและความปลอดภัย อนามัยสิ่งแวดล้อม การสุขาภิบาลอาหาร การสุขาภิบาลอาคาร สาธารณะ การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม การป้องกันโรคจากการประกอบอาชีพ ภัยทางสาธารณสุข		
ชุดวิชา	อนามัยสิ่งแวดล้อม(6 หน่วยกิต) E-learning (45 ชม) DVD	อาชีวอนามัยและความปลอดภัย (6 หน่วยกิต) E-tutorial (45 ชม)	
ทักษะที่ มุ่งเน้น	อนามัยสิ่งแวดล้อม การสุขาภิบาลอาหาร การสุขาภิบาลอาคาร การวิเคราะห์การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม	การป้องกันโรคจากการประกอบอาชีพ การป้องกันภัยทางสาธารณสุข	
กลุ่มวิชาชีพ		กลุ่มวิชาชีพที่ 5 บริหารสาธารณสุขและกฎหมายสาธารณสุข	
สาระเนื้อหา/ ทักษะ	การสาธารณสุขทั่วไป การจัดระบบสุขภาพ การบริหารงานสาธารณสุข หลักประกันสุขภาพ การวางแผนและนโยบายด้านสาธารณสุข การประเมินผลด้านสาธารณสุข การพัฒนาคุณภาพทางสาธารณสุข การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ทางสาธารณสุข การจัดระบบสารสนเทศด้านสาธารณสุข จรรยาบรรณวิชาชีพ สาธารณสุข กฎหมายสาธารณสุข		
ชุดวิชา	การบริหารงานสาธารณสุขและระบบสารสนเทศด้านสุขภาพ (6 หน่วยกิต) E-tutorial (45 ชม)	การวางแผนและประเมินผลงานสาธารณสุข (6 หน่วยกิต) E-learning (45ชม)	
ทักษะที่ มุ่งเน้น	การศึกษาระบบสุขภาพในชุมชน บทบาทบุคลากรสุขภาพในทีมสหวิชาชีพ การวิเคราะห์และออกแบบสารสนเทศด้านสุขภาพ	การวินิจฉัยชุมชน การวางแผนโครงการสุขภาพในชุมชน การประเมินผลโครงการ	
กลุ่มวิชาชีพ		การฝึกประสบการณ์วิชาชีพในชุมชนแบบบูรณาการ 10 หน่วยกิต 450 ชั่วโมง	
สาระเนื้อหา/ ทักษะ	จากเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี 2558”7.3 การฝึกงานหรือการฝึกภาคสนาม ที่ใช้เวลาฝึกไม่น้อยกว่า 45 ชั่วโมงต่อภาคการศึกษาปกติ ให้มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิตระบบทวิภาค”		
ชุดวิชา	การฝึกงานบูรณาการสาธารณสุขในชุมชน(6 หน่วยกิต) รวม 360 ชั่วโมง ฝึกเบื้องต้น (32 ชั่วโมง) ฝึกเสริมทักษะ 1 (32 ชั่วโมง) ฝึกทักษะบูรณาการกับการทำงาน (280 ชั่วโมง) ฝึกเสริมทักษะ 2 (16 ชั่วโมง)	ประสบการณ์วิชาชีพ สาธารณสุข (6 หน่วยกิต) รวม 90 ชั่วโมง ฝึกด้วยตนเอง (15 ชม) ฝึกตามมอบหมาย โครงการงาน (36 ชั่วโมง) อบรมเข้ม (39 ชั่วโมง)	
ทักษะที่ มุ่งเน้น	ทักษะกลุ่ม: การรวบรวมข้อมูล, วิเคราะห์ข้อมูล,วินิจฉัยชุมชน, การวางแผนโครงการ, การดำเนินโครงการ 1 โครงการ ที่สอดคล้องกับบริบทในชุมชน รวมทั้งการประเมินผล และจัดทำนวัตกรรม 1 ชิ้นงาน	การเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ การเขียน	

รายการ	รูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน
ทักษะเดียว: ปฏิบัติงานเสมือนเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน (WIL) ดำเนินงานภายใต้การดูแลควบคุมของอาจารย์ฝึกตามมอบหมาย นักศึกษาเลือก 1 กรณีในการดำเนินงานจากทักษะหลักเพื่อทำรายงานส่ง	รายงานผลการศึกษา และนำเสนอในรูปแบบต่างๆ การบูรณาการความรู้เพื่อทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และวิเคราะห์ข้อมูลจากสถานการณ์จำลองเพื่อการวางแผนงานสาธารณสุข

อย่างไรก็ตามจากการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขในชุมชน สำหรับหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิตในระบบการศึกษาทางไกล จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 คน พบว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นชอบกับ (ร่าง) รูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน ที่จัดกลุ่มตามร่างข้อบังคับสภาวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน และกระจายทักษะไปตามรายชุตวิชาต่างๆ โดยถือว่าการเตรียมพร้อมสู่หลักสูตรที่ต้องปรับปรุงให้เป็นไปตามข้อบังคับสภาวิชาชีพเมื่อประกาศใช้ นอกจากนี้ในการวิพากษ์ยังพบประเด็นข้อเสนอแนะสำคัญที่จะต้องนำไปพิจารณาในการจัดการเรียนการสอนต่อไป ดังนี้

2.1 การฝึกปฏิบัติทักษะในหมวดวิชาชีพเฉพาะ จำนวน 1,050 ชั่วโมง หลักสูตรควรกำหนดทักษะและระบุแนวทางการฝึกฝนทักษะให้ชัดเจนในแต่ละกลุ่มวิชาที่กำหนดตามข้อบังคับสภาวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน เพื่อให้มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของนักสาธารณสุข การกำหนดทักษะในแต่ละกลุ่มวิชาควรกำหนดพฤติกรรมให้ชัดเจน ซึ่งชุตวิชาภายใต้กลุ่มวิชาสามารถวิเคราะห์พื้นฐานและวุฒิการศึกษาผู้เรียนเพื่อพิจารณากำหนดทักษะและจำนวนชั่วโมงได้ตามความเหมาะสม และในส่วนการกำหนดเวลาการศึกษา (อสปค.) ในหลักสูตรนี้ยังไม่ได้กำหนดชั่วโมงการปฏิบัติสำหรับชุตวิชาที่อยู่ในกลุ่มวิชาตามร่างข้อบังคับสภาวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน ซึ่งระหว่างนี้แต่ละชุตวิชาสามารถนำร่องเรื่องการฝึกฝนทักษะและคำนวณชั่วโมงการฝึกโดยออกแบบช่อง ส หรือ ช่องอื่นๆ (สื่อเสริม หรือ กิจกรรมเสริม) ให้ออกมาเป็นรูปธรรมที่จะทำให้ นักศึกษาเกิดทักษะเฉพาะ เมื่อมีการปรับปรุงหลักสูตรฉบับต่อไปจึงมีความจำเป็นที่จะต้องระบุชั่วโมงในช่อง “ป” ให้ชัดเจนและเป็นไปตามข้อบังคับของสภาวิชาชีพต่อไป

2.2 การฝึกประสบการณ์วิชาชีพในชุมชนแบบบูรณาการ จำนวน 450 ชั่วโมง นักศึกษาในหลักสูตรทุกคนควรที่จะต้องฝึก ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าชุตวิชาที่อยู่ในกลุ่มนี้คือชุตวิชาการฝึกงานการบำบัดโรคเบื้องต้นและสาธารณสุขในชุมชน (ตามข้อ 1) และชุตวิชาประสบการณ์วิชาชีพสาธารณสุขในชุมชน การฝึกปฏิบัติในส่วนนี้จึงเป็นการฝึกงานผสมผสานโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนทางไกลและการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง

หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนทางไกล มีการปรับปรุงหลักสูตรมาโดยตลอดตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (ในปัจจุบันคือ กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม) พระราชบัญญัติวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชน พ.ศ. 2556 และข้อบังคับของสภาวิชาชีพสาธารณสุขชุมชนที่กำหนดบทบาท สมรรถนะของนักสาธารณสุขชุมชน รวมทั้งข้อกำหนดมาตรฐานหลักสูตรการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพ ผลการศึกษาการพัฒนา รูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะวิชาชีพสาธารณสุขชุมชนในครั้งนี้จึงมีความสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ ในขณะเดียวกันทีมวิจัยได้เลือกใช้สื่อการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่มหาวิทยาลัยดำเนินการอยู่แล้วมาปรับใช้ในการออกแบบการฝึกปฏิบัติในกลุ่มวิชาที่ 1-4 จึงมีความเหมาะสมกับบริบทการศึกษาทางไกล และการบริหารจัดการการฝึกปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพและช่วยให้เกิดประสิทธิผลต่อกระบวนการจัดการฝึกปฏิบัติทั้งด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ซึ่งน่าจะส่งผลให้บัณฑิตสาธารณสุขชุมชน ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีผลลัพธ์เป็นไปตามมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพที่พึงประสงค์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 การจัดกลุ่มวิชาให้เป็นไปตามมาตรฐานของสภาวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน 5 กลุ่มวิชา ได้แก่ กลุ่มวิชาที่ 1 ส่งเสริมสุขภาพและอนามัยชุมชน กลุ่มวิชาที่ 2 ป้องกัน ควบคุมโรค ระบาดวิทยา สถิติและการวิจัยทางด้านสาธารณสุข กลุ่มวิชาที่ 3 ตรวจประเมิน การบำบัดโรคเบื้องต้น การดูแลช่วยเหลือฟื้นฟูสภาพและการส่งต่อ กลุ่มวิชาที่ 4 อาชีวอนามัยและอนามัยสิ่งแวดล้อม และกลุ่มวิชาที่ 5 บริหารสาธารณสุขและกฎหมายสาธารณสุข และออกแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้ระบบการเรียนการสอนทางไกลเพื่อให้นักศึกษามีทักษะและองค์ความรู้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพสาธารณสุขชุมชนโดยการกระจายทักษะและกำหนดชั่วโมงการฝึกฝนทักษะในชุดวิชาต่างๆ เมื่อรวมจำนวนชั่วโมงแล้วตรวจสอบคล้อยกับมาตรฐานวิชาชีพ

1.2 คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ควรเสนอมหาวิทยาลัยเพื่อกำหนดกฎระเบียบในการรองรับระบบให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนทางไกลของหลักสูตร ได้แก่ การสอนเสริมแบบเข้ม e-Learning, e-Tutorial และกิจกรรมประจำชุดวิชา ที่นักศึกษาทุกคนที่ลงทะเบียนเรียนชุดวิชาต้องสามารถเข้าถึงระบบการสอนที่ชุดวิชาออกแบบได้ ระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนมีเพียงพอ การสนับสนุนให้มีผู้ช่วยสอนในการตรวจรายงาน/กิจกรรม เป็นต้น ทั้งนี้หลักสูตรฉบับปรับปรุงปี 2559 ควรอิงระเบียบเดิมที่มหาวิทยาลัยใช้ เมื่อมีการปรับปรุงหลักสูตรและมีการกำหนดระยะเวลาการฝึกปฏิบัติอย่างชัดเจนในแต่ละชุดวิชาอาจต้องพิจารณากำหนดระเบียบในการบริหารจัดการการฝึกปฏิบัติทักษะเป็นการเฉพาะ

1.3 ชุดวิชาการศึกษาการบำบัดโรคเบื้องต้นและสาธารณสุขในชุมชน เนื่องจากถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในชุมชนแบบบูรณาการ ซึ่งจะต้องกำหนดทักษะที่บูรณาการครอบคลุมทั้ง 5 กลุ่มวิชาตามมาตรฐานวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน จึงควรตัดคำว่า “การบำบัดโรคเบื้องต้น” ออกเพราะทำให้เข้าใจผิดว่ามุ่งเน้นเฉพาะในกลุ่มวิชาที่ 3 และในการกำหนดทักษะบูรณาการที่จะต้องครอบคลุมทักษะตามกลุ่มวิชาทั้ง 5 กลุ่มวิชานั้นควรพิจารณาร่วมกับชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพสาธารณสุขชุมชน

1.4 การกำหนดช่วงเวลาในการฝึกบูรณาการสำหรับชุดวิชาการศึกษาการบำบัดโรคเบื้องต้นและสาธารณสุขในชุมชน เนื่องจากเป็นชุดวิชาฝึกงานซึ่งไม่มีการสอบข้อเขียน และเป็นการอำนวยความสะดวกให้นักศึกษาที่มีภาระงานเกิดความยืดหยุ่นในการฝึกงาน จึงอาจขยายเวลาจาก 1 ภาคการศึกษาเป็น 1 ภาคการศึกษารวมช่วงสอบซ่อมไปด้วย

1.5 การจัดทําระเบียบการจัดการการฝึกปฏิบัติทักษะทางสาธารณสุขชุมชนเพื่อเอื้อต่อการบริหารจัดการและมีความสอดคล้องกับการดำเนินงาน อาทิ ค่าตอบแทนเหมาะสมสำหรับศูนย์ฝึกตามมอบหมาย การปรับอัตราค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่กองกลางที่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริง การประเมินผลสอบชุดวิชาฝึกปฏิบัติ เป็นต้น

1.6 การแสวงหาแหล่งฝึกปฏิบัติทักษะที่ครอบคลุมสมรรถนะของนักสาธารณสุขในการสร้างโอกาสให้บัณฑิตมีงานทำเมื่อสำเร็จการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนชุดวิชาวิชาที่มีการฝึกปฏิบัติทักษะโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนทางไกล

2.2 ควรมีการพัฒนาต่อยอดรูปแบบการฝึกปฏิบัติทักษะในรายกลุ่มวิชาทั้ง 5 กลุ่มวิชาตามมาตรฐานวิชาชีพสาธารณสุขชุมชนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนทางไกลร่วมกับสารสนเทศหรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัยให้นักศึกษาทุกคนสามารถเข้าถึงได้เพื่อให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้นและมีความเหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มนักศึกษาที่สามารถจะฝึกฝนทักษะได้ด้วยตนเอง

บรรณานุกรม

- เกศสุตา รัชฎาวิชิตกุล. (2547). *การพัฒนาการเรียนการสอนที่สนองต่อรูปแบบการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรี* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต). สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- ข้อบังคับสภาการสาธารณสุขชุมชนว่าด้วยการให้ความเห็นชอบหลักสูตรการศึกษาวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชน พ.ศ.2562. (2562, 13 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนพิเศษ 41 ง. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2563 จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/E/041/T_0021.PDF.
- เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคใต้ตอนบน. (2560). *คู่มือการจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2559). *มคอ.2 หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสาธารณสุขชุมชน สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2560, จาก https://vpn.stou.ac.th/+CSCO+0h756767633A2F2F72667265697670722E666762682E6E702E6775+/EDOCUMENT/Oaa/OAA_Info/-CSCO-3h--cur/-CSCO-3h--Information_Book/-CSCO-3h--5_hel.html.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2559). *หลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ 2556-2559*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สภาวิชาชีพสาธารณสุขชุมชน. (2561). *ร่างข้อบังคับสภาการสาธารณสุขชุมชนว่าด้วยการให้ความเห็นชอบหลักสูตรการศึกษาวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชน*. สภาการสาธารณสุขชุมชน. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2562 จาก <https://ccph.or.th/index.php?p=filesdownload-all>.
- สมบูรณ์ ลิขิตยี่งวรา และสุมาลี สังข์ศรี. (2556). การพัฒนารูปแบบการศึกษาทางไกลสำหรับคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 5(2), 309-321.
- สมโภช รติโอฬาร, พรทิพย์ กิระพงษ์, อรวรรณ น้อยวัฒน์, สุนันฐา แสงมณี และเอกพล กาละดี. (2559). *การประเมินหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- เสาวณีย์ เตังสุวรรณ. (2559). การพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเลขานุการสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 6(2), 295-304.
- Gagnon, G.W.& Collay, M. (2001). *Designing for learning. Six Elenmentsin Constructivist Classroms*.Thousands. Oaks: Corwin PressInc.
- Gunawan, S., Soetamo, J., Sajidan,S., & Soeharto, S. (2016). The Development of Blended Learning-based Self-learning on Classroom Action Research Training Material to Improve Teachers Professionalism. *International Journal of Education and Research*. 4(9), 702-715.
- Kolb, D.A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Mackay, M.T., Brown, R.A., Joyce-McCoach. J.T. & Smith, K.M. (2014). The Development of a Model of Education for Casual Academic Staff Who Support Nursing Students in Practice. *Nurse Education in Practice*, 14(3), 281-285.

Received: 21-04-2020

Revised: 18-06-2020

Accepted: 30-06-2020

การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาปทุมธานี

A Factor Analysis of Teacher's Innovative Leadership in Schools under
Pathum Thani Primary Educational Service Area Office

ธนัญชนก แส่นจันทร์¹

Thanunchanok Saenchun

thanunchanok_s@mail.rmutt.ac.th

ต้องลักษณ์ บุญธรรม²

Tongluck Boontham

tongluck@rmutt.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ปีการศึกษา 2562 จำนวน 359 คน โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิควิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจจากการหมุนแกนองค์ประกอบแบบมุลาก

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบตัวชี้วัดการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การคิดเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ 2) กล้าเสี่ยง 3) การมีวิสัยทัศน์ และ 4) การสร้างความร่วมมือ สามารถอธิบายองค์ประกอบการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ได้ร้อยละ 66.35

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ, ครู

¹นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
Student of Master Education in Educational Administration, Faculty of Education, Rajamangala University of Technology
Thanyaburi

²คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
Faculty of Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Abstract

This research aimed to examine a factor analysis study of teacher's innovative leadership in schools under Pathum Thani Primary Educational Service Area Office. The sample group of this research, selected using Stratified Random Sampling, consisted of 359 teachers in schools under Pathum Thani Primary Educational Service Area Office in academic year 2019. The research instrument used for collecting data was five-point Likert scale questionnaires (reliability = 0.97). The data were analyzed using Exploratory Factor Analysis (EFA) and Principal Components Analysis (PCA) with orthogonal varimax rotation.

The research revealed that teacher's innovative leadership in schools under the Pathum Thani Primary Educational Service Area Office included four components 1) change creativity, 2) risk-taking, 3) vision, and 4) cooperation. The teacher's innovative leadership in schools under Pathum Thani Primary Educational Service Area Office could be explained by all components at 66.35%.

Keywords: innovative leadership, exploratory factor analysis, teacher

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นวัตกรรมและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างก้าวกระโดดก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอย่างฉับพลัน (Disruptive Technology) ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ที่ต้องเผชิญกับเทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวันมากมาย ทั้งด้านการเรียนการสอนในสถานศึกษา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การเดินทาง การใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการบริหารและการจัดการ การทำงาน เทคโนโลยีสารสนเทศจึงเกี่ยวข้องกับทุกเรื่องในชีวิตประจำวัน เยาวชนรุ่นใหม่จึงควรเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้รู้เท่าทันและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อตนเอง สังคมและประเทศ (เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ, 2559) กระแสการเปลี่ยนแปลงทำให้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูมีอิทธิพลต่อการศึกษา เพื่อให้การดำเนินการนำเทคโนโลยีไปใช้ในการผลิต พัฒนาสื่อและนวัตกรรมที่สนับสนุนการเรียนรู้และการทำงานในสถานศึกษา มีความสามารถในการรับรู้และใส่ใจรายละเอียดของเหตุการณ์ วิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างลึกซึ้ง และเปิดใจรับแนวคิดใหม่ กล้าคิดแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งนำแนวคิดเก่ามาต่อยอดเพื่อหาแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหา หรือสร้างสิ่งใหม่ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนการนำนวัตกรรมเหล่านั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา (สุกัญญา แซ่ม้อย, 2560) ถ้าผู้มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่เหมาะสมที่จะผลักดันให้งานก้าวหน้าไปได้ ด้วยกันก็จะสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่องค์กรได้ (นงพงา ปันทองพันธุ์, 2542) จากความสำคัญข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้นำทางการศึกษามีบทบาทอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกด้านอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ไปสู่ส่วนนวัตกรรมจึงจำเป็นอย่างยิ่ง ครูควรมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการทำงานบุคคลใน สถานศึกษาเพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ และให้บรรลุเป้าหมาย เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มมูลค่าแก่สถานศึกษา การเป็นนวัตกรรม ได้แก่การเชื่อมโยงในทุกมิติ การตั้งคำถาม การสังเกต การทดลองและ เครือข่ายสัมพันธ์ ยอมรับและเข้าใจในเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อสร้างสรรค์ นวัตกรรมทางความคิด กระบวนการหรือ ชิ้นงานใหม่ๆ เพื่อสร้างเสริมโอกาสและประสบการณ์ที่หลากหลาย เกิดมุมมองที่สะท้อนกลับที่แตกต่างกันออกไป เพื่อเป็นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เกิดขึ้น (ต้องลักษณ์ บุญธรรม, 2559)

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) มีความสำคัญต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้ไปสู่ การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมที่เป็นเลิศ เพราะสามารถสร้างหรือส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ๆ วิธีการดำเนินงานใหม่ๆ สามารถนำมาเป็นกลยุทธ์ในการบริหารจัดการ และพัฒนาวิธีการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งการเรียนการสอนที่ใช้นวัตกรรมจะช่วยสนับสนุนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่

เหมาะสมกับผู้เรียนยุคใหม่ โดยผู้บริหารโรงเรียนต้องส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนมีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ในการเรียนรู้ ให้เกิดขึ้นกับโรงเรียนอยู่ตลอดเวลา ส่งเสริมให้เกิดการทำงานเป็นทีม รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กร ในระบบโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อนำความรู้ความสามารถ และผลิตผลจากนวัตกรรมใหม่ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อพัฒนาโรงเรียน (พยัต วุฒิรงค์, 2555)

ครูต้องมีบทบาทสำคัญต่อการเป็นผู้นำในอนาคต เป็นผู้ที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษา ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีบทบาทในการจัดการและพฤติกรรมขององค์กร ตลอดจนต้องมีความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำเป็นอย่างดี ต้องรู้ถึงเทคนิค ในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำองค์กรให้ไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ผู้นำที่ดี จะต้องมีความวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล นำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ปัญหาในการใช้นวัตกรรมยังคงมีอยู่ต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นองค์กรไม่มีความพร้อมในการรองรับนวัตกรรมทั้งในด้านบุคลากรและบริบทต่างๆ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตสื่อประกอบการจัดกิจกรรม บุคลากรขาดประสบการณ์ในการใช้สื่อนวัตกรรมทางการศึกษาก็ไม่สามารถนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อการบริหาร สถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จได้ ปัญหาด้านวัสดุ อุปกรณ์และงบประมาณ ขาดงบประมาณในการพัฒนานวัตกรรม ขาดวัสดุ อุปกรณ์และงบประมาณที่จะพัฒนาสื่อนวัตกรรม การจัดหา การใช้ ขาดการดูแลเอาใจใส่ การดูแลรักษาและขาดงบจัดหาสื่อทันสมัย ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม และสถานที่การใช้นวัตกรรม สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปยังไม่เหมาะสมกับการใช้สื่อ เนื่องจากความยุ่งยากและไม่คล่องตัว มีสถานที่ที่ไม่เป็นสัดส่วน ไม่มีห้องที่ใช้เพื่อเก็บรักษาสื่อ ปัญหาด้านสภาพการเรียนการสอน เด็กมีความแตกต่างกันด้านสติปัญญา และด้านร่างกาย การเรียนการสอน แต่ละครั้งไม่ต่อเนื่อง และทำไม่จริงจังจึงมีผลต่อการจัดกิจกรรม และสภาพการเรียนการสอน ครูยังยึดวิธีการสอนแบบเดิม คือ บรรยายหน้าชั้นเรียน ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ คิดบูรณาการ รูปแบบการสอนในเรื่องใหม่ๆ ครูยังไม่มีการนำสื่อนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ การเป็นผู้นำประสบความสำเร็จ (เรืองยศ แวดล้อม, 2556) ผู้นำที่ยั่งยืนจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นกับองค์กรสำหรับองค์กรทางการศึกษา ผู้นำทางการศึกษาจะต้องเป็นแบบอย่างของการพัฒนาทักษะความคิด แบบยืดหยุ่น ส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดเวลา สร้างความยุติธรรมและรักษาค่านิยมที่ดี ให้มีประสิทธิภาพ สูงขึ้น สามารถปรับตัว รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพิ่มประสิทธิภาพและการเติบโตขององค์กรอย่าง ยั่งยืนด้วยการมีจิตสำนึกที่ตระหนักคุณธรรม อนุรักษ์วิถี ชีวิตที่มีความสมดุล รวมถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติร่วมกันและการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพลเมือง ดีของไทยและพลโลก (ต้องลักษณะ บุญธรรม, 2559)

กล่าวได้ว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม จะส่งผลให้การปฏิบัติงานในด้านการบริหารสถานศึกษา เกิดการสร้างพัฒนา และเป็นแรงผลักดัน เพื่อให้ได้นวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา สามารถพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพบนฐานการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้นำจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมครูโดยมุ่งหวังให้ได้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูที่ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพต่อองค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี

นิยามศัพท์

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่มีแนวคิดกล้าคิด กล้าทำในสิ่งใหม่ๆ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ทั้งที่เป็นวิธีการ และการกระทำเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น รวมถึงมีทักษะในการแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง จนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การมีวิสัยทัศน์ หมายถึง การมีทิศทาง แนวทางในการทำงานที่ชัดเจน สามารถสื่อสาร กระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับเพื่อนร่วมงาน มีความกระตือรือร้นและมุ่งมั่นในสิ่งที่ทำ กำหนดเป้าหมายในการทำงาน สามารถสร้างค่านิยมในการทำงาน มีความรู้ ความสามารถและยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้อื่น

การสร้างความร่วมมือ หมายถึง การแก้ปัญหาและตัดสินใจร่วมกันให้อำนาจในการตัดสินใจ สร้างความร่วมมือ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน มีการสะท้อนผล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

กล้าเสี่ยง หมายถึง กล้าตัดสินใจในการทำงาน ใฝ่รู้ มีการวางแผน การแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับความล้มเหลว ใส่ใจในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

มุ่งเปลี่ยนแปลง หมายถึง การสร้างแรงจูงใจ มีความน่าเชื่อถือ การบริหารจัดการและสร้าง ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานได้ มีทักษะในการสื่อสารที่ดี มีความเป็นเอกภาพ มีความฉลาดทางอารมณ์ และสามารถเข้าถึงอารมณ์ผู้อื่น มีความรอบคอบในการตัดสินใจ ให้อิสระในการคิด และให้อำนาจในการทำงานแก่เพื่อนร่วมงาน มีความรับผิดชอบเต็มใจและเข้าใจผู้อื่น

คิดเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการคิดริเริ่ม มีความคล่องแคล่ว ยืดหยุ่นในความคิดเห็น ความคิดประณีตละเอียดลออ มีจินตนาการ และคิดนอกกรอบ

นวัตกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่ริเริ่ม ประดิษฐ์คิดค้น สร้างสรรค์ และสนับสนุน ให้เกิดเทคนิควิธีการ รูปแบบ เครื่องมือ กระบวนการ หรือผลงาน ที่เป็นนวัตกรรม สำหรับใช้ในการปฏิบัติงานของตนเอง องค์กร และส่งมอบไปยังระบบการจัดการศึกษา ซึ่งมีประโยชน์ มีคุณค่า และเหมาะสมต่อการพัฒนาและแก้ปัญหาทางการศึกษา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์เชิงวิชาการ

ทำให้ทราบถึงตัวชี้วัดภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู ที่สามารถนำมาใช้ในบริบททางการศึกษาที่จะได้นำไปพัฒนา และต่อยอดทางด้านศาสตร์การบริหารต่อไป

ประโยชน์ในการนำผลวิจัยไปใช้

1. นักวิชาการบริหารการศึกษาสามารถนำไปศึกษา ผู้บริหาร ครูสุภาพสามารถนำผลการวิจัยไปใช้โดยการนำไปกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพครู และพัฒนาองค์ความรู้ทางการบริหารการศึกษา

2. ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิเคราะห์การมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมไปใช้ในการพัฒนาครู ให้ไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมที่เป็นเลิศต่อไป

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูและผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2562 จำนวน 3,214 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิ.ย. 2562)

2. ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 359 คน ใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และมีความคลาดเคลื่อน ± 10 (ศิริชัย กำภูจนวาสี, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ และดิเรก ศรีสุขโข, 2551, น.107-108) โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาและอำเภอ และสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง กลุ่มสาระการเรียนรู้ และสังกัด ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามวัดความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู ลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดประมาณค่า 5 ระดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และใช้เทคนิควิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) จากการสกัดองค์ประกอบโดยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญ (Principal Component Analysis) โดยการหมุนแกนองค์ประกอบแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวนริแมกซ์ (Varimax Method)

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์องค์ประกอบการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 234 คน คิดเป็นร้อยละ 65.18 ส่วนใหญ่มีอายุ 26-30 ปี จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 35.38 การศึกษาระดับปริญญาตรี 253 คน คิดเป็นร้อยละ 70.47

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี พบว่า องค์ประกอบตัวชี้วัดการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี จากการรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดไว้ มีทั้งหมด 5 องค์ประกอบ หลังจากที่ได้สกัดองค์ประกอบโดยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญ (Principal Component Analysis) การหมุนแกนองค์ประกอบแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวนริแมกซ์ (Varimax Method) ได้องค์ประกอบทั้งหมด 4 องค์ประกอบ โดยเรียงตามค่าไอเกนจากมากไปน้อยดังต่อไปนี้ 1) คิดเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ 2) กล้าเสี่ยง 3) มีวิสัยทัศน์ 4) การสร้างความร่วมมือ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าสถิติของไคเซอร์-ไมเยอร์-โอลคิน (KMO) และค่าสถิติของบาร์ทเลตต์ (Bartlett's Test of Sphericity) ขององค์ประกอบการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy	Bartlett's Test of Sphericity		
	Approx. Chi-Square	df	Sig.
.941	9884.346	496	0.000

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าสถิติของไคเซอร์ - ไมเยอร์-ออลคิน (KMO) มีค่าเท่ากับ 0.941 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าข้อมูลทั้งหมดและตัวแปรต่างๆ นั้น มีความสัมพันธ์กันดีมาก และมีความเหมาะสมมาก สามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีได้ และ จากค่าสถิติของบาร์ทเลทท์ (Bartlett's Test of Sphericity) พบว่า ค่าสถิติไค 9884.346 สแควร์ ที่ใช้ในการทดสอบมี ค่าเท่ากับ 0.000 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่าเมตริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ มีความสัมพันธ์ ดังนั้น เมตริกซ์สหสัมพันธ์จึงเหมาะสมที่จะใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีต่อไป

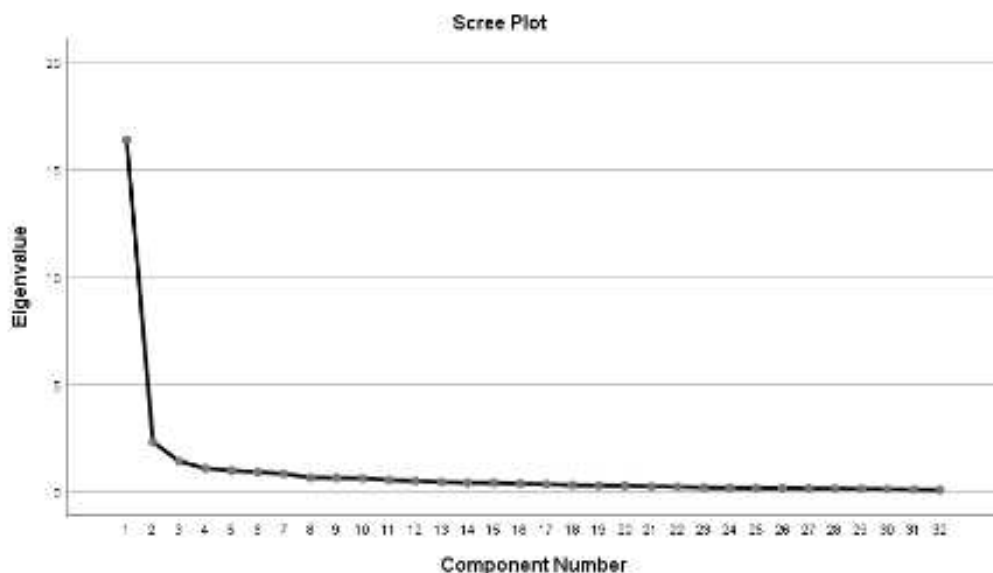
ผู้วิจัยนำตัวแปรที่มีสหสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นอย่างมีนัยสำคัญไปสกัดองค์ประกอบ (Factor Extraction) และหมุนแกนองค์ประกอบ (Factor Rotation) จึงนำข้อมูลไปทำการสกัดองค์ประกอบ (Factor Extraction) วิธีการสกัดองค์ประกอบหลัก (Principal Component Method : PCA) และหมุนแกนองค์ประกอบ (Factor Rotation) โดยให้แกนขององค์ประกอบตั้งฉากกัน เพื่อให้องค์ประกอบมีความเป็น อิสระต่อกัน ด้วยวิธี Varimax และได้ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) และค่าความร่วมกัน (Communality) ของแต่ละตัวแปร

การหมุนแกนองค์ประกอบโดยวิธี Varimax การพิจารณาว่าตัวแปรใดควรอยู่ใน Factor ไหนนั้นจะ พิจารณาจากค่า Factor Loading ถ้าค่า Factor Loading ของตัวแปรใน Factor ไหนมีค่ามาก (เข้าสู่ +1 หรือ -1) และของ Factor อื่น ๆ มีค่า Factor Loading ต่ำ (เข้าสู่ศูนย์) จะจัดตัวแปรให้อยู่ใน Factor ที่มีค่า Factor Loading สูง แต่ถ้าค่า Factor Loading ใน Factor ต่างๆ แตกต่างกันไปชัดเจน ทำให้ไม่สามารถจัดตัวแปรได้ ควรทำการหมุนแกนองค์ประกอบ โดยในที่นี้เลือกหมุนแกนองค์ประกอบแบบยังคงให้ Factor ทั้ง 2 ตั้งฉากกัน หรือเป็นอิสระกันได้โดยวิธี Varimax ตามผลลัพธ์ใน ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนองค์ประกอบ ค่าไอเกน ค่าร้อยละของความแปรปรวน และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมในแต่ละองค์ประกอบของตัวชี้วัดการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี

Component	Total Variance Explained											
	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings				Rotation Sums of Squared Loadings				
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	16.384	51.199	51.199	16.384	51.199	51.199	6.513	20.354	20.354			
2	2.322	7.258	58.457	2.322	7.258	58.457	5.182	16.192	36.546			
3	1.427	4.460	62.916	1.427	4.460	62.916	4.797	14.990	51.536			
4	1.098	3.430	66.347	1.098	3.430	66.347	4.739	14.810	66.347			
5	.992	3.101	69.448									
6	.922	2.881	72.329									
7	.844	2.639	74.968									
8	.662	2.069	77.036									
9	.652	2.037	79.073									
10	.632	1.975	81.048									
11	.557	1.739	82.788									
12	.511	1.598	84.386									
13	.461	1.440	85.825									
14	.426	1.332	87.157									
15	.424	1.325	88.482									
16	.385	1.204	89.686									
17	.361	1.127	90.813									
18	.316	.987	91.800									
19	.299	.935	92.735									
20	.287	.898	93.633									
21	.257	.802	94.435									
22	.239	.746	95.181									
23	.206	.642	95.823									
24	.189	.591	96.414									
25	.177	.553	96.967									
26	.170	.530	97.498									
27	.164	.511	98.009									
28	.157	.491	98.500									
29	.143	.448	98.948									
30	.128	.399	99.347									
31	.115	.359	99.706									
32	.094	.294	100.000									

จากตารางที่ 2 เมื่อพิจารณาจำนวนองค์ประกอบที่สกัดได้จากเกณฑ์ค่าไอเกนที่มีค่าไอเกนมากกว่าหนึ่งในคอลัมน์ค่าไอเกนเริ่มต้น พบว่า สามารถสกัดองค์ประกอบเบื้องต้นได้ จำนวน 4 องค์ประกอบ และเมื่อพิจารณาผลรวมของค่าน้ำหนักองค์ประกอบยกกำลังสองจากการสกัดองค์ประกอบ ซึ่งเป็นค่าความแปรปรวน ก่อนการหมุนแกนองค์ประกอบ ซึ่งได้จากการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีเทคนิคแกนสำคัญ พบว่า ร้อยละของ ความแปรปรวนสะสมซึ่งอธิบายด้วยองค์ประกอบ จำนวน 4 องค์ประกอบ มีค่าคิดเป็นร้อยละ 66.347 ของ ความแปรปรวนสะสมทั้งหมด จากการพิจารณาค่าไอเกนกับองค์ประกอบ เขียนความสัมพันธ์ได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ค่าไอเกนกับองค์ประกอบ

จากภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความเหมาะสมโดยใช้ KMO and Bartlett's test ซึ่งค่า KMO เป็นการทดสอบความเหมาะสมของ correlation matrix ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ คือ เป็นดัชนีที่บอกความแตกต่างระหว่าง matrix สหสัมพันธ์ของตัวแปรที่สังเกตได้กับ matrix สหสัมพันธ์ เมื่อวิเคราะห์แล้ว พบว่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = 0.941 ซึ่งมากกว่า 0.5 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าข้อมูลมีความเหมาะสมที่จะนำเทคนิค factor analysis มาใช้ในการหมุนแกนองค์ประกอบ และอธิบายความหมายขององค์ประกอบ โดยผู้วิจัยได้ทำการหมุนแกนองค์ประกอบ เพื่อให้ตัวแปรมีลักษณะที่ชัดเจนมากขึ้น โดยทำการหมุนแกนแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax Method) และพบว่าจากเดิมที่ตั้งไว้ มีองค์ประกอบทั้งหมด 5 องค์ประกอบ หลังจากการหมุนแกนแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax Method) แล้วสามารถอธิบายถึงองค์ประกอบตัวชี้วัดการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ได้ทั้งหมด 4 องค์ประกอบ โดยพิจารณาจากค่าความแปรปรวนของ ตัวแปร (Eigenvalue) ที่มากกว่า 1 และการเลือกองค์ประกอบจากจำนวนตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบที่ต้องมีตัวแปรบรรยายองค์ประกอบนั้นๆ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบหลังการหมุนแกน (factor loading) แต่ละตัวแปรมากกว่า .30 ขึ้นไป ที่มีตัวแปรย่อยตั้งแต่ 2 ตัวแปร โดยถ้าตัวแปรไหนซ้ำกันให้ เลือกค่าตัวแปรที่สูงที่สุดตามวิธีของไกเซอร์ (Kaiser) (สุภมาส อังศุโชติ (2554, น.111)

จากผลการวิเคราะห์ตัวชี้วัดองค์ประกอบการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ออกมาได้ทั้งหมด 4 องค์ประกอบ ซึ่งสามารถอธิบายตัวชี้วัดของแต่ละองค์ประกอบได้ ดังต่อไปนี้

1. คิดเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 12 ตัวชี้วัด คือ 1) ผู้นำในการคิดมุมมองใหม่เพื่อการทำงาน 2) ผู้ริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในองค์กร 3) สร้างแรงจูงใจให้กับเพื่อนร่วมงาน 4) เป็นผู้นำในการประสานกลมเกลียวกันในองค์กร 5) นึกคิดเป็นภาพ เสียง หรือความรู้สึก เมื่อคิดหาคำตอบหรือวิธีการ 6) ความประณีต ละเอียดลออ 7) สร้างนวัตกรรมเพื่อใช้ในการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ 8) ความรอบคอบในการตัดสินใจ 9) สนับสนุนให้เกิดเทคนิควิธี รูปแบบ เครื่องมือ กระบวนการหรือผลงานที่เป็นนวัตกรรมสำหรับใช้ในการปฏิบัติงานของตนเองและองค์กร 10) ทักษะในการสื่อสารที่ดี 11) ความน่าเชื่อถือ บริหารจัดการและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานได้ 12) รับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้

2. กล้าเสี่ยง ประกอบด้วย 8 ตัวชี้วัด คือ 1) การวางแผนในการทำงาน 2) ความใส่ใจในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น 3) กล้าเลือกแนวทางหรือวิธีการใหม่ๆ ในการทำงาน โดยยึดมั่นในความถูกต้อง 4) เมื่อเกิดปัญหา สามารถแก้ปัญหาโดยใช้ข้อมูล หรือองค์ความรู้มาประกอบการตัดสินใจ 5)ให้อำนาจในการตัดสินใจแก่เพื่อนร่วมงานในการทำงาน 6) สามารถปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ 7) ความเชื่อมั่นในตนเอง และยอมรับความล้มเหลว 8) การแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง

3. การมีวิสัยทัศน์ ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด คือ 1) มีความกระตือรือร้นและมุ่งมั่นในสิ่งที่ทำ 2) สามารถสื่อสารวิสัยทัศน์ กระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับเพื่อนร่วมงานได้ 3) เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน 4) มีทิศทาง แนวทางในการทำงานที่ชัดเจน 5)เพื่อร่วมงานเชื่อมั่นในการทำงาน

4. การสร้างความร่วมมือ ประกอบด้วย 8 ตัวชี้วัด คือ 1) ความเต็มใจและเข้าใจผู้อื่น 2) เปิดใจ ให้ความสำคัญต่อเพื่อนร่วมงาน 3) สร้างความร่วมมือ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน 4) ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม 5) ความรับผิดชอบในการทำงาน 6) มีการสะท้อนผล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนร่วมงาน 7) การแก้ปัญหา และตัดสินใจร่วมกันในการทำงาน

อภิปรายผล

จากการศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู ผู้วิจัยอภิปรายผลจากประเด็นที่น่าสนใจ โดยสรุปเรียงตามองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คิดเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ครูควรเป็นผู้นำทางความคิด คิดริเริ่มคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และมีมุมมองใหม่ๆ ในการทำงาน ทั้งนี้ครูอาจจะต้องขาดความเป็นผู้นำด้านความคิดแบบใหม่ๆ ขาดความคิดสร้างสรรค์ และมีมุมมองใหม่ๆ จึงส่งผลให้การทำงานยังคงเป็นรูปแบบเดิมๆ ซ้ำๆ จึงควรส่งเสริมให้ครูมีความเป็นผู้นำทางด้านความคิด คิดอย่างสร้างสรรค์และมีมุมมองการทำงานแบบใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับ Guilford (1980) พบว่า ความคิดสร้างสรรค์นั้นเป็นระบบการคิดเชิงอนกนัยของมนุษย์ นั่นคือการคิดที่มนุษย์เราสามารถที่จะคิดเรื่องเดียวนั้นได้ หลายทิศทาง หลายแง่มุม และได้กว้างไกล ซึ่งลักษณะการคิดเช่นนี้ จะนำไปสู่ความคิดเชิงบวก เช่น การคิดประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่หรือการคิดค้นวิธีแก้ปัญหาได้สำเร็จ ซึ่งการคิดเช่นนี้เป็นกระบวนการทำงานของสมองอย่างมีขั้นตอนและเป็นทักษะขั้นสูงของการคิด ประกอบไปด้วย การคิดริเริ่มการคิดคล่อง การคิดยืดหยุ่น การคิดละเอียดลออ ผู้ที่มีความคิดแบบการคิดสร้างสรรค์จะสามารถค้นพบแนวคิดใหม่จากข้อมูลที่มีอยู่เดิมและสามารถเชื่อมโยงข้อมูล que ทุกคนมีอยู่เหมือนกันให้กลายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ใหม่ๆ ที่แตกต่างออกไปได้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชลกร ดันประภัสร์, ธร สุนทรายุทธ และไพรัตน์ วงษ์นาม (2556) เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสร้างสรรค์และนวัตกรรม ของโรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสร้างสรรค์และนวัตกรรมของ โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของกลุ่มโรงเรียนทั่วไปคือ ความคิดสร้างสรรค์ของผู้บริหาร

องค์ประกอบที่ 2 กล้าเสี่ยง ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ครูควรมีการวางแผนการทำงานที่ชัดเจน และมีความใส่ใจในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ครูยังขาดการวางแผนในการทำงาน และขาดการกำกับติดตามงาน รวมถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายหลังจาก

การทำงานนั้น จึงควรส่งเสริมให้ครูมีการวางแผนในการทำงานที่ชัดเจน และมีความเอาใจใส่ ใส่ใจในผลลัพธ์หรือผลการดำเนินงานที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Nash (อ้างถึงใน มาเรีย กอนซาเลซ, 2557) กล่าวว่าผู้นำจะต้องมีกลยุทธ์ที่ดีและมีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนมีความสามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กร และสอดคล้องกับ Moran (อ้างถึงใน สุขญา ศรีริยะกุล, 2558) กล่าวว่า ผู้นำที่กล้าเสี่ยงจะมีคุณลักษณะใส่ใจในผลที่เกิดขึ้น (Concern About Con-Sequences) ความประมาทเลินเล่อเกิดจากความไม่เอาใจใส่ ผู้นำจะต้องขจัดปัจจัยที่อาจเกิดขึ้นหรือผลกระทบจากการตัดสินใจที่ล้มเหลว หรือการกระทำที่มีแนวโน้มจะทำให้การตัดสินใจนั้นผิดพลาดได้

องค์ประกอบที่ 3 มีวิสัยทัศน์ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ครูควรมีความกระตือรือร้นและมุ่งมั่นในสิ่งที่ทำ ทั้งนี้ครูยังขาดความกระตือรือร้นและความมุ่งมั่นในการทำงาน ซึ่งอาจส่งผลให้การทำงานไม่ประสบผลสำเร็จหรือยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จึงควรส่งเสริมให้ครูมีความกระตือรือร้นในการทำงาน และมีความมุ่งมั่นเพื่อให้งานประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Mustapha (2016) กล่าวว่าผู้นำจะต้องสามารถระบุถึงลำดับความสำคัญของเป้าหมายที่ต้องการให้บรรลุผล มีความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นในสิ่งที่ทำ และสื่อให้ผู้ตามได้รับรู้ถึงความมุ่งมั่นที่ต้องการให้บรรลุผล สอดคล้องกับผลวิจัยของ อุดม มุ่งเกษม (อ้างถึงใน สมศักดิ์ กิจธนวัฒน์, 2545) เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหาร ที่เสนอว่า คุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำ ต้องมีความกระตือรือร้น ลงมือทำตามแผนที่ได้วางไว้อย่างจริงจัง โดยมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานจนกว่าจะประสบความสำเร็จ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Knight (อ้างถึงใน สุธีรา อะทะวงษา, 2556) ที่กล่าวว่า ผู้นำที่ดีต้องเริ่มต้นจากมีความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จ โดยทุ่มเทพลังในการทำงานอย่างเต็มที่ ไม่จู้จี้และไม่ละทิ้งงาน แต่จะเกาะติดกับงานจนกว่าจะประสบความสำเร็จ อุดม มุ่งเกษม (อ้างถึงใน สมศักดิ์ กิจธนวัฒน์, 2545)

องค์ประกอบที่ 4 การสร้างความร่วมมือ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ครูควรมีความเต็มใจ และเข้าใจผู้อื่น ให้ความสำคัญกับเพื่อนร่วมงานในการทำงาน สอดคล้องกับ Hymes (2014) กล่าวว่า การสร้างความร่วมมือเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างโอกาสและการพัฒนาองค์กร ผู้นำสร้างความร่วมมือมีคุณลักษณะเป็นผู้ฟังที่ดี ผู้นำสร้างความร่วมมือที่ดีจะต้องฟังอย่างตั้งใจในสิ่งที่ผู้ร่วมงานพูดหรือเสนอเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน การสร้างความมั่นใจร่วมมือในการทำงานด้วยวิธีที่เหมาะสมเพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความสัมพันธ์ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักและให้ความสำคัญกับทุกคนในองค์กรตลอดจนการสร้างเครือข่ายภายนอกองค์กร และสอดคล้องกับ (มาเรีย กอนซาเลซ, 2557) กล่าวว่าผู้นำจะต้องมีความฉลาดทางอารมณ์ความสามารถเข้าถึงอารมณ์ของผู้อื่นและรู้วิธีการที่จะกระตุ้นสนับสนุนด้วยวิธีการเชิงบวก มีความเข้าใจผู้อื่น มีความสามารถในการสร้างความตระหนักให้เห็นคุณค่าของการเปลี่ยนแปลงและไม่ตัดสินใจคุณค่าของคนอื่น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

ผลการศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี มีองค์ประกอบทั้งสิ้น 4 องค์ประกอบ พบองค์ประกอบใหม่ คือ คิดเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ ดังนั้นครูควรมีพฤติกรรมในการคิดเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการพัฒนาตนเอง ให้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อนำไปพัฒนางานอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู ในระดับมัธยมศึกษาและสังกัดอื่น ๆ
- 2.2 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู

บรรณานุกรม

- ชลกร ตันประภัสร์, ธร สุนทรายุทธ และไพรัตน์ วงษ์นาม. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสร้างสรรค์และนวัตกรรม ของโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา*, 7(2), 42-55.
- ต้องลักษณะ บุญธรรม. (2559). การเป็นผู้นำยุคเศรษฐกิจดิจิทัลกับการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์กรทางการศึกษา. *วารสารวิชาการ ครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 7(1), 7-20.
- นงพงา ปั่นทองพันธุ์. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของพยาบาลประจำการ ภาวะผู้นำ และการเสริมสร้างพลังอำนาจในงานของหัวหน้าหอผู้ป่วย กับความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลประจำการ หน่วยอภิบาลผู้ป่วยหนัก โรงพยาบาลของรัฐ กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- พยัต วุฒิมรงค์. (2555). *การจัดการนวัตกรรม: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศ = Innovation Management Concept & Best Practice* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาเรีย กอนซาเลซ. (2557). *ผู้นำอุดมคติ*. กรุงเทพฯ: ตาตา พับลิเคชั่น จำกัด.
- เรืองยศ แวดล้อม. (2556). *การบริหารการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2561, จาก <http://lek56.edublogs.org/2014>.
- ศิริชัย กาญจนวาสี, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ และดิเรก ศรีสุโข. (2551). *การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2555). แนวคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 14(2), 117-127.
- สุขญา ศรีอริยะกุล. (2558). *คุณลักษณะผู้นำกับคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร. นครปฐม.
- สุธีรา อะทะวงษา. (2556). *คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการ และลักษณะของสถานประกอบการที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต). คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. กรุงเทพฯ.
- สุภมาส อังศุโชติ. (2554). *สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ : เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เจริญดีมีคงการพิมพ์.
- สมศักดิ์ กิจธนะวัฒน์. (2545). *การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อม โดยใช้หลักการจัดกิจกรรมตามแนวมนุษยนิยมและการเพิ่มพลังศักยภาพตนเองของ แอนโทนี ร็อบบินส์* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- Guilford, J.P. (1980). Cognitive Styles: What are they?. *Journal of Educational and Psychological Measurement*, 40(3), 715-735.
- Hymes, D. (1964). Introduction: toward Ethographies of Communication [Special Publication]. *American Anthropologist*, 66(6), 1-34.

Received: 12-12-2018

Revised: 13-02-2019

Accepted: 25-02-2019

ความรับผิดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในการปฏิบัติหน้าที่โดยประมาท:
ศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดทางวินัยกับความรับผิดทางละเมิด
Liability of Government Teachers and Education Personnel for Negligence in
Performing Duties: A Comparative Study of Disciplinary Liability and
Tort Liability

นายสมคิด สวาสุ¹

(Somkit Savasu)

sawasu1@hotmail.comกมลชัย รัตนสากววงศ์²

Kamolchai Rattanasakalwong

kamolsakal@hotmail.comสิริพันธ์ พลรบ²

Siriphan Polrob

tum505@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดทางวินัยและความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ (2) ศึกษาถึงความรับผิดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในการปฏิบัติหน้าที่โดยประมาทโดยศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดทางวินัยกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ (3) ศึกษากฎหมายประเทศอังกฤษ เยอรมัน และฝรั่งเศสที่เกี่ยวข้อง เปรียบเทียบพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 กับพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 (4) วิเคราะห์ปัญหาความรับผิดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (5) เสนอแนวทางปรับปรุงข้อกฎหมายเกี่ยวกับหลักความรับผิดทางวินัยของข้าราชการครู/บุคลากรทางการศึกษาอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

ผลการวิจัยพบว่า (1) ความรับผิดทางวินัยและละเมิดของเจ้าหน้าที่มีเจตนารมณ์แตกต่างกัน (2) ความรับผิดทางวินัยของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของไทยใช้หลักการเดียวกันกับวินัยข้าราชการ และกฎหมายความรับผิดทาง

¹ นักศึกษา หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Student in Master of Laws in School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University

² สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University

ละเมิดของเจ้าหน้าที่ (3) เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศพบว่า หลักความรับผิดชอบทางวินัยและทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ยังมีความแตกต่างบางประการ (4) ความรับผิดชอบทางวินัยของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรณีกระทำโดยประมาทในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของความประมาทเลินเล่อและผลของการกระทำบางกรณีกลับมีบทลงโทษที่รุนแรงมากไม่เป็นธรรมต่อเจ้าหน้าที่ และ(5) ควรวางหลักการลงโทษทางวินัยให้เหมาะสมกับลักษณะของการกระทำ จึงจะเกิดความเป็นธรรมต่อข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทำนองเดียวกับหลักความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่

คำสำคัญ: ความรับผิดชอบทางวินัย, ข้าราชการครู/บุคลากรทางการศึกษา, ความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่

Abstract

This research aims to (1) study concepts and theories about the disciplinary liability and tort liability of officials (2) study liability of government teachers and education personnels on duty in negligence by comparing disciplinary liability and tort liability of officials (3) study law in England, Germany and France comparing to the Teachers and Education Personnel Act, B.E. 2547 and Tort Liability of Officials Act, B.E. 2539 (4) analyze disciplinary liability of government teachers and education personnels comparing to tort liability of officials, and (5) propose legal guidelines regarding the disciplinary liability of government teachers and education personnels appropriately and fairly.

The results showed that : (1) objectives of disciplinary liability and tort liability of officials are different; (2) principle on liability of government teachers and education personnels is same as those of disciplinary liability and tort liability of officials; (3) when comparing to those foreign laws, it is found that certain principles on liability are also different; (4) disciplinary liability of government teachers and education personnels for negligence in performance of official duties if considering the nature of negligence and the consequences of certain actions to the penalties are more severe so that it is not fair to wrongdoings; and (5) disciplinary liability of government teachers and education personnels for negligence in performance of official duties should be laid down to suit the nature of the act. Tort liability of officials are so as to be fair to government teachers and education personnels.

Keywords: Disciplinary liability, government teachers and education personnels, tort liability of officials.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน ประเทศไทยได้บริหารราชการโดยรัฐมอบอำนาจให้หน่วยงานของรัฐรับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งแต่ละหน่วยงานนั้นก็มีเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการกระทำทางปกครอง ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่ราชการของเจ้าหน้าที่จึงเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการสนับสนุนการบริหารราชการให้สำเร็จลุล่วงบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ และเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลที่ดีได้ต้องมีกลไกหรือเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติของเจ้าหน้าที่รัฐให้อยู่ในกรอบวินัยและรักษาวินัยอย่างดีไม่ให้ออกนอกกรอบกรอบปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของกฎหมายที่กำหนดไว้ให้เจ้าหน้าที่รัฐพึงกระทำได้ หากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือออกนอกกรอบนอกทาง แล้วก็ต้องถูกสอบสวนทางวินัยมีการลงโทษ ป้องปรามข้าราชการที่กระทำผิดวินัยในปัจจุบัน ประเทศไทยมีหน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น โดยการตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มาตรา 5 ให้มีกระทรวงและส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกระทรวง จำนวน 20 กระทรวง และเมื่อพิจารณาจากหน่วยงานราชการทั้ง 20 กระทรวง พบว่าหน่วยงานของรัฐที่มีจำนวนข้าราชการค่อนข้างมาก คือ กระทรวงศึกษาธิการ โดยในปี 2558 ³ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 429,592 คน และรองลงมาเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ 375,571 คน ตามข้อมูล สำนักงาน ก.พ.เรื่องกำลังคนภาครัฐในฝ่ายพลเรือนในปีดังกล่าว และมีคดีเข้าสู่ศาลค่อนข้างมาก⁴ ในปี 2558 กระทรวงศึกษาธิการ ถูกฟ้องคดีในศาล จำนวน 8,198 คดี เป็นลำดับ 4 รองจากกระทรวงอื่น ได้แก่ ลำดับ 1 กระทรวงมหาดไทย ลำดับ 2 กระทรวงคมนาคม ลำดับ 3 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สาเหตุอาจจะเนื่องมาจาก มีเจ้าหน้าที่

³ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2559). *กำลังคนภาครัฐในฝ่ายพลเรือน 2558*. นนทบุรี: บริษัท 21 เซ็นจูรีจำกัด. นนทบุรี.

⁴ สืบค้นจาก https://thaipublica.org/wp-content/uploads/2015/03/จำนวนคดี_ศาลปกครอง_1.jpg, 6 มีนาคม 2558.

จำนวนมากและมีการปฏิบัติงานมาก ซึ่งได้จำแนกประเภทข้าราชการไว้ที่บังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 จำแนกข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังต่อไปนี้⁵

(1) บุคคลซึ่งได้รับการบรรจุและแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตามนิยามความหมายที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้แก่ ข้าราชการครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษา

(2) บุคคลซึ่งได้รับการบรรจุและแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 สังกัดกระทรวงการทองเที่ยวและกีฬา, สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม และสังกัดกระทรวงอื่นที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

(3) ข้าราชการครูตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547

(4) ซึ่งเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 สังกัดส่วนราชการหรือหน่วยงานใดในกระทรวงศึกษาธิการอยู่ในวันที่พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ใช้บังคับ และตำแหน่งตามที่ ก.ค.ศ. กำหนดตามมาตรา 131 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547

ซึ่งข้าราชการครูมีภารกิจงานจำนวนมาก โดยมีการกิจหลัก คือ งานสอน โดยครูต้องใช้เวลาในการเตรียมการสอนอย่างเต็มที่ วางแผนการสอนค้นคว้าหาวิธีการที่จะสอนศิษย์ในรูปแบบต่างๆ และต้องสอนให้ครบตามเวลาที่กำหนด เข้าสอนและเลิกสอนให้ตรงเวลา เป็นต้น นอกเหนือ จากงานสอน แล้วครูยังมีงานด้านต่างๆ อีก เช่น งานธุรการ งานบริหาร งานบริการและงานที่ทำให้สถานศึกษาก้าวหน้า เป็นต้น และครูยังมีการกิจอื่นที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ งานนักศึกษา เช่น การให้เวลา ให้การอบรมแนะนำสั่งสอนศิษย์เมื่อศิษย์ต้องการคำแนะนำหรือต้องการความช่วยเหลือไม่ว่าในเวลาทำงาน หรือนอกเวลาทำงาน ดังนั้น เมื่อข้าราชการครูมีภารกิจงานที่มากมายประการเช่นนี้ มีความรับผิดชอบสูงอาจมีโอกาสนี้ที่จะสุ่มเสี่ยงเกิดความผิดพลาดจากการปฏิบัติงาน หรือเกิดความผะอเรอได้ง่าย ทำให้เกิดความเสียหายแก่ราชการ ซึ่งอาจจะเกิดจากความประมาทเลินเล่อรู้เท่าไม่ถึงการณ์โดยไม่ได้ตั้งใจ หรือเจตนาให้เกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติหน้าที่อันส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการมากบ้างน้อยบ้างแต่ที่เลวร้ายไปกว่านั้น กฎหมายที่เป็นกลไกในการควบคุมความประพฤติของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านวินัย ตามกฎหมายพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 พบว่า มีปัญหาข้อกฎหมาย มาตรา 85 วรรคสอง ที่วางหลักไว้ว่า “ข้าราชการครูหรือบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติหน้าที่โดยประมาทเลินเล่อหรือขาดการเอาใจใส่ระมัดระวังรักษาประโยชน์ทางราชการ อันเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง ถือว่าเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงได้รับโทษเป็นไล่ออก หรือปลดออกจากราชการ”

ซึ่งมีประเด็นปัญหาข้อกฎหมาย กล่าวคือ ข้าราชการครูหรือบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติหน้าที่ราชการแค่เพียงประมาทเลินเล่อธรรมดา แต่สถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐได้รับความเสียหายร้ายแรง ตัวเจ้าหน้าที่แค่กระทำโดยประมาทเลินเล่อธรรมดาเท่านั้นกลับได้รับโทษทางวินัยสูงมาก มีฐานความผิดเป็นวินัยอย่างร้ายแรง คือ ปลดออกหรือไล่ออกจากราชการ โดยกฎหมายไม่ได้ให้ความคุ้มครองข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับ คือ งานของทางราชการ มิใช่งานส่วนตัว แต่พอเมื่อเกิดความเสียหายแก่ทางราชการ เจ้าหน้าที่ต้องรับโทษทางวินัย โดยมีการกำหนดโทษทางวินัยของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาว่าร้ายแรงหรือไม่ร้ายแรงอย่างไร ซึ่งพิจารณาเพียงว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นแก่หน่วยงานราชการมากน้อยเพียงใด เท่านั้น หากเกิดความเสียหายมากมีความผิดวินัยอย่าง

⁵ สมนึก ผดุงจันทร์. (2557). คู่มือผู้บริหารสถานศึกษา (การดำเนินการทางวินัย) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. กรุงเทพฯ: สกสค. ลาดพร้าว.

ร้ายแรง คือ มีโทษปลดออกหรือไล่ออกจากราชการตามแต่กรณี แต่หากเกิดความเสียหายน้อยหรือไม่ร้ายแรง ข้าราชการครุมีโทษทางวินัยไม่ร้ายแรง อาจจะถูกลงโทษภาคทัณฑ์ ตัดเงินเดือน หรือลดขั้นเงินเดือน เป็นต้น

การวางหลักกฎหมายความรับผิดทางวินัยไม่ได้พิจารณาถึงการกระทำของเจ้าหน้าที่ร่วมด้วยว่าจงใจหรือไม่ หรือไม่ตั้งใจ อาจเกิดจากการกระทำโดยความประมาทเลินเล่อธรรมดา หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง พิจารณาโทษทางวินัย คำนึงถึงผลเสียหายที่เกิดขึ้นกับหน่วยงานราชการเท่านั้น ไม่ได้คำนึงรวมถึงการกระทำของเจ้าหน้าที่ อันเป็นองค์ประกอบภายในของเจ้าหน้าที่ ยิ่งในบางกรณีก็ไม่สามารถควบคุมผลความเสียหายที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น กรณีรถยนต์ราชการเกิดอุบัติเหตุ เป็นต้น กล่าวคือ เมื่อเกิดอุบัติเหตุรถยนต์ราชการอาจได้รับความเสียหายมาก แต่เจ้าหน้าที่อาจจะมัวงมัวองค์ประกอบภายในแค่กระทำโดยความประมาทเลินเล่อธรรมดาเท่านั้น หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก็เป็นไปได้องค์ประกอบภายในการกระทำของเจ้าหน้าที่แตกต่างกัน แต่การวางหลักความรับผิดทางวินัย ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 85 วรรคสอง วางหลักกำหนดโทษทางวินัยอย่างเดียวกัน ไม่ได้แยกพิจารณาว่าเป็นการกระทำโดยความประมาทเลินเล่อธรรมดา หรือร้ายแรง ดังนั้น จึงเห็นว่าไม่เป็นธรรมต่อเจ้าหน้าที่และการวางหลักความรับผิดทางวินัยกำหนดโทษวินัยที่ไม่เหมาะสม ควรมีการปรับปรุงหรือพัฒนาการวางหลักกฎหมายความรับผิดทางวินัยของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เหมาะสม และเป็นธรรมอย่างยิ่ง

นอกจากนั้น ยังมีประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ ประเด็นของมูลค่าความเสียหายว่ามีมูลค่ามากน้อยจำนวนเท่าใด จึงจะถือว่าเกิดผลเสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรงหรือไม่ร้ายแรง การวางหลักกฎหมายความรับผิดทางวินัยไม่ได้กำหนดเอาไว้แน่นอน ชัดเจน จึงเป็นปัญหาข้อกฎหมายประการหนึ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ที่ต้องหาคำตอบ ศึกษาเพิ่มเติมจากข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานอื่นได้กำหนดมูลค่าความเสียหายไว้หรือไม่ อย่างไร เพื่อนำมาวางหลักกฎหมายความรับผิดทางวินัย กรณีความรับผิดทางวินัยดังกล่าว มีความแตกต่างจากกฎหมายความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 5 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ว่า “หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบผู้เสียหายในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำในการปฏิบัติหน้าที่ในกรณีนี้ ผู้เสียหายอาจฟ้องหน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้โดยตรง แต่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้” และตามมาตรา 8 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่ ให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าว แก่หน่วยงานของรัฐได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ได้กระทำการนั้นไปด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง” ซึ่งตามมาตรา 5 ประกอบกับ มาตรา 8 แห่ง พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิเจ้าหน้าที่ที่ได้ปฏิบัติหน้าที่โดยความประมาทเลินเล่อธรรมดาละเมิดต่อบุคคลภายนอก ยกเว้นกระทำด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความประมาทเลินเล่อธรรมดาแล้ว หน่วยงานต้นสังกัดจะเป็นผู้รับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อผู้เสียหายเพียงฝ่ายเดียว ไม่มีสิทธิไล่เบี้ยเอาจากเจ้าหน้าที่ได้ส่วนในเรื่องการฟ้องคดีต่อศาล ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีต่อหน่วยงานต้นสังกัดได้อย่างเดียว ห้ามฟ้องคดีต่อเจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิด

ซึ่งถือว่าการวางหลักความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 5 วรรคหนึ่ง วางหลักความรับผิดทางละเมิดได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมต่อเจ้าหน้าที่เป็นอย่างมาก โดยคำนึงถึงองค์ประกอบภายในการกระทำของเจ้าหน้าที่ที่มีการแบ่งแยกความประมาทเลินเล่อ ออกเป็น 2 ระดับ คือ 1) ประมาทเลินเล่อธรรมดา 2) ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความประมาทเลินเล่อธรรมดาละเมิดต่อบุคคลภายนอกหรือหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานต้นสังกัดไม่มีสิทธิไล่เบี้ยเอาจากเจ้าหน้าที่ได้ให้ชดใช้ค่าความเสียหายซึ่งทางหน่วยงานต้องรับผิดชอบชดใช้ให้กับผู้เสียหายหรือผู้ถูกละเมิดนั้นแล้ว

ซึ่งหลักความรับผิดทางละเมิดไม่ได้คำนึงถึงผลความเสียหายที่เกิดขึ้นกับทางราชการ ดูต่อองค์ประกอบภายในของเจ้าหน้าที่ว่ากระทำอย่างไร หากประมาทเลินเล่อธรรมดา หน่วยงานต้นสังกัดไม่มีสิทธิไล่เบี้ยเอาจากเจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดได้ในการปฏิบัติหน้าที่ ยกเว้น กรณีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่กระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หน่วยงานต้นสังกัด มีสิทธิไล่

เบี้ยเอา กับเจ้าหน้าที่ได้ ซึ่งองค์ประกอบภายในนั้น คือ “สิ่งที่กฎหมายกำหนดไว้เกี่ยวกับจิตใจของผู้กระทำ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่สามารถมองเห็นได้หรือสัมผัสได้เพราะเป็นสิ่งที่อยู่ในใจของผู้กระทำ ทั้งนี้ องค์ประกอบภายในจะมีอยู่ 3 ส่วน⁶ คือ เจตนา ประมาท มูลเหตุชกใจ” โดยประมาทเป็นองค์ประกอบภายในอยู่ในจิตใจของผู้กระทำจึงเป็นสิ่งที่ควบคุมได้อยู่ที่จิตใจของตัวเจ้าหน้าที่เองว่าคิดอย่างไร จึงทำอย่างนั้น มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน แต่ผลความเสียหายที่เกิดขึ้น ดังกรณีศึกษา ผลของความเสียหายของรถยนต์ของทางราชการที่ได้ตกถนนและพลิกคว่ำจนรถพังเสียหายทั้งคันเป็นสิ่งที่อยู่นอกการควบคุมไม่สามารถกำหนดได้ว่าจะให้เกิดอย่างไร รถจะพังเสียหายมากน้อยเพียงใดได้ โดยหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลเป็นหลักที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในกฎหมายลักษณะละเมิด เนื่องจากเป็นหลักที่นำมาพิจารณาการกระทำของผู้กระทำละเมิดว่าการกระทำของผู้กระทำละเมิดเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายหรือไม่ อันเป็นหลักที่นำมา ซึ่งความรับผิดชอบผู้กระทำละเมิด

ปัจจุบัน ในประเทศไทยได้มีการปรับใช้หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายลักษณะละเมิด เช่นเดียวกับกฎหมายอาญา แต่กฎหมายอาญากับกฎหมายแพ่งมีเจตนารมณ์ของกฎหมายแตกต่างกัน คือ กฎหมายอาญามีเจตนารมณ์จะลงโทษบุคคลผู้กระทำผิดให้เช็ดหลาบไม่กระทำซ้ำอีกส่วนกฎหมายแพ่งนั้น เป็นเรื่องการชดเชยค่าเสียหายหรือแก้ไขให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมมากที่สุด ส่วนในเรื่องหลักความรับผิดชอบทางวินัยไม่นำหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลมาใช้ จึงไม่สอดคล้องกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดทางวินัยและความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่
2. เพื่อศึกษาถึงความรับผิดชอบของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในการปฏิบัติหน้าที่โดยประมาทโดยศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดทางวินัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูกับความรับผิดละเมิดตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่
3. เพื่อศึกษากฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ อังกฤษ เยอรมัน และฝรั่งเศส เปรียบเทียบกฎหมายพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 กับ พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539
4. ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางวินัยของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่
5. เพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางวินัยของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดทางวินัย และความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่
2. ทราบถึงความรับผิดชอบของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในการปฏิบัติหน้าที่โดยประมาท โดยศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดทางวินัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูกับความรับผิดละเมิดตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่
3. ทราบกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ อังกฤษ เยอรมัน และฝรั่งเศส) เปรียบเทียบกฎหมายพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 กับพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539

⁶ หุยกต์ แสงอุทัย (2544). *กฎหมายอาญา ภาค 2 - 3* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

4. ทราบถึงปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางวินัยกับความรับผิดทางละเมิดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

5. สามารถเสนอแนวทางปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางวินัยของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

วิธีการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเอกสาร จากการศึกษาค้นคว้าตัวบทกฎหมายจากพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องของต่างประเทศ ตำรา หนังสือ บทความ วิชานิพนธ์ รวมทั้งคำพิพากษาของศาลฎีกา และศาลปกครองไทย และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างความรับผิดทางวินัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูกับความรับผิดละเมิดตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ สรุปได้ว่า เจตนารมณ์การวางหลักความรับผิดทางวินัยและหลักความรับผิดทางละเมิด นั้น ทั้งคู่ใช้ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ตามลำดับ

ซึ่ง ผู้ศึกษาเห็นว่าเจตนารมณ์ในการวางหลักความรับผิดของทั้งสองหลักแตกต่างกัน โดยหลักความรับผิดทางวินัยวางหลักเอาผิดทางวินัยแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ราชการ โดยคำนึงแต่ความเสียหาย แก่ราชการเท่านั้น แต่ไม่ได้คำนึงถึงระดับความประมาทเลินเล่อของเจ้าหน้าที่ประกอบด้วย กล่าวคือ หากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่และเกิดความเสียหายแก่ทางราชการแล้ว เจ้าหน้าที่ที่มีความผิดวินัยทันที ไม่ว่าเจ้าหน้าที่จะกระทำโดยความประมาทเลินเล่อร้ายแรงหรือไม่ร้ายแรงก็ตาม (ประมาทเลินเล่อธรรมดา หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง) เจ้าหน้าที่ที่มีความผิดทางวินัยไม่มีความผิดวินัยร้ายแรงหรือไม่ ก็อาจมีความผิดวินัยไม่ร้ายแรง อย่างไรก็ดี กฎหมายวินัยได้วางหลักความรับผิดวินัยไว้ว่า หากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการและเกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง เจ้าหน้าที่ที่มีความผิดวินัยอย่างร้ายแรง แต่ถ้าหากเกิดความเสียหายแก่ราชการไม่ร้ายแรง เจ้าหน้าที่ที่มีความผิดวินัยไม่ร้ายแรง ย่อมขึ้นอยู่กับระดับผลความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ทางราชการเท่านั้นว่ามีระดับใด ร้ายแรงหรือไม่ร้ายแรง หากเสียหายร้ายแรง เจ้าหน้าที่ที่มีความผิดวินัยอย่างร้ายแรง แต่หากเสียหายไม่ร้ายแรง เจ้าหน้าที่ที่มีความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง โดยไม่ได้คำนึงถึงระดับความประมาทเลินเล่อของเจ้าหน้าที่ที่ได้กระทำลงในการปฏิบัติหน้าที่ แตกต่างจากการวางหลักความรับผิดทางละเมิดที่มีเจตนารมณ์เอาผิดแก่เจ้าหน้าที่ให้รับผิดทางละเมิดโดยคำนึงถึงระดับความประมาทเลินเล่อ เท่านั้น แต่ไม่ได้คำนึงถึงระดับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ทางราชการ วางหลักความรับผิดเจตนารมณ์เอาผิดต่อเจ้าหน้าที่โดยคำนึงกันคนละด้านกลับกัน กฎหมายวินัยวางหลักความรับผิด เอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ โดยคำนึงระดับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ทางราชการ แต่กฎหมายละเมิดวางหลักความรับผิดเอาผิดเจ้าหน้าที่ คำนึงระดับความประมาทเลินเล่อว่ามีความร้ายแรงหรือไม่ อย่างไร หากร้ายแรง กฎหมายละเมิด วางหลักเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ให้ต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทน โดยให้สิทธิหน่วยงานต้นสังกัดไล่เบี้ยเอาจากเจ้าหน้าที่ผู้ละเมิดได้ในภายหลัง หลังจากที่หน่วยงานต้นสังกัด ได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายไปก่อนล่วงหน้าแล้วนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า กฎหมายละเมิดได้มีการวางหลักความรับผิดทางละเมิด มีเจตนารมณ์เอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ราชการเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมต่อเจ้าหน้าที่ แตกต่างจากกฎหมายวินัยที่วางหลักความรับผิดวินัยเอาผิดเจ้าหน้าที่ที่เป็นประเด็นปัญหาหลักที่ไม่เหมาะสมสอดคล้องกันทั้งสองหลัก กฎหมายวินัยวางหลักความรับผิดวินัยมีปัญหาคถาเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยความประมาทเลินเล่อธรรมดา แต่เกิดความเสียหายแก่ทางราชการร้ายแรงวางหลักเอาผิดทางวินัยต่อเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ที่มีความผิดวินัย

อย่างร้ายแรง ถูกลงโทษอย่างรุนแรง ถึงขนาดถูกไล่ออกจากราชการ ผู้ศึกษาจึงเห็นควรให้มีการพัฒนาหลักกฎหมายวินัยใหม่ ให้เอาผิดวินัยกำหนดโทษ ที่เบาลงเหมาะสมสอดคล้องกันทั้งสองหลักเป็นธรรมต่อเจ้าหน้าที่

จากการวิจัย ผู้ศึกษา ได้วิเคราะห์สรุปกฎหมายวินัยข้าราชการครู มีการวางหลักความรับผิดชอบวินัย สรุปย่อเป็นตารางแบ่งออก จำนวน 4 กรณี ดังนี้

ประเภทเส้นล่อ	เสียหายแก่ราชการ	ผล (ความรับผิดชอบวินัย)
1) ร้ายแรง	ร้ายแรง	ร้ายแรง
2) ร้ายแรง	ไม่ร้ายแรง	ไม่ร้ายแรง
3) ไม่ร้ายแรง	ร้ายแรง	ร้ายแรง
4) ไม่ร้ายแรง	ไม่ร้ายแรง	ไม่ร้ายแรง

และจากการวิจัย ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์สรุปกฎหมายความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่มีการวางหลักความรับผิดชอบทางละเมิด สรุปย่อเป็นตารางแบ่งออก จำนวน 4 กรณี ดังนี้

ประเภทเส้นล่อ	เสียหายแก่ราชการ	ผล (ความรับผิดชอบเจ้าหน้าที่)
1) ร้ายแรง	ร้ายแรง	ร้ายแรง (ถูกไล่เบี้ย)
2) ร้ายแรง	ไม่ร้ายแรง	ร้ายแรง (ถูกไล่เบี้ย)
3) ไม่ร้ายแรง	ร้ายแรง	ไม่ร้ายแรง (ไม่ถูกไล่เบี้ย)
4) ไม่ร้ายแรง	ไม่ร้ายแรง	ไม่ร้ายแรง (ไม่ถูกไล่เบี้ย)

เจตนารมณ์ของกฎหมาย	ลักษณะของความประมาท-เสียหาย	ผลของความรับผิดชอบเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายวินัยและความรับผิดชอบทางละเมิด
กลุ่มที่ 1 เบาทั้งคู่	ไม่ร้ายแรง-ไม่ร้ายแรง	ไม่ร้ายแรง (เจตนารมณ์เหมือนกัน)
กลุ่มที่ 2 หนักทั้งคู่	ร้ายแรง-ร้ายแรง	ร้ายแรง (เจตนารมณ์เหมือนกัน)
กลุ่มที่ 3 เบาและหนัก	ไม่ร้ายแรง-ร้ายแรง	ร้ายแรง/ไม่ร้ายแรง (เจตนารมณ์ต่างกัน)

กลุ่มที่ 1 ตามเจตนารมณ์กฎหมายเบ้าทั้งคู่ ผู้กระทำไม่ต้องรับผิดชอบร้ายแรง

กรณีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่กระทำโดยความประมาทเลินเล่อไม่ร้ายแรงและเกิดความเสียหายแก่ทางราชการไม่ร้ายแรง กฎหมายทั้งสอง ทั้งกฎหมายวินัยและกฎหมายละเมิดมีเจตนารมณ์วางหลักความรับผิดชอบต่อเจ้าหน้าที่ผู้กระทำไม่ต้องรับผิดชอบร้ายแรงเหมือนกันสอดคล้องกัน ก็คือ วางหลักให้เจ้าหน้าที่ที่มีความผิดในระดับไม่ร้ายแรง ดังตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่างกรณีศึกษา เช่น

กรณีข้าราชการครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง ขับรถยนต์ของทางราชการไปปฏิบัติหน้าที่ราชการ ระหว่างทางประสบอุบัติเหตุ อันเนื่องจากขับรถโดยประมาทเลินเล่อธรรมดา รถยนต์เฉี่ยวชนเสาไฟฟ้าเกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างไม่ร้ายแรง

หลักความรับผิดทางวินัย

กรณีข้าราชการครูปฏิบัติหน้าที่โดยความประมาทเลินเล่อธรรมดาและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างไม่ร้ายแรง กฎหมายวินัยมีเจตนารมณ์วางหลักความรับผิดวินัยเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ที่มีความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ตามมาตรา 85 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ลงโทษภาคทัณฑ์ หรือตัดเงินเดือน หรือลดขั้นเงินเดือน โดยพิจารณาลงโทษตามข้อเท็จจริงเป็นรายๆ ไป

หลักความรับผิดทางละเมิด

กรณีข้าราชการครูปฏิบัติหน้าที่โดยความประมาทเลินเล่อธรรมดาและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการไม่ร้ายแรง มีความผิดละเมิดระดับไม่ร้ายแรง กฎหมายมีเจตนารมณ์วางหลักไม่ต้องเอาผิดทางละเมิดต่อเจ้าหน้าที่ที่ถูกไล่เบี้ยจากหน่วยงานต้นสังกัดให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทน ภายหลังจากที่หน่วยงานต้นสังกัดได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายแล้ว หน่วยงานต้นสังกัดรับผิดชอบแทนตามมาตรา 5 ประกอบมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2559

กลุ่มที่ 2 ตามเจตนารมณ์กฎหมายหนักทั้งคู่ ผู้กระทำต้องรับผิดชอบร้ายแรง

กรณีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่กระทำโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และเกิดความเสียหายแก่ทางราชการร้ายแรง กฎหมายทั้งสอง ทั้งกฎหมายวินัยและกฎหมายละเมิดมีเจตนารมณ์วางหลักความรับผิดชอบต่อเจ้าหน้าที่ผู้กระทำให้ต้องรับผิดชอบร้ายแรงเหมือนกันสอดคล้องกัน ก็คือ วางหลักให้เจ้าหน้าที่ที่มีความผิดในระดับร้ายแรง ดังตัวอย่างประกอบ ดังนี้

ตัวอย่างกรณีศึกษา เช่น

กรณีข้าราชการครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง ขับรถยนต์ของทางราชการไปปฏิบัติหน้าที่ราชการ ระหว่างทางประสบอุบัติเหตุ อันเนื่องจากขับรถโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง รถยนต์ตกถนนพลิกคว่ำรถยนต์เสียหายทั้งคัน เกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง

หลักความรับผิดทางวินัย

กรณีข้าราชการครูปฏิบัติหน้าที่โดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง กฎหมายวินัยมีเจตนารมณ์วางหลักความรับผิดทางวินัยเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบระดับร้ายแรง มีความผิดวินัยอย่างร้ายแรงตามมาตรา 85 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ลงโทษปลดออกหรือไล่ออกจากราชการ

หลักความรับผิดทางละเมิด

กรณีข้าราชการครูปฏิบัติหน้าที่โดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง กฎหมายละเมิดมีเจตนารมณ์วางหลักความรับผิดทางละเมิดอยู่ในระดับร้ายแรง เจ้าหน้าที่ถูกไล่เบี้ยจากหน่วยงานต้นสังกัดให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทน ภายหลังจากที่หน่วยงานต้นสังกัดได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายแล้ว ตามมาตรา 5 ประกอบมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2559

กลุ่มที่ 3 ตามเจตนารมณ์กฎหมายเบา-หนัก ผู้กระทำต้องรับผิดชอบร้ายแรง

กรณีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่กระทำโดยความประมาทเลินเล่อไม่ร้ายแรงและเกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง กฎหมายทั้งสองทั้งกฎหมายวินัยและกฎหมายความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่มีเจตนารมณ์วางหลักความรับผิดชอบต่อเจ้าหน้าที่ผู้กระทำให้ต้องรับผิดชอบแตกต่างกัน ส่งผลให้บางกรณีมีการกำหนดโทษทางวินัยไม่เหมาะสมและเป็นธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ประเภทข้าราชการครูไม่สอดคล้องกัน เป็นประเด็นปัญหาข้อกฎหมายในการวางหลักความรับผิดชอบอย่างยิ่ง กฎหมายวินัยข้าราชการครูมีเจตนารมณ์วางหลักเอาผิดทางวินัยแก่เจ้าหน้าที่ในระดับร้ายแรง ลงโทษทางวินัยแก่เจ้าหน้าที่อย่างรุนแรงถึงขนาดไล่ออกจากราชการ แต่เจตนารมณ์ของกฎหมายละเมิดวางหลักความรับผิดชอบเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ในระดับไม่ร้ายแรง ในกรณีนี้ ประกอบกับกฎหมายละเมิดให้ความคุ้มครองเจ้าหน้าที่อีกเป็นพิเศษ ไม่ต้องการเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่เลย เจ้าหน้าที่ไม่ถูกไล่เบียดจากหน่วยงานต้นสังกัดให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในภายหลังจากที่หน่วยงานได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายไปก่อนแล้วนั้น แตกต่างจากกฎหมายวินัยอย่างมาก ที่กฎหมายมีเจตนารมณ์วางหลักเอาผิดทางวินัยต่อเจ้าหน้าที่ที่มีความผิดโทษรุนแรงถึงขนาดถูกไล่ออกจากราชการหรือปลดออกจากราชการ ก็ยังเป็นโทษที่รุนแรงอยู่เช่นกัน สำหรับเจ้าหน้าที่ประเภทข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรที่จะมีการพัฒนางานหลักกฎหมายวินัยข้าราชการครูใหม่ให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายละเมิด กำหนดโทษทางวินัยให้เบาลงกว่าเดิมไม่รุนแรงถึงขนาดถูกไล่ออกจากราชการไม่เป็นการบั่นทอนขวัญและกำลังใจต่อเจ้าหน้าที่ที่จะได้กล้าคิดกล้าปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทางราชการเกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานมีการวางหลักความรับผิดชอบทางวินัยได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมต่อเจ้าหน้าที่ ดังตัวอย่าง ประกอบ ดังนี้

ตัวอย่างกรณีศึกษา เช่น

กรณีข้าราชการครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง ขับรถยนต์ของทางราชการไปปฏิบัติหน้าที่ราชการ ระหว่างทางประสบอุบัติเหตุ อันเนื่องจากขับรถโดยประมาทเลินเล่อธรรมดา รถยนต์ตกถนนพลิกคว่ำรถยนต์เสียหายทั้งคัน เกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง

หลักความรับผิดชอบทางวินัย

กรณีข้าราชการครูปฏิบัติหน้าที่โดยความประมาทเลินเล่อธรรมดาแต่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง รถยนต์ของทางราชการได้รับความเสียหายทั้งคัน กฎหมายวินัยนั้นมีเจตนารมณ์วางหลักความรับผิดชอบทางวินัยเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบวินัยระดับร้ายแรง เนื่องจาก กฎหมายวินัยวางหลักความรับผิดชอบวินัยเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ โดยคำนึงถึงระดับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ราชการ หากเสียหายมากเจ้าหน้าที่มีความผิดวินัยอย่างร้ายแรง แต่หากเสียหายน้อย เจ้าหน้าที่มีความผิดวินัยไม่ร้ายแรง แต่ในข้อเท็จจริงกรณีนี้ ส่วนราชการได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง เสียหายมาก เจ้าหน้าที่จึงต้องรับผิดชอบวินัยอย่างร้ายแรง มาตรา 85 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ลงโทษปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ

หลักความรับผิดชอบทางละเมิด

กรณีข้าราชการครูปฏิบัติหน้าที่โดยความประมาทเลินเล่อธรรมดาและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง ในกรณีนี้ กฎหมายละเมิดมีเจตนารมณ์วางหลักความรับผิดชอบทางละเมิดอยู่ในระดับไม่ร้ายแรง เพราะกฎหมายละเมิดได้วางหลักความรับผิดชอบทางละเมิดเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ในระดับใดนั้น ร้ายแรงหรือไม่ร้ายแรงโดยคำนึงตามระดับความประมาทเลินเล่อของเจ้าหน้าที่ที่ได้กระทำลงไปใน การปฏิบัติหน้าที่ หากประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เจ้าหน้าที่มีความผิดทางละเมิดระดับร้ายแรง เจ้าหน้าที่ที่ถูกไล่เบียดจากหน่วยงานให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ถ้าหากประมาทเลินเล่อธรรมดาหรือไม่ร้ายแรง เจ้าหน้าที่มีความผิดทางละเมิดระดับไม่ร้ายแรง แต่กฎหมายละเมิดวางหลักความรับผิดชอบไม่ต้องการเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ในกรณีกระทำโดยประมาทเลินเล่อธรรมดาเล็กน้อย หรือไม่ร้ายแรง กฎหมายให้ความคุ้มครอง เจ้าหน้าที่ไม่ต้องถูกไล่เบียดจากหน่วยงานต้นสังกัดให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ภายหลังจากที่หน่วยงานต้นสังกัดได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายแล้ว

มาตรา 5 ประกอบมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2559 ผู้ศึกษา จึงเห็นว่าเป็นการวางหลักความรับผิดที่เหมาะสม และเป็นธรรมต่อเจ้าหน้าที่ เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ก็เพื่อประโยชน์ส่วนรวมไม่ใช่ส่วนตัว และเมื่อประกอบภายในของเจ้าหน้าที่ที่มีระดับพฤติกรรม หรือความประพฤติไม่ใช่เป็นความชั่วร้ายหรือว่าร้ายแรง กระทำโดยความประมาทเลินเล่อธรรมดาเท่านั้น เจตนารมณ์กฎหมายจึงควรวางหลักความรับผิด เอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ตามการกระทำให้สอดคล้องเหมาะสมและเป็นธรรม ไม่วางหลักความรับผิดเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ที่รุนแรงเกินไป เหมือนกับกฎหมายวินัยข้าราชการครู ดังประเด็นการวิจัยดังกล่าว

บทสรุป

การดำรงวิชาชีพครูนั้น ต้องยึดถือปฏิบัติจรรยาบรรณวิชาชีพครูทั้งห้าด้าน ทั้งด้านจรรยาบรรณต่อตนเอง จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพและจรรยาบรรณต่อสังคม ซึ่งยึดถือปฏิบัติหลายประการ หลากหลายงาน หลากหลายภารกิจหน้าที่ จึงมีความเสี่ยงสูงที่จะมีความผิดทางวินัยอย่างมาก อาจเกิดความพลั้งเผลอไม่รอบคอบ ปฏิบัติหน้าที่โดยความประมาท และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการขึ้น ดังเช่นคดีความที่ได้มีการฟ้องร้องต่อศาลเอาผิดต่อข้าราชการครู และศาลได้มีคำพิพากษาคัดสินคดีมากมายหลายคดี ยกตัวอย่างเช่น

(1) คดีข้าราชการครูปฏิบัติหน้าที่การสอนวิชาพลศึกษาทำละเมิดนักเรียนจนเสียชีวิต (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5129/2546) (2) คดีผู้อำนวยการปล่อยปละละเลยไม่ควบคุมกำกับดูแลทรัพย์สินของทางราชการที่ยืมมาเกิดความเสียหาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 15171/2556) (3) คดีครูผู้สอนกระทำโดยประมาทเลินเล่อไม่รอบคอบเป็นเหตุนักเรียนได้รับบาดเจ็บ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4466/2551) (4) คดีครูประจำชั้นประมาทเลินเล่อในการดูแลความปลอดภัยให้นักเรียนทำให้อายุเสียชีวิต (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7383/2558) (5) คดีข้าราชการครูไม่ได้มาอยู่เวรยามคนร้ายมาลักทรัพย์ภายในโรงเรียน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1996/2523) และ (6) คดีที่บุคลากรทางการศึกษาละเมิดต่อผู้ขายในการจัดซื้อโต๊ะเก้าอี้นักเรียน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9898-9899/2555) เป็นต้น

จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า กฎหมายความรับผิดทางวินัยของข้าราชการครูมีประเด็นปัญหาทางข้อกฎหมายของการวางหลักความรับผิดทางวินัยตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ที่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองเจ้าหน้าที่ข้าราชการครูหรือบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานตามหน้าที่ของทางราชการ หากเกิดความเสียหายแก่ทางราชการขึ้นเมื่อใด ไม่ว่าจะเกิดความเสียหายมากหรือน้อยเพียงใดก็ตาม ข้าราชการครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ถูกลงโทษทางวินัยทันที แม้เพียงแค่กระทำลงไปโดยความประมาทเลินเล่อธรรมดาเท่านั้นในการปฏิบัติหน้าที่ วางหลักเอาผิดทางวินัยไว้ในมาตรา 85 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ไว้ว่า “หากเกิดความเสียหายแก่ทางราชการในระดับร้ายแรง เจ้าหน้าที่ที่มีความผิดวินัยอย่างร้ายแรง แต่หากเกิดความเสียหายแก่ทางราชการในระดับไม่ร้ายแรง เจ้าหน้าที่ก็ต้องรับผิดทางวินัยเป็นวินัยไม่ร้ายแรง” ซึ่งถ้าเจ้าหน้าที่ที่มีความผิดวินัยอย่างร้ายแรง กรณีเกิดความเสียหายแก่ทางราชการต่อหน่วยงานต้นสังกัด ในระดับร้ายแรง เจ้าหน้าที่จะถูกลงโทษถึงขนาดถูกไล่ออกจากราชการ ซึ่งเป็นมาตรการลงโทษที่รุนแรงมาก มีความเสี่ยงสูงต่อการถูกลงโทษทางวินัย ดังนั้น จึงเห็นว่าไม่เป็นธรรมกับข้าราชการครูเป็น อย่างยิ่ง เนื่องจาก ข้าราชการครูนั้น มีภารกิจมากมายหลายประการ ทั้งงานสอน งานธุรการ และงานอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย มีโอกาสสูงที่จะเกิดความประมาทในการปฏิบัติหน้าที่อันเนื่องมาจากที่ต้องรับภารกิจงานมาก ขาดบุคลากรค่อนข้างสูง โดยมีภารกิจหลักที่สำคัญ คือ งานอบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นเยาวชนที่ดีของประเทศ แต่การวางหลักความรับผิดทางวินัยไม่เป็นมาตรฐาน ไม่เหมาะสม ไม่เป็นธรรมต่อข้าราชการครูเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ข้าราชการครูขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ไม่กล้าตัดสินใจดำเนินการปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มศักยภาพ เนื่องจากเกรงกลัวจะได้โทษทางวินัย เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเยาวชน พัฒนาประเทศชาติ จำเป็นต้องมีการพัฒนาปรับปรุง กฎหมายใหม่วางหลักความรับผิดทางวินัยให้เหมาะสม สอดคล้องกับหลักความรับผิดทางละเมิดที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบแล้วพบว่า มีความเป็นธรรมต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ วางหลักความรับผิดทางละเมิด

ที่เหมาะสม ไม่รุนแรงเกินไป คู่ครองเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางราชการในกรณีกระทำโดยความประมาทเลินเล่ออย่างธรรมดา ไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับหน่วยงานต้นสังกัด หรือผู้เสียหายบุคคลภายนอก ไม่ถูกไล่เบี้ยจากหน่วยงานต้นสังกัดให้ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน ยกเว้นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่โดยกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ตามมาตรา 5 ประกอบด้วยมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2559

จากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบด้านความรับผิดทางวินัยกับหลักความรับผิดทางละเมิดข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในการปฏิบัติหน้าที่โดยประมาท พบว่า เจตนารมณ์ของกฎหมาย ที่มีการวางหลักความรับผิดทั้งสองหลักแตกต่างกัน ส่งผลให้บางกรณีไม่มีความสอดคล้องกัน โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ นั้นได้วางหลักความรับผิดเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่อย่างเหมาะสม และเป็นธรรมต่อเจ้าหน้าที่อย่างมาก กรณีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ทางราชการโดยความประมาทเลินเล่อธรรมดา แต่ส่วนราชการได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง กฎหมายละเมิดนั้น มีเจตนารมณ์วางหลักความรับผิดไม่ต้องการเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ ไม่ถูกไล่เบี้ยให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในภายหลังจากที่หน่วยงานต้นสังกัดได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายแล้ว กล่าวคือ ในกรณีนี้ เจ้าหน้าที่กระทำโดยประมาทเลินเล่อ กฎหมายละเมิดให้ความคุ้มครองเจ้าหน้าที่ที่ต้องจ่ายค่าเสียหายใดๆ เลย หน่วยงานต้นสังกัด เป็นผู้จ่ายค่าสินไหมทดแทนกับผู้เสียหายเอง เพราะการวางหลักความรับผิดทางละเมิดเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ คำนึงถึงระดับความประมาทเลินเล่อของการกระทำของเจ้าหน้าที่เท่านั้น แต่ไม่ได้คำนึงถึงระดับผลเสียหายแก่ทางราชการ ดังนั้น ในกรณีนี้ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการกระทำโดยความประมาทเลินเล่อธรรมดา กฎหมายละเมิดวางหลักไม่เอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ผู้ละเมิด แม้จะเกิดความเสียหายแก่ทางราชการในระดับร้ายแรง หรือไม่ร้ายแรงก็ตาม ไม่มีผลให้เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดตามกฎหมายวินัยในกรณีนี้ เจ้าหน้าที่มี ฐานความผิดวินัยอย่างร้ายแรง มีโทษถึงขนาดไล่ออกจากราชการ แต่กฎหมายความรับผิดทางละเมิดเจ้าหน้าที่ไม่ต้องรับผิดชอบอะไรเลยไม่ถูกไล่เบี้ยจากหน่วยงานต้นสังกัดให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน หน่วยงานรับผิดชอบแทน แต่กฎหมายว่าด้วยวินัยมีเจตนารมณ์วางหลักความรับผิดต่อเจ้าหน้าที่แตกต่างกัน ส่งผลให้บางกรณีมีการกำหนดโทษทางวินัยไม่เหมาะสมและเป็นธรรมอย่างยิ่งสำหรับเจ้าหน้าที่ประเภทข้าราชการครู เพราะเจตนารมณ์กฎหมายวินัยวางหลักเอาผิดวินัยต่อเจ้าหน้าที่โดยคำนึงแต่ระดับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ทางราชการเท่านั้น แต่ไม่ได้คำนึงถึงการกระทำของเจ้าหน้าที่ว่ากระทำโดยความประมาทเลินเล่อระดับใด หากเกิดความเสียหายแก่ทางราชการแล้ว เจ้าหน้าที่ที่มีความผิดวินัยทันที ไม่ว่าจะกระทำโดยประมาทเลินเล่อธรรมดาหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก็ตาม แตกต่างจากกฎหมายละเมิดที่เจตนารมณ์กฎหมายวางหลักคุ้มครองเจ้าหน้าที่ไม่ต้องรับผิด หากเจ้าหน้าที่กระทำ โดยประมาทเลินเล่อธรรมดาเล็กน้อยเท่านั้น ไม่ใช่ระดับร้ายแรงถึงขั้นประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงที่ถือว่าเป็นพฤติกรรมอันชั่วร้ายของเจ้าหน้าที่ แม้ส่วนราชการ จะได้รับความเสียหายในระดับร้ายแรง หรือไม่ร้ายแรงก็ตาม โดยไม่ได้คำนึงถึงระดับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ทางราชการ แต่ประการใด

ดังนั้น เพื่อให้การวางหลักความรับผิดกฎหมายวินัยข้าราชการครูมีเจตนารมณ์เอาผิดต่อเจ้าหน้าที่อย่างเหมาะสม และเป็นธรรมไม่เอาผิดทางวินัยลงโทษในสถานหนักเกินไปถึงขั้นไล่ออกจากราชการ เพียงแค่กรณีเจ้าหน้าที่กระทำโดยความประมาทเลินเล่อธรรมดาในการปฏิบัติหน้าที่ราชการเท่านั้น อันเป็นพฤติกรรมพฤติกรรมอันเป็นองค์ประกอบภายในของเจ้าหน้าที่ที่ไม่ถึงกับถึงขั้นระดับชั่วร้าย ปราศจากความระมัดระวังเพียงเล็กน้อยไม่สมควรที่จะได้รับโทษทางวินัยถึงขนาดไล่ออกจากราชการ

ผู้ศึกษาเห็นว่า กฎหมายวินัย ควรวางหลักความรับผิดลงโทษเจ้าหน้าที่ให้เบาลงกว่านี้ สมควรแก่เหตุผลสมควรแก่พฤติกรรมแห่งการกระทำของเจ้าหน้าที่ที่เปลี่ยนเจตนารมณ์การวางหลักเอาผิดทางวินัยใหม่แทนของเดิมที่เอาผิดเจ้าหน้าที่ คำนึงแต่ระดับของความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ทางราชการเท่านั้น ดังที่อธิบายรายละเอียดไว้ข้างต้นนั้นว่า บางกรณีเจ้าหน้าที่ ข้าราชการทางราชการประสพอุบัติเหตุรถยนต์พลิกคว่ำเสียหายทั้งคัน โดยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับรถยนต์ดังกล่าวอยู่นอกเหนือการควบคุมที่บังคับได้ ผลความเสียหาย จึงไม่สัมพันธ์โดยตรงกับการกระทำ และจะมาเอาผิดวินัยกับเจ้าหน้าที่นั้นก็

ไม่เป็นการสมควร และเอาผิดลงโทษที่รุนแรงถึงขนาดไล่ออก ก็ย่อมไม่สมควรอย่างยิ่ง ประกอบกับการปฏิบัติหน้าที่นั้นเป็นหน้าที่ราชการกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมไม่ใช่ส่วนตัว แต่พอเกิดความเสียหายแก่ทางราชการที่ไม่ใช่เป็นการกระทำโดยตรงของเจ้าหน้าที่ กรณีรถยนต์พลิกคว่ำ นอกเหนือจากการควบคุมและกฎหมายวินัยเจตนาธรรมวางหลักเอาผิดวินัยกับเจ้าหน้าที่ข้าราชการครูถึงขั้นร้ายแรงมีความผิดวินัยอย่างร้ายแรงถูกไล่ออกจากราชการ จึงเป็นการวางหลักความรับผิดชอบที่ไม่เป็นธรรมอย่างยิ่งควรที่มีการพัฒนาหลักความรับผิดชอบทางวินัยใหม่ให้เหมาะสมและเป็นธรรม มีเจตนาธรรมกฎหมายที่สอดคล้องกันทั้งสองหลัก คำนึงถึงเจ้าหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในลักษณะใกล้เคียงกัน จึงจะเห็นว่าเหมาะสม เกิดขวัญ และกำลังใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ราชการของวงราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากล้าคิดกล้าทำปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทางราชการ ครูปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างเต็มศักยภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะในการวางหลักความรับผิดชอบทางวินัยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เหมาะสม และเป็นธรรมต่อเจ้าหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1) ขอเสนอฐานความผิดในเชิงหลักการความรับผิดชอบทางวินัยของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความหนักเบาสอดคล้องกับหลักความรับผิดชอบละเมิดที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบ อันจะเกิดความธรรมต่อเจ้าหน้าที่ประเภทนี้ แบ่งออกเป็น 4 กรณี ดังนี้

ประมาทเลินเล่อ	ลักษณะของความเสียหาย	ผลของความรับผิดชอบเจ้าหน้าที่
1) ร้ายแรง	ร้ายแรง	ร้ายแรง
2) ร้ายแรง	ไม่ร้ายแรง	ไม่ร้ายแรง
3) ไม่ร้ายแรง	ร้ายแรง	ไม่ร้ายแรง
4) ไม่ร้ายแรง	ไม่ร้ายแรง	ไม่ร้ายแรง

จากตาราง ขอบออธิบายประกอบข้อเสนอแนะเพื่อให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นในการวางหลักความรับผิดชอบทางวินัยของกฎหมายวินัยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังนี้

กรณีแรก คือ ประมาทเลินเล่อร้ายแรง เสียหายแก่ราชการร้ายแรง ผลก็คือ ร้ายแรง กรณีเป็นการวางหลักความรับผิดชอบทางวินัยเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ (ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา) ปฏิบัติหน้าที่ราชการและกระทำโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง ขอเสนอฐานความผิดในเชิงหลักการว่า “ร้ายแรง”

ตัวอย่างเช่น

กรณีข้าราชการครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง ขับรถยนต์ของทางราชการไปปฏิบัติหน้าที่ราชการ ระหว่างทางประสบอุบัติเหตุ อันเนื่องจากขับรถโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง รถยนต์ตกถนนพลิกคว่ำรถยนต์เสียหายทั้งคัน เกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง

หลักความรับผิดชอบทางวินัย

กรณีข้าราชการครูปฏิบัติหน้าที่โดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง กฎหมายวินัยควรมีเจตนาธรรมวางหลักความรับผิดชอบทางวินัย เอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบระดับร้ายแรง มีความผิดวินัยอย่างร้ายแรง มาตรา 85 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ลงโทษปลดออกหรือไล่ออกจากราชการ

กรณีที่สอง คือ ประมาทเลินเล่อร้ายแรง เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง ผลก็คือ ไม่ร้ายแรง กรณีเป็นการวางหลักความรับผิดทางวินัยเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ (ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา) ปฏิบัติหน้าที่ราชการและกระทำโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการไม่ร้ายแรง ขอเสนอฐานความผิด ในเชิงหลักการว่า “ไม่ร้ายแรง”

ตัวอย่างเช่น

กรณีข้าราชการครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง ขับรถยนต์ของทางราชการไปปฏิบัติหน้าที่ราชการ ระหว่างทางประสบอุบัติเหตุ อันเนื่องจากขับรถโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง รถยนต์เฉี่ยวชนเสาไฟฟ้าเล็กน้อย เกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่าง ไม่ร้ายแรง

หลักความรับผิดทางวินัย

กรณีข้าราชการครูปฏิบัติหน้าที่โดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการ อย่างไม่ร้ายแรง กฎหมายวินัยควรมีเจตนารมณ์วางหลักความรับผิดทางวินัยเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ต้องรับผิดวินัยระดับไม่ร้ายแรง มีความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ลงโทษภาคทัณฑ์หรือตัดเงินเดือนหรือลดขั้นเงินเดือน โดยให้พิจารณาลงโทษตามข้อเท็จจริง เป็นรายการนี้

กรณีที่สาม คือ ประมาทเลินเล่ออย่างไม่ร้ายแรง เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง ผลก็คือ ไม่ร้ายแรง กรณีเป็นการวางหลักความรับผิดทางวินัยเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ (ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา) ปฏิบัติหน้าที่ราชการและกระทำโดยความประมาทเลินเล่อธรรมดา (ไม่ร้ายแรง) และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง ขอเสนอฐานความผิดในเชิงหลักการว่า “ไม่ร้ายแรง”

ตัวอย่างเช่น

กรณีข้าราชการครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง ขับรถยนต์ของทางราชการไปปฏิบัติหน้าที่ราชการ ระหว่างทางประสบอุบัติเหตุ อันเนื่องจากขับรถโดยประมาทเลินเล่อธรรมดา (ไม่ร้ายแรง) รถยนต์ตกถนนพลิกคว่ำรถยนต์เสียหายทั้งคัน เกิดความเสียหาย แก่ทางราชการอย่างร้ายแรง

หลักความรับผิดทางวินัย

กรณีข้าราชการครูปฏิบัติหน้าที่โดยความประมาทเลินเล่อธรรมดา (ไม่ร้ายแรง) และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทาง ราชการอย่างร้ายแรง กฎหมายวินัยควรมีเจตนารมณ์วางหลักความรับผิดทางวินัย เอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ต้องรับผิดวินัยระดับไม่ ร้ายแรง มีความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ลงโทษภาคทัณฑ์ หรือตัดเงินเดือนหรือลดขั้นเงินเดือน โดยให้พิจารณาลงโทษตาม ข้อเท็จจริงเป็นรายการนี้ไป

กรณีที่สี่ คือ ประมาทเลินเล่ออย่างไม่ร้ายแรง เสียหายแก่ราชการอย่างไม่ร้ายแรง ผลก็คือไม่ร้ายแรง กรณีเป็นการวางหลักความรับผิดทางวินัยเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ (ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา) ปฏิบัติหน้าที่ ราชการและกระทำโดยความประมาทเลินเล่อธรรมดา (ไม่ร้ายแรง) และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างไม่ร้ายแรง ขอเสนอฐานความผิดในเชิงหลักการว่า “ไม่ร้ายแรง”

ตัวอย่างเช่น

กรณีข้าราชการครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง ขับรถยนต์ของทางราชการไปปฏิบัติหน้าที่ราชการ ระหว่างทางประสบอุบัติเหตุ อันเนื่องจาก ขับรถโดยประมาทเลินเล่อธรรมดา (ไม่ร้ายแรง) รถยนต์ตกถนนพลิกคว่ำรถยนต์เสียหายทั้งคัน เกิดความเสียหาย แก่ทางราชการอย่างไม่ร้ายแรง

หลักความรับผิดทางวินัย

กรณีข้าราชการครูปฏิบัติหน้าที่โดยความประมาทเลินเล่อธรรมดา (ไม่ร้ายแรง) และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทาง ราชการอย่างไม่ร้ายแรง กฎหมายวินัยควรมีเจตนารมณ์วางหลักความรับผิดทางวินัยเอาผิดต่อเจ้าหน้าที่ ต้องรับผิดวินัยระดับ

ไม่ร้ายแรงมีความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ลงโทษภาคทัณฑ์หรือตัดเงินเดือนหรือลดขั้นเงินเดือน โดยให้พิจารณาลงโทษตามข้อเท็จจริงเป็นรายกรณีไป

บรรณานุกรม

- สมนึก ผดุงจันทร์. (2557). *คู่มือผู้บริหารสถานศึกษา (การดำเนินการทางวินัย) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. กรุงเทพฯ: สกสศ. ลาดพร้าว.
- สำนักงาน ก.ค.ศ. กระทรวงศึกษาธิการ (2553). *คู่มือการดำเนินการทางวินัยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สกสศ. ลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2559). *กำลังคนภาครัฐในฝ่ายพลเรือน 2558*. นนทบุรี: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด. นนทบุรี.
- หยุด แสงอุทัย (2544). *กฎหมายอาญา ภาค 2 - 3* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Received: 12-03-2020

Revised: 03-09-2020

Accepted: 15-09-2020

ระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา A Knowledge Base Development System of Instructional Documents on Education Technology and Communications

วาสนา ทวีกุลทรัพย์¹

Wasana Taweekulasup

wasana.tav@stou.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัยมีดังนี้ (1) เพื่อพัฒนาระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา และ (2) เพื่อประเมินคุณภาพของระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา การดำเนินการวิจัย ขั้นที่ 1 วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับฐานความรู้ เทคโนโลยีการศึกษา และเอกสารการสอน ขั้นที่ 2 พัฒนารอบแนวคิดของระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ขั้นที่ 3 สัมภาษณ์ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เกี่ยวกับการรอบแนวคิด ด้วยแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นที่ 4 ร่างระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ขั้นที่ 5 นำร่างระบบดังกล่าวให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประเมินคุณภาพด้วยแบบประเมินคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และขั้นที่ 6 ปรับปรุงจนได้ระบบที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย ปรากฏว่า (1) ระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า คือ ขอบข่ายเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา และกรอบย่อยของขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา องค์ประกอบด้านกระบวนการ คือ คำไขหรือคำค้นหา สารสำคัญ แหล่งอ้างอิง ฐานความรู้ การเผยแพร่ และการออกแบบและการผลิต และองค์ประกอบด้านผลลัพธ์ คือ การประเมินคุณภาพของฐานความรู้ และ (2) ขั้นตอนของระบบประกอบด้วย ขั้นที่ 1 กำหนดขอบข่ายและกรอบย่อยของขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ขั้นที่ 2 วิเคราะห์เนื้อหาในเอกสารการสอน ขั้นที่ 3 เขียนคำไขหรือคำค้นหา เขียนสารสำคัญ และเขียนแหล่งอ้างอิงที่มาจากเอกสารการสอน ขั้นที่ 4 กำหนดช่องทางการเผยแพร่ฐานความรู้ ขั้นที่ 5 ดำเนินการผลิตฐานความรู้ และขั้นที่ 6 ประเมินคุณภาพของฐานความรู้ และ (2) ประเมินคุณภาพระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี

คำสำคัญ: ระบบ, ฐานความรู้, เอกสารการสอน, เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา

¹ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University

Abstract

The objectives of this research were as follows: (1) to construct a knowledge base development system of instructional documents on educational technology and communications; and (2) to evaluate quality of the developed knowledge base development system.

This research was a research and development study. Its research process comprised the following steps: Step 1 was the analysis and synthesis of concepts, principles and theories related to knowledge base on educational technology and communications, and related to instructional documents; Step 2 was the development of conceptual framework of the knowledge base development system of instructional documents on educational technology and communications; Step 3 was the interviews of seven experts to acquire their opinions concerning the developed conceptual framework; the employed research instrument was an interview form; Step 4 was the drafting of the knowledge base development system of instructional documents on educational technology and communications; Step 5 was the submission of the drafted knowledge base development system to five experts for quality verification; the employed research instrument was a quality assessment form, the data were analyzed using content analysis, mean, and standard deviation; and Step 6 was the improvement of the first draft to obtain the complete system. .

Research results were that (1) the developed knowledge base development system of instructional documents on educational technology and communications was composed of the following components: the input component comprising the scope of educational technology and communications, and the sub-framework of the scope of educational technology and communications; the process component comprising keywords, main substance, reference sources, knowledge base, and dissemination; and the output component which was the quality assessment; and (2) the steps of the system were the following: the first step was the determination of the scope of educational technology and communications, and the sub-framework of the scope of educational technology and communications; the second step was the analysis of contents of instructional documents; the third step was the writing of keywords or descriptors, main substance, and reference sources of the instructional documents; the fourth step was the determination of channels for knowledge base dissemination; the fifth step was the operation of knowledge base production; and the sixth step was the knowledge base evaluation; and (2) evaluation results of the developed knowledge base development system indicated that quality of the system as a whole was at a good level.

Keywords: System, Knowledge base, Instructional document, Educational technology and communications

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชจัดการศึกษาโดยใช้ระบบการศึกษาทางไกล โดยผู้เรียนและผู้สอนอยู่ต่างถิ่นกัน แต่ถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ด้วยระบบการสอนทางไกลผ่านสื่อการสอน มีการวัดประเมินสัมฤทธิผลการเรียน เมื่อ

สำเร็จตามหลักสูตร และได้รับวุฒิปริญญาตรีซึ่งศักดิ์และสิทธิ์เหมือนกับประกาศนียบัตรหรือปริญญาของสถาบันการศึกษาทั่วไปทุกประการ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2555, น.28)

ระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชยึดรูปแบบของการศึกษาทางไกลโดยอิงสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลัก หรือยึดสื่อสิ่งพิมพ์แกนกลางในรูปเอกสารการสอนสำหรับหลักสูตรระดับปริญญาตรี เอกสารการสอนเป็นตำราแบบโปรแกรมประเภทหนึ่งที่ยืดหยุ่นให้ผู้เรียนได้เรียนได้ตามลำพัง ด้วยการลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่กำหนดไว้ในส่วนหนึ่งส่วนใด ส่วนท้ายสุดของเรื่องของผู้เรียนจะได้รับแนวตอบที่เป็นผลย้อนกลับทันทีที่ได้รับการเสริมแรงประสบการณ์ที่เป็นความภาคภูมิใจในการศึกษา และให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่ละน้อยตามลำดับขั้น (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2555, น.18)

แขนงวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ซึ่งอยู่ในสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมาธิราช ได้เปิดสอนในหลักสูตรระดับปริญญาตรีในปี พ.ศ. 2539 จนถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2561) มีการปรับปรุงเอกสารการสอนเป็นครั้งที่ 2 โดยเฉพาะชุดวิชาที่เป็นพื้นฐาน คือ ชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา และชุดวิชาแกนหรือบังคับ ประกอบด้วย ชุดวิชาเทคโนโลยีการสอน ชุดวิชาบริหารศูนย์สื่อ ชุดวิชาสื่อพัฒนสรร ชุดวิชาอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ชุดวิชาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ชุดวิชาสื่อกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มีจำนวน 8 ชุดวิชา ปัจจุบันนี้เอกสารการสอนของแขนงวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาได้ปรับปรุงจากฉบับเดิมที่นำมาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 จนถึง พ.ศ. 2542 และได้ปรับปรุงเป็นครั้งที่ 2 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 จนถึงปี พ.ศ. 2561 (ยกเว้นชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษามีการปรับปรุงถึง 3 ครั้ง) ส่วนชุดวิชาอื่นๆ จะมีการปรับปรุงเพียงครั้งเดียว ถ้านับชุดวิชาที่มีอยู่เดิมและปรับปรุงแล้วจึงมีเอกสารการสอนถึง 16 ชุดวิชา

เนื้อหาสาระในเอกสารการสอนส่วนใหญ่จะเสนอในส่วนที่เป็นแนวคิด หลักการ และทฤษฎี สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาศาสตรทางเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา เอกสารการสอนยังเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ให้ความรู้ สามารถที่จะเลือกสรรเฉพาะที่ยังไม่ล้าสมัยที่เนื้อหาที่เป็นแนวคิด หลักการ ทฤษฎี นำมาใช้จัดทำเฉพาะที่เป็นคำสำคัญ (Keywords) มารวมกัน เป็นสาระสำคัญ หรือแนวคิด หรือแก่นในเรื่องนั้นได้เป็นอย่างดี ให้ผู้ที่สนใจที่เป็นนักศึกษาหรือคณาจารย์ หรือผู้สนใจมาศึกษาได้ในรูปของฐานความรู้ (Knowledge – base) ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ทุกคนสามารถเรียนได้ด้วยตนเองตามความต้องการ ความสะดวก และความสนใจ ดังที่ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2549, น.10) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่าฐานความรู้ ว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีความสำคัญทางการศึกษา และ Jack Duane and Glona (2004) ได้กล่าวเช่นเดียวกันเกี่ยวกับ ความหมายของคำว่าฐานความรู้ว่า ฐานความรู้ เป็นข้อมูลที่มีองค์ประกอบหรือโครงสร้างของข้อมูลที่เปลี่ยนแปลง เพื่อใช้ประโยชน์ในการทำงานหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำมาใช้อีกขั้นเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การจัดทำฐานความรู้ของเอกสารการสอนระดับปริญญาตรีโดยใช้ขอบข่ายทางเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ประกอบด้วย 7 ขอบข่าย คือ (1) การจัดระบบและออกแบบระบบทางการศึกษา (2) พฤติกรรมทางการศึกษา (3) วิธีการทางการศึกษา (4) สื่อสารทางการศึกษา (5) สภาพแวดล้อมทางการศึกษา (6) การจัดการทางการศึกษา และ (7) การประเมินทางการศึกษา การจัดทำฐานความรู้ของเอกสารการสอนจำเป็นต้องมีการกำหนดขั้นตอนของการดำเนินการ จึงควรได้มีระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาขั้น เพื่อให้ได้ขั้นตอนของการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารการสอนและสังเคราะห์เป็นเนื้อหาสาระในฐานความรู้จากเอกสารการสอนมาออกแบบและผลิตเป็นฐานความรู้ ดังนั้นมหาวิทยาลัยสามารถนำเนื้อหาสาระในเอกสารการสอนมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบฐานความรู้ได้อีกด้วย

การจัดทำฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา จึงเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้ของสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ เพื่อให้ได้ความรู้ซึ่งเกิดจากการรวบรวมความรู้ในเอกสารการสอนมาแปรเปลี่ยนรูปและนำไปใช้ประโยชน์กับคณาจารย์หรือนักศึกษาในการสืบค้นข้อมูลและเป็นแหล่งความรู้ ฐานความรู้จะช่วยอาจารย์หรือนักศึกษาใช้เวลาในการสืบค้นไม่นาน นอกจากนี้ ฐานความรู้จะให้ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการตัดสินใจว่าควรศึกษาในเรื่องนั้นต่อไปหรือเปลี่ยนใหม่

นอกจากจะเป็นแหล่งความรู้สำหรับนักศึกษาและคณาจารย์และผู้สนใจใช้เป็นแหล่งสืบค้นเพื่อพัฒนางานวิชาการของคณาจารย์ หรือพัฒนางานขององค์กรได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ดังเช่น อรรถจริย ฌ ตะกั่วทุ่ง (2553, น.32) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้มีความสำคัญมากจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตามจะช่วยป้องกันความรู้ไม่ให้เสียหายจากองค์กร พัฒนาศักยภาพของบุคลากร เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ช่วยให้องค์กรมีความรู้ที่หลากหลาย และพัฒนาบุคลากรทุกคน

จากความสำคัญดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยพัฒนาระบบฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาขึ้น ตามกระบวนการและขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนาขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
2. เพื่อประเมินคุณภาพของระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา

นิยามศัพท์

ระบบ หมายถึง หน่วยบูรณาภาพหรือองค์ประกอบที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง มีความเป็นอิสระ และแต่ละหน่วยบูรณาภาพมีความสัมพันธ์กันในรูปขององค์ประกอบและขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา

ฐานความรู้ หมายถึง แหล่งความรู้ที่ผู้สนใจสามารถเข้ามาศึกษาได้ตามความต้องการ ความสนใจ และความสะดวกของแต่ละบุคคลโดยเสนอความรู้ด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ที่ประกอบด้วย ความรู้ที่อยู่ในรูปคำไขหรือคำค้นหาสาระสำคัญของคำไข และแหล่งอ้างอิงที่นำมาเป็นคำไข และการถ่ายทอดความรู้ผ่านช่องทางการเผยแพร่มีทั้งทางสิ่งพิมพ์หรือผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์

ด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา หมายถึง ขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ประกอบด้วย (1) ขอบข่ายด้านสาระ ครอบคลุม การจัดระบบและออกแบบระบบทางการศึกษา พฤติกรรมทางการศึกษา วิธีการทางการศึกษา สื่อสารทางการศึกษา สภาพแวดล้อมทางการศึกษา การจัดการทางการศึกษา และการประเมินการศึกษา (2) ขอบข่ายด้านระดับ ประกอบด้วย ในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัย และ (3) ขอบข่ายด้านภารกิจ ประกอบด้วย การบริหารทางการศึกษา วิธีการทางการศึกษา และการบริการการศึกษา

เอกสารการสอน หมายถึง ตำราทางไกลที่อยู่ในหลักสูตรระดับปริญญาตรีของแขนงวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ถ่ายทอดเนื้อหาทำหน้าที่เป็นสื่อหลัก เสนอในรูปแบบโปรแกรมที่มีการจัดเตรียมล่วงหน้าทั้งเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ และแนวตอบ ตำราทางไกลในรูปเอกสารการสอนผลิตขึ้นในปีการศึกษา 2539 จนถึงปี 2542 และปรับปรุงในปี พ.ศ. 2555 จนถึงปี พ.ศ. 2560 มีจำนวน 8 ชุดวิชา คือ (1) ชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา (2) ชุดวิชาเทคโนโลยีการสอน (3) ชุดวิชาสื่อกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (4) ชุดวิชาอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา (5) ชุดวิชาสื่อพัฒนสรร (6) ชุดวิชาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา (7) ชุดวิชาบริหารศูนย์สื่อการศึกษา และ (8) ชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา

ระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา หมายถึง องค์ประกอบและขั้นตอนของการพัฒนาฐานความรู้ที่เสนอความรู้ในรูปคำไขหรือคำค้นหา สาระสำคัญของคำไข และแหล่งอ้างอิง ความรู้ในคำไขเสนอทั้ง 7 ขอบข่ายของเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คำไขได้มาจากเอกสารการสอนระดับปริญญาตรี แขนงวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สำหรับระบบดังกล่าวประกอบด้วย (1) องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า คือ ขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา และกรอบย่อยของขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา องค์ประกอบด้านกระบวนการ คือ คำไขหรือคำค้นหา สาระสำคัญ แหล่งอ้างอิง ฐานความรู้

เผยแพร่ และออกแบบและการผลิตฐานความรู้ และองค์ประกอบด้านผลลัพธ์ คือ การประเมินคุณภาพของฐานความรู้ และ (2) ขั้นตอนของระบบ ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 กำหนดขอบข่ายและกรอบย่อยของขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ขั้นที่ 2 วิเคราะห์เนื้อหาในเอกสารการสอน ขั้นที่ 3 เขียนคำไขหรือคำค้นหา เขียนสาระสำคัญ และเขียนแหล่งอ้างอิงที่มาจากเอกสารการสอน ขั้นที่ 4 กำหนดช่องทางการเผยแพร่ฐานความรู้ ขั้นที่ 5 ดำเนินการผลิตฐานความรู้ และขั้นที่ 6 ประเมินคุณภาพของฐานความรู้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชได้ฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
2. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชสามารถนำระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาได้มาใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาฐานความรู้ในศาสตร์อื่นๆ ได้
3. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีแหล่งความรู้หรือแหล่งวิทยบริการที่ให้บริการกับบุคคลภายในและบุคคลภายนอกในการสืบค้นข้อมูลด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
4. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชได้ใช้เอกสารการสอนให้เกิดประโยชน์ในระบบการศึกษาทางไกลใช้เป็นสื่อหลักแล้ว ยังนำมาใช้เป็นประโยชน์ในรูปแหล่งความรู้ในรูปแบบหนึ่ง เป็นการนำทรัพยากรทางความรู้กลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ากับการลงทุน

วิธีการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย

- 1.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยและพัฒนา
- 1.2 ผู้ให้ข้อมูลการวิจัย มี 2 กลุ่ม **กลุ่มที่หนึ่ง** เพื่อสอบถามความเห็นเกี่ยวกับกรอบแนวคิดของระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มีจำนวน 7 คน และ **กลุ่มที่สอง** เพื่อประเมินคุณภาพของระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มีจำนวน 5 คน
- 1.3 ขอบเขตเนื้อหาสาระในการวิจัย ครอบคลุม ขอบข่ายเนื้อหาสาระในฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารศึกษามี 7 ขอบข่าย คือ (1) การจัดระบบและออกแบบระบบทางการศึกษา (2) พฤติกรรมทางการศึกษา (3) วิธีการทางการศึกษา (4) สื่อสารทางการศึกษา (5) สภาพแวดล้อมทางการศึกษา (6) การจัดการทางการศึกษา และ (7) การประเมินทางการศึกษา

2. ผู้ให้ข้อมูล มี 2 กลุ่ม ดังนี้ **กลุ่มที่หนึ่ง** เพื่อสอบถามความเห็นเกี่ยวกับกรอบแนวคิดของระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา จำนวน 7 คน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ (1) มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา (2) เคยเป็นคณะกรรมการบริหารหรือกลุ่มผลิตชุดวิชาของแขนงวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา และ (3) มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องฐานความรู้เป็นอย่างดี หรือเคยทำวิจัย หรือเป็นที่ปรึกษาวิจัยเรื่องฐานความรู้ และ **กลุ่มที่สอง** เพื่อประเมินคุณภาพของระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มีจำนวน 5 คน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ (1) มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา (2) ดำรงตำแหน่งทางวิชาการในระดับรองศาสตราจารย์ขึ้นไป และ (3) มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องฐานความรู้เป็นอย่างดี เคยทำวิจัย หรือเป็นที่ปรึกษาวิจัยเรื่องฐานความรู้

3. เครื่องมือการวิจัย มี 3 ประเภท ดังนี้

3.1 แบบสัมภาษณ์ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับกรอบแนวคิดของระบบการพัฒนาศูนย์ความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีจำนวน 4 ตอน ตอนที่ 1 ความเห็นเกี่ยวกับกรอบแนวคิดด้านบทนำ ตอนที่ 2 ความเห็นเกี่ยวกับกรอบแนวคิดด้านองค์ประกอบระบบ ขั้นตอนของระบบ แบบจำลองระบบ และการทดสอบระบบการพัฒนาศูนย์ความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ตอนที่ 3 ความเห็นเกี่ยวกับกรอบแนวคิดด้านการนำระบบการพัฒนาศูนย์ความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาไปใช้ และตอนที่ 4 ความเห็นโดยภาพรวมเกี่ยวกับกรอบแนวคิดของระบบการพัฒนาศูนย์ความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา

3.2 แบบประเมินคุณภาพของระบบการพัฒนาศูนย์ความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพ ลักษณะของแบบประเมินคุณภาพเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ คือ คุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ดี ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด การประเมินคุณภาพของระบบมีจำนวน 4 ตอน ตอนที่ 1 การประเมินคุณภาพด้านบทนำ ประกอบด้วย บทสรุปผู้บริหาร หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของระบบ ผลที่ได้รับจากการนำระบบไปใช้ และที่มาของระบบ มีจำนวน 5 ข้อคำถาม ตอนที่ 2 การประเมินคุณภาพด้านรายละเอียดของระบบการพัฒนาศูนย์ความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ประกอบด้วย องค์ประกอบระบบ ขั้นตอนระบบ แบบจำลองระบบ และการทดสอบระบบ มีจำนวน 39 ข้อคำถาม ตอนที่ 3 การประเมินคุณภาพด้านการนำระบบการพัฒนาศูนย์ความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาไปใช้ มีจำนวน 4 ข้อคำถาม และตอนที่ 4 การประเมินคุณภาพโดยภาพรวมการนำระบบการพัฒนาศูนย์ความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาไปใช้ ครอบคลุม คุณภาพของระบบ ประโยชน์ของการนำระบบไปใช้ ความเป็นไปได้การนำระบบไปใช้ ความชัดเจนของระบบ และความสมบูรณ์ของระบบ มีจำนวน 5 ข้อคำถาม

3.3 ระบบการพัฒนาศูนย์ความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ระบบนี้ประกอบด้วย (1) บทนำ (2) รายละเอียดของระบบ ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบระบบ ขั้นตอนระบบ แบบจำลองระบบ และการทดสอบระบบ และ (3) การนำระบบไปใช้ ขั้นตอนการพัฒนาระบบมีดังนี้ ขั้นที่ 1 ศึกษาให้ได้องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบ ขั้นที่ 2 พัฒนารอบแนวคิดของระบบ ขั้นที่ 3 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับกรอบแนวคิดของระบบ ขั้นที่ 4 ร่างระบบการพัฒนาศูนย์ความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ขั้นที่ 5 ประเมินคุณภาพของระบบ และขั้นที่ 6 ปรับปรุงจนได้ระบบที่มีความสมบูรณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการ ดังนี้ (1) การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญโดยผู้วิจัยส่งแบบสัมภาษณ์ล่วงหน้าและนัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์ ดำเนินการสัมภาษณ์พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อมาร่างระบบต่อไป และ (2) การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบประเมินคุณภาพด้วยการรับและส่งกลับทางไปรษณีย์ การเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิได้ครบถ้วนตามจำนวนที่กำหนด และข้อมูลมีความสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

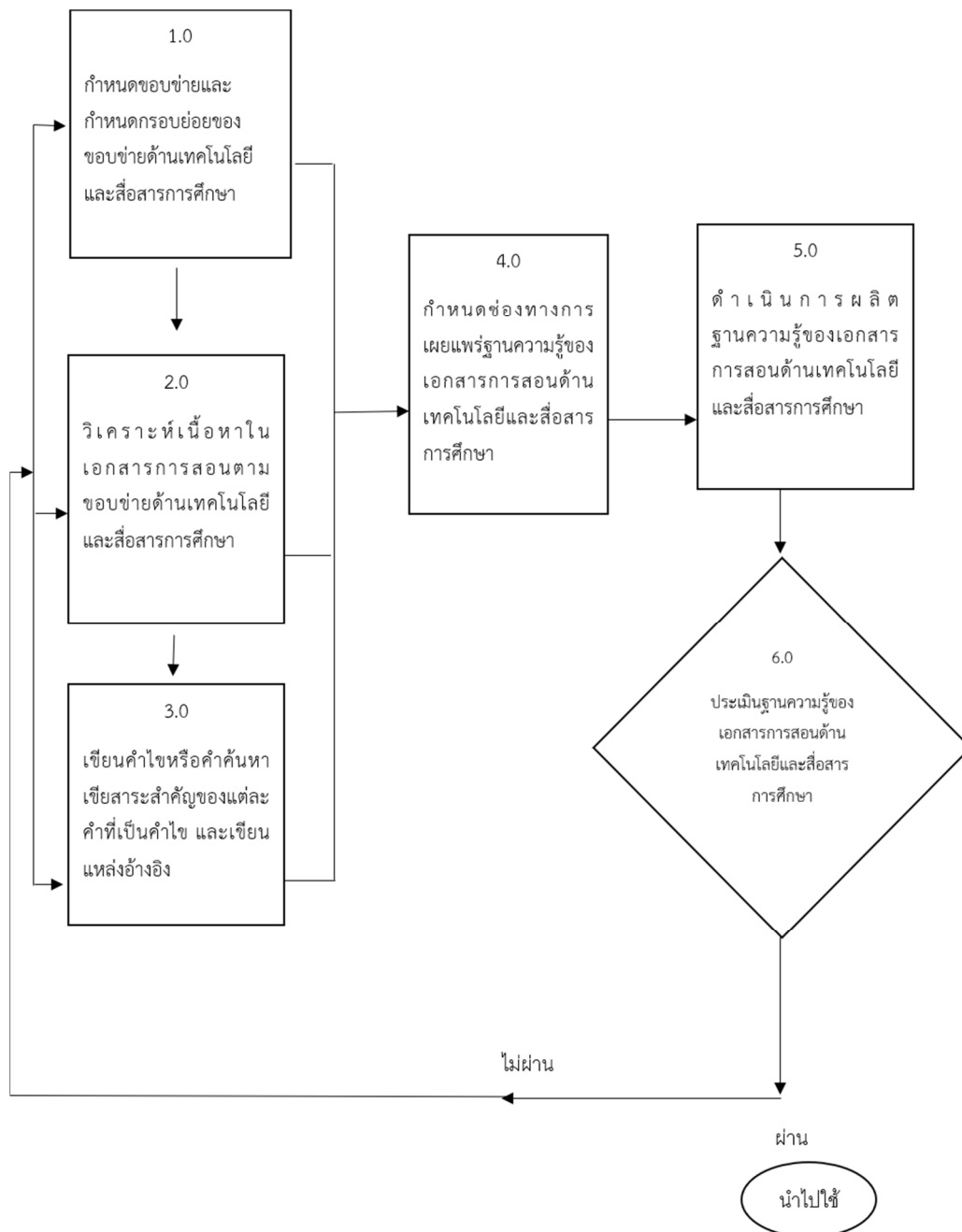
ผลการวิจัยและประเมินผล

ผลการวิจัย

1. ระบบการพัฒนาศูนย์ความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ประกอบด้วย (1) องค์ประกอบของระบบด้านปัจจัยนำเข้า คือ ขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา และกรอบย่อยของขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา องค์ประกอบระบบด้านกระบวนการ คือ คำไขหรือคำค้นหา สารสำคัญ แหล่งอ้างอิง

ฐานความรู้ และการเผยแพร่ และองค์ประกอบด้านผลลัพธ์ คือ การประเมินคุณภาพของฐานความรู้ และ (2) ขั้นตอนของระบบ มีดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดขอบข่ายและกรอบย่อยของขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ขั้นที่ 2 วิเคราะห์เนื้อหาในเอกสารการสอน ขั้นที่ 3 เขียนคำไขหรือคำค้นหา เขียนสาระสำคัญของแต่ละคำที่เป็นคำไข และเขียนแหล่งอ้างอิง ขั้นที่ 4 กำหนดช่องทางการเผยแพร่ฐานความรู้ ขั้นที่ 5 ดำเนินการผลิตฐานความรู้ และขั้นที่ 6 ประเมินคุณภาพของฐานความรู้

2. การประเมินคุณภาพระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ดังกล่าวโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ระบบมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ มีประโยชน์ มีความชัดเจน และมีความสมบูรณ์

ภาพที่ 1 แบบจำลองระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา

อภิปรายผล

ระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับฐานความรู้ ขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา และเอกสารการสอน นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้ได้องค์ความรู้ จากนั้นพัฒนารอบแนวคิดของระบบเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นจึงนำมาร่างเป็นระบบ นำระบบให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและประเมินคุณภาพ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินคุณภาพของระบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการกำหนดขั้นตอนของระบบแต่ละขั้นมีความสัมพันธ์กัน และเกี่ยวข้องกับหลักการและแนวคิดในการนำเสนอความรู้ในฐานความรู้ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ จะเห็นได้จากแต่ละขั้นตอนของระบบ

ขั้นที่ 1 กำหนดขอบข่ายและกรอบย่อยของขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนแรกที่ต้องกำหนด เพื่อให้การกำหนดเนื้อหาในฐานความรู้ตรงกับเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา และมีทิศทางในการค้นหาเนื้อหาในเอกสารการสอน จึงต้องกำหนดด้านขอบข่ายและกรอบย่อยของขอบข่าย การกำหนดขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษากระทำได้หลายแนว แนวที่จะทำให้ขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษากว้างขวาง ตามบทบาทหน้าที่ของนักเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คือ การแบ่งตามขอบข่ายทั้ง 7 แนวทาง จะทำให้เนื้อหาในฐานความรู้มีหลายกลุ่มหรือหมวดหมู่ คือ (1) การจัดระบบและออกแบบระบบทางการศึกษา (2) พฤติกรรมทางการศึกษา (3) วิธีการทางการศึกษา (4) สื่อสารทางการศึกษา (5) สภาพแวดล้อมทางการศึกษา (6) การจัดการทางการศึกษา และ (7) การประเมินการศึกษา นอกจากนี้ ยังมีขอบข่ายแนวลึก คือ การใช้เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาทางไกล และขอบข่ายแนวนอน คือ การบริหารการศึกษา วิธีการศึกษา และการบริการการศึกษา ในประเด็นนี้จึงตรงกับการประมวลขอบข่ายทางเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาของชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556, น. 14 – 15) กล่าวว่า ขอบข่ายทางเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาเป็นที่ยอมรับกันตามขอบข่ายแนวตั้ง 7 กลุ่ม ขอบข่ายตามแนวนอน 3 กลุ่ม และแนวลึกอีก 4 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 84 กลุ่ม จึงนับได้ว่าเป็นสาขาวิชาที่ขอบข่ายเนื้อหากว้างขวางสาขาหนึ่ง

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์เนื้อหาในเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ซึ่งขั้นนี้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิต่างก็เห็นว่าจำเป็นต้องมี เพื่อจะได้เนื้อหาที่เป็นขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาที่สอดคล้องหรือตรงกับการเรียนการสอน หรือการค้นคว้าเพื่อให้ได้ข้อมูล ผู้สอนหรือผู้ค้นคว้าจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อให้สาระที่จะให้กับผู้เรียนหรือผู้สนใจนั้นมีความถูกต้องตรงกับสิ่งที่กำหนด ขั้นนี้จึงมีความสำคัญเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและรวบรวมเนื้อหาที่มีความหมายตรงกับขอบข่ายและกรอบย่อยของขอบข่ายทางเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาจึงต้องมีการวิเคราะห์เนื้อหา ดังที่ อรรถจริย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2557, น.35) ได้กล่าวถึง การวิเคราะห์เนื้อหาว่า ต้องทำความเข้าใจกับเนื้อหา เพื่อกำหนดให้ชัดเจนว่าจะให้กลุ่มเป้าหมายเรียนเนื้อหาอะไร เรียนอะไรก่อนหลัง เพื่อไม่เกิดความซ้ำซ้อน ไม่ให้สิ่งที่เรียนมากหรือน้อยเกินไป ยากหรือง่ายเกินไป เนื้อหานั้นตรงมีความเที่ยงตรง และความตรง ดังนั้น การวิเคราะห์เนื้อหาต้องกำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ ในประเด็นนี้จึงเชื่อมโยงกับขั้นที่ 1 ที่ต้องมีการกำหนดขอบข่ายและกรอบย่อยของขอบข่ายของเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาที่ต้องกำหนดให้เป็นเกณฑ์ก่อน

ขั้นที่ 3 เขียนคำไขหรือคำค้น เขียนสาระสำคัญ และเขียนแหล่งอ้างอิงที่นำมาจากเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา การนำเสนอเนื้อหาในฐานความรู้จะมีลักษณะเป็นคำไขหรือคำค้นหา ผู้ใช้ต้องการศึกษาถึงคำค้นที่เป็นขอบข่ายและกรอบย่อยของขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา และมีสาระสำคัญโดยนำคำสำคัญหรือคำหลักมารวบรวมที่จะให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ได้อย่างรวดเร็ว และนำไปใช้ได้ มีการปรุงแต่งเนื้อหาให้ใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้จำเป็นต้องมีแหล่งอ้างอิง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเพิ่มเติมในรายละเอียดต่อไป ในขั้นตอนนี้จึงต้องกำหนดในขั้นที่ 3 ซึ่งตรงกับงานวิจัยของไปรยา เดชาวรพล (2559, น.138 – 141) ได้ทำวิจัย เพื่อพัฒนาระบบการพัฒนาฐานความรู้วิชาวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์พหุสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาภาคกลาง ในขั้นตอนของระบบขั้นตอนหนึ่ง คือ การจำแนกเนื้อหาในวิทยาศาสตร์มาเป็นหัวข้อย่อยเรียกว่า คำไข มีการปรุงแต่งเนื้อหาโดยนำเนื้อหานั้นมาเขียนใหม่เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย

ด้วยข้อความสั้น ไม่ยาวมากจนผู้เรียนอ่านแล้วไม่เข้าใจ นอกจากนี้ อรรถจริย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2557, น. 37 -38) ได้กล่าวว่า เนื้อหาจะเป็นสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ได้ง่าย หรือยากขึ้นอยู่กับการปรุงแต่งเนื้อหานั้นให้สมบูรณ์ โดยการกำหนดคำสำคัญ หรือ Keyword หมายถึง คำหลักที่แสดงแนวคิดที่สำคัญของเนื้อหานั้น อีกทั้งชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2555, น. 33 – 34) ได้กล่าวว่า การปรุงแต่งสาระหรือเนื้อหาสาระต้องกระทำอยู่ในสภาวะที่ผู้รับจะรับสารได้ง่ายและได้ปริมาณมากพอ

ขั้นที่ 4 กำหนดช่องทางการเผยแพร่ฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ขั้นนี้มีความสำคัญต้องมีเพื่อจะดำเนินการผลิตฐานความรู้ได้เหมาะสมตามช่องทางการเผยแพร่ มิฉะนั้นแล้วฐานความรู้ที่ผลิตมาอาจนำมาใช้ไม่ได้ ไม่เหมาะสมกับช่องทางการผ่านของฐานความรู้ก็ได้ ดังที่ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2555, น. 40) ได้กล่าวว่า ช่องทาง (Channel) และหรือสื่อ (Media) เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระจากผู้สอนไปยังผู้เรียน ช่องทางจึงเป็นเส้นทางสำหรับเป็นทางเดินของสื่อ ช่องทางอาจเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมืออุปกรณ์ และโครงสร้างพื้นฐาน

ขั้นที่ 5 ดำเนินการผลิตฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา เป็นขั้นตอนของกระบวนการที่จะให้ได้มาซึ่งฐานความรู้ เป็นการนำคำไขหรือคำค้นหา สาระสำคัญของคำไขหรือคำค้นหา และมีแหล่งอ้างอิงมานำเสนอ มีการออกแบบด้านเทคนิค และด้านการใช้ฐานความรู้จะผลิตตามช่องทางการเผยแพร่ ขั้นนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการผลิตฐานความรู้ในขั้นนี้จึงต้องมีขั้นตอนย่อยในการตรวจสอบก่อนนำฐานความรู้ไปใช้ ฐานความรู้จะนำเสนอในเชิงขึ้นอยู่ กับข้อมูลสารสนเทศ หรือการนำเสนอเนื้อหาข้อความ ทั้งตัวอักษร รูปแบบของตัวอักษร สีพื้น และสีของตัวอักษร การออกแบบ ทำให้ผู้ใช้เกิดสนใจที่จะศึกษา นอกจากนี้ การเข้าใช้ที่สะดวก และรวดเร็ว ในประเด็นนี้ตรงกับแมเออร์ (Maeir, 2007) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่ใช้ในการประเมินฐานความรู้ ประกอบด้วย ด้านการเข้าถึงสื่อ ด้านคุณภาพของข้อมูลสารสนเทศ ด้านการใช้ง่าย และด้านการนำมาใช้

ขั้นที่ 6 ประเมินคุณภาพของฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา เป็นขั้นตอนสุดท้ายเพื่อตรวจสอบคุณภาพของฐานความรู้ที่ได้ดำเนินการผลิตเป็นที่เรียบร้อยแล้วก่อนนำไปใช้ โดยกระบวนการของการดำเนินการ หรือการผลิตจำเป็นต้องมีการประเมิน เพื่อปรับปรุงฐานความรู้ในด้านการนำเสนอเนื้อหา การออกแบบ และการเข้าใช้ ดังนั้น การประเมินคุณภาพของฐานความรู้จึงเป็นส่วนของผลลัพธ์ (Product/Outcome) ที่ควรมีในระบบและเป็นส่วนสุดท้ายของระบบ ในประเด็นนี้ตรงกับชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2553, น.34-35) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบและขั้นตอนของระบบว่า องค์ประกอบของระบบ ประกอบด้วย ส่วนที่เป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ส่วนที่เป็นกระบวนการ (Process) และส่วนที่เป็นผลลัพธ์ (Product / Outcome) และส่วนที่เป็นผลย้อนกลับเพื่อการควบคุมและปรับปรุง (Feedback) ส่วนเป็นผลลัพธ์ที่ได้จากใส่ตัวป้อนเข้าไปในกระบวนการซึ่งมีผลผลิตที่ตรงจุดมุ่งหมายที่จำเป็นของระบบ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การกำหนดขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาในการนำมากำหนดเป็นคำไขหรือคำค้นหา ต้องครอบคลุม 7 ขอบข่าย ที่ครอบคลุมถึงวิชาชีพทางเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คือ (1) การจัดระบบและออกแบบระบบทางการศึกษา (2) พฤติกรรมทางการศึกษา (3) วิธีการทางการศึกษา (4) สื่อสารทางการศึกษา (5) สภาพแวดล้อมทางการศึกษา (6) การจัดการทางการศึกษา และ (7) ประเมินทางการศึกษา

1.2 ควรกำหนดกรอบย่อยของขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาควบคู่กับการกำหนดขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ ความรู้ที่นำเสนอในฐานความรู้จะเป็นคำไขหรือคำค้นหาที่ครอบคลุมทั้งขอบข่ายและกรอบย่อยของขอบข่าย กรอบย่อยของขอบข่าย ได้แก่ (1) ความหมาย (2) องค์ประกอบหรือส่วนประกอบ (3) ประเภทและรูปแบบ (4) ขั้นตอน และ (5) ศัพท์ทางวิชาการ ซึ่งกรอบย่อยของขอบข่ายเหล่านี้จะมีค่าเฉพาะที่ควรจะเป็นความรู้ในฐานความรู้

1.3 เมื่อกำหนดขอบข่ายและกรอบย่อยของขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ขั้นตอนต่อไปเป็นการค้นหาคำที่เป็นกรอบย่อยของขอบข่าย ขั้นนี้จะต้องศึกษาเนื้อหาในเอกสารการสอนอย่างละเอียดและมีเครื่องมือที่เป็นแบบบันทึกเนื้อหา ในแบบบันทึกเนื้อหาจะบันทึกทั้งคำค้นหาและคำอธิบายหรือเนื้อหาสาระที่เป็นรายละเอียดของคำค้นหานั้น

1.4 การได้มาซึ่งเนื้อหาความรู้ในฐานความรู้ เป็นการนำสิ่งที่บันทึกในแบบบันทึกเนื้อหาที่เป็นชื่อของคำนั้นเรียกว่า คำไข หรือคำค้นหา และนำคำสำคัญที่อธิบาย หรือเป็นเนื้อหาของคำนั้น มาเขียนใหม่เฉพาะคำสำคัญที่เป็นคำเฉพาะหลักและรองมาปรุงแต่งให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย และสั้นกะทัดรัด และเขียนแหล่งอ้างอิงที่ได้ค้นคว้า เพื่อผู้สนใจจะได้นำไปค้นคว้าต่อไป

1.5 เนื้อหาสาระในฐานความรู้จึงประกอบด้วย คำไขหรือคำค้นหาตามขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คำอธิบายคำไขหรือคำค้นหาและแหล่งอ้างอิง เมื่อได้เนื้อหาสาระในฐานความรู้ ยังไม่ดำเนินการผลิตฐานความรู้ จำเป็นต้องเลือกช่องทางการเผยแพร่ การเลือกช่องทางการเผยแพร่ขึ้นอยู่กับหน่วยงานหรือองค์กรมีทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานในการจัดทำฐานความรู้ในระดับใด

1.6 การผลิตฐานความรู้จำเป็นต้องมีการออกแบบก่อนผลิตและตรวจสอบตามที่ออกแบบไว้ จากนั้นจึงดำเนินการผลิตฐานความรู้ตามช่องทางการเผยแพร่ โดยใช้สิ่งพิมพ์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อสังคม

1.7 การประเมินและตรวจสอบคุณภาพของฐานความรู้จำเป็นต้องมีเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน คือแบบประเมินคุณภาพของฐานความรู้ มีผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ประเมินคุณภาพ เนื้อหาสาระหรือความรู้ก็คือ คำไขหรือคำค้นหาตามขอบข่ายด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คุณภาพด้านการออกแบบทางเทคนิค คุณภาพด้านการนำไปใช้ และผลที่ได้รับจากการนำฐานความรู้ไปใช้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรได้มีการนำระบบการพัฒนาฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มาทดลองใช้ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบ และความรู้ที่ได้รับจากการเข้าใช้

2.2 ควรได้มีการพัฒนาการออกแบบระบบการผลิตฐานความรู้ของเอกสารการสอนด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา เพื่อให้ฐานความรู้ที่ผลิตขึ้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2553). ระบบและการจัดระบบ. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการจัดระบบทางการศึกษา* หน่วยที่ 2 (น. 1 -50). นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2555). สามัญทัศน์เทคโนโลยีการสอนและการฝึกอบรม. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการสอนและฝึกอบรม* หน่วยที่ 2 (น. 1 -42). นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2555). การศึกษาทางไกลกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา*กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หน่วยที่ 12 (น. 1 - 39). นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). สัมมนาด้านขอบข่ายทางเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาทางเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา* หน่วยที่ 1 (น.1 - 41). นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไพบรียา เดชาวรรณ. (2559). ระบบการพัฒนาฐานความรู้วิชาวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์พกพาสำหรับนักเรียนประถมศึกษาภาคกลาง (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. (2553). เทคโนโลยีและสื่อสารการฝึกอบรมและการจัดการความรู้. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา หน่วยที่ 8* (น. 1-32). นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาราช.

อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. (2557). วิทยาการสอน. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีการสอน หน่วยที่ 5* (น. 1 – 32). นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.

Maeir, R. (2007). *Knowledge Management Systems: Information and Communication Technologies for Knowledge Management* (3rd ed). Berlin et al: Springer.

Jack, Duane ad Glona. (2004). *Every Child in American Deservers a 21st Century Technology E-Learning*. Retrieved, from [http://www.ed.go/Technology elevening/E-learning pdf/](http://www.ed.go/Technology%20elearning/E-learning%20pdf/).

Received:

Revised:

Accepted:

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี

Technologies Utilization in Community Enterprises Business in Pathum Thani Province

ปิยะดา พิศาลบุตร¹

Piyada Bhisalbutra

b.piyada53@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการใช้ ผลการใช้และปัญหาอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศเพื่อ การดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน ตลอดจนความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในอนาคตและข้อเสนอแนะในการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศด้านการตลาด การผลิตการเงินและทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันและอนาคต ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัยได้จากการ สัมภาษณ์ประธาน และรองประธานกรรมการ จำนวน 86 ราย กรรมการ จำนวน 154 และสมาชิก จำนวน 240 ราย ของ วิสาหกิจชุมชนในทุกอำเภอของจังหวัดปทุมธานี 80 แห่ง ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องอีก 8 ราย

ผลการวิจัยพบว่าเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศที่นำมาใช้ในปัจจุบันมากที่สุด 10 อันดับแรก คือ คอมพิวเตอร์ แท็บ เล็ต โทรศัพท์มือถือ เฟสบุ๊ค โอน์ อินสตาแกรม ยูทูบ ทวิตเตอร์ โปรแกรมไมโครซอฟท์และโปรแกรมออกแบบ วัตถุประสงค์ สำคัญในการใช้ คือ ประกอบการวางแผนในการเผยแพร่ข้อมูลหรือประชาสัมพันธ์งานของวิสาหกิจชุมชน การบริหาร ทรัพยากรมนุษย์ การเงิน การวางแผนธุรกิจประจำปี การผลิตสินค้าและบริการ การเพิ่มพูนความรู้ในการจัดการธุรกิจ การ บริหารความเสี่ยงของธุรกิจ การตรวจสอบภายใน การตลาดสินค้าและบริการ ความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศใน ด้านความรู้และบุคลากรที่รับผิดชอบอยู่ในระดับปานกลาง แต่ความพร้อมในด้านงบประมาณที่ใช้ส่งเสริมและสนับสนุนการ ใช้อุปกรณ์ในระดับค่อนข้างน้อย ปัญหาอุปสรรคในการใช้ที่สำคัญคือการขาดอุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยต่อการใช้งานและขาด งบประมาณในการจัดซื้อโปรแกรมประยุกต์ตลอดจนการจ้างบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เครื่องมือ และอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่จำเป็นต่อการใช้ทั้งในปัจจุบันและอนาคตควรประกอบด้วย คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก หรือ แท็บเล็ต โทรศัพท์มือถือ และระบบอินเทอร์เน็ต โปรแกรมสำเร็จรูป ด้านการผลิต ด้านการขาย ด้านการเงิน โปรแกรม ระบบปฏิบัติการและโปรแกรมบริการตรวจสอบย้อนกลับ

คำสำคัญ: เทคโนโลยีสารสนเทศ, การดำเนินธุรกิจวิสาหกิจชุมชน, จังหวัดปทุมธานี

¹ สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

Abstract

This research aimed to study the situation of information technologies utilization in Pathum Thani Province, including the results and its utilization in community enterprises business, the demand for information technologies at present and in the future. Also provide suggestions about information technologies in marketing, production, finance and human resources. Data used in this research were collected by interviewing 86 chairmans and 80 vice chairmans, 154 committees and 240 members of 80 community enterprises in Pathum Thani Province. The data were also from indept interview of 8 advisory officers.

The results from the research showed that the information technology that have been used of top 10 rank was computer and followed by tablets, smart phone, Facebook, Line, Instagram, Youtube, Twitter, Microsoft program, and design programs. The purpose of using, these information technologies were mainly used in marketing for planning, knowledge management, risk management and auditing. The obstacles of utilizing the device were the lacking of budget for buying a modern device and hiring a competent personnel. The importance and essence needs at present and in the future, at least, they should have computer, notebook, tablets, smartphone, and internet system. This also include a computer program in production, selling, financing, operation and traceability services program.

Keywords: Information Technology, Community Enterprises Business, Pathum Thani Province

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันมีวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีได้รับการจดทะเบียนแล้วจำนวน 365 แห่ง แต่จากการประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จังหวัดปทุมธานี พบว่า มีวิสาหกิจชุมชน ถึงร้อยละ 78.55 ที่ต้องมีการปรับปรุงพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจ ประกอบกับรัฐบาลได้กำหนดนโยบายประเทศไทย 4.0 เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่มีการใช้เทคโนโลยีในการดำเนินธุรกิจให้มีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านการผลิต การตลาด การเงิน และทรัพยากรมนุษย์ อันจะนำไปสู่ความมั่นคง และยั่งยืนของเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตที่ดีเองประชาชน ดังนั้นการศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของจังหวัดปทุมธานี จะสามารถนำไปสู่แนวทางการแก้ปัญหาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีในปัจจุบัน และตอบสนองต่อนโยบายประเทศไทย 4.0 ของรัฐบาลได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการใช้ ผลการใช้และปัญหาอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินธุรกิจปัจจุบัน ตลอดจนความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในอนาคต และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการตลาด การผลิต การเงิน และทรัพยากรมนุษย์ของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี

นิยามศัพท์

เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินธุรกิจ หมายถึง กระบวนการต่างๆ ระบบงาน รวมถึงเครื่องมือต่างๆ ที่นำมาใช้ผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินธุรกิจ และใช้ประกอบการตัดสินใจ วางแผน และกำหนดนโยบายทางธุรกิจ

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการโดยใช้ทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ที่ผ่านกระบวนการผลิตการจัดการผลผลิตและทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตทุกขั้นตอน โดยใช้วัตถุดิบในพื้นที่ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรของชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง ครอบครัว ชุมชนและเครื่องช่วยองค์กรชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเรียนรู้ของชุมชน

ทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง บุคลากรที่ใช้ในการดำเนินธุรกิจเพื่อผลักดันให้องค์กรประสบความสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมายที่องค์กรกำหนด การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านต่างๆ ที่นิยมใช้กับทั่วไปคือ การฝึกอบรม การฝึกงาน และการให้ความรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีนำผลการวิจัยไปใช้ในการตัดสินใจ วางแผน และกำหนดนโยบาย เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินธุรกิจได้อย่างเหมาะสมเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพทั้งในด้านวัสดุอุปกรณ์ ฮาร์ดแวร์ และซอฟต์แวร์ บุคลากร และงบประมาณด้านสารสนเทศ

2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนนำผลการวิจัยไปใช้ในการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะในจังหวัดปทุมธานีให้สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในด้านการฝึกอบรม การใช้โปรแกรมสำเร็จ และโปรแกรมด้านแอปพลิเคชันที่สำคัญ และจำเป็นต่อการดำเนินธุรกิจทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักประกอบกับการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสนับสนุนและยืนยัน ผลการวิจัยเชิงปริมาณที่ได้จากการสำรวจผู้บริหารและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดปทุมธานีจำนวน 80 แห่ง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี และจำนวนตัวอย่างผู้บริหาร ซึ่งประกอบด้วย ประธาน/รองประธาน กรรมการ และสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน จำแนกตามอำเภอมีดังนี้

อำเภอ	จำนวนวิสาหกิจชุมชน (แห่ง)		จำนวนตัวอย่าง (คน)		
	ประชากร	ตัวอย่าง	ประธาน/รองประธาน	กรรมการ	สมาชิก
เมืองปทุมธานี	75	16	16	30	48
หนองเสือ	67	14	14	26	42
ลาดหลุมแก้ว	31	7	7	14	21
ลำลูกกา	49	10	10	20	30
คลองหลวง	55	11	11	22	33
ธัญบุรี	75	16	16	30	48
สามโคก	29	6	6	12	18
รวม	381	80	86	154	240

สำหรับจำนวนตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ มีจำนวน 8 คน ประกอบด้วย ประธาน กรรมการวิสาหกิจชุมชนจังหวัดปทุมธานี และเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตรจังหวัด ปทุมธานี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจ ใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง 3 ชุดสำหรับประธาน/รองประธาน กรรมการ และสมาชิก คำถามเป็นแบบมาตรวัดประเมินค่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความคิดเห็นที่ได้จากการผลการสำรวจผู้บริหารและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีการสัมภาษณ์ประธาน/รองประธาน กรรมการ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 80 แห่งตามจำนวนที่กำหนดไว้โดยใช้แบบสอบถาม สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องใช้วิธีสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์สภาพการใช้ผลการใช้และปัญหาอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีในปัจจุบันใช้สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ การหาค่าเฉลี่ย และการหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีกับระดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ความต้องการใช้ และประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อนำไปใช้ประกอบแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการตลาด การผลิต การเงิน และทรัพยากรมนุษย์ใช้สถิติเชิงอ้างอิง ซึ่งประกอบด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน และการทดสอบไคสแควร์

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัยแบ่งได้เป็น 7 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 สภาพการใช้และผลการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีในปัจจุบัน ส่วนที่ 2 ความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในอนาคตของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ส่วนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดปทุมธานี ส่วนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนกับระดับการใช้ ความต้องการใช้ และระดับประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดปทุมธานี ส่วนที่ 5 ความคิดเห็นของผู้บริหารและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีต่อปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อความสำเร็จในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดปทุมธานี ส่วนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ส่วนที่ 1 สภาพการใช้และผลการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีในปัจจุบัน

วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอธัญบุรี และอำเภอหนองเสือ ธุรกิจที่ทำกันมากคือ แปรรูปวัตถุดิบทางการเกษตรและผลิตสินค้าหรือบริการ ประมาณสองในสามเปิดดำเนินการมาแล้ว 3 ถึง 5 ปี โดยมีทุนจดทะเบียน 0.1 ถึง 0.2 ล้านบาท ที่ใช้อีคอมเมิร์ซและออนไลน์แบบคึกกิ้งในการดำเนินธุรกิจมีเพียงร้อยละ 28 และ ร้อยละ 23 เท่านั้น

เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศที่นำมาใช้มากที่สุด 10 ลำดับแรก คือ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ตโทรศัพท์มือถือ เฟสบุ๊ก ไลน์ อินสตาแกรม ยูทูบ ทวิตเตอร์ โปรแกรมไมโครซอฟต์ และโปรแกรมออกแบบ โดยนำมาใช้ในด้านตลาดมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการผลิต การเงิน และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ วัตถุประสงค์สำคัญในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าวเรียงตามลำดับคือ การใช้ประกอบวางแผนในการเผยแพร่ข้อมูล/ประชาสัมพันธ์งานของวิสาหกิจชุมชน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การเงิน การวางแผนธุรกิจประจำปี การผลิตสินค้าหรือบริการ การเพิ่มพูนความรู้ในการจัดการธุรกิจ การบริหารความเสี่ยงของธุรกิจ การตรวจสอบภายใน การตลาดสินค้าและบริการ ในด้านความพร้อมของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เมื่อเรียงตามลำดับความพร้อมจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ความพร้อมในอุปกรณ์ที่จำเป็น ความพร้อมในเรื่องความรู้ในการใช้

ความพร้อมของบุคลากรที่สามารถใช้อุปกรณ์ และความพร้อมในด้านงบประมาณที่ใช้ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีได้รับประโยชน์จากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารทรัพยากรมนุษย์และการบริหารการเงินอยู่ในระดับมากและค่อนข้างมาก แต่ได้รับประโยชน์จากการผลิตและการตลาดในระดับปานกลางเท่านั้น กล่าวคือในด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์สามารถเพิ่มความสะดวก ในการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกด้วยกันเองและกับบุคคลภายนอก เพิ่มความสะดวกรวดเร็วในการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มอื่นๆ เพิ่มประสิทธิภาพเกี่ยวกับเรื่องพนักงานสัมพันธ์ สามารถฝึกอบรมพนักงานผ่านสื่อคอมพิวเตอร์และเพิ่มความสะดวกรวดเร็วในการประเมินประสิทธิภาพของพนักงาน และคนงาน ในด้านการเงิน ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานช่วยการต่อรองราคาปัจจัยการผลิต ช่วยการตัดสินใจการวางแผนทางการเงิน ช่วยค้นหาข้อมูลด้านการเงินที่ถูกต้องและทันสมัย และช่วยให้ทราบผลการทำธุรกรรมทางการเงินได้อย่างรวดเร็วในด้านการผลิต ช่วยการควบคุมในเรื่องการผลิต ใช้ในการเรียนรู้ด้านการผลิต ช่วยหาข้อมูลด้านการผลิต ช่วยค้นหาผู้ขายวัตถุดิบและช่วยในการวางแผนการผลิต สำหรับในด้านการตลาด ช่วยเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลการตลาด ช่วยการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าเพิ่มความรวดเร็วในการส่งและส่งสินค้า และช่วยการทำประชาสัมพันธ์ทางการตลาด ในด้านประโยชน์ที่วิสาหกิจชุมชนได้รับจากสื่อประเภทต่างๆ เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่าได้รับประโยชน์จากสื่อบุคคลซึ่งประกอบด้วยเพื่อน ชาวบ้าน/ผู้รู้ ผู้นำชุมชนในระดับมาก

ส่วนที่ 2 ความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในอนาคตของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี

ประธาน/รองประธาน และกรรมการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีเห็นพ้องกันว่าชนิดของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ต้องการในอนาคตในระดับมาก 5 ลำดับแรกคือ โปรแกรมสำเร็จรูปด้านการเงิน โปรแกรมสำเร็จรูปด้านการขาย โปรแกรมบริการตรวจสอบย้อนกลับ โปรแกรมระบบปฏิบัติการ และโปรแกรมสำเร็จรูปด้านการผลิต สำหรับเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศที่ต้องการในอนาคตในระดับมากได้แก่ โทรศัพท์มือถือ ระบบอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊กหรือตั้งโต๊ะ และแท็บเล็ต ส่วนในเรื่องการสนับสนุนด้านการฝึกอบรมต้องการให้มาช่วยอบรม 5 โปรแกรม ได้แก่ โปรแกรมระบบปฏิบัติการ โปรแกรมสำนักงาน โปรแกรมกราฟิก โปรแกรมแอปพลิเคชัน และโปรแกรมเว็บไซต์ โดยประธาน/รองประธาน

ตารางที่ 1 ลำดับความต้องการและระดับความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามความคิดเห็นของประธาน/รองประธานและกรรมการวิสาหกิจชุมชน

ความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	ลำดับความต้องการ		ระดับความต้องการ	
	ประธาน/ รองประธาน	กรรมการ	ประธาน/ รองประธาน	กรรมการ
1. ชนิดของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ต้องการ				
1.1 โปรแกรมประยุกต์				
- โปรแกรมสำเร็จรูปด้านการผลิต	5	4	ค่อนข้างมาก	มาก
- โปรแกรมระบบปฏิบัติการ	4	5	ค่อนข้างมาก	มาก
- โปรแกรมสำนักงาน	6	7	ปานกลาง	ปานกลาง
- โปรแกรมกราฟิก	8	8	ปานกลาง	ปานกลาง
- โปรแกรมสร้างเว็บไซต์	7	6	ปานกลาง	ปานกลาง
- โปรแกรมสำเร็จรูปด้านการขาย	2	2	ค่อนข้างมาก	มาก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	ลำดับความต้องการ		ระดับความต้องการ	
	ประธาน/ รองประธาน	กรรมการ	ประธาน/ รองประธาน	กรรมการ
- โปรแกรมบริการตรวจสอบย้อนกลับ	3	3	ค่อนข้างมาก	มาก
- โปรแกรมสำเร็จรูปด้านการเงิน	1	1	ค่อนข้างมาก	มาก
1.2 เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศ				
- คอมพิวเตอร์เน็ตบุ๊กหรือตั้งโต๊ะ	4	2	ค่อนข้างมาก	มาก
- โทรศัพท์มือถือ	2	1	ค่อนข้างมาก	มาก
- แท็บเล็ต	3	5	ค่อนข้างมาก	มาก
- ระบบอินเทอร์เน็ต	1	4	ค่อนข้างมาก	มาก
2. การสนับสนุนด้านการฝึกอบรม				
โปรแกรมระบบปฏิบัติการ	1	1	ค่อนข้างมาก	มาก
โปรแกรมสำนักงาน	2	2	ค่อนข้างมาก	มาก
โปรแกรมกราฟิก	3	4	ค่อนข้างมาก	มาก
โปรแกรมสร้างเว็บไซต์	4	5	ค่อนข้างมาก	มาก
โปรแกรมแอปพลิเคชัน	5	3	ค่อนข้างมาก	มาก

ส่วนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี

ปัญหาอุปสรรคการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศตามความคิดเห็นของผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ในเรื่องบุคลากรที่รับผิดชอบด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและด้านค่าใช้จ่ายในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ส่วนด้านความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและด้านการเรียนรู้และการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศมีปัญหาอุปสรรคในระดับปานกลางเท่านั้น ปัญหาสำคัญด้านบุคลากรที่รับผิดชอบเทคโนโลยีคือขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศตลอดจนการจ่ายค่าตอบแทนที่ค่อนข้างสูง ปัญหาสำคัญด้านค่าใช้จ่ายในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ คือ ขาดงบประมาณในการจัดหาเทคโนโลยีสารสนเทศและในการจัดซื้อโปรแกรมประยุกต์ที่จำเป็น ปัญหาสำคัญด้านความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ คือ ความยุ่งยากซับซ้อนในการใช้และการไม่รู้วิธีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สำหรับปัญหาสำคัญด้านการเรียนรู้และการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศคือการขาดอุปกรณ์/เครื่องมือที่ทันสมัยต่อการใช้งาน

ส่วนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนกับระดับการใช้ความต้องการใช้และระดับประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี

จากการทดสอบไคสแควร์ ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ระดับการศึกษาของประธาน/รองประธานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีมีความสัมพันธ์กับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในการดำเนินธุรกิจในด้านต่างๆ ได้แก่ การวางแผนธุรกิจประจำปี การกำหนดกลยุทธ์ การตัดสินใจและการแก้ปัญหา การบริหาร ความเสี่ยงของธุรกิจ และการตรวจสอบภายในกิจกรรมจากการวิเคราะห์ความแปรปรวน ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า

- 1) ระดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีมีความสัมพันธ์กับระดับการได้ประโยชน์จากการใช้ทั้งในด้านการผลิต การตลาด การเงิน และการจัดการทรัพยากรมนุษย์
- 2) ระดับความต้องการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของกลุ่มประธาน/รองประธาน และกลุ่มกรรมการ วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีเกี่ยวกับโปรแกรมระบบปฏิบัติการ โปรแกรมสำนักงาน โปรแกรมสำเร็จรูป ด้านการขาย ระบบอินเทอร์เน็ตไม่แตกต่างกัน แต่แตกต่างกันเกี่ยวกับโปรแกรมกราฟิก โปรแกรมสร้างเว็บไซต์ โปรแกรมบริการตรวจสอบย้อนกลับ โปรแกรมสำเร็จรูปด้านการเงิน คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก โทรศัพท์มือถือ และแท็บเล็ต
- 3) กลุ่มประธาน/รองประธาน และกลุ่มกรรมการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี เห็นพ้องกันว่าวิสาหกิจชุมชนได้รับประโยชน์จากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านการตลาด ในการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย การสร้างสัมพันธ์กับลูกค้า การเพิ่มความสะดวกรวดเร็วในการส่งและสั่งซื้อสินค้า และการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการตลาด แต่เห็นต่างกันเกี่ยวกับประโยชน์ที่วิสาหกิจชุมชนได้รับจากการประชาสัมพันธ์ด้านการตลาด ในด้านการผลิต ทั้งสองกลุ่มเห็นพ้องกันว่าวิสาหกิจชุมชนได้รับประโยชน์ในการเรียนรู้ด้านการผลิตและการค้นหาผู้ขายวัตถุดิบ แต่เห็นต่างกันเกี่ยวกับประโยชน์ที่วิสาหกิจชุมชนได้รับจากการควบคุมการผลิต และการวางแผนผลิตให้เหมาะสม ในด้านการเงินทั้งสองกลุ่มเห็นพ้องกันว่าวิสาหกิจชุมชนได้รับประโยชน์จากการช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน การช่วยตัดสินใจในการวางแผนทางการเงิน การค้นหาข้อมูล ด้านการเงินที่ถูกต้อง และทันสมัย สำหรับด้านทรัพยากรมนุษย์ ทั้งสองกลุ่มเห็นพ้องกันว่าวิสาหกิจชุมชนได้รับประโยชน์จากการเพิ่มความสะดวกในการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกและบุคคลภายนอก ทำให้การเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือสะดวกรวดเร็ว สามารถฝึกอบรมพนักงานฝ่ายคอมพิวเตอร์และเพิ่มประสิทธิภาพ เกี่ยวกับเรื่องพนักงานสัมพันธ์ แต่เห็นต่างเกี่ยวกับประโยชน์ที่วิสาหกิจชุมชนได้รับจากความสะดวกรวดเร็วในการประเมินประสิทธิภาพของพนักงาน

ส่วนที่ 5 ความคิดเห็นของผู้บริหารและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีต่อปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อความสำเร็จในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้กับวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี

ปัจจัยสำคัญที่กลุ่มผู้บริหารและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีเห็นว่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จ ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เมื่อจำแนกตามกลุ่มและรวมทุกกลุ่ม เมื่อเรียงตามลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัย มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ปัจจัยสำคัญที่กลุ่มผู้บริหารและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีเห็นว่ามียผลต่อความสำเร็จ ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เมื่อจำแนกตามกลุ่มและรวมทุกกลุ่ม

ปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อความสำเร็จ ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้	ลำดับความสำคัญของปัจจัย			
	กลุ่มประธาน/ รองประธาน	กลุ่มกรรมการ	กลุ่มสมาชิก	รวมทุกกลุ่ม
1. ความรู้ความเข้าใจของผู้บริหารที่มีต่อการ นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้	6	2	1	4
2. เครื่องมือ/อุปกรณ์ที่สำคัญและจำเป็นต่อ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	4	1	6	3
3. งบประมาณที่จำเป็นในการจัดซื้อและ บำรุงรักษาฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศ	2	5	3	2
4. การส่งเสริมและสนับสนุนกรรมการและ สมาชิกในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	3	6	4	5
5. ความรู้ความสามารถของบุคลากรด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศ	5	3	4	5
6. การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศที่สำคัญ และจำเป็นต่อการจัดการวิสาหกิจชุมชน	1	4	2	1

หมายเหตุ: ถ่วงน้ำหนักกลุ่มประธาน/รองประธาน กลุ่มกรรมการและกลุ่มสมาชิกด้วย 3, 2 และ 1

ส่วนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 8 คน เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีสามารถสรุปผลที่สำคัญได้ดังนี้

1) ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้กับวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศที่จำเป็น งบประมาณที่จำเป็นในการจัดซื้อและบำรุงรักษาฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ และการส่งเสริมและสนับสนุนกรรมการ สมาชิก และบุคลากรของวิสาหกิจชุมชนในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

2) เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีทั้งในปัจจุบันและในอนาคตได้แก่ โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต และระบบอินเทอร์เน็ต สำหรับคอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊กหรือตั้งโต๊ะอาจมีความสำคัญน้อยลง เนื่องจากสามารถใช้โทรศัพท์มือถือซึ่งมีประสิทธิภาพในการทำงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพิ่มมากขึ้น มีราคาลดลงและสะดวกต่อการพกพาในการนำไปใช้งาน

3) วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีส่วนใหญ่ยังต้องการสนับสนุนด้านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้โปรแกรม แอปพลิเคชันและการใช้โปรแกรมสร้างเว็บไซต์ แต่ยังมีวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กหรือที่เพิ่งเริ่มดำเนินการต้องการการสนับสนุนการใช้โปรแกรมพื้นฐาน ได้แก่ โปรแกรมระบบปฏิบัติการ และโปรแกรมสำนักงาน

บทสรุป

ผลการวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี เกี่ยวกับสภาพการใช้และความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันและในอนาคต ผลหรือประโยชน์ ที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยี

สารสนเทศในด้านการผลิต การตลาด การเงิน และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ปัญหาอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในเรื่องความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการเรียนรู้และการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านค่าใช้จ่ายในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านบุคลากรที่รับผิดชอบด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อความสำเร็จในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ ซึ่งได้จากการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มประธาน/รองประธาน กลุ่มกรรมการ และกลุ่มสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนตัวอย่างในจังหวัดปทุมธานี 80 แห่ง จำนวน 86 คน 154 คน และ 240 คน ตามลำดับ พบว่า จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น ของข้อมูลต่างๆ ข้างต้นโดยตรงและจากการวัดระดับความสัมพันธ์หรือทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนและการทดสอบไคสแควร์ ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ได้ผลการสำรวจที่สอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ผลข้างต้นยังสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีจำนวน 8 คน ซึ่งมีหน้าที่ความรับผิดชอบวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีมากกว่า 2 ปี ผลสรุปการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ข้างต้น ซึ่งได้รายงานไว้ในผลการวิเคราะห์ข้อมูลจึงน่าจะมีความเชื่อถือได้ และสามารถนำไปใช้ประกอบการจัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีต่อไป

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนคุ้มค่ากับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้อันจะส่งผลทำให้วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีมีอัตราการเจริญเติบโต มั่นคง และยั่งยืน ตลอดจนสามารถแข่งขันกับธุรกิจอื่นได้ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศในจังหวัดปทุมธานี ควรวางแผนดำเนินการดังต่อไปนี้

1) หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้องเช่น กรมส่งเสริมการเกษตร สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรเกี่ยวกับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรฯ ควรจัดหลักสูตรอบรมประธาน/รองประธาน กรรมการ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนอยู่แล้ว ในปัจจุบันและที่กำลังจะจดทะเบียนใหม่ เรื่อง “การจัดการวิสาหกิจชุมชนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ” โดยเน้นเกี่ยวกับเครื่องมือ/อุปกรณ์ที่สำคัญและจำเป็นต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ความรู้ความสามารถของบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ งบประมาณที่จำเป็นในการจัดซื้อและบำรุงรักษาฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนวิธีการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศที่สำคัญ และจำเป็นต่อการจัดการวิสาหกิจชุมชน

2) ประธานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้กรรมการสมาชิกและบุคลากรของวิสาหกิจชุมชนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศโดยวิธีสร้างแรงจูงใจด้วยการสนับสนุนและค่าใช้จ่ายให้ไปเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศใช้ในองค์กร ตลอดจนนำมาใช้ประกอบการพิจารณาความดีความชอบในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ยังต้องจัดเตรียมเครื่องมือ/อุปกรณ์ที่สำคัญและจำเป็นต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศตลอดจนงบประมาณในการจัดซื้อและบำรุงรักษาเครื่องมือ/อุปกรณ์ที่มีอยู่ให้ทันสมัยและมีสภาพในการใช้งานได้ตลอดเวลา

3) เครื่องมือและอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่สำคัญและจำเป็นต่อการใช้วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีทั้งในปัจจุบันและในอนาคตอย่างน้อยควรประกอบด้วย คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กหรือตั้งโต๊ะ แท็บเล็ต โทรศัพท์มือถือ และระบบอินเทอร์เน็ต โปรแกรมระบบปฏิบัติการ โปรแกรมสำเร็จรูปด้านการผลิต โปรแกรมสำเร็จรูปด้านการขาย โปรแกรมบริการตรวจสอบย้อนกลับ และโปรแกรมสำเร็จรูปด้านการเงิน ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนจะต้องสำรวจความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ดังกล่าว ตลอดจนจัดเตรียมงบประมาณในการจัดซื้อเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ยังขาดอยู่ให้ครบถ้วน

4) ผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานีจะต้องสำรวจความต้องการสนับสนุนด้านการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศโดยเฉพาะโปรแกรมด้านแอปพลิเคชัน ทั้งนี้เพื่อจะได้จัดเตรียมแผนการ

อบรมให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นในการใช้ตลอดจนงบประมาณที่ใช้ในการฝึกอบรมและบุคลากรที่จะมาทดแทนผู้เข้ารับการอบรม

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2548). *วิสาหกิจชุมชน*. สืบค้นจาก www.doae.go.th
- พิระพัฒน์ อนุรักษ์. (2557). *สภาพปัจจุบันในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2560). *แนวคิดเกี่ยวกับประเทศไทย 4.0*. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2561, จาก www.planning2.mju.ac.th.
- อภิชาติ พงษ์ศรีหุดุลชัย และชาญชัย ไตรวิวัฒน์. (2549). เทคโนโลยีทางธุรกิจการเกษตร. ใน *เอกสารการสอน ชุดวิชาสารสนเทศและการวิจัยทางธุรกิจการเกษตร หน่วยที่ 2*. นนทบุรี: สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อุดม เจริญจิตรโสภณ. (2552). *ความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานของนักวิชาการเกษตร กรมวิชาการเกษตร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ.
- Laudon and Laudon. (2005). *Management Information Systems: Managing the Digital Firm*. New York: New York University.
- Schilling, Melissa A. (2013). *Strategic Management of Technological Innovation*. 4 th ed. New York: McGraw-Hill.

Received: 28-06-2020

Revised: 01-09-2020

Accepted: 03-09-2020

ข้อกำหนดเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการเชิงเปรียบเทียบ กรณีศึกษา: สหรัฐอเมริกา
สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เยอรมนี ญี่ปุ่น
The Comparison of Media Access for the People with Disability Regulations
Case Studies: United States of America, United Kingdom,
Australia, Germany, Japan

ธีรวัช เจนวัทชรักษ์¹

Theethavat Janevatchararak

thyjey@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง ข้อกำหนดเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการเชิงเปรียบเทียบ กรณีศึกษา: สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เยอรมนี ญี่ปุ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารายละเอียดในข้อกำหนดเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการในประเทศต่างๆ และเพื่อเปรียบเทียบกับกรอบข้อกำหนดเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการในประเทศไทย งานวิจัยชิ้นนี้มีใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) เก็บข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) จากข้อกำหนด กฎหมาย และเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางข้อกำหนดของประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เยอรมนี และญี่ปุ่น มีแนวทางที่คล้ายคลึงกันทั้งในเชิงการกำหนดแบบปริมาณการออกอากาศ โดยมีการกำหนดในลักษณะของ ร้อยละ เป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่การกำหนดเชิงคุณภาพในประเทศต่างๆ มีข้อกำหนดที่แตกต่างกันออกไป ทั้งการจำแนกขอบเขตการรับผิดชอบที่แตกต่างกัน ตามแต่ขนาดองค์กรของสถานีโทรทัศน์ เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิตบริการทั้ง 3 รูปแบบได้แก่ ล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียง และเสียงบรรยายภาพ ให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้ผลิต รวมถึงการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่เฉพาะในการตรวจสอบ ดูแล ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจในการผลิตบริการเสริมในรายการโทรทัศน์ดังกล่าว สำหรับข้อกำหนดเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการในประเทศไทย มีการกำหนดในเชิงปริมาณอย่างเป็นรูปธรรมในปี 2559 โดยเริ่มต้นจากการกำหนดเฉพาะรายการที่อยู่ในประเภทข่าวสารและสาระที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะเท่านั้น จากนั้นในเดือนธันวาคม ปี 2560 กสทช.ได้มีการประกาศแนวทางในเชิงคุณภาพสำหรับการผลิตบริการเสริมทั้ง 3 ประเภทในเรื่องมาตรฐานในการให้บริการ ลักษณะรายการที่เหมาะสม และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ซึ่งพบว่าจากประกาศฉบับดังกล่าวไม่ได้กำหนดเฉพาะประเภทรายการข่าวสารและสาระที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะอีกต่อไป แต่เปิดโอกาสให้ผู้ผลิตสามารถจัดทำบริการเสริมในรายการโทรทัศน์ได้ทุกประเภท แต่ทั้งนี้ ยังคงไว้ซึ่งอัตราการผลิตในรูปแบบร้อยละเช่นเดิม

¹ สถาบันศึกษานานาชาติมหาวิทยาลัยรามคำแหง

Institute of International Studies Ramkhamhaeng University (IIS-RU)

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้จัดทำข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาข้อกำหนดเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการในประเทศไทย ดังนี้ (1) กสทช.ควรพิจารณาถึงการกำหนดในเชิงปริมาณที่มีอัตราการเพิ่มโดยเฉลี่ยต่อที่มีสมเหตุผลผลมากขึ้น เพื่อให้ผู้ผลิตสามารถจัดให้มีบริการทั้ง 3 ได้ใกล้เคียงหรือเทียบเท่าที่กำหนดไว้มากขึ้น (2) กสทช.อาจมีการพิจารณาในการจำแนก ระดับของสถานีโทรทัศน์ให้เหมาะสมตามศักยภาพในการผลิต รวมถึงกำหนดให้มีความลดหลั่นในข้อกำหนดเชิงปริมาณตามแต่ศักยภาพระดับนั้นๆ และ (3) กสทช.สามารถจัดตั้งให้มีหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่ดูแล ตรวจสอบ ประเมินคุณภาพ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจในการผลิตบริการทั้ง 3 รูปแบบ เพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น

คำสำคัญ: กสทช., คนพิการ, การเข้าถึงสื่อ, ข้อกำหนด, ประกาศ

Abstract

The research article - The Comparison of Media Access for the People with Disability Case Studies: United State of America, United Kingdom, Australia, Germany, Japan - aimed to study the regulating and the statements regarding the television accessing of the people with disability, and to compare with the announcements announced by NTBC in Thailand. This research employed qualitative method with document analysis from the laws, regulations, gazettes, and the relevant documents.

The result revealed that 5 selected countries stated the quantitative criteria for the percentage of broadcasting. For some, the numbers were determined by the number of broadcasting hours per month. All 5 countries did not have the genre limitation for the production of Sign Language (SL), Closed Caption (CC), and Audio Description (AD) services. In term of qualitative criteria, there are some interesting models of the classifications for TV station, due to the efficiency of the production. Hence, different size of TV station would be in different responsibility for providing the services. Moreover, in some countries, the specific organizations were established to monitor, examine, and provide the knowledge – both technical and theoretical – to the broadcasting businesses and stakeholders. In Thailand, the first announcement regarding the media access for the people with disability was announced in 2016. However, the Gazette started by determining only with the genre of News and Public Knowledge. After that, in December 2016, another announcement was publicized in term of giving the qualitative criteria about the productions, suitable TV genres, and the recommendations. The border of the only News and Public Knowledge was replaced by all genres option for the services providing, maintaining only the percentage quantitative criteria.

The recommendations drawn from the research results are as follows; (1) NTBC should consider the over raising average percentage required each year, in order to give the TV stations the chances to meet the goals more effectively. (2) NBTC might consider the classifications of the TV stations, since each TV station had different capability to provide in the same-leveled services. And, (3) NTBC may establish a specific organization or department to monitor, examine, also provide the knowledge for the TV stations in further.

Keywords: NTBC, people with disability, media access, regulation, announcement

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ (2560) ระบุถึงเรื่องความเสมอภาคไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2560 – 2564) ถึงวิสัยทัศน์เกี่ยวกับคนพิการในแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการฉบับแรก โดยมุ่งเน้นให้คนพิการมีสุขภาพที่ดีที่สุดตามสถานะความพิการที่เป็นจริง รู้จักสิทธิและหน้าที่ในฐานะพลเมือง ดำรงชีวิตอย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรีเท่ากับ “ผู้อื่น” ในสังคม แต่อย่างไรก็ตาม ความเหลื่อมล้ำบนความพิการไม่ว่าจะรูปแบบใด ย่อมส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำอื่นๆในสังคม ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เช่น การเข้าถึงหรือการใช้งานอาคารและสถาปัตยกรรม การเข้าถึงระบบการศึกษาในบางคณะหรือในบางสถาบัน และรวมถึงการเข้าถึงสื่อต่างๆในการสื่อสารด้วย ซึ่งถึงแม้ว่า ในสังคมที่เป็นประชาธิปไตย จะสนับสนุนแนวคิดแห่งความเสมอภาคกัน ในความหมายว่า ความเท่าเทียมกันในสิ่งที่มนุษย์จะมีความเท่าเทียมกันได้ ที่จะสร้างความยุติธรรมให้ทุกฝ่ายมากที่สุด โดยที่เชื้อชาติ สถานภาพ เศรษฐกิจ สังคม

ครอบครัว ระดับการศึกษา ไม่กีดขวางต่อความเสมอภาคของบุคคลได้ (<http://www.oknation.net/blog/Law222/2007/07/25/entry-6>)

Institute for Human Centered Design (IHCD) ระบุว่า แนวคิดความเสมอภาคแบบ Universal Design เริ่มต้นขึ้นเมื่อราวปี 1950 - 1960 (พ.ศ. 2493 - 2503) ในประเทศแถบ ยุโรป ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ซึ่งต่อมา ราวปี 1975 (พ.ศ. 2518) ในประเทศสหรัฐอเมริกาเริ่มมีกฎหมายเรื่องการคุ้มครองสิทธิของคนพิการ และมีการพัฒนาต่อยอดขึ้นมาเรื่อยๆ จนกระทั่งในหลายๆประเทศมีการวางข้อกำหนดเพื่อให้มีการเข้าถึงสื่อสาธารณะ ผ่านบริการอย่างคำบรรยายแทนเสียง (Captioning) ล่ามภาษามือ (Sign Language) และเสียงบรรยายภาพ (Audio Description) (IHCD, no date)

สำหรับประเทศไทย ได้มีการพัฒนาในเชิงนโยบายของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (กสทช.) โดยระบุไว้ในรูปแบบของประกาศเรื่องการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการ ให้เข้าถึงและรับรู้หรือใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ (วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2559) โดยในประกาศฉบับดังกล่าว มีการกำหนดให้สถานีโทรทัศน์จะต้องจัดทำบริการสำหรับคนพิการทั้งทางการได้ยินและทางการมองเห็น โดยจัดทำในรูปแบบของคำบรรยายแทนเสียง (Closed Captioning - CC) ล่ามภาษามือ (Sign Language - SL) และเสียงบรรยายภาพ (Audio Description - AD) ในสัดส่วนร้อยละของรายการประเภทข่าวสารและสาระที่เป็นสาระประโยชน์ ทั้งนี้กำหนดให้มีการทดลองผลิตโดยยังไม่บังคับใช้ในบทสนับสนุนและบทลงโทษตามที่ระบุในประกาศจนถึงปี 2560 หลังจากนั้น ในปี 2560 ได้มีประกาศในเรื่องดังกล่าว ออกมาเพิ่มเติมอีกหนึ่งฉบับ (วันที่ 4 เมษายน 2560) เพื่อเลื่อนการบังคับใช้ประกาศฉบับดังกล่าวออกไปอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้น ในวันที่ 27 ธันวาคม 2560 ทาง กสทช. ได้ทำการออกประกาศแนวทางการจัดให้บริการล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียง และเสียงบรรยายภาพ เพื่อเป็นข้อกำหนดเชิงคุณภาพ และเป็นการกำหนดมาตรฐานเชิงเทคนิค และความเหมาะสมของรูปแบบรายการต่อบริการ ในการจัดให้บริการทั้ง 3 ดังกล่าวข้างต้น (สำนักงาน กสทช., 2560)

ในเชิงปฏิบัติพบว่า บริการที่เกิดขึ้นหลังจากสุดจากทั้ง 3 บริการคือ เสียงบรรยายภาพ (AD) ในปี 2556 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับ กสทช. สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ และองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย เพื่อผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ เพื่อทดลองผลิตรายการโทรทัศน์ที่มีเสียงบรรยายภาพ 2 รายการ คือ รายการกินอยู่คือ และอร่อยอย่างยิ่ง รวมทั้งสิ้น 104 ตอน เพื่อออกอากาศทางคลื่นวิทยุระบบเอเอ็มทุกสัปดาห์เป็นเวลา 1 ปี (ภัทธีรา สารการบริษัท, 2557) ต่อมา ในช่วง พ.ศ. 2558 - 2559 คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีการทดลองถ่ายทอดองค์ความรู้และร่วมมือเพื่อดำเนินการผลิตรายการที่มีเสียงบรรยายภาพ (AD) กับสถานีโทรทัศน์ TPBS โดยมีการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการและทดลองผลิตรายการเพื่อออกอากาศจริง ซึ่งภายหลังจากสิ้นสุดโครงการ ก็ไม่ปรากฏการออกอากาศรายการโทรทัศน์ที่มีเสียงบรรยายภาพเพิ่มเติม (ธารณี จันทรักษา อ้างถึงใน ธีรวัช เจนวัชรรัช, 2561) และทั้งนี้ ยังไม่ปรากฏการใช้ประกาศฉบับอื่นเพื่อสร้างการเข้าถึงในสื่ออื่นๆสำหรับคนพิการทั้งการได้ยินและการมองเห็น

ขณะเดียวกัน การกำหนดมาตรฐานในการเข้าถึงสื่อของคนพิการ มีการกำหนดไว้ในหลายประเทศ ด้วยหลากหลายลักษณะแตกต่างกันออกไป (Rai, Greening and Petre, 2010) ซึ่งมีการระบุข้อกำหนดในการเข้าถึงสื่อของคนพิการมาก่อนหน้าที่ประเทศไทยจะมีการกำหนดขึ้น โดยงานวิจัยเรื่อง ข้อกำหนดเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการทางการมองเห็น กรณีศึกษา: สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เยอรมนี ญี่ปุ่น ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาและเปรียบเทียบจากข้อกำหนดของ 5 ประเทศที่มีการให้บริการเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการ เพื่อที่จะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาข้อกำหนดเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษารายละเอียดในการระบุข้อกำหนดเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการ จากประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เยอรมนี และญี่ปุ่น และเพื่อเปรียบเทียบรวมถึงเสนอแนะเป็นแนวทางในการระบุข้อกำหนดในประเทศไทยต่อไป

นิยามศัพท์

ข้อกำหนดเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการ หมายถึง เอกสาร กฎหมาย ข้อบัญญัติ หรือข้อเขียนอื่นๆที่กำหนดขึ้นโดยมีเนื้อหาและวัตถุประสงค์เพื่อบอกวิธีการ จำนวนชั่วโมงการออกอากาศ จำนวนรายการโทรทัศน์ หรืออื่นๆที่มีบริการเพื่อให้คนพิการทั้งทางการได้ยินและการมองเห็น ทั้ง บริการล่ามภาษามือ บริการคำบรรยายแทนเสียง และบริการเสียงบรรยายภาพ และทำให้คนพิการสามารถเข้ารับสารจากสื่อต่างๆได้ โดยในงานวิจัยชิ้นนี้ หมายความว่า เนื้อหาของข้อกำหนดที่กำหนดใช้กับสื่อรายการโทรทัศน์ และสถานีโทรทัศน์ ในประเทศ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เยอรมนี ญี่ปุ่น และประเทศไทยเท่านั้น

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. สามารถเห็นถึงลักษณะการออกข้อกำหนดเพื่อเอื้อประโยชน์ในการเข้าถึงสื่อของคนพิการในแต่ละประเทศ
2. สามารถนำลักษณะการออกข้อกำหนดเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเป็นแนวทางในการออกข้อกำหนดสำหรับการเข้าถึงสื่อของคนพิการในประเทศไทยได้ต่อไป

วิธีการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้มีการเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ผ่านกฎหมาย ประกาศ และข้อกำหนดต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดให้มี ให้จัดทำ บริการในการเอื้อประโยชน์เรื่องการเข้าถึงสื่อของคนพิการ จากทั้ง 5 ประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เยอรมนี และญี่ปุ่น รวมถึงจากประกาศเรื่องการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการ ให้เข้าถึงและรับรู้หรือใช้ประโยชน์จากรายการโทรทัศน์ ของประเทศไทยด้วย

งานวิจัยชิ้นนี้ ในเวลาเก็บข้อมูล ตลอดจนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล เป็นระยะเวลา 4 เดือน ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ 2563 - มิถุนายน 2563 มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประกาศ กฎหมาย ข้อบัญญัติ เอกสารที่เกี่ยวข้องจากทั้ง 5 ประเทศ และประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเข้าถึงสื่อของคนพิการและการประกาศภายในปี พ.ศ. 2560 โดยศึกษาเฉพาะข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการเอื้อให้คนพิการทางการมองเห็นสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากกิจการวิทยุโทรทัศน์เท่านั้น

ผลการวิจัย

เมื่อศึกษาเอกสาร กฎหมาย ข้อกำหนด และข้อบัญญัติเกี่ยวกับการเข้าถึงสื่อของคนพิการในทั้ง 5 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เยอรมนี และญี่ปุ่น ผู้วิจัยสามารถแยกรายละเอียดของข้อกำหนดในแต่ละประเทศได้ดังต่อไปนี้

ข้อกำหนดการเข้าถึงสื่อของคนพิการในประเทศสหรัฐอเมริกา

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการออกกฎหมาย Civil Right Act (1964) ซึ่งมีบทบัญญัติเรื่อง Anti-Discrimination และ Rehabilitation Act of 1973 ซึ่งกฎหมายเริ่มต้นของกฎหมายลูกอีกหลายฉบับที่มีข้อกำหนดเกี่ยวข้องกับการเข้าถึงสื่อของคนพิการ โดย Rehabilitation Act of 1973 มีการเริ่มกำหนดเบื้องต้นเกี่ยวกับ การบังคับให้มีการใช้คำบรรยายแทนเสียง (Caption) ในสื่อที่มีการออกอากาศเป็นสาธารณะ (Anything in Public) ซึ่งกำหนดให้การออกอากาศทางโทรทัศน์ ต้องมีการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงแบบปิด (Closed Caption) และนอกจากนี้ Rehabilitation Act of 1973 ยังมีความพยายามในการสร้างบริการเสริมสำหรับคนพิการทางการออกอากาศทางสถานีวิทยุอีกด้วย (Brewers and Others, 2015)

กฎหมาย Rehabilitation Act of 1973 ได้เป็นต้นแบบให้กับกฎหมายในฉบับต่อมา ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการเข้าถึงสื่อของคนพิการ เช่น Individuals with Disability Education Act (IDEA) และ American with Disability Act (ADA) ในปี 1990 Telecommunication Act ในปี 1996 หลังจากนั้น ได้มีการจัดตั้งหน่วยงาน Federal of Communication Commission หรือ FCC ขึ้นในปี 2003 เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลการเข้าถึงสื่อของคนพิการทั้งการได้ยินและการมองเห็น ในประเทศสหรัฐอเมริกา

ในปี 1996 Telecommunication Act ได้มีการออกข้อกำหนดของการจัดทำบริการคำบรรยายแทนเสียงเพิ่มเติม โดยระบุให้รายการที่มีการสื่อสารด้วยภาษา Spanish ต้องมีการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงในภาษา Spanish ในช่วงเวลาที่แตกต่างจากตารางการออกอากาศหลัก (รายการที่มีภาษาอังกฤษ) รายการโฆษณาที่มีความยาวไม่เกิน 5 นาที ไม่ต้องมีการใส่คำบรรยายแทนเสียง นอกจากนี้ ในกฎหมาย Telecommunication Act ได้ระบุถึงข้อจำกัดของการใช้ล่ามภาษามือ (Sign Language) ว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีผู้เข้าใจภาษามือเพียงแค่ร้อยละ 10 จากคนพิการทางการได้ยินทั้งหมดเท่านั้น และข้อจำกัดอีกประการหนึ่งคือ ภาษามือยังไม่มีความเป็นความสากล (Universal) ดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงมากกว่า

ในปี 2000 FCC ของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ทำการกำหนดขอบเขตและความต้องการในบริการเพื่อคนพิการในการเข้าถึงสื่อโทรทัศน์ โดยทั้งนี้ กำหนดให้ร้อยละ 95 ของรายการโทรทัศน์ทั้งหมด จะต้องมีการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงแบบปิด (Closed Caption) และกำหนดให้ช่องโทรทัศน์ Public Broadcasting System (PBS) ในประเทศสหรัฐอเมริกาต้องมีการจัดทำคำบรรยายแทนเสียงในทุกรายการที่มีการออกอากาศ โดยนอกจากนี้ รายการโฆษณาจะต้องมีการทำคำบรรยายแทนเสียงแบบปิดมาจากทางผู้ผลิตโดยตรง ซึ่ง FCC ได้มีการกำหนดรายการที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องทำคำบรรยายแทนเสียง ได้แก่ รายการโฆษณา รายการเพลงบรรเลง รายการที่เป็นการผลิตจากท้องถิ่น (Local Production) และการประกาศจาก PBS ที่ออกอากาศช่วง 02.00 – 18.00 น. ของวัน (เนื่องจากมีการระบุช่วงเวลา Prime Time หรือช่วงเวลาที่มีการเปิดรับชมโทรทัศน์มากที่สุดเป็นช่วง 18.00 – 22.30 น. ของวัน) ซึ่งทาง FCC ได้มีการระบุไว้เพียงเชิงปริมาณรายการโทรทัศน์ที่กำหนดให้ต้องมีการให้บริการคำบรรยายแทนเสียง แต่ยังไม่ได้มีการระบุถึงข้อกำหนดเชิงคุณภาพของบริการคำบรรยายแทนเสียงที่มีการนำออกอากาศ

หลังจากนั้นในปี 2006 Rehabilitation Act of 1973 ได้ระบุว่า การให้บริการคำบรรยายแทนเสียงแบบปิด จะต้องมีการให้บริการคร้อยละ 100 (ยกเว้นบางรายการไว้ตามที่ FCC ระบุ) โดย National Association of the Deaf (NAD) ของประเทศสหรัฐอเมริการะบุว่า ต้องการให้มีการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงในรายการบันทึกเทปและโฆษณาตลอด 24 ชั่วโมง รวมถึงรายการที่มีการถ่ายทอดสด ก็ควรจัดให้มีการให้คำบรรยายแทนเสียงแบบ Real Time อีกด้วย

สำหรับการให้บริการเสียงบรรยายภาพ (Audio Description) ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการทดลองทำอย่างไม่เป็นทางการตั้งแต่ราวปี 1961 ก่อนที่จะมีการระบุไว้อย่างเป็นรูปธรรมใน Section 508 และ 504 ใน Rehabilitation Act of 1973 ซึ่งมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า สื่อภาพยนตร์ วิดีทัศน์ และสื่อผสม (Multimedia) รวมถึง สื่อที่เป็นเทคโนโลยีข้อมูล (Information Technology) จำเป็นต้องมีการให้บริการเสียงบรรยายภาพด้วย หลังจากนั้นในปี 2000 FCC ได้กำหนดให้

รายการโทรทัศน์ต้องมีการให้บริการเสียงบรรยายภาพสำหรับคนพิการทางการมองเห็น ซึ่งต่อมาในปี 2002 เหลือเพียงช่อง PBS, CBS, TCM, และ FOX เท่านั้น ที่ยังมีการให้บริการเสียงบรรยายภาพ ซึ่ง FCC ได้มีการเรียนรู้ในเรื่องการกำหนดมาตรฐานบริการเพิ่มเติม หลังจากที่ไม่ได้มีการกำหนดมาตรฐานเรื่องการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงจนทำให้บริการที่ออกสู่สาธารณะนั้นไม่ได้คุณภาพเท่าที่ควร ดังนั้น FCC จึงได้ทำการระบุถึงคุณภาพของการให้บริการเสียงบรรยายภาพไว้ 5 ประการ ได้แก่ ความถูกต้อง (Accuracy) การให้ความสำคัญเพียงแต่ภาพที่ปรากฏขึ้นเท่านั้น (Prioritization) ความต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบรายการ (Consistency) ความเหมาะสม (Appropriate) และความเท่าเทียมกันในการรับสารเมื่อเทียบกับผู้รับชมที่มีการมองเห็นปกติ (Equal)

หลังจากนั้นมีการระบุถึงการให้บริการเสียงบรรยายภาพเพิ่มเติม ในกฎหมายและข้อบังคับต่างๆ ได้แก่ 21st Communications and Video Accessibility Act (CVAA) ซึ่งเป็นกฎหมายย่อยจาก FCC มีการบังคับใช้ในปี 2010 โดยในเรื่องการจัดให้มีบริการเสียงบรรยายภาพ CVAA ได้กำหนดสถานีโทรทัศน์ที่ต้องมีการให้บริการเสียงบรรยายภาพเบื้องต้น ในปี 2010 ได้แก่ ABC, CBS, FOX, NBC, USA, Disney, TNT, Nickelodeon, TBS และช่องรายการเด็ก โดยกำหนดให้ต้องมีการให้บริการ 50 ชั่วโมงต่อเดือน ในช่วงเวลาที่มีการรับชมสูงสุด (Prime Time) หรือช่วง 18.00 – 22.30 น. ซึ่งทาง CVAA มีการวางแผนไว้ถึงปี 2015 จะต้องมียุทธศาสตร์ที่มีการให้บริการเสียงบรรยายภาพ จำนวน 60 สถานีโทรทัศน์ และจะมีการให้บริการเสียงบรรยายภาพได้ทั้ง 100% ในปี 2020 (Edelburg, 2019)

นอกจากสื่อโทรทัศน์แล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกายังมีแนวทางในการจัดสรรบริการต่างๆ เพื่อให้คนพิการทั้งทางการได้ยินและการมองเห็นสามารถเข้าถึงสื่อดิจิทัลได้อีกด้วย ในปี 2004 ได้มีแนวทาง W3C และ Web Content Accessibility Guidelines 2.0 เพื่อกำหนดให้สื่อดิจิทัลจะต้องสามารถเข้าถึงได้โดยคนพิการ ซึ่ง W3C ได้แบ่งลักษณะของความพิการออกเป็น 4 ลักษณะใหญ่ๆ เพื่อกำหนดลักษณะบริการเสริมที่เหมาะสม ซึ่งทั้ง 4 ลักษณะได้แก่ ความพิการทางการมองเห็น ความพิการทางการได้ยิน ความพิการทางร่างกาย และความพิการทางสติปัญญา โดยได้มีการจำแนกประเภทของบริการเสริมไว้ถึง 9 ลักษณะบริการ ดังต่อไปนี้

1. Described Video

เป็นลักษณะของการให้เสียงบรรยายแทนภาพ ซึ่งสามารถมีได้ทั้งแบบเปิด และแบบปิด โดยสื่อวิดีโอที่มีการนำลงในดิจิทัล จะต้องรองรับระบบเสียงหลายช่องทาง เพื่อทำให้เกิดการเปิดและปิดเสียงบรรยายภาพได้

2. Text Video Description

เป็นบริการเพื่อคนพิการทางการมองเห็น ที่ข้อความตัวอักษรที่ปรากฏขึ้นในสื่อดิจิทัลจะต้องได้รับการอ่านออกเสียง หรือ Screen Read

3. Extended Video Description

เป็นการให้เสียงบรรยายภาพในวิดีโอแบบพิเศษ กล่าวคือ อนุญาตให้มีการหยุดภาพเป็นช่วงๆ เพื่อให้มีการบรรยายภาพ แต่ข้อกำหนดคือ ลักษณะของเสียงบรรยายภาพลักษณะนี้ไม่สามารถนำไปใช้เพื่อการออกอากาศในระบบโทรทัศน์ได้ และระยะเวลาทั้งหมดเมื่อรวมเสียงบรรยายภาพแล้ว จะมีความยาวกว่าวิดีโอเพียงอย่างเดียว

4. Clean Audio

เป็นบริการแยกช่องเสียงสำหรับคนพิการด้านการได้ยิน แบบมีการได้ยินที่น้อย (Hard of Hearing) ซึ่งสื่อดิจิทัลจะต้องมีการแยกช่องเสียง ที่คนพิการทางการได้ยินสามารถเลือกปิดบางเสียงได้ และคงเหลือเพียงเสียงหลักไว้เพื่อการได้ยินที่ชัดเจนขึ้น

5. Content Navigation

ข้อมูลดิจิทัลจะต้องมีการสร้าง Bookmarks ไว้สำหรับการเข้าถึงได้โดยตรง โดยไม่จำเป็นต้องผ่านส่วนอื่นๆ ก่อน

6. Captioning

การใช้คำบรรยายแทนเสียงสำหรับคนพิการทางการได้ยิน ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งแบบเปิดและปิด และมีการกำหนดคุณภาพเบื้องต้นคือ คำบรรยายแทนเสียงนั้นจะต้องตรงกับการสนทนาของบุคคลในวิดีโอ และจะต้องสอดคล้องกับเวลาของสื่อด้วย

7. Enhanced Captioning/Subtitle

เป็นลักษณะของคำบรรยายแทนเสียงที่ให้ข้อมูลเพิ่มเติมได้มากขึ้น (ลักษณะคล้ายกับ Extended Video Description)

8. Sign Translation

การให้บริการล่ามภาษามือ จะต้องมีความครอบคลุมทั้งเนื้อหาที่เป็นบทสนทนาและไม่ใช่บทสนทนา สามารถใช้ได้ทั้งแบบเปิดและปิด ซึ่งการใช้งานล่ามภาษามืออาจไม่มีความเป็นสากลมากนัก เมื่อเทียบกับคำบรรยายแทนเสียง

9. Transcription

การบริการสำหรับคนพิการทางการมองเห็นและการได้ยินพร้อมกัน และพิการทางสติปัญญา โดยจะมีลักษณะเป็นข้อความตัวอักษรติดกับสื่อภาพเคลื่อนไหว โดยข้อความตัวอักษรสามารถมีการปรับแต่งได้ด้วยตัวผู้ใช้งานเอง ทั้งสีและขนาดตัวอักษร เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถมีการมองเห็นที่ชัดเจนได้มากที่สุด

จากภาพรวมการกำหนดให้มีบริการสำหรับคนพิการในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า มีการออกกฎหมายและข้อบังคับโดยมุ่งเน้นที่ 2 บริการหลักๆ ได้แก่ บริการคำบรรยายแทนเสียง (Captioning) และเสียงบรรยายภาพ (Audio Description) ทั้งนี้ บริการทั้ง 2 ประเภท มีการกำหนดลักษณะสัดส่วนเชิงปริมาณไว้อย่างหลวมๆ และยังไม่ได้มีการระบุชัดเจนไปถึงลักษณะรายการโทรทัศน์ หรือประเภทรายการโทรทัศน์อย่างเฉพาะเจาะจง สังเกตได้จากลักษณะของสถานีโทรทัศน์ที่ถูกกำหนดให้มีการให้บริการเสียงบรรยายภาพ มีความหลากหลาย ไม่เพียงเฉพาะเพียงสถานีโทรทัศน์ที่นำเสนอรายการข่าวเท่านั้น และยังมีกำหนดช่วงเวลาในการให้บริการอย่างเป็นรูปธรรม โดยเล็งเห็นความสำคัญในช่วงเวลาที่มีผู้ชมมากที่สุด หรือ Prime Time ของวัน (ช่วงเวลา 18.00 – 22.30 น.) ทำให้นอกจากคนพิการแล้ว บุคคลที่มีความต้องการจะใช้บริการในรายการช่วงที่มีผู้ชมมากที่สุดมีการออกอากาศอยู่นั้น สามารถเข้าถึงบริการต่างๆ ได้ นอกจากนี้ทางรัฐบาลยังมีการให้จัดทำคำบรรยายแทนเสียงในภาษาอื่น เช่น ภาษา Spanish เพื่อรองรับการใช้งานของกลุ่มคนในประเทศแต่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักอีกด้วย

ข้อกำหนดการเข้าถึงสื่อของคนพิการในสหราชอาณาจักร

จุดเริ่มต้นของการออกข้อกำหนดเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการในสหราชอาณาจักร เริ่มต้นจากปี 1990 (Sas, 2016) มีการกำหนด Broadcasting Act 1990 โดยมีการระบุไว้คร่าวๆ ถึงการจัดให้มีบริการคำบรรยายแทนเสียง หรือ Subtitle ไว้ให้มีปริมาณและมาตรฐานตามที่ ITC Standard ได้กำหนดไว้ โดยในเบื้องต้น Broadcasting Act 1990 ได้กำหนดไว้ใน Section 35 ให้ Channel 3 ต้องมีการให้บริการ Subtitle ในการออกอากาศรายการโทรทัศน์ ซึ่งเอกสารจาก ITC ระบุว่า แนวทางที่ระบุไว้สำหรับการจัดทำคำบรรยายแทนเสียงใน ITC มีการรวบรวมหลักการและแนวทางมาจากลักษณะการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงที่มีใน สหราชอาณาจักร ตั้งแต่ช่วงปี 1980s (ITC, 1999) และได้มีการปรับปรุงเนื้อหาและข้อกำหนดมาเป็นระยะ และมีการกำหนดในเชิงคุณภาพของการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงไว้ในทุกมิติ รวมถึงในสื่อดิจิทัลด้วยเช่นกัน แต่อย่างไรก็ดี ยังไม่พบการกำหนดในเชิงปริมาณการให้บริการคำบรรยายแทนเสียง ในเอกสาร ITC ดังกล่าวข้างต้น ต่อมา ในปี 1998 Broadcasting Act ได้กำหนดให้ Channel 3 ต้องมีการให้บริการคำบรรยายแทนเสียง ร้อยละ 50 ของรายการทั้งหมดต่อสัปดาห์ และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 80 ในปี 2004 ในขณะเดียวกัน สถานีโทรทัศน์อื่นๆ ที่ไม่ได้ถูกกำหนดให้มีการให้บริการคำบรรยายแทนเสียง ก็มีการให้บริการด้วยเช่นกัน Channel 5 มีการให้บริการคำบรรยายแทนเสียง ร้อยละ 23

ในปี 1997 Channel 4 มีการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงมากถึง ร้อยละ 50 ในปี 1998 (เทียบเท่ากับที่มีการกำหนดให้ Channel 3 ต้องให้บริการ)

หลังจากนั้น ในปี 2003 ได้มีการออกกฎหมาย Communication Act 2003 ซึ่งมีการจัดตั้งหน่วยงาน OFCOM ขึ้น เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลการเข้าถึงสื่อของคนพิการประเภทต่างๆ ซึ่งลักษณะการทำงานของ OFCOM สามารถเทียบเท่ากับ FCC ของสหรัฐอเมริกา โดยในปี 2003 OFCOM ได้กำหนดให้มีบริการทั้ง 3 ลักษณะ ในสื่อโทรทัศน์ ทั้งคำบรรยายแทนเสียง (Subtitle) ล่ามภาษามือ (Sign Language) และเสียงบรรยายภาพ (Audio Description) (Griffin, 2015 ; Rapiers, 2016)

OFCOM ได้มีการกำหนดการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงไว้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ กล่าวคือ มีการกำหนดให้สถานีโทรทัศน์และสถานีวิทยุทั้งหมด ที่ได้รับใบอนุญาตจาก OFCOM ต้องมีการให้บริการคำบรรยายแทนเสียง โดยจะมีผลต่อการต่อใบอนุญาตหากทางสถานีไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด และมีการกำหนดข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณภาพของบริการคำบรรยายแทนเสียงในรายละเอียดทั้งเพิ่มเติมและตามมาตรฐานเดียวกันกับที่ปรากฏใน ITC ได้แก่

กำหนดให้มีการระบุเลขประจำตัวของผู้จัดทำคำบรรยายแทนเสียง

กำหนดให้คำบรรยายแทนเสียงต้องระบุเสียงที่อยู่นอกฉาก ณ ขณะนั้นด้วย

กำหนดให้คำบรรยายแทนเสียงต้องครอบคลุมถึงเสียงประกอบต่างๆ (Sound Effects)

กำหนดให้ตัวอักษรของคำบรรยายแทนเสียงต้องมีความต่างของสีกับหน้าจอ (Color Contrast)

กำหนดให้ผู้จัดทำคำบรรยายแทนเสียง ใช้สัญลักษณ์ # เพื่อบอกถึงเนื้อเพลง หรือเสียงเพลง

กำหนดให้มีการใช้วงเล็บ ( ) เพื่อแสดงลักษณะของเสียงอื่นๆ หรือลักษณะการพูดแบบอื่นๆ

กำหนดให้ใช้ตัวอักษรแบบ Sans Serif

กำหนดให้ขนาดของตัวอักษรบนหน้าจอ เทียบกับตัว V ที่มีความสูง 24 เส้นโทรทัศน์

กำหนดให้ใช้ตัวอักษรแบบเอียงเพื่อเน้นได้

กำหนดให้คำบรรยายแทนเสียงมีความเร็วไม่เกิน 140 คำต่อนาที (หรือถึง 180 คำได้ในบางรายการ)

เป็นต้น

หลังจากนั้น ในปี 2012 OFCOM (2017) ได้กำหนดแผนการให้บริการคำบรรยายแทนเสียง ล่ามภาษามือ และเสียงบรรยายภาพ ในระยะเวลา 10 ปี โดยมีการกำหนดในรูปแบบของร้อยละของเวลาในการออกอากาศ ซึ่งมีเป้าหมายการให้บริการในระยะเวลา 10 ปี อยู่ที่ร้อยละ 80 สำหรับคำบรรยายแทนเสียง ร้อยละ 5% สำหรับล่ามภาษามือ และร้อยละ 10 สำหรับเสียงบรรยายภาพ ตามตารางดังต่อไปนี้

Anniversary of relevant date	Subtitling	Signing	Audio Description
First	10%	1%	2%
Second	10%	1%	4%
Third	35%	2%	6%
Fourth	35%	2%	8%
Fifth	60%	3%	10%
Sixth	60%	3%	10%
Seventh	70%	4%	10%
Eighth	70%	4%	10%
Ninth	70%	4%	10%
Tenth	80%	5%	10%

ตารางแสดง ร้อยละของรายการโทรทัศน์ที่กำหนดให้มีการผลิตบริการเสริมเพื่อคนพิการในสหราชอาณาจักร

ที่มา : OFCOM (2017a)

นอกจากนี้ ในปี 2018 OFCOM ได้มีการใช้เกณฑ์ค่าใช้จ่ายในการจัดให้บริการเพื่อคนพิการ (Cost of Providing Access) มาเพื่อคำนวณให้แก่สถานีโทรทัศน์ที่มีเงื่อนไขแตกต่างกัน ออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งในแต่ละระดับมีข้อกำหนดแตกต่างกันในเชิงปริมาณของบริการเพื่อคนพิการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

สถานีโทรทัศน์ในระดับที่ 1 ต้องมีการให้บริการตามเป้าหมายที่กำหนด คิดเป็นร้อยละ 100

สถานีโทรทัศน์ในระดับที่ 2 ต้องให้มีบริการคำบรรยายแทนเสียงที่ร้อยละ 66

ส่วนบริการอื่นๆต้องเป็นไปตามเป้าหมายกำหนด

สถานีโทรทัศน์ระดับที่ 3 ต้องให้มีบริการคำบรรยายแทนเสียงที่ร้อยละ 33

ส่วนบริการอื่นๆต้องเป็นไปตามเป้าหมายกำหนด

จากการแบ่งระดับของสถานีโทรทัศน์ดังกล่าว ยังมีการกำหนดให้สถานีโทรทัศน์ภายใน (Domestic Channel) ให้ใช้ค่าใช้จ่ายในการผลิตบริการเหล่านี้อยู่ที่ไม่เกินร้อยละ 1 ของรายได้ทั้งหมดอีกด้วย โดยเมื่อพิจารณาสถานีโทรทัศน์ภายในจำนวน 84 สถานีของสหราชอาณาจักร พบว่า จำนวน 80 สถานีอยู่ในข่ายสถานีโทรทัศน์ระดับที่ 1 และอีก 4 สถานีอยู่ในข่ายสถานีโทรทัศน์ระดับที่ 2 และไม่พบสถานีโทรทัศน์ที่อยู่ในข่ายสถานีโทรทัศน์ระดับที่ 3 เลย ในขณะที่สถานีโทรทัศน์ที่ไม่นับเป็นโทรทัศน์ภายใน (Non-Domestic Channels) จำนวน 30 ช่อง อยู่ในข่ายสถานีโทรทัศน์ระดับที่ 1 จำนวน 27 สถานี ระดับที่ 2 จำนวน 2 สถานี และในระดับที่ 3 อีก 1 สถานี ในขณะที่ OFCOM ได้มีการกำหนดการให้บริการล่ามภาษามือไว้เช่นกัน โดยกำหนดในรูปแบบร้อยละดังกล่าว และยังกำหนดช่วงเวลาของวันไว้ที่ช่วงเวลา 7.00 – 11.00 น.

ในด้านการให้บริการเสียงบรรยายภาพในสหราชอาณาจักร เริ่มมีหลักฐานว่ามีการให้บริการเสียงบรรยายภาพตั้งแต่ช่วงปี 1992 ในรูปแบบของละครเวที (Snyder, 2016) โดยในปัจจุบันมีการให้บริการเสียงบรรยายภาพในหลากหลายช่องทาง ทั้งโทรทัศน์ โรงภาพยนตร์ การแสดงสด พิธีกรรม และอื่นๆ การให้บริการเสียงบรรยายภาพในสื่อในสหราชอาณาจักร เริ่มต้นเมื่อช่วงปี 1990s (เป็นช่วงเดียวกับที่มีการประกาศกฎหมาย Broadcasting Act) โดยเริ่มต้นจากการบันทึกเสียงบรรยายภาพลงใน Video และมีการเปิดให้เข้าโดย Royal National Institute of the Blind (RNIB) จากนั้น ในปี 1992 มีการเริ่มทดลองการให้บริการ “Auditel” ในรายการโทรทัศน์ ในปี 1996 Broadcasting Act กำหนดให้มีเสียงบรรยายภาพในสื่อดิจิทัล ปี 2001 ภาพยนตร์เรื่อง Harry Potter and the Philosopher Stone ในรูปแบบที่มีเสียงบรรยายภาพมีการจัดฉายในโรงภาพยนตร์ โดยในปี 2000 ได้มีการออกแนวทางการสร้างเสียงบรรยายภาพ ในลักษณะเดียวกันกับ ITC Guidelines ของคำบรรยายแทนเสียงเช่นกัน (Royal Institute of the Blind, no date)

จนกระทั่งปี 2017 สหราชอาณาจักรมีการให้บริการเสียงบรรยายภาพในรายการโทรทัศน์มากกว่า 150,000 ชั่วโมง จากทุกรูปแบบประเภทรายการ และในปี 2018 สหราชอาณาจักรมีแนวทางในการขยายบริการเสียงบรรยายภาพไปสู่ทุกบริการสาธารณะ โดยในการออกอากาศผ่านโทรทัศน์ สหราชอาณาจักรมีสถานีโทรทัศน์ที่มีบริการเสียงบรรยายภาพหลักๆ ได้แก่ BBC, Freeview, SKY, Virgin Media, Freesat, Youview, ITV Hub, All4, My5 ซึ่งนอกจากการออกอากาศในระบบปกติแล้ว ยังมีสถานีโทรทัศน์ที่มีระบบ Catch-Up Service (การออกอากาศบางรายการย้อนหลัง) ได้แก่ BBC, ITV, Channel4, Channel5 รวมทั้งการออกอากาศจากผู้ผลิตอิสระ ได้แก่ Netflix, itune, Amazon VDO, Streaming Service เป็นต้น (OFCOM, 2017b)

สหราชอาณาจักรเป็นประเทศหนึ่งที่มีความประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในการให้บริการแก่คนพิการในการเข้าถึงสื่อสาธารณะ เมื่อเทียบกับแนวทางความต้องการจากทางภาครัฐ ที่ตั้งเป้าหมายไว้ในปีที่ 10 ว่าสถานีโทรทัศน์จะต้องมีคำบรรยายแทนเสียงที่ ร้อยละ 80 ล่ามภาษามือ ที่ร้อยละ 5 และเสียงบรรยายภาพที่ร้อยละ 10 ในขณะที่สถานีโทรทัศน์หลักของประเทศอย่าง BBC, ITV, Channel4 และ SKY มีความตั้งใจและแนวทางของตัวเองว่าจะผลิตและให้บริการเสียงบรรยายภาพได้ถึง ร้อยละ 20 ของรายการทั้งหมด (ทั้งๆที่ข้อกำหนดระบุไว้เพียงร้อยละ 10 เท่านั้น) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง BBC มีการบันทึกไว้ใน OFCOM 2018 ว่าจัดให้มีการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงถึง ร้อยละ 100 ของการออกอากาศทั้งหมดอีกด้วย

จากพัฒนาการด้านการให้บริการเพื่อความเท่าเทียมในการเข้าถึงสื่อของคนพิการในสหราชอาณาจักร พบว่า สหราชอาณาจักรเริ่มมีการออกข้อกำหนดเรื่องการให้บริการดังกล่าวหลังจากสหรัฐอเมริกาประมาณ 17 ปี หากแต่ได้รับความร่วมมือจากสถานีโทรทัศน์และผู้ให้บริการเป็นอย่างดี จนกระทั่งมีการให้บริการในเชิงปริมาณที่สูงกว่าปริมาณที่มีการกำหนดไว้ในแผนงาน 10 ปีดังกล่าว รวมทั้งมีการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะเพื่อทำการดูแลและควบคุมการให้บริการดังกล่าว การออกข้อกำหนดทั้งหมด เป็นไปอย่างสมดุลทั้งในเชิงปริมาณ (ในรูปแบบของร้อยละ และช่วงเวลาออกอากาศในแต่ละวันในบริการล่ามภาษามือ) และคุณภาพ (การออกแนวทางการผลิตและการให้บริการ ตลอดจนการควบคุมเรื่องใบอนุญาตสถานีที่ระบุไว้ใน OFCOM) ชื่อนำสังเกตประการหนึ่งคือ สหราชอาณาจักรไม่ได้ควบคุมลักษณะหรือเลือกเฉพาะรูปแบบรายการที่มีการให้บริการ เช่นเดียวกับกับสหรัฐอเมริกา ส่วนนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สถานีโทรทัศน์ต่างๆ สามารถผลิตรายการที่มีความหลากหลาย รวมถึงเป็นการทดลองในการผลิตบริการดังกล่าวในหลากหลายรูปแบบรายการเพื่อการออกอากาศอีกด้วย และสหราชอาณาจักรมีการแบ่งลักษณะสถานีโทรทัศน์ออกเป็นระดับต่างๆ ซึ่งใช้เกณฑ์ในการแบ่งในเรื่องของรายการผลิต ส่วนนี้เป็นอีกส่วนหนึ่งที่สร้างความเหมาะสมในเชิงปริมาณให้แก่สถานีโทรทัศน์ที่มีเงื่อนไขทางเศรษฐกิจต่างกันอีกด้วย ซึ่งจัดว่าเป็นอีกหนึ่งมาตรการที่สร้างความเท่าเทียมกันสำหรับผู้ผลิตได้มากกว่าที่จะให้ทุกสถานีภาพได้รับข้อกำหนดแบบเดียวกัน

ข้อกำหนดการเข้าถึงสื่อของคนพิการในประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียมีการออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการเข้าถึงสื่อของคนพิการอย่างเป็นทางการในปี 2012 ผ่าน Broadcasting Service Act 2012 โดยกำหนดให้รายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศสาธารณะ ต้องมีการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงอยู่ที่ร้อยละ 100 โดยไม่นับรวมรายการโฆษณา ในช่วงเวลา 6.00 – 24.00 น. และโดยเฉพาะอย่างยิ่งรายการข่าวสาร (ซึ่งในข้อกำหนดดังกล่าวไม่ได้มีการระบุถึงการให้บริการเสียงบรรยายภาพ) แต่ในความเป็นจริงแล้ว ประเทศออสเตรเลียมีการให้บริการด้านคำบรรยายแทนเสียงอย่างไม่เป็นทางการมาก่อนหน้านั้น โดยมีการบันทึกไว้ว่าในปี 1999 เริ่มมีการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงในสื่อวีดิทัศน์ หรือ Video จากนั้นในปี 2000 รายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศในช่วงเวลาที่ได้รับความนิยม (Prime Time) ช่วง 18.00 – 22.30 น. มีการให้บริการคำบรรยายแทนเสียง ในปี 2002 รายการข่าวสารทุกรายการมีการให้บริการคำบรรยายแทนเสียง จนกระทั่งในปี 2010 (ก่อนที่จะมีการประกาศ Broadcasting Service Act) การออกอากาศโทรทัศน์ในประเทศออสเตรเลียมีการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงแล้วถึงร้อยละ 100

ต่อมา มีการจัดตั้งหน่วยงาน Australian Communication and Media Authorization (ACMA) ขึ้น ในปี 2005 เพื่อทำการกำกับดูแล ตลอดจนวางข้อกำหนดเชิงคุณภาพให้กับบริการต่างๆ ซึ่ง ACMA ได้ระบุเพิ่มเติมในรายละเอียดสำหรับการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงว่า รายการที่สมควรได้รับการยกเว้นในการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงได้แก่ รายการประเภทเพลงบรรเลง และรายการที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษในการนำเสนอ

นอกจากนี้ ประเทศออสเตรเลียมีการใช้แนวทางการจำแนกประเภทสถานีโทรทัศน์ออกเป็นกลุ่มๆ โดยใช้ตัวชี้วัดในเรื่องรายได้ของสถานีเป็นหลัก และประเทศออสเตรเลียอ้างอิงแบบจำลองการจำแนกกลุ่มของสถานีโทรทัศน์ตามประเทศแคนาดา (Canadian License Condition) ซึ่งแต่ละกลุ่มของสถานีโทรทัศน์มีผลต่อการกำหนดบริการคำบรรยายแทนเสียงที่เกิดขึ้น โดยการจำแนกกลุ่มสถานีโทรทัศน์นี้แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. สถานีโทรทัศน์ขนาดใหญ่ (Large Station)

คือ สถานีโทรทัศน์ที่มีรายได้มากกว่า 10 ล้าน ดอลลาร์สหรัฐต่อปี

กำหนดให้ต้องออกอากาศบริการคำบรรยายแทนเสียงในรายการข่าวทั้งหมด และ “บังคับ” (หมายความว่า หากไม่เป็นไปตามนี้อาจมีบทลงโทษตามมา) ไม่ให้น้อยกว่าร้อยละ 90 ของรายการที่ออกอากาศในแต่ละวัน

2. สถานีโทรทัศน์ขนาดกลาง (Medium Station)

คือ สถานีโทรทัศน์ที่มีรายได้อยู่ระหว่าง 5 – 10 ล้าน ดอลลาร์สหรัฐ ต่อปี

กำหนดให้ต้องออกอากาศบริการคำบรรยายแทนเสียงในรายการข่าว และข่าวท้องถิ่น และ “คาดหวัง” (หมายความว่า หากไม่ถึงร้อยละ 90 ก็ไม่มีผลโทษ) ให้มีบริการคำบรรยายแทนเสียงไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ในแต่ละวัน

3. สถานีโทรทัศน์ขนาดเล็ก (Small Station)

คือ สถานีโทรทัศน์ที่มีรายได้ไม่น้อยกว่า 5 ล้าน ดอลลาร์สหรัฐ ต่อปี

กำหนดให้ต้องออกอากาศคำบรรยายแทนเสียงในรายการข่าว และ “ส่งเสริม” (หมายความว่า หากไม่ถึงร้อยละ 90 ก็ไม่มีผลโทษ) ให้มีการออกอากาศคำบรรยายแทนเสียงไม่น้อยกว่า ร้อยละ 90 ของการออกอากาศในแต่ละวัน

สำหรับการดำเนินการด้านการออกอากาศเสียงบรรยายภาพในประเทศออสเตรเลีย เกิดขึ้นครั้งแรกในปี 2012 ในรูปแบบของการทดลองออกอากาศทางช่อง ABC1 โดยเริ่มมีการออกอากาศในรายการโทรทัศน์ประเภท Catch-Up Service (รายการที่นำมาออกอากาศซ้ำ) โดยใช้เวลาออกอากาศตั้งแต่วันที่ 5 สิงหาคม 2012 ถึง 4 พฤศจิกายน 2012 ในช่วงเวลา 17.00 – 24.00 น. ทั้งหมดรวมระยะเวลาการออกอากาศบริการเสียงบรรยายภาพได้ทั้งสิ้น 193 ชั่วโมง (เฉลี่ย 14 ชั่วโมงต่อสัปดาห์) ในหลากหลายรูปแบบรายการ ได้แก่ ละครโทรทัศน์ สารคดี ศิลปะ เป็นต้น หลังจากนั้นมีการทดลองออกอากาศอีกครั้งในระหว่างปี 2015 – 2016 (วันที่ 14 เมษายน 2015 – 30 มิถุนายน 2016) ทางช่อง iView รวมระยะเวลาในการออกอากาศทั้งหมด 922 ชั่วโมง (เฉลี่ย 14 ชั่วโมงต่อสัปดาห์) โดยในครั้งนีมีการทดลองออกอากาศเสียงบรรยายภาพในรายการสำหรับเด็กเพิ่มเติมด้วย

ผลจากการทดลองออกอากาศทั้ง 2 ครั้งดังกล่าวพบว่า ผู้ชมมีการรับชมโดยไม่เกี่ยวกับประเภทรายการ แต่มีการเปิดรับชมในรายการที่ได้รับความนิยมในขณะนั้นมากกว่าเลือกตามรูปแบบ ซึ่งข้อดีของการทดลองออกอากาศในประเภทรายการที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดลักษณะเสียงบรรยายภาพที่แตกต่างกันตามไปด้วย และทำให้ผู้ชมมีทางเลือกมากขึ้น

ลักษณะการให้บริการเสียงบรรยายภาพในประเทศออสเตรเลียสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระบบ ตามลักษณะการออกอากาศ ได้แก่

1. ออกอากาศทางโทรทัศน์

โทรทัศน์ยังคงเป็นที่นิยมสำหรับประชาชนในประเทศออสเตรเลีย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม ประเทศออสเตรเลียยังไม่มีประกาศกำหนดการออกอากาศเสียงบรรยายภาพในเชิงปริมาณอย่างชัดเจน

2. ออกอากาศทางช่องทางออนไลน์

เป็นลักษณะการออกอากาศผ่านรายการประเภท Catch-Up Service และ Subscription VDO on Demand ซึ่งได้รับความนิยมจากผู้ใช้งานมากถึงร้อยละ 60 และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 70 ในปี 2020

3. การออกอากาศแบบแยกส่วน

เป็นลักษณะของการดาวน์โหลดแอปพลิเคชัน เพื่อเสริมการรับชมกับโทรทัศน์ปกติ ซึ่งเสียงบรรยายภาพจะอยู่ในแอปพลิเคชันดังกล่าว และรวมเข้ากับเสียงจากรายการโทรทัศน์ทั่วไป ซึ่งการออกอากาศในลักษณะนี้ มีแนวโน้มที่จะได้รับความนิยมสูงขึ้นในอนาคต

หลังจากนั้น ในปี 2017 ประเทศออสเตรเลียได้จัดตั้ง Audio Description Working Group (ADWG) ซึ่งประกอบไปด้วย ตัวแทนผู้ให้บริการ และตัวแทนจากผู้บริโภค เพื่อกำหนดทิศทางและแนวทางในการสร้างเสียงบรรยายภาพในสื่อของประเทศออสเตรเลียต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีการจัดตั้งองค์กรอิสระอย่าง ADWG แล้ว ก็ยังไม่ปรากฏการกำหนดที่เป็นเชิงปริมาณสำหรับงานเสียงบรรยายภาพเช่นเดิม

ถึงแม้ว่า ปัจจุบันประเทศออสเตรเลียจะยังไม่มีแนวทางหรือข้อกำหนดเชิงปริมาณอย่างชัดเจน แต่ประเทศออสเตรเลียได้มีการทำการทดลองออกอากาศในรูปแบบรายการต่างๆที่มีเสียงบรรยายภาพมาแล้วมากกว่า 1000 ชั่วโมง ซึ่ง

น่าจะเป็นส่วนที่ระบุได้ว่า ประเทศออสเตรเลียสามารถสร้างแนวทางและข้อกำหนดการออกอากาศของตัวเองได้อย่างไม่ยากนัก ประกอบกับลักษณะการออกอากาศรายการโทรทัศน์ที่หลากหลาย ประเทศออสเตรเลียมีการคาดการณ์และแนวทางการขยายบริการต่างๆ ไปสู่สื่อออนไลน์ได้ตามลักษณะการออกอากาศตามที่ได้จำแนกไว้แล้ว ซึ่งโดยรวมจะพบว่า ลักษณะการดำเนินการเรื่องบริการเสริมสำหรับคนพิการของประเทศออสเตรเลีย มีบางส่วนที่คล้ายคลึงกับสหราชอาณาจักร คือการจำแนกลักษณะของสถานีโทรทัศน์ออกเป็นกลุ่มๆ เพื่อให้แต่ละกลุ่มมีการบริหารจัดการและดำเนินการภายใต้หลักเกณฑ์ที่แตกต่างกัน ตามปริมาณรายได้ที่แตกต่างกัน ส่วนนี้จะเป็นส่วนสนับสนุนให้มีการทดลองผลิตและออกอากาศบริการสำหรับคนพิการได้มากยิ่งขึ้น ในส่วนของคำบรรยายแทนเสียง ประเทศออสเตรเลียเป็นแบบจำลองที่น่าสนใจแบบหนึ่ง กล่าวคือ การให้บริการคำบรรยายแทนเสียง เริ่มต้นจากส่วนของเอกชน และได้มีการผลิตรวมถึงออกอากาศได้ระยะหนึ่ง จึงมีการกำหนดในเชิงปริมาณตามออกมา (ในปี 2012) ทั้งรูปแบบร้อยละ และช่วงเวลาในการออกอากาศ ซึ่งในขณะที่มีการกำหนดอย่างเป็นทางการนั้น ผู้ให้บริการได้มีการออกอากาศเกินปริมาณที่กำหนดไว้แล้วอีกด้วย

ข้อกำหนดการเข้าถึงสื่อของคนพิการในประเทศเยอรมนี

NCRA (2014) ระบุว่า การให้บริการคำบรรยายแทนเสียงในประเทศเยอรมนี ค่อนข้างมีข้อมูลจำกัด (อาจเป็นข้อจำกัดด้านภาษา) อย่างไรก็ตามพบว่าในปัจจุบัน ประเทศเยอรมนียังไม่มีกำหนดในเรื่องการให้บริการคำบรรยายแทนเสียงอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในเชิงคุณภาพ และปริมาณ ซึ่งถึงแม้ว่าจะไม่มีการกำหนดอย่างเป็นทางการ สถานีโทรทัศน์ ZDF และ ARD ได้มีการทดลองผลิตและออกอากาศ รวมถึงจัดทำมาตรฐานของตนเอง โดย ZDF กำหนดมาตรฐานไว้ที่ 15 ตัวอักษรต่อวินาทีในรายการสำหรับผู้ใหญ่ ในขณะที่ ARD กำหนดไว้ที่ 12 ตัวอักษรต่อวินาที ซึ่งจำนวนตัวอักษรเฉลี่ยของภาษาเยอรมนีอยู่ที่ 6.2 ตัว ทำให้การให้บริการคำบรรยายแทนเสียงต้องอยู่ที่ความเร็ว 147 และ 115 คำต่อนาที นอกจากนั้น ในมาตรฐานระบุถึงรายละเอียดต่างๆ เช่น ขนาด สี ดนตรี และเสียงประกอบต่างๆ

ในขณะที่การให้บริการเรื่องเสียงบรรยายภาพมีการจัดทำมาตรฐานและงานวิจัยอย่างค่อนข้างแพร่หลาย เพื่อเป็นตัวกำหนดเชิงคุณภาพในงานเสียงบรรยายภาพตั้งแต่ปี 2004 ซึ่งในความเป็นจริง ประเทศเยอรมนีมีการออกอากาศเสียงบรรยายภาพมาตั้งแต่ปี 1989 ในภาพยนตร์ Hear No Evil, See No Evil และออกอากาศทางโทรทัศน์เริ่มขึ้นในปี 1993 ทางช่อง ZDF และอีก 9 สถานีโทรทัศน์ที่เป็นลักษณะ Public Broadcasting System นอกจากนี้ ประเทศเยอรมนีมีการผลิตสื่อ DVD ที่มีเสียงบรรยายภาพมากเป็นอันดับที่ 2 ของภูมิภาคยุโรป (รองจากสหราชอาณาจักร) ในปี 2004 ประเทศเยอรมนีมีการใช้กฎหมายทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค เข้ามาระบุให้มีการออกอากาศบริการเสียงบรรยายภาพเพิ่มเติม แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีการใช้กฎหมายทั้งสองระดับมาระบุถึงการให้บริการ ประเทศเยอรมนีก็ยังไม่มีการระบุข้อกำหนดในเชิงปริมาณสำหรับบริการเสียงบรรยายภาพอย่างชัดเจน (Dosch and Benecke, 2004)

การให้บริการสำหรับคนพิการในประเทศเยอรมนี ค่อนข้างไม่มีข้อกำหนดเชิงปริมาณที่ชัดเจน ถึงแม้ว่าสำหรับบริการเสียงบรรยายภาพจะมีการนำกฎหมายทั้งระดับชาติและภูมิภาคมาระบุ แต่ก็ยังไม่ได้ระบุไว้ในเชิงข้อกำหนดเชิงปริมาณในการออกอากาศ เช่นเดียวกับบริการคำบรรยายแทนเสียง แต่ในขณะเดียวกัน สถานีโทรทัศน์ที่สนใจ ได้มีการจัดทำข้อกำหนดเชิงคุณภาพ หรือมาตรฐานของตนเองขึ้น และมีการทดลองออกอากาศบริการคำบรรยายแทนเสียงและเสียงบรรยายภาพในช่องของตนเอง แต่อย่างไรก็ดี ยังไม่มีการควบคุมอย่างเป็นรูปธรรมจากการปราศจากข้อกำหนดเชิงปริมาณ และคุณภาพจากส่วนกลางดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

ข้อกำหนดการเข้าถึงสื่อของคนพิการในประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่น เป็นอีกหนึ่งประเทศที่มีความตื่นตัวในด้านการเข้าถึงสื่อจากผู้รับสารที่เป็นคนพิการ และผู้สูงอายุ ซึ่งประเทศญี่ปุ่นมีความตื่นตัวในเรื่องสังคมผู้สูงอายุอยู่เป็นทุนเดิมมาก่อนแล้ว ทำให้ในปี 2018 ประธานพรรค Japanese

Communist Party ได้มีการเรียกร้องให้มีกฎหมายระบุถึงเรื่องข้อกำหนดการออกอากาศบริการคำบรรยายแทนเสียง ล่ามภาษามือ และเสียงบรรยายภาพอย่างชัดเจน

แต่ถึงแม้ว่าจะยังไม่มีกฎหมายกำหนดเรื่องการให้บริการอย่างเป็นรูปธรรมมาก่อน ประเทศญี่ปุ่นก็ได้มีการออกอากาศบริการดังกล่าวมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง โดยในปี 2010 สถานีโทรทัศน์ NHK มีการออกอากาศคำบรรยายแทนเสียงร้อยละ 52.5 เสียงบรรยายภาพร้อยละ 7.6 และล่ามภาษามืออยู่ที่ร้อยละ 1-2 ซึ่งมีการคาดการณ์ว่าในปี 2017 ประเทศญี่ปุ่นน่าจะมีการออกอากาศบริการคำบรรยายแทนเสียงที่ร้อยละ 100 และเสียงบรรยายภาพอยู่ที่ร้อยละ 10 ของรายการโทรทัศน์ทั้งหมด ซึ่งจากการคาดการณ์ดังกล่าว (Ito, 2010) ในปี 2016 ประเทศญี่ปุ่นสามารถมีการออกอากาศบริการคำบรรยายแทนเสียงได้ที่ร้อยละ 94.7 และเสียงบรรยายภาพอยู่ที่ร้อยละ 12.5 ส่วนที่น่าสนใจอยู่ที่ สถานีโทรทัศน์ NHK มีการออกอากาศบริการล่ามภาษามือเพียงร้อยละ 0.12 เท่านั้น (Sasaki, 2017)

มีการทำการวิจัยเชิงสำรวจถึงความต้องการของคนพิการทางการได้ยินในประเทศญี่ปุ่น พบว่า ส่วนใหญ่ต้องการบริการล่ามภาษามือมากกว่าคำบรรยายแทนเสียง แต่เนื่องจากผู้ทำหน้าที่ล่ามภาษามือในญี่ปุ่นมีค่อนข้างน้อย และหายาก ประกอบกับความต้องการของคนพิการทางการได้ยินนั้น ต้องการลักษณะจอล่ามภาษามือในรูปแบบ Closed Signing (คือสามารถเลือกเปิดปิดได้ตามความต้องการ) ทำให้ประเทศญี่ปุ่นจึงสร้างทางออกโดยการสร้างภาพแอนิเมชัน ในลักษณะ Computer Graphic สามมิติขึ้น เพื่อทำหน้าที่เป็นล่ามภาษามือทางอินเทอร์เน็ต (Japan Press Weekly, 2018)

ประเทศญี่ปุ่นเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ถึงแม้ว่าจะยังไม่มีข้อกำหนดอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ก็มีการออกอากาศบริการเสริมเพื่อคนพิการทางการมองเห็น และทางการได้ยินอยู่แล้ว และทำได้ในสัดส่วนที่มากกว่าความคาดหวัง ส่วนที่น่าสนใจประการหนึ่งสำหรับประเทศญี่ปุ่นคือการนำแอนิเมชัน Computer Graphic สามมิติ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่น่าสนใจเข้ามาใช้ในการบริการสำหรับคนพิการทางการได้ยิน โดยเป็นการแก้ปัญหาเรื่องทรัพยากรบุคคล และความต้องการของผู้รับสารอีกด้วย เป็นการแก้ปัญหาที่สามารถใช้เทคโนโลยีมาเพื่อสร้างประโยชน์ได้ทั้งเชิงทรัพยากรบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมตามลำดับ

จากข้อกำหนดจากทั้ง 5 ประเทศ ที่มีการระบุลักษณะการให้บริการทั้งคำบรรยายแทนเสียง (CC) ล่ามภาษามือ (SL) และเสียงบรรยายภาพ (AD) สามารถสรุปรวบรวมเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้

บริการ / ประเทศ	ไทย	สหรัฐอเมริกา	สหราชอาณาจักร	ออสเตรเลีย	เยอรมนี	ญี่ปุ่น
คำบรรยายแทนเสียง (CC)	ข้อกำหนดเชิงคุณภาพ	มีการให้บริการในรายการโทรทัศน์ที่ใช้ภาษา Spanish เป็นหลักด้วย	มีหน่วยงานควบคุมคุณภาพ (OFCOM) และมีการออกแนวทางการผลิตอย่างชัดเจน (ITC)	มีหน่วยงานควบคุมคุณภาพ (ACMA) และเพื่อกำหนดแนวทางในการให้บริการคำบรรยายแทนเสียง	แต่ละสถานีทดลองผลิต ทดลองออกอากาศ และพัฒนาแนวทางการผลิตของตนเอง	พบการทดลองผลิตและออกอากาศแล้วในสถานีโทรทัศน์
	ข้อกำหนดเชิงปริมาณ	กำหนดอัตราความถูกต้องของคำบรรยายแทนเสียง (ร้อยละ 98 สำหรับรายการที่เป็น Pre-Recorded และ ร้อยละ 90 สำหรับรายการสด) กำหนดขนาดรูปแบบ ตำแหน่ง สีของตัวอักษร จำนวนตัวอักษรต่อบรรทัด	กำหนดให้ร้อยละ 95 ของรายการทั้งหมดต้องมีคำบรรยายแทนเสียง และต้องการขยายเป็น 100% บางรายการในช่วงเวลา 02.00 – 18.00 ได้รับการยกเว้น	กำหนดในรูปแบบของร้อยละ และมีการวางแผนการเจริญเติบโต 10 ปี (ร้อยละ 80 ในปีสุดท้าย) กำหนดลักษณะของสถานีโทรทัศน์ โดยแบ่งออกเป็นระดับของสถานี ซึ่งแต่ละระดับมีผลต่อปริมาณการผลิตและออกอากาศบริการ	กำหนดในรูปแบบของร้อยละ มีเป้าหมาย 100% กำหนดเน้นช่วงเวลา Prime Time กำหนดลักษณะของสถานีโทรทัศน์ โดยแบ่งออกเป็นระดับของสถานี ซึ่งแต่ละระดับมีผลต่อปริมาณการผลิตและออกอากาศบริการ	ยังไม่มีข้อกำหนดเชิงปริมาณที่ชัดเจน คาดการณ์ว่า จะมีการออกอากาศได้ร้อยละ 100 ในปี 2017
บริการล่ามภาษามือ (SL)	ข้อกำหนดเชิงคุณภาพ	ไม่พบข้อมูล	ไม่พบข้อมูล	ไม่พบข้อมูล	ไม่พบข้อมูล	สำรวจพบความต้องการของผู้รับสารที่ต้องการให้มีล่ามภาษามือ แต่ประสบปัญหาด้านการขาดแคลนทรัพยากรบุคคล จึงมีการพัฒนา Computer Graphic สามมิติมาทำหน้าที่ล่ามภาษามือใน Internet

บริการ / ประเทศ		ไทย	สหรัฐอเมริกา	สหราชอาณาจักร	ออสเตรเลีย	เยอรมนี	ญี่ปุ่น
บริการเสียงบรรยายภาพ (AD)	ข้อกำหนดเชิงปริมาณ	กำหนดขนาดของจอภาพภาษา มีให้มีขนาดมากกว่า 1 / 12 ของหน้าจอโทรทัศน์	ไม่พบข้อมูล	กำหนดในรูปแบบของร้อยละ และมี การวางแผนการเจริญเติบโต 10 ปี (ร้อยละ 5 ในปีสุดท้าย)	ไม่พบข้อมูล	ไม่พบข้อมูล	ยังไม่มีข้อกำหนดเชิงปริมาณที่เป็นรูปธรรม
	ข้อกำหนดเชิงคุณภาพ	หลักการเขียนบทบรรยายภาพ การบรรยาย และการเลือกใช้คำในเสียงบรรยายภาพ ลักษณะข้อความที่ไม่ควรใช้ในเสียงบรรยายภาพ	เน้นหลัก 5 ประการ คือ ความถูกต้อง ความเป็นวัตถุวิสัย ความต่อเนื่อง ความเหมาะสม และความเท่าเทียม	มีหน่วยงานควบคุมคุณภาพ (OFCOM) และมีการออกแนวทางการผลิตอย่างชัดเจน (ITC)	มีหน่วยงานควบคุมคุณภาพ (ADWG) และเพื่อกำหนดแนวทางในการให้บริการเสียงบรรยายภาพ	ไม่มีการกำหนดคุณภาพจาก ส่วนกลาง มีเพียงงานวิจัยจากภาคส่วนการศึกษาที่เกี่ยวข้อง	พบการทดลองผลิตและออกอากาศแล้วในสถานีโทรทัศน์
	ข้อกำหนดเชิงปริมาณ	จัดให้มีบริการในรายการ “ทุกประเภท” มุ่งเน้นในรายการประเภทรายการข่าวสาร และถูกเงิน และรายการข่าวสารสาระที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ	กำหนดช่องโทรทัศน์ในการออกอากาศ โดยจะมีการขยายเป็น 60 ช่อง	กำหนดในรูปแบบของร้อยละ และมี การวางแผนการเจริญเติบโต 10 ปี (ร้อยละ 10 ในปีสุดท้าย)	ยังไม่มีข้อกำหนดเชิงปริมาณอย่างเป็นรูปธรรม แต่มีการทดลองผลิตและออกอากาศไปแล้วมากกว่า 1,000 ชั่วโมง	มีการกำหนดให้ออกอากาศใน 9 สถานีโทรทัศน์สาธารณะ	ยังไม่มีข้อกำหนดเชิงปริมาณที่เป็นรูปธรรม คาดการณ์ว่า จะมีการออกอากาศได้ร้อยละ 10 ในปี 2017

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าในหลายๆประเทศถึงแม้ว่าจะยังไม่มีข้อกำหนดที่เป็นรูปธรรมในเชิงปริมาณ แต่ภาคผู้ผลิตและให้บริการสามารถเริ่มพัฒนาและทดลองออกอากาศได้ก่อน ดังนั้น การออกข้อกำหนดจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว อาจไม่ใช่จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตคนพิการ หากแต่ต้องอยู่ภายใต้ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย นอกจากนี้ การจำแนกสถานีโทรทัศน์ออกเป็นกลุ่มๆด้วยเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่ง และแต่ละกลุ่มได้รับ

เงื่อนไขที่แตกต่างกันในเชิงปริมาณ อาจจะเป็นปัจจัยช่วยให้การทำงานหรือการทดลองผลิตและออกอากาศเป็นไปได้ง่ายขึ้น ซึ่งทั้งหมดจาก 5 ประเทศนี้ มีการดำเนินการทั้งหมดภายใต้ “ความเปิดกว้าง” ของข้อกำหนด ที่อนุญาตให้มีการผลิตและออกอากาศในรูปแบบรายการโทรทัศน์ใดก็ได้ ทำให้สถานีโทรทัศน์สามารถผลิตชิ้นงานบริการได้หลากหลาย และตอบสนองกับความต้องการของผู้บริโภคที่หลากหลายอีกด้วย ซึ่งการเปิดกว้างของกรอบนี้น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ส่งเสริมให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และก้าวหน้ากว่ากรอบที่ถูกกำหนดไว้อย่างเป็นทางการได้เช่นกัน

ในขณะที่การออกประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการ ให้เข้าถึงและรับรู้หรือใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ในประเทศไทยนั้น มีการกำหนดชัดเจนในเชิงปริมาณร้อยละของการกำหนดให้มีบริการในการออกอากาศรายการโทรทัศน์ดังนี้ (สำนักงาน กสทช., 2559)

ประเภทบริการ	ปีที่ ๑	ปีที่ ๒	ปีที่ ๓	ปีที่ ๔	ปีที่ ๕
บริการล่ามภาษามือ (ร้อยละ)	๕	๕	๗	๗	๙
บริการคำบรรยายแทนเสียง (ร้อยละ)	๔๐	๔๐	๕๐	๕๐	๖๐
บริการเสียงบรรยายภาพ (ร้อยละ)	๕	๕	๗	๗	๑๐

ตารางแสดง ร้อยละของบริการเพื่อคนพิการ ที่กำหนดไว้ในประกาศ กสทช.

ที่มา : ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เล่มที่ 133 ตอนพิเศษ ง. ภาคผนวก, 5 กุมภาพันธ์ 2559

ทั้งนี้ คิดเป็นร้อยละจากรายการประเภทข่าวสารและสาระที่เป็นสาธารณประโยชน์เท่านั้น รวมถึงมีการกำหนดมาตรการสนับสนุนและการกำหนดบทลงโทษไว้อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังมีการเปิดโอกาสให้มีการทดลองผลิตรายการก่อนมีการบังคับใช้ประกาศเบื้องต้นเป็นระยะเวลา 1 ปี รวมถึงมีการระบุไว้ถึงการควบคุมคุณภาพโดยกำหนดให้มีการตรวจสอบคุณภาพของรายการโดย กสทช. ก่อนออกอากาศ ในหมวดการกำกับดูแลและการประเมินผล

เมื่อพิจารณาประกาศแนวทางการจัดทำบริการล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียง และเสียงบรรยายภาพ ที่ประกาศโดยสำนักงาน กสทช. เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2560 โดยมีการกำหนดถึง มาตรฐานในการจัดทำบริการ ความเหมาะสมของรูปแบบรายการต่อบริการ และข้อเสนอแนะสำหรับบริการทั้ง 3 ประเภท โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

บริการ / ข้อกำหนดเชิงคุณภาพ	มาตรฐานการจัดทำ	ความเหมาะสมของรูปแบบรายการ	ข้อเสนอแนะ
ลุ่มภาษามือ	กำหนดขนาดของจอล่ามภาษามือให้มีขนาดมากกว่า 1 / 12 ของหน้าจอโทรทัศน์ กำหนดตำแหน่งของจอล่าม กำหนดสีพื้นหลัง ความสว่าง ระดับมือของล่าม การแต่งกายของล่าม	จัดให้มีบริการในรายการ “ทุกประเภท” มุ่งเน้นในรายการประเภทการแจ้งข่าวสาร และฉุกเฉิน และรายการข่าวสารสาระที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ	ขนาดของจอล่ามภาษามือ พิจารณาล่ามภาษามือเต็มจอ ห้องสำหรับถ่ายทอดภาพล่ามภาษามือ ค่าตอบแทนล่ามภาษามือ
คำบรรยายแทนเสียง	กำหนดขนาด รูปแบบ ตำแหน่ง สีของตัวอักษร จำนวนตัวอักษรต่อบรรทัด กำหนดอัตราความถูกต้องของคำบรรยายแทนเสียง (ร้อยละ 98 สำหรับรายการที่เป็น Pre-Recorded และ ร้อยละ 90 สำหรับรายการสด) หลักการในการจัดทำคำบรรยายแทนเสียง	จัดให้มีบริการในรายการ “ทุกประเภท” มุ่งเน้นในรายการประเภทการแจ้งข่าวสาร และฉุกเฉิน และรายการข่าวสารสาระที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ รวมถึงรายการที่ใช้เสียงเป็นหลัก เช่น รายการทอล์คโชว์ และการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน	การคงบรรณของเสียงจากรายการนั้นๆ ขึ้นกับดุลยพินิจของผู้จัดทำคำบรรยายแทนเสียง
เสียงบรรยายภาพ	หลักการเขียนบทบรรยายภาพ การบรรยาย และการเลือกใช้คำในเสียงบรรยายภาพ ลักษณะข้อความที่ไม่ควรใช้ในเสียงบรรยายภาพ	จัดให้มีบริการในรายการ “ทุกประเภท” มุ่งเน้นในรายการประเภทการแจ้งข่าวสาร และฉุกเฉิน และรายการข่าวสารสาระที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ รวมถึงรายการที่มีการใช้ภาพในการดำเนินเรื่อง เช่น ละคร รายการสารคดี รายการประเภทสาดิต รายการเด็ก รายการเพื่อการศึกษา	จำนวนผู้ให้เสียงบรรยายภาพ ลักษณะเนื้อเสียงของเสียงบรรยายภาพ เพศของเสียงในการใช้เสียงบรรยายภาพ

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่าการกำหนดการเข้าถึงสื่อของคนพิการในประเทศไทยนั้น มีข้อกำหนดที่มีความชัดเจนทั้งในเชิงปริมาณการออกอากาศ และข้อกำหนดเชิงคุณภาพในการจัดให้มีบริการทั้ง 3 ประเภท ซึ่งมีเปรียบเทียบกับข้อกำหนดจากทั้ง 5 ประเทศ โดยสามารถแยกอภิปรายได้ใน 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดเชิงปริมาณที่อยู่ในรูปของ ร้อยละ ของบริการทั้ง 3 ประเภทลักษณะ เช่นเดียวกันกับการกำหนดของสหราชอาณาจักร ในขณะที่บางประเทศมีการกำหนดในรูปแบบของจำนวนชั่วโมงต่อเดือน ซึ่งในการกำหนดอัตราร้อยละในระยะเวลา 5 ปี ของประเทศไทย เป็นการกำหนดในระยะเวลา 5 ปี ในขณะที่การกำหนดของส

สหราชอาณาจักรเป็นการกำหนดอัตราร้อยละในระยะเวลา 10 ปี ซึ่งทำให้การระบุอัตราการเพิ่มของร้อยละรายการที่ต้องมีบริการ 2 จาก 3 ประเภทในประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มที่สูงกว่าสหราชอาณาจักร คือ การระบุอัตราการเพิ่มของล่ามภาษามือ จากร้อยละ 5 ในปีแรก ไปจนถึงร้อยละ 9 ในปี 5 มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 0.8 ต่อปี ในขณะที่อัตราการเพิ่มบริการล่ามภาษามือในสหราชอาณาจักร เริ่มต้นที่เพียงร้อยละ 1 ในปีแรก และถึงร้อยละ 5 ในปี 10 คิดเป็นอัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยร้อยละ 0.5 ต่อปีเท่านั้น และการระบุอัตราการเพิ่มขึ้นของบริการเสียงบรรยายภาพ จากร้อยละ 5 ในปีแรก ไปยังร้อยละ 10 ในปี 5 คิดเป็นอัตราเพิ่มโดยเฉลี่ย ร้อยละ 2 ต่อปี ในขณะที่การระบุตราบริการเสียงบรรยายภาพในสหราชอาณาจักรเริ่มต้นที่ร้อยละ 2 ในปีแรกไปยังร้อยละ 10 ในปี 10 คิดเป็นอัตราเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเพียงร้อยละ 0.8 ต่อปีเท่านั้น การเพิ่มโดยเฉลี่ยที่สูงกว่าอาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การให้บริการอย่างเป็นรูปธรรมในประเทศไทย ไม่สามารถบรรลุตามที่ได้มีการระบุไว้ได้ โดยเฉพาะเรื่องบริการเสียงบรรยายภาพ ซึ่งถือเป็นเรื่องใหม่ในประเทศไทย โดยภัทธีรา สารการบริรักษ์ (2557) ระบุถึงการเริ่มมีการทดลองผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพครั้งแรกในปี 2556 และมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเสียงบรรยายภาพฉบับแรกในปี 2554 ในขณะที่ทางฝั่งสหราชอาณาจักรมีการเริ่มต้นผลิตเสียงบรรยายภาพตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 (Snyder, 2016 ; World Blind Union, 2016)

2. ข้อกำหนดในประเทศไทย กำหนดให้สถานีโทรทัศน์ที่เป็นผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ทั้งหมด อยู่ภายใต้กรอบข้อกำหนดเดียวกัน ซึ่งไม่ปรากฏการแยกประเภทของผู้ให้บริการโทรทัศน์ และกำหนดให้มีพาดานในการรับผิดชอบที่แตกต่างกันตามที่ปรากฏในข้อกำหนดของประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และออสเตรเลีย ซึ่งขนาดขององค์กรผลิตรายการโทรทัศน์มีความแตกต่างกันออกไป ด้วยปัจจัยบางอย่าง เช่น ทุนจดทะเบียน กำไรสุทธิ หรืออื่นๆ อาจทำให้แต่ละสถานีโทรทัศน์มีระดับศักยภาพที่แตกต่างกันในการจัดให้มีการผลิตบริการเสริมขึ้นได้ เพราะนอกจากการต้องจัดสรรให้มีบุคลากรเพิ่มแล้ว การให้บริการเสริมอย่างเช่นเสียงบรรยายภาพ ต้องใช้ต้นทุนทางเวลาเพิ่มขึ้น (ธีรวัช เจนวัชรวิทย์, 2561) ดังนั้น การระบุเชิงข้อกำหนดที่สามารถจัดสรรการกำหนดเชิงปริมาณลดหลั่นกันลงไป น่าจะสามารถช่วยให้สถานีโทรทัศน์ขนาดเล็กได้มีโอกาสทดลองผลิตและออกอากาศบริการต่างๆ ให้ถึงตามที่กำหนดไว้ได้ และเนื่องจาก จากประกาศวันที่ 27 ธันวาคม 2560 กสทช. ได้ระบุให้สถานีโทรทัศน์สามารถจัดให้มีบริการเสริมได้นอกประเภทของรายการโทรทัศน์แล้ว น่าจะเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดการผลิตได้มากขึ้นอีกด้วย
3. ข้อกำหนดในประเทศไทย มีการกำหนดเชิงคุณภาพไว้ค่อนข้างชัดเจน รัดกุม และเป็นรูปธรรมอยู่แล้ว ซึ่งเป็นการง่ายต่อการดำเนินการผลิตของสถานีโทรทัศน์ แต่ในขณะเดียวกัน บริการเสียงบรรยายภาพซึ่งมีความใหม่ในประเทศไทยมาก และมีความเป็นศิลปะอยู่มากกว่าบริการอื่น (อารดา ครุจิต, 2558) อาจต้องการการตรวจสอบคุณภาพที่ชัดเจน เมื่อพิจารณาลักษณะการจัดการของสหราชอาณาจักร และออสเตรเลีย พบว่ามีการจัดตั้งองค์กรอิสระขึ้นเพื่อทำการตรวจสอบและประเมินคุณภาพของบริการเพื่อคนพิการโดยเฉพาะ (OFCOM และ ADWG) ซึ่งอาจจะเป็นส่วนที่ทำให้องค์กรหลักหรือหน่วยงานของรัฐได้รับการแบ่งเบาภาระในช่วงกระบวนการหลังการผลิตได้ส่วนหนึ่ง ตลอดจนสามารถทำหน้าที่พัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงสื่อของคนพิการได้ต่อไปอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง ข้อกำหนดเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการทางการมองเห็น กรณีศึกษา: สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เยอรมนี ญี่ปุ่น ผู้วิจัยสามารถจัดทำเป็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. กสทช. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงการปรับใช้รูปแบบข้อกำหนดรูปแบบอื่นๆ เช่น การพิจารณาอัตราค่าการเพิ่มขึ้นของร้อยละในแต่ละบริการให้สมเหตุสมผลมากขึ้น หรือการให้ทางเลือกในการกำหนดเชิงปริมาณเป็นจำนวนชั่วโมงต่อเดือน โดยศึกษาวิจัยจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด และนำมาปรับใช้เพื่อทำให้เกิดความยืดหยุ่นที่เพิ่มมากขึ้น
2. การออกข้อกำหนดสำหรับการผลิตสื่อเพื่อเอื้อในการเข้าถึงของคนพิการในประเทศไทย ควรมีการสร้างทางเลือกเพิ่มเติมให้กับผู้ผลิต โดยเฉพาะการพิจารณากำหนดระดับของผู้ประกอบการ และจัดสรรให้มีความลดหลั่นในข้อกำหนดเชิงปริมาณที่ต้องรับผิดชอบ รวมถึงการได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสมในกรณีที่เป็นสถานีโทรทัศน์ขนาดเล็ก เป็นต้น
3. กสทช. สามารถจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจที่ทำหน้าที่กำกับดูแล ตลอดจนการให้ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการผลิตบริการทั้ง 3 อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนนโยบายความเท่าเทียมในการเข้าถึงสื่อของคนพิการได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น
4. กสทช. อาจมีการคำนึงถึงการให้บริการสำหรับโทรทัศน์ท้องถิ่น โดยมีการจัดสรรความรู้ และความเข้าใจ ตลอดจนพื้นฐานในการผลิตให้บริการเพื่อการเข้าถึงสื่อสำหรับโทรทัศน์ชุมชน ทั้งนี้ อาจมีการคำนึงถึงการใช้ภาษาถิ่น ในการให้บริการสื่อเสียงบรรยายภาพ หรือคำบรรยายแทนเสียงเพิ่มเติมด้วย
5. กสทช. ควรจัดทำมาตรการส่งเสริมการตลาดผลิตและออกอากาศ โดยอาจจะออกเป็นการส่งเสริมทุนทรัพย์เพื่อสนับสนุน หรือเป็นแรงจูงใจเพื่อให้สถานีโทรทัศน์มีความกระตือรือร้นที่จะทดลองในการผลิตและออกอากาศบริการทั้ง 3 ประเภทอย่างครบถ้วน ทั้งนี้ ทางกสทช.อาจเริ่มจากการศึกษาวิจัยความเป็นไปได้ในส่วนนี้เพิ่มเติมต่อไปในอนาคต.

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2560 – 2564)*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ.
- ธีรวัช เจนวัชรรักษ์. (2561). *เสียงบรรยายภาพในละครโทรทัศน์และการรับรู้ของคนพิการทางการมองเห็น* (ดุชนิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี.
- ภัทธีรา สารากรบริรักษ์. (2557). *เสียงบรรยายที่คนพิการทางการเห็นต้องการ*. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการ ให้เข้าถึงและรับรู้หรือใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์. (2559, 5 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 133 ตอนพิเศษ 35 ง. หน้า 6 – 14.
- ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการ ให้เข้าถึงและรับรู้หรือใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ (ฉบับที่ 2). (2560, 4 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนพิเศษ 97 ง.
- ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง แนวทางการจัดทำล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียง และเสียงบรรยายภาพในรายการโทรทัศน์. (2560, 27 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนพิเศษ 322 ง.
- อาร์ดา ครุจิต (2558). *การศึกษาหลักการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพในโทรทัศน์สำหรับคนพิการทางการมองเห็น*. กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- 3PlayMedia. (no date). *Accessibility laws*. Retrieved April 21, 2020, from <https://www.3playmedia.com/resources/accessibility-laws/#international>.

- Australian Human Rights Commission. (1998). *Closed Captioning Inquiry Issue Paper*. AU: Australian Human Rights Commission.
- Brewer, J. and Others. (2015). *Media Accessibility User Requirements*. Retrieved April 21, 2020, from <https://www.w3.org/TR/media-accessibility-reqs/>.
- Department of Communications and Arts, Australian Government. (no date). *Accessible television*. Retrieved May 12, 2020, from https://www.communications.gov.au/what-we-do/television/accessible_television.
- Department of Communications and Arts, Australian Government. (2017). *Audio Description Working Group – Final report*. AU: Department of Communications and Arts.
- Dosch, E. and Benecke, B. (2004). *When pictures become words (German AD Guidelines)*.
- Edelburg, E. (2019). *Legal Requirements for Audio Description*. Retrieved May 14, 2020, from <https://www.3playmedia.com/2017/03/22/legal-requirements-audio-description/>.
- Griffin E. (2015). *UK Subtitle Regulations for Television and Broadcast Media*. Retrieved April 21, 2020, from <http://www.3playmedia.com/2015/03/31/uk-subtitle-regulations-for-television-broadcast-media/>.
- IHCD. (No date). *History of Inclusive Design*. Retrieved March 15, 2020, from <https://www.humancentereddesign.org/inclusive-design/history>.
- Ito, T. (2010). Activities to improve accessibility to broadcasting in Japan. in *ITU-EBU Joint Workshop on Accessibility to Broadcasting and IPTV ACCESS for ALL*. Geneva, Switzerland, 23–24 November, 2010.
- Ito, T. (2013). Sign language interpretation in broadcasting service. in *ITU Workshop on “Making Media Accessible to all: The Options and Economics”*. Geneva, Switzerland, October 24, 2013.
- ITC. (1999). *ITC guidance on standards for closed captioning*. UK.
- Japan Press Weekly. (2018). *JCP Yamashita Calls for Making TV more Accessible to Visual and Hearing in Paired persons*. June 10, 2018.
- National Association of the Deaf. (no date). *When is captioning required?*. Retrieved April 21, 2020, from <https://www.nad.org/resources/technology/captioning-for-access/when-is-captioning-required/>.
- National Association of the Deaf. (no date). *Television and closed captioning*. Retrieved May 12, 2020, from <https://www.nad.org/resources/technology/television-and-closed-captioning/>.
- NCRA. (2014). *Captioning around the world*. Retrieved May 12, 2020, from <https://www.thejcr.com/2014/06/30/captioning-around-the-world/>.
- OFCOM. (2017). *The OFCOM Broadcasting Code*. UK: Office of Communication.
- OFCOM. (2017). *Ofcom’s Code on Television Access Services*. UK: Office of Communication.
- OFCOM. (2017). *Television Channels Requires to Provide Television Access Services*. UK: Office of Communication.
- Rai S., Greening J. and Petre L. (2010). *A Comparative Study of Audio Description Guidelines Prevalent in Different Countries*. UK: The Royal National Institute of the Blind.
- Reviers, N. (2016). Audio Description in Europe: An Update. *The Journal of Specialised Translation*, 26, 232 – 247.

- Royal National Institute of the Blind. (no date). *Audio description (AD)*. Retrieved April 21, 2020, from <https://www.rnib.org.uk/information-everyday-living-home-and-leisure-television-radio-and-lm/audiodescription>.
- Sas, A. (2016). *Rules and Laws around Subtitles in UK Medias*. Retrieved May 12, 2020, from <http://www.authot.com/en/2016/04/07/subtitles-regulations/>.
- Sasaki, S. (2017, 25 April). Tokyo movie caters to visually-impaired and everyone else. *The Japan Times*.
- Snyder, J. (2016). *The Visual Made Verbal*. VA: American Council of the Blind. Inc.
- World Blind Union. (2016). *International toolkit on providing, delivering and campaigning for audio description and film*. CA: World Blind Union.

Received: 02-03-2020

Revised: 07-05-2020

Accepted: 12-05-2020

การพัฒนาแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง

The development of the model of radio broadcasting administration

รัศมิมาลย์ เกียวศรีกุล¹

Rusmimarn Keawsrikul

rusmimarn@yahoo.com

วิทยาธร ท่อแก้ว²

Wittatorn Tokeaw

Wittatorn@gmail.com

ศิริวรรณ อนันต์โท²

Siriwan Anantho

drsiriwana@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง เกี่ยวกับ 1) สถานการณ์แวดล้อม 2) รูปแบบการบริหาร และ 3) แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหาร

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจงและแบบสโนว์บอล จำนวน 23 คน จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหาร ผู้ปฏิบัติงานสถานีวิทยุกระจายเสียงในกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาค และผู้ฟังวิทยุกระจายเสียงที่มีส่วนร่วมและฟังเป็นประจำ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุป

ผลการศึกษาพบว่า (1) สถานการณ์แวดล้อมมีผลต่อการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงทำให้สถานีวิทยุขนาดเล็กรูปแบบการดำเนินงานแบบสัมปทาน กฎหมายลิขสิทธิ์ทำให้สถานีวิทยุกระจายเสียงมีต้นทุนการผลิตรายการสูงขึ้น สถานีวิทยุประเภทบริการธุรกิจสร้างกิจกรรมเพื่อหารายได้เพิ่ม และเพิ่มช่องทางเผยแพร่รายการทางออนไลน์ (2) รูปแบบการบริหารด้านองค์กรมีการประกอบกิจการเพื่อตอบสนองพันธกิจของต้นสังกัดและต้องการเผยแพร่เนื้อหาให้เข้าถึงผู้รับสารจำนวนมากที่สุด โครงสร้างองค์กรออกแบบสำหรับสื่อดั้งเดิม ผังรายการสถานีวิทยุในส่วนภูมิภาคมีรายการหลากหลายรูปแบบ ออกอากาศต่อเนื่องกัน ในกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่เสนอรายการรูปแบบเดียวต่อเนื่องทั้งผังรายการ ที่มาของรายการมี 3 แบบ คือ สถานีผลิตเอง มีผู้ร่วมผลิต และเชื่อมโยงสัญญาณรายการจากสถานีอื่น ขวัญหลักของสถานีผลิตโดยหน่วยงานข่าวขององค์กรต้นสังกัด รายได้ของสถานีวิทยุกระจายเสียงมาจากการจัดสรรงบประมาณภาครัฐ บริหารร่วมผลิตรายการ การให้เวลา การ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Student in Doctor of Philosophy Program in School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University

² สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University

ขายโฆษณา และการขายกิจกรรมให้กับผู้ฟัง สถานีวิทยุใช้เทคโนโลยีส่งเสริมให้ผู้ฟังเข้าถึงเนื้อหา ฟังซ้ำ และเผยแพร่กิจกรรม โดยใช้เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน เฟซบุ๊ก และยูทูบ (3) แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารต้องปรับโครงสร้างกลุ่มงานให้รองรับการผลิตสื่อใหม่ เพิ่มทักษะบุคลากรให้หลากหลาย ผลิตรายการเนื้อหาเฉพาะกลุ่มโดยสถานีเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เอง พัฒนาช่องทางรายได้ทั้งออนแอร์ กิจกรรม และออนไลน์ ผลิตเนื้อหาทั้ง เสียง ภาพเคลื่อนไหว ภาพนิ่ง และตัวอักษร กำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง และเผยแพร่เนื้อหาในหลากหลายช่องทาง

คำสำคัญ: การบริหารวิทยุกระจายเสียง, สื่อวิทยุกระจายเสียง, การบริหารสื่อ

Abstract

The purpose of this research was to study the management of radio broadcasting organizations regarding (1) Environmental situations (2) Management styles and (3) Management development approaches.

This qualitative research applied in-depth interview and focus group discussions. A total of 23 key informants were purposely selected from managers and operators of radio stations in Bangkok and regional area. Purposive and snowball sampling methods were implemented. The research instruments included in-depth interview forms and focus group discussions. Data analysis used inductive conclusion.

The results showed that (1) The environmental situation affected the management of the radio broadcasting business. The political and legal impulses caused the radio station to terminate the concession operation model and replaced by self-operation or mutual operation with other private organizations; the copyright law pushed for higher production costs; the economic pressure caused the business radio stations to create more services to earn more revenue; the technological thrust has made the radio stations use online together with on-air distributions. The change in the consumers' behavior caused the radio stations to produce online programs for more specific target groups. (2) According to management styles, the results found that the objectives of the radio station operation were in accordance with the mission and the goals of the organization; the organizational structure was basically designed for traditional media but produced additional online programs; the regional radio stations continuously broadcast variety programs, while most stations in Bangkok adhered to radio station format; three types of radio programs consisted of self-produced, co-produced, and the linked radio programs from other stations; the main news programs were produced by the central stations; most stations' revenue came from the government budget allocation, co-production companies, time renting, advertising and events sales; new technology was used for audience to access the content, repeat listening, and promote other activities via websites, Facebook and YouTube. (3) According to Management development approaches, radio stations have to adjust the structure of working group to support the production of new media and increase personnel's multitasking skills; revise rules to facilitate competition; produce content for a niche market; and increase their revenue streams.

Keywords: Radio Management, Radio Broadcasting, Media management

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กิจการวิทยุกระจายเสียงเป็นกิจการที่มีความสำคัญต่อประเทศและประชาชนเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สามารถกระจายข้อมูลข่าวสารให้เข้าถึงประชาชนทุกพื้นที่ทั่วประเทศ วิทยุกระจายเสียงถูกใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาความรู้ความคิดวิถีชีวิตในระดับบุคคลตลอดจนถึงการพัฒนาประเทศ ใช้เพื่อส่งผ่านความรู้และความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ เป็นเครื่องมือสื่อสารนโยบายรัฐบาลสร้างความเข้าใจความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติหล่อหลอมความคิดจิตสำนึกของคนในชาติให้เกิดความสามัคคี นอกจากนี้กิจการวิทยุกระจายเสียงยังมีความสำคัญในมิติเชิงเศรษฐกิจโดยตลอดระยะเวลายาวนานที่ผ่านมากิจการวิทยุกระจายเสียงเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างการหมุนเวียนของเงินในประเทศได้อย่างมากมาย ทั้งในด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ การผลิตและเผยแพร่เนื้อหารายการโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเพลงและความบันเทิง ล้วนเป็นการสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจให้กับประเทศ

กิจการวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทยอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในแต่ละยุคสมัยถูกแทรกแซงจากตัวแปรทางการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นผลให้การประกอบกิจการต้องปรับตัวเปลี่ยนแปลงรูปแบบตลอดมา โดยมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญหลายครั้งอันเป็นผลจากกฎระเบียบภาครัฐ เริ่มต้นจากยุคแรกการที่รัฐบาลประกาศใช้พระราชบัญญัติการโฆษณากระจายเสียง พ.ศ. 2498 โดยเนื้อหาของพระราชบัญญัติฉบับนี้ครอบคลุมการควบคุมกิจการด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ใน 3 ประเด็นหลัก คือ ให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการให้บริการ ให้ผู้ค้าเครื่องรับโทรทัศน์และวิทยุต้องขอใบอนุญาตประกอบกิจการ และประชาชนต้องขอใบอนุญาตในการมีเครื่องรับโทรทัศน์และวิทยุ เป็นการจำกัดจำนวนผู้ให้บริการและการเป็นเจ้าของเครื่องรับวิทยุ ซึ่งต่อมาการแก้ไขบางส่วนของพระราชบัญญัติฉบับนี้ที่สำคัญคือการให้ยกเลิกการจดทะเบียนเครื่องรับวิทยุ ทำให้ประชาชนสามารถเป็นเจ้าของเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์กันได้อย่างแพร่หลายโดยไม่ต้องขออนุญาตและในการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงให้หน่วยงานราชการอื่นๆ นอกเหนือจากกรมโฆษณาการ กรมไปรษณีย์โทรเลข และกระทรวงกลาโหมสามารถจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงได้ จึงได้มีหน่วยงานต่างๆ เริ่มจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงในกรุงเทพมหานคร และขยายเครือข่ายในต่างจังหวัดขึ้นอีกหลายสถานี นอกจากนี้ยังมีการเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการทำรายการ และอนุญาตให้มีการโฆษณาสินค้าทางสถานีวิทยุกระจายเสียงได้ นับเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการพัฒนารูปแบบวิทยุกระจายเสียงเชิงพาณิชย์ในประเทศไทยที่ผู้เกี่ยวข้องกับการวิทยุกระจายเสียงทั้งภาครัฐและเอกชนมองเห็นโอกาสจากการดำเนินกิจการวิทยุกระจายเสียง โดยในระหว่างพ.ศ.2525 ถึง พ.ศ.2535 มีการขยายตัวของจำนวนสถานีวิทยุอย่างก้าวกระโดด จากจำนวน 252 เพิ่มขึ้นเป็น 498 สถานี (กระทรวงพาณิชย์, 2550 น.2-2) นับเป็นยุคที่การดำเนินกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงเฟื่องฟูเป็นอย่างมาก

ยุคเฟื่องฟูของกิจการวิทยุกระจายเสียงในช่วงทศวรรษ 2530 มีการปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินการกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงของหน่วยงานภาครัฐด้วยการนำคลื่นความถี่ไปให้เอกชนดำเนินการ เริ่มจากหน่วยงานกรมประชาสัมพันธ์ และ อสมท ที่ใช้แนวทางการสร้างการแข่งขันอย่างเสรีเปิดโอกาสให้เอกชนทั่วไปสามารถเข้ามาดำเนินการในธุรกิจวิทยุกระจายเสียงได้ด้วยวิธีการประมูลคลื่นความถี่วิทยุทำให้อุตสาหกรรมวิทยุกระจายเสียงในยุคนั้นเติบโตในเชิงการทำธุรกิจอย่างรวดเร็ว รูปแบบการดำเนินการกิจการวิทยุกระจายเสียงเริ่มพัฒนาไปจากเดิมที่หน่วยราชการเจ้าของคลื่นความถี่แบ่งเวลาสถานีเป็นช่วงรายชั่วโมงให้กับผู้เช่าเวลารายย่อย เปลี่ยนไปเป็นการเหมาซื้อเวลาดำเนินการทั้งคลื่นโดยกลุ่มผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีทุนและเริ่มเห็นรูปแบบวิธีการทำการตลาดวิทยุกระจายเสียงด้วยการจัดผังรายการแบบในต่างประเทศที่รูปแบบเดียวต่อเนื่องทั้งสถานีตลอดทั้งวัน (Format Station) ผังรายการมีบุคลิกเฉพาะตัวของสถานีที่ชัดเจนแสดงออกมาให้เห็นในเนื้อหาบุคลิกผู้ดำเนินรายการ และองค์ประกอบอื่นๆ ที่เรียงร้อยอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีกลุ่มผู้ฟังที่ติดตามฟังแบบเฉพาะเจาะจงตามรสนิยมและความชอบ ถือได้ว่าเป็นยุคเริ่มต้นการสร้างรูปแบบสถานี และการตลาดของธุรกิจวิทยุแบบการกำหนดตลาดเฉพาะกลุ่ม (Segment Marketing) โดยรูปแบบการผลิตรายการ และการตลาดของสถานีวิทยุกระจายเสียงลักษณะนี้ประสบความสำเร็จและได้รับความนิยมอย่างมากมาในยุคนั้น ผู้ประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นกลุ่มผู้ดำเนินการที่รวมตัวกันหลากหลายกลุ่มเข้ามามีบทบาทในการดำเนินธุรกิจวิทยุกระจายเสียง เช่น กลุ่มมีอาชีพเก่าในวงการวิทยุกระจายเสียง กลุ่มที่มาจากอุตสาหกรรมดนตรี และกลุ่มที่มาจากรัฐกิจสื่ออื่น เป็นต้น

ต่อมาในปี 2540 แนวคิดการปฏิรูปสื่อปรากฏขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มีข้อกำหนดในการจัดสรรคลื่นความถี่ใหม่เพื่อใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึงโดยการเรียกคืนคลื่นความถี่จากภาครัฐที่ถือครองอยู่เดิมเพื่อนำมาจัดสรรใหม่ ซึ่งขณะนั้นเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่อุตสาหกรรมวิทยุกระจายเสียงกำลังได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากแรงกดดันทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอย หน่วยงานรัฐที่เป็นเจ้าของคลื่นประสบปัญหาหนี้สินค้างชำระจำนวนมากมาจากเอกชนที่ได้รับสัมปทานแต่ไม่มีเงินจ่ายค่าสัมปทาน ทางออกของหน่วยงานรัฐในช่วงเวลานั้นคือแนวทางการประណอมหนี้ด้วยการยืดเวลาการจ่ายคืนค่าสัมปทาน การปรับลดค่าเช่าสถานีลง การคืนเวลาบางส่วนให้หน่วยงานรัฐต้นสังกัดและมาตรการอื่นๆ จากปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจในช่วงนี้ทำให้กลุ่มทุนที่ทำธุรกิจวิทยุกระจายเสียงหลายรายต้องเลิกกิจการ

แนวคิดการปฏิรูปสื่อวิทยุกระจายเสียงในด้านการเข้าถึงใช้งานคลื่นความถี่ลดการผูกขาดโดยรัฐยังปรากฏให้เห็นอยู่เรื่อยมาตลอดระยะเวลาหลายปีมีความพยายามสร้างให้เกิดเป็นรูปธรรม จนถึงปัจจุบันกฎหมายที่เป็นประเด็นหลักซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมวิทยุกระจายเสียงทั้งระบบอีกครั้ง คือ ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช) เรื่อง แผนแม่บทการบริหารคลื่นความถี่ พ.ศ. 2555 ที่กำหนดวันสิ้นสุดการใช้งานคลื่นความถี่กิจการกระจายเสียงที่ต้องมีการเรียกคืนเพื่อนำไปจัดสรรใหม่โดยมีระยะเวลาสูงสุดไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันที่แผนแม่บทบริหารคลื่นความถี่บังคับใช้ ดังนั้นระยะเวลาการสิ้นสุดการใช้งานคลื่นความถี่ตามแผนแม่บทฯ ฉบับนี้กำหนดไว้คือ วันที่ 3 เมษายน 2560 ซึ่งต่อมาหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติใช้อำนาจตามมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 ให้หน่วยงานรัฐที่ครอบครองคลื่นความถี่อยู่สามารถถือครองคลื่นวิทยุต่อไปได้อีกห้าปีนับจากเดือนเมษายน 2560 โดยที่ยังไม่ต้องคืนคลื่นเพื่อจัดสรรใหม่ทำให้กำหนดเวลาคืนคลื่นความถี่วิทยุใหม่เลื่อนไปจนถึงเดือนเมษายน 2565

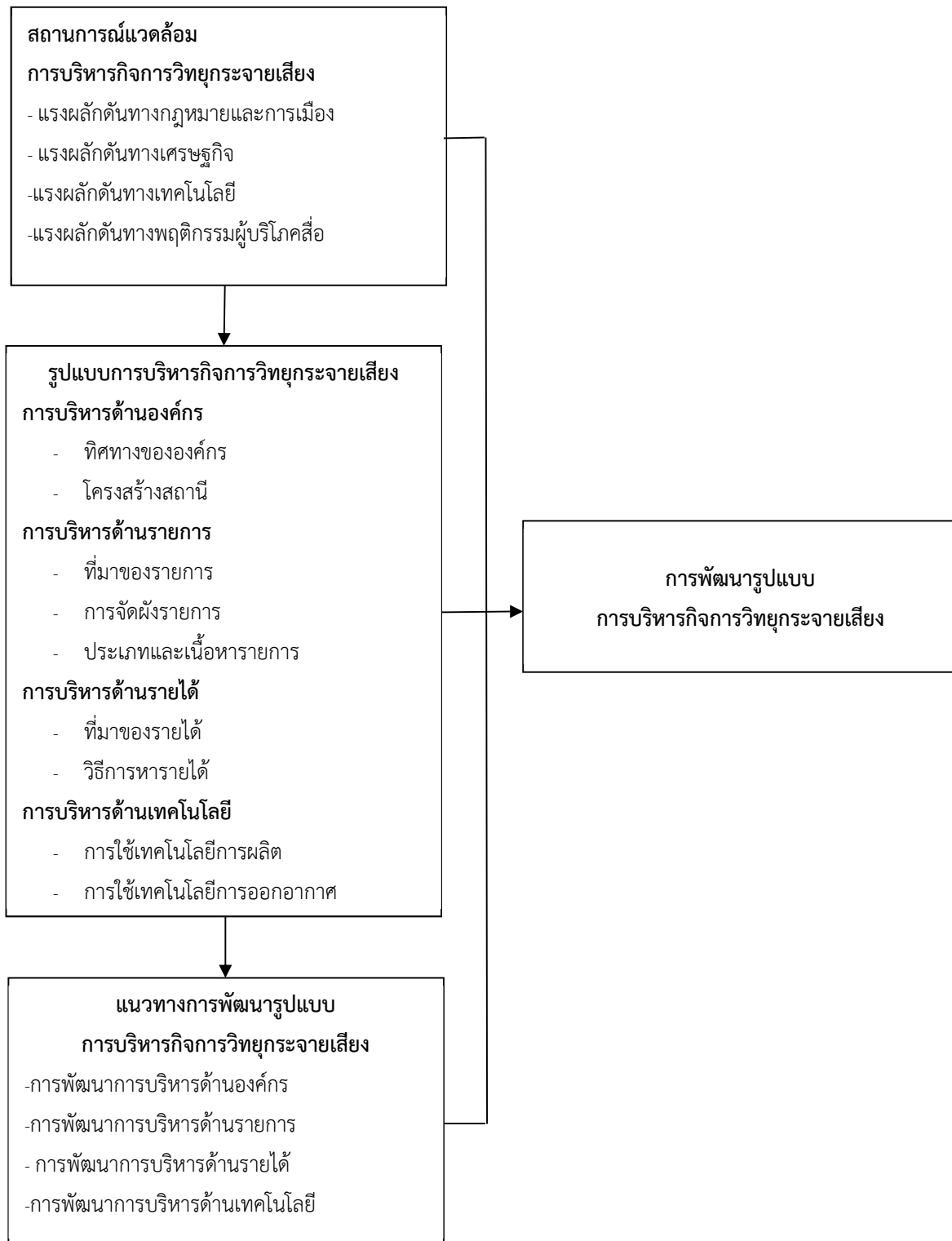
นอกจากนี้การประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงในปัจจุบันยังได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงของเทคโนโลยีที่เข้ามาขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสื่อให้เปลี่ยนแปลงทั้งช่องทางการนำเสนอเผยแพร่ที่มีเพิ่มขึ้นอย่างมหาศาลโดยอาศัยอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เช่น สถานีวิทยุบนอินเทอร์เน็ต สถานีวิทยุบนแอปพลิเคชันผ่านทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ ตลอดจนการมีผู้ให้บริการช่องทาง (Platform) จากต่างประเทศมากมาย เกิดการแข่งขันแย่งส่วนผู้ฟังไม่ใช่เพียงการแข่งขันในประเทศไทยเท่านั้น ยังมีเนื้อหาจากช่องรายการของผู้เผยแพร่จากต่างประเทศที่สามารถรับฟังรับชมได้แบบไร้พรมแดน ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงต้องแข่งขันและเพิ่มประสิทธิภาพแนวทางการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับเทคโนโลยี และพฤติกรรมผู้บริโภคสื่อที่มีทางเลือกหลากหลายและเทคโนโลยียังทำให้ผู้บริโภคสื่อสามารถเป็นผู้คิดผลิตเนื้อหาสื่อสารส่งต่อเผยแพร่ข้อมูลด้วยตนเองได้อีกด้วย

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นที่น่าสนใจว่าผู้ประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงต้องพยายามหาแนวทางการปรับตัวเพื่อสามารถประกอบกิจการได้ตามพันธกิจภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปสื่อ และสถานการณ์แวดล้อมทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี พฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป โดยงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาในมิติของตัวองค์กรสื่อวิทยุกระจายเสียงเอฟเอ็มภาคอีสานสามเครือข่าย คือ กรมประชาสัมพันธ์ กองทัพบก และ อสมท ซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐที่ถือครองคลื่นความถี่จำนวนมากสามลำดับแรกของประเทศไทย อีกทั้งเป็นผู้ประกอบกิจการทั้งประเภทบริการสาธารณะและประเภทบริการธุรกิจ ซึ่งจำเป็นต้องมีแนวทางการปรับตัวในช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนแปลงระบบสื่อสารมวลชนวิทยุกระจายเสียงของประเทศไทยเพื่อหาคำตอบว่าการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงจะมีทิศทางเป็นอย่างไร โดยในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตรวจสอบสถานการณ์แวดล้อมที่เป็นอยู่ และผลที่เกิดขึ้นจากแรงผลักดันที่ก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงในการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง รูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงในปัจจุบัน และแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง เพื่อให้ได้คำตอบของการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงให้ประสบความสำเร็จได้รับการยอมรับจากสังคมสามารถประกอบกิจการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการปฏิรูปสื่อ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์แวดล้อมการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง
2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์

กิจการวิทยุกระจายเสียง หมายถึง กิจการวิทยุกระจายเสียงระบบเอฟเอ็มของเครือข่ายกรมประชาสัมพันธ์ เครือข่ายกองทัพบก และเครือข่าย อสมท

สถานการณ์แวดล้อมการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง หมายถึง เหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินกิจการขององค์กรสื่อวิทยุกระจายเสียงทั้งทางบวกและทางลบอันเนื่องมาจากแรงผลักดันทางกฎหมายและการเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภค

รูปแบบการบริหารกิจการ หมายถึง การกำหนดแนวทางการดำเนินงานและวิธีการปฏิบัติ ในการบริหารด้านองค์การ การบริหารด้านรายการ การบริหารด้านรายได้ และการบริหารด้านเทคโนโลยีเพื่อให้กิจการวิทยุกระจายเสียงมีผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

การบริหารด้านรายการ หมายถึง วิธีการผลิตและเผยแพร่เนื้อหาที่ตอบสนองต่อเป้าหมายองค์กร ประกอบด้วย ที่มาของรายการ การจัดผังรายการ ประเภทและเนื้อหารายการ

การบริหารด้านรายได้ หมายถึง วิธีการได้มาของเงิน และแหล่งที่มาของเงินที่สถานีนำมาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการ

การบริหารด้านเทคโนโลยี หมายถึง การใช้เทคโนโลยีในการดำเนินกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียง การผลิต การออกอากาศ และช่องทางการเผยแพร่รายการ หรือติดต่อสื่อสารกับกลุ่มผู้รับสารที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของสถานี

แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง หมายถึง กรอบที่เกี่ยวกับวิธีการปรับปรุงการดำเนินงานและวิธีการปฏิบัติงาน ให้เหมาะสมกับสถานการณ์แวดล้อมสามารถดำเนินกิจการภายใต้แรงผลักดันทางการเมือง และกฎหมาย แรงผลักดันทางเศรษฐกิจ แรงผลักดันทางเทคโนโลยี และแรงผลักดันทางพฤติกรรมผู้บริโภค เพื่อให้สถานีวิทยุสามารถดำเนินกิจการบรรลุเป้าหมายที่กำหนด โดยปรับปรุงการบริหารด้านองค์การ การบริหารด้านรายการ การบริหารด้านรายได้ และการบริหารด้านเทคโนโลยี

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้เข้าใจสถานการณ์ สภาพปัญหา อุปสรรค ในการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา การดำเนินกิจการขององค์กรสื่อวิทยุกระจายเสียง และใช้เป็นแนวทางการออกกฎระเบียบเงื่อนไขการกำกับดูแลสื่อวิทยุกระจายเสียงขององค์กรที่เกี่ยวข้องในด้านการกำกับดูแล ให้เกิดประโยชน์ตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปสื่อ

2. ได้แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงที่เหมาะสมกับสถานการณ์แวดล้อมสำหรับประกอบกิจการขององค์กรสื่อวิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์ กองทัพบก และ อสมท ในสภาวะการเปลี่ยนแปลงให้บรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ พันธกิจ และเกิดผลประโยชน์ต่อประชาชน รวมทั้งกิจการวิทยุกระจายเสียงประเภทเดียวกันสามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

3. ด้านวิชาการได้องค์ความรู้ด้านการบริหารสื่อวิทยุกระจายเสียงที่เชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ทางนิเทศศาสตร์ และการบริหารสื่อสามารถนำไปประยุกต์อ้างอิงให้เกิดประโยชน์ได้

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจงและแบบสโนว์บอล จำนวน 23 คน จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำกับดูแลนโยบาย และ

ปฏิบัติงานสถานีวิทย์ จากสถานีวิทย์กระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์ 5 คน กองทัพบก 5 คน และ อสมท 5 คน และผู้ฟังรายการวิทยุแบบมีส่วนร่วมและรับฟังเป็นประจำ 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุป มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยการตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักหลายคนในหน่วยงานเดียวกัน ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนากลุ่มควบคู่กับการสัมภาษณ์ ประกอบกับการศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบยืนยันความถูกต้องตรงกันของข้อมูลที่ได้มา และใช้การยืนยันข้อมูลโดยการนำข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวกับสถานการณ์แวดล้อมการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง รูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงในปัจจุบัน และแนวทางการพัฒนารูปแบบบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยวิเคราะห์เรียบร้อยแล้ว ส่งคืนให้กับผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของข้อมูล ก่อนนำมาสู่การสร้างข้อสรุป

ขอบเขตการวิจัย ประกอบด้วย

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาสถานการณ์แวดล้อมการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงรูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงและแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงในบริบทแวดล้อม ระหว่างปี พ.ศ. 2560 – 2565 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาก่อนที่หน่วยงานรัฐจะคืนคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียงให้กับ กสทช. เพื่อนำมาจัดสรรใหม่

2) ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย

(1) ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในองค์กรวิทยุกระจายเสียง กรมประชาสัมพันธ์ กองทัพบก และ อสมท ซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐสามลำดับแรกที่ครอบครองคลื่นความถี่วิทยุมากที่สุดในประเทศไทย มีภารกิจในการประกอบกิจการทั้งที่เป็นประเภทบริการสาธารณะ บริการธุรกิจ และมีการประกอบกิจการสถานีวิทยุสถานีวิทยุกระจายเสียงทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

(2) ผู้ฟังวิทยุกระจายเสียง เพศชายและหญิง ที่ฟังรายการวิทยุอย่างน้อยวันละ 2 ชั่วโมงขึ้นไป เป็นผู้ตัดสินใจเลือกฟังรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงด้วยตัวเอง รวมถึงเคยมีปฏิสัมพันธ์กับสถานีวิทยุกระจายเสียงด้วยวิธีการต่าง ๆ

(3) การวิจัยในครั้งนี้มีกรอบระยะเวลาในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานผลการศึกษา ระหว่าง ปี พ.ศ. 2561 ถึงปี พ.ศ. 2562

ผลการวิจัย

1.สถานการณ์แวดล้อมการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง

1.1 แรงผลักดันทางการเมืองและกฎหมาย

ประเด็นหลักที่ส่งผลโดยตรงกับองค์กรผู้ประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง คือกฎหมายและแนวนโยบายการเรียกคืนคลื่นความถี่จากทุกหน่วยงานที่ถือครองอยู่เพื่อนำไปจัดสรรใหม่ และมีแรงผลักดันจากกฎระเบียบอื่นๆที่เป็นนัยยะสำคัญกับการประกอบกิจการ คือ กฎระเบียบข้อบังคับของ กสทช. และกฎหมายลิขสิทธิ์

ในด้านผลที่เกิดขึ้นจากแรงผลักดันการเมืองและกฎหมาย พบว่า สถานีวิทยุกระจายเสียงไม่ต่อสัญญาสัญญากับเอกชนในรูปแบบให้สัมปทานรายเดียวทั้งคลื่น นำคลื่นมาบริหารจัดการแบบทำเองทั้งหมด และ ให้เอกชนเข้ามาดำเนินการในลักษณะการร่วมผลิตรายการ การเช่าเวลาเป็นรายชั่วโมง โดยในหนึ่งสถานีมีผู้ร่วมดำเนินการหลายราย หน่วยงานรัฐเจ้าของคลื่นควบคุมเนื้อหาารายการทั้งหมด การเตรียมความพร้อมสำหรับการคืนคลื่นและยื่นขอคลื่นความถี่เพื่อประกอบกิจการ ผู้บริหารสถานีวิทยุกระจายเสียงไม่สามารถคาดการณ์ หรือวางแผนดำเนินการในระยะยาวได้ เนื่องจากข้อกำหนดไม่มีความชัดเจน การจัดสรรคลื่นความถี่สำหรับสถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทบริการธุรกิจด้วยวิธีการประมูล นำมาซึ่งต้นทุนของการบริหารจัดการ หากผู้บริหารวิเคราะห์โดยละเอียดแล้วจะไม่คุ้มค่ากับการลงทุนก็มีแนวโน้มที่จะไม่ประมูลคลื่นเพื่อทำธุรกิจ หรือ

ประมูลคลื่นมานาน้อยกว่าที่เคยมี โดยอาจใช้ช่องทางอื่นดำเนินธุรกิจทดแทนคลื่นวิทยุ และกฎหมายลิขสิทธิ์ทำให้ต้นทุนการผลิตรายการสูงขึ้นมีผลต่อการบริหารจัดการเนื้อหารายการโดยเฉพาะสถานีวิทยุกระจายเสียงรูปแบบรายการเพลง

1.2 แรงผลักดันทางเศรษฐกิจ

มูลค่าการโฆษณาทางสถานีวิทยุกระจายเสียงในภาพรวมถูกแบ่งไปยังสื่อออนไลน์ซึ่งมีแนวโน้มเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากคุณสมบัติที่ตอบโจทย์เจ้าของสินค้าและบริการ คือสามารถสื่อสารข้อมูลเนื้อหาได้ตรงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการวัดผลได้ และมีราคาถูกกว่าสื่อวิทยุกระจายเสียง ลูกค้านักของคลื่นวิทยุกรุงเทพฯ เป็นบริษัทเอกชนที่โฆษณาใช้เงินกับสื่อวิทยุลดลง ลูกค้านักของคลื่นวิทยุท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซื้อโฆษณาเป็นการวางแผนซื้อโฆษณาระยะสั้นๆ โดยคู่แข่งสำคัญคือวิทยุชุมชนที่มีเป็นจำนวนมากและเกือบทั้งหมดเป็นสถานีวิทยุที่ดำเนินธุรกิจรับลงโฆษณาได้ทุกรูปแบบ

ในด้านผลที่เกิดขึ้นจากแรงผลักดันทางเศรษฐกิจ พบว่า ผู้ประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงปรับตัวเพื่อแสวงหารายได้เพิ่มเติมด้วยวิธีการอื่น ไม่สามารถพึ่งพารายได้จากโฆษณาเพียงอย่างเดียว พยายามสร้างกิจกรรมหลายรูปแบบเพื่อเชื่อมโยงกับผู้ฟัง และใช้กิจกรรมในการสร้างรายได้โดยเก็บเงินค่าสนับสนุนจากเจ้าของสินค้าและบริการ และเก็บเงินจากผู้ฟังในการเข้าร่วมกิจกรรมอีกทางหนึ่ง

1.3 แรงผลักดันทางเทคโนโลยี

ช่องทางการออกอากาศใหม่ๆ บนออนไลน์ที่เกิดจากการพัฒนาของเทคโนโลยีทำให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรงในอุตสาหกรรมสื่อ โดยช่องทางเหล่านี้แย่งส่วนแบ่งผู้ฟังและส่วนแบ่งโฆษณาจากสื่อวิทยุกระจายเสียง เทคโนโลยีช่วยส่งเสริมให้การผลิตรายการทำได้ง่ายรวดเร็วขึ้นโดยเฉพาะเนื้อหารายการข่าวที่นำเสนอได้รวดเร็วแม่นยำ การสื่อสารระหว่างสถานีกับผู้ฟังรายการวิทยุเปลี่ยนรูปแบบช่องทางหลักเดิมจากเอสเอ็มเอส (SMS) และโทรศัพท์ ไปเป็นแอปพลิเคชันไลน์ (Line) และเฟซบุ๊กแฟนเพจ (Facebook Fanpage) ที่สามารถโต้ตอบได้อย่างรวดเร็วและสร้างสรรค์กิจกรรมการสื่อสารได้หลากหลายขึ้น

ในด้านผลที่เกิดขึ้นจากแรงผลักดันทางเทคโนโลยี พบว่าผู้ประกอบกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงในปัจจุบันใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการเผยแพร่รายการคู่ขนานออกทางออนไลน์โดยใช้ ทางเว็บไซต์ (Website) แอปพลิเคชันสถานี (Application) และเฟซบุ๊ก (Facebook) เพื่อช่วยเพิ่มพื้นที่เขตบริการรับฟัง และเพิ่มจำนวนผู้เข้าถึงเนื้อหารายการ

1.4 แรงผลักดันทางพฤติกรรมผู้บริโภคสื่อ

ผู้บริโภคสื่อยังคงมีความต้องการเสพเนื้อหาทั้งข่าวสารและความบันเทิง แต่มีการเปลี่ยนแปลงช่องทางการรับและวิธีการเข้าถึงเนื้อหาเหล่านั้น โดยพฤติกรรมของผู้ฟังกลุ่มที่เป็นวัยรุ่นเปลี่ยนไปฟังวิทยุบนออนไลน์ แต่มีผู้ฟังบางกลุ่มยังมีความต้องการฟังวิทยุในรูปแบบเดิม

ในด้านผลที่เกิดขึ้นจากแรงผลักดันทางพฤติกรรมผู้บริโภคสื่อ พบว่าสถานีวิทยุกระจายเสียงที่ผลิตรายการสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นวัยรุ่นมีจำนวนผู้ฟังทางช่องทางออกอากาศวิทยุแบบเดิมลดลง หลายสถานีปิดตัวเพื่อย้ายช่องทางการออกอากาศไปผลิตรายการเผยแพร่อยู่บนออนไลน์ และบางสถานีที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นวัยรุ่นปิดตัวลงเลิกกิจการอย่างถาวร

2. รูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง

2.1 การบริหารด้านองค์กร

วัตถุประสงค์การประกอบกิจการของสถานีวิทยุกระจายเสียงแต่ละเครือข่าย มีความแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์กรภาครัฐต้นสังกัดผู้เป็นเจ้าของ โดยสถานีวิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์มีภารกิจในการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ของรัฐบาลนโยบาย ข้อมูลข่าวสารของรัฐสู่ประชาชน สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบกจัดตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์หลักเพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ ตามภาระหน้าที่และสนับสนุนภารกิจของกองทัพ และ สถานีวิทยุกระจายเสียง อสมท มีสถานะเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์มีกระทรวงการคลังเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ ทำธุรกิจเพื่อแสวงหากำไรควบคู่ไปกับหน้าที่ความเป็นองค์กรด้านสื่อสารมวลชน โดยทั้งสามเครือข่ายมีเป้าหมายที่เหมือนกันคือ

ต้องการเผยแพร่เนื้อหาสาระที่ผลิตขึ้นตามหน้าที่ภารกิจไปสู่ผู้รับสาร โดยคาดหวังผลการสื่อสารให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้ได้จำนวนมากที่สุด

ในด้านการแบ่งกลุ่มงานของสถานีวิทยุกระจายเสียง พบว่า มีการแบ่งงานตามลักษณะเฉพาะของงาน โดยปัจจุบันบุคลากรแต่ละหน้าที่เริ่มมีขอบเขตงานกว้างขึ้นจากนโยบายที่สถานีต้องปรับตัวตามเทคโนโลยี โดยบุคลากรได้รับมอบหมายให้ผลิตเนื้อหาในรูปแบบอื่นๆที่ไม่ได้มีเฉพาะเสียง เพื่อนำออกเผยแพร่ในช่องทางการเผยแพร่ต่างๆควบคู่ไปกับการออกอากาศทางวิทยุ เริ่มให้ความสำคัญกับบุคลากรที่มีทักษะที่หลากหลายมากขึ้นจากเดิมที่เคยให้ความสำคัญกับความเชี่ยวชาญเฉพาะทางการรับบุคลากรเข้าใหม่พิจารณาความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และสามารถทำงานคนเดียวได้หลายหน้าที่ เช่น เขียนข่าวเอง ลงเสียง ถ่ายภาพ ตัดต่อภาพเสียง เป็นต้น บุคลากรประจำสถานีวิทยุกระจายเสียงมีจำนวน ตั้งแต่ 5 -15 คน ทำหน้าที่หลักตามกลุ่มงานแบ่งเป็น ด้านรายการ ด้านเทคนิค ด้านการประสานงานธุรการ และงานขายสำหรับสถานีที่ทำธุรกิจ โดยสถานีที่ทำธุรกิจใช้เป้าหมายรายได้เป็นปัจจัยกำหนดจำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติงาน

2.2 การบริหารด้านรายการ

รูปแบบผังรายการสถานีวิทยุกระจายเสียงในส่วนภูมิภาคส่วนใหญ่ใช้วิธีการจัดผังรายการตามช่วงเวลามีรายการหลากหลายรูปแบบออกอากาศต่อเนื่องกัน (Format Program) และสถานีวิทยุกระจายเสียงเอฟเอ็มในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่จัดวางผังรายการรูปแบบเดียวต่อเนื่องทั้งผังรายการ (Format Station) สถานีวิทยุกระจายเสียงมีการบริหารรายการโดยมีที่มาของรายการ 3 แบบ คือ ผลิตเอง มีผู้ร่วมผลิต และเชื่อมโยงสัญญาณรายการจากสถานีอื่น โดยการผลิตรายการเองจะมีต้นทุนค่าใช้จ่ายของสถานีในการจ้างบุคลากรและค่าลิขสิทธิ์เนื้อหาที่นำมาเผยแพร่ การมีผู้ร่วมผลิตรายการจะทำให้สถานีมีรายได้ที่แน่นอนไม่ต้องทำการตลาดเองลดความเสี่ยงต่อการที่จะหาโฆษณาไม่ได้ ส่วนการเชื่อมโยงสัญญาณไปออกอากาศเป็นการลดต้นทุนและทรัพยากรการผลิต ในการผลิตรายการข่าวหลักให้ความสำคัญกับนโยบายการกำหนดทิศทางข่าวโดยหน่วยงานต้นสังกัด และความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการผลิตข่าวโดยข่าวหลักของสถานีวิทยุกระจายเสียงอยู่ในความควบคุมของ สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ ศูนย์ข่าวกองทัพบก และสำนักข่าวไทย สำหรับรายการข่าวอื่น ๆ สถานีวิทยุกระจายเสียงแต่ละสถานีพัฒนาเนื้อหาโดยนำข้อมูลจากข่าวหลักมาผลิตเป็นรายการข่าว นอกจากนี้ยังพบว่าการผลิตรายการของสถานีเพลงมีต้นทุนค่าเนื้อหาลิขสิทธิ์เพลงเป็นต้นทุนหลักของค่าผลิตรายการ และในด้านการประเมินความนิยมรายการพบว่าสถานีวิทยุกระจายเสียงมีการวัดจากหลายวิธี คือ รายงานข้อมูลของบริษัท Nielsen Media Research วัดจากจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น และวัดจากจำนวนผู้เข้าถึงรายการ และร่วมกิจกรรมบนช่องทางออนไลน์

2.3 การบริหารด้านรายได้

รายได้หลักของสถานีวิทยุกระจายเสียงมีที่มาจาก การจัดสรรงบประมาณภาครัฐ จากบริษัทร่วมผลิตรายการ การให้เช่าเวลารายย่อย การขายโฆษณา และการขายกิจกรรมให้กับผู้ฟังและผู้สนับสนุนกิจกรรม โดยมีการสร้างรูปแบบการขายบนพื้นที่ออกอากาศ (On-air) การจัดกิจกรรม (On-ground) และการขายบนช่องทางสื่อใหม่ (Online) ทั้งนี้การจัดกิจกรรมเป็นช่องทางหารายได้โดยอาจมีสินค้ามาสนับสนุน และรายได้จากผู้ฟังโดยตรงด้วยการเก็บเงินจากผู้ฟัง เช่น การจัดทัวร์ การจัดสัมมนา การจัดอบรม เป็นต้น ในขณะที่การขายบนช่องทางสื่อใหม่อยู่ในระยะเริ่มต้นยังเป็นช่องทางที่ทำรายได้น้อยมากเมื่อเทียบกับรายได้ที่มาจากช่องทางอื่น ๆ

2.4 การบริหารด้านเทคโนโลยี

สถานีวิทยุกระจายเสียงใช้เทคโนโลยีสื่อออนไลน์ส่งเสริมให้ผู้ฟังเข้าถึงเนื้อหา ฟังซ้ำ และเผยแพร่กิจกรรมที่จัดขึ้น โดยใช้สื่อออนไลน์ออกอากาศคู่ขนานพร้อมกับการออกอากาศรายการบนช่องทางออนแอร์แบบเดิม มีช่องทางออนไลน์ที่ใช้เป็นหลัก คือ เว็บไซต์ (Website) แอปพลิเคชัน (Application) และเฟซบุ๊ก (Facebook) ทั้งนี้มีข้อจำกัดของการใช้เทคโนโลยี คือ ต้องปฏิบัติตามนโยบายของเจ้าของช่องทาง (Platform) ที่มักเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการใช้งานโดยไม่สามารถคาดการณ์ได้ เช่น เฟซบุ๊กจำกัดจำนวนผู้เข้าถึง (Reach) เนื้อหา และห้ามมีการโฆษณาโลโก้สินค้าอื่นปรากฏภาพโลโก้ได้เฉพาะโลโก้ของ

สถานี เป็นต้น ข้อจำกัดอีกประการคือต้องใช้บุคลากรที่เข้าใจเทคโนโลยีในการทำงานซึ่งต้องใช้คนรุ่นใหม่ และเป็นการเพิ่มปริมาณงานของบุคลากรจากการเพิ่มช่องทางเผยแพร่เนื้อหา

3.แนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง

3.1 การพัฒนาการบริหารด้านองค์กร

สถานีวิทยุกระจายเสียงต้องปรับโครงสร้างองค์กร ปรับตำแหน่งงาน ปรับกลุ่มงาน ให้รองรับการผลิตและเผยแพร่บนสื่อใหม่ที่มีหลายช่องทาง โดยโครงสร้างองค์กรต้องมีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้อย่างคล่องตัว มีแผนการพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง โดยปรับกระบวนการทางความคิด (mindset) ของบุคลากรทุกคนในองค์กรทุกระดับ ทั้งระดับบริหารและพนักงานให้เข้าใจการขับเคลื่อนองค์กรเพื่อรองรับการแข่งขันในยุคปัจจุบัน เพิ่มทักษะการปฏิบัติงานของบุคลากรที่มีอยู่เดิม ให้มีทักษะที่หลากหลาย (Multi skills) มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การรับคนใหม่เข้ามาปฏิบัติงานต้องมีทักษะที่หลากหลายสามารถปรับตัวเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และปรับปรุงกฎระเบียบภายในองค์กรให้เอื้อประโยชน์ต่อการแข่งขัน

3.2 การพัฒนาการบริหารด้านรายการ

สถานีวิทยุกระจายเสียงต้องพัฒนารูปแบบการผลิตเนื้อหารายการให้สามารถเผยแพร่ได้ในหลายช่องทาง โดยออกแบบ ดัดแปลง การนำเสนอตามคุณสมบัติของแต่ละช่องทาง โดยที่เนื้อหาในแต่ละช่องทางมีความเชื่อมโยงกัน มิใช่การนำรายการเดิมไปออกซ้ำในหลายช่องทาง พัฒนาเนื้อหาให้มีลักษณะเฉพาะกลุ่ม นำออกเผยแพร่ผ่านช่องทางต่าง ๆ สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เลือกอย่างเฉพาะเจาะจง พัฒนาแนวทางการผลิตรายการให้เป็นผู้ผลิตเนื้อหาและเจ้าของเนื้อหา โดยไม่ต้องพึ่งพาการซื้อเนื้อหาจากที่อื่นมาออกอากาศ และนำเนื้อหาที่ผลิตขึ้นเองนั้นมาบริหารให้เกิดมูลค่าจากความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

3.3 การพัฒนาการบริหารด้านรายได้

แนวทางการพัฒนาการบริหารด้านรายได้ พบว่า สถานีวิทยุกระจายเสียงต้องพัฒนาช่องทางรายได้ที่มาจากผู้ซื้อโฆษณาโดยบูรณาการ รูปแบบการขายแบบแพ็คเกจ ออนแอร์ (On-air) การสร้างกิจกรรม (On-ground) และ บนช่องทางออนไลน์ (Online) ทั้งนี้ช่องทางรายได้หลักของสถานีวิทยุกระจายเสียง คือ ออนแอร์ (On-air) แต่เป็นช่องทางที่เริ่มมีรายได้ลดลง ซึ่งสถานีวิทยุกระจายเสียงสามารถใช้ช่องทางนี้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่สถานีสร้างขึ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการรับรู้อย่างทั่วถึง การพัฒนากิจกรรม ต้องออกแบบอย่างสร้างสรรค์ให้มีความหลากหลายน่าสนใจตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อใช้เป็นผลิตภัณฑ์สำหรับขายโดยเก็บเงินจากการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้ฟัง และเก็บเงินจากเจ้าของสินค้าให้มาเป็นผู้สนับสนุนกิจกรรม โดยกิจกรรมที่สร้างขึ้นนี้สามารถใช้เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ฟังเพื่อรักษฐานผู้ฟังและขยายกลุ่มผู้ฟังได้อีกด้วย นอกจากนี้สถานีวิทยุกระจายเสียงต้องพัฒนารูปแบบการหารายได้บนช่องทางออนไลน์ (Online) โดยใช้สื่อใหม่สนับสนุนการเผยแพร่เนื้อหาให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น

3.4 การพัฒนาการบริหารด้านเทคโนโลยี

สถานีวิทยุกระจายเสียงต้องพัฒนาเทคนิควิธีการ ในการใช้เทคโนโลยี 2 รูปแบบ คือ บนช่องทางบนสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอยู่แล้ว และช่องทางที่สถานีสร้างขึ้นใหม่ ช่องทางบนสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งเป็นช่องทางที่มีชุมชนผู้ใช้งานอยู่แล้วเป็นจำนวนมาก สถานีวิทยุกระจายเสียงสามารถเข้าไปใช้งานได้ในเบื้องต้นโดยไม่มีค่าใช้จ่าย เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ยูทูบ (YouTube) อินสตาแกรม (Instagram) ทวิตเตอร์ (Twitter) โดยผลิตเนื้อหาที่ตรงรสนิยมความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่เลือก ใช้เป็นช่องทางสื่อสารเชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่จำกัดพื้นที่เขตบริการ และสถานียังสามารถใช้เทคโนโลยีในการสร้างช่องทาง (Platform) ที่เป็นของสถานีเอง เช่น การสร้างแอปพลิเคชัน (Application) เว็บไซต์ (Website) และพอดแคสต์ (Podcast) ที่เป็นช่องทางของสถานี เพื่อเผยแพร่เนื้อหาที่ผลิตขึ้น ใช้เป็นพื้นที่จัดเก็บรวบรวมเนื้อหารายการ ที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เอง โดยอาจหาพันธมิตรในการร่วมกันพัฒนา และจัดสรรประโยชน์ในด้านรายได้ให้เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย

3.5 การพัฒนาด้านพฤติกรรมและความต้องการของผู้ฟังวิทยุกระจายเสียง

ในการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้ฟังโดยจากการศึกษาการพัฒนาด้านพฤติกรรมและความต้องการของผู้ฟังพบประเด็นที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงได้

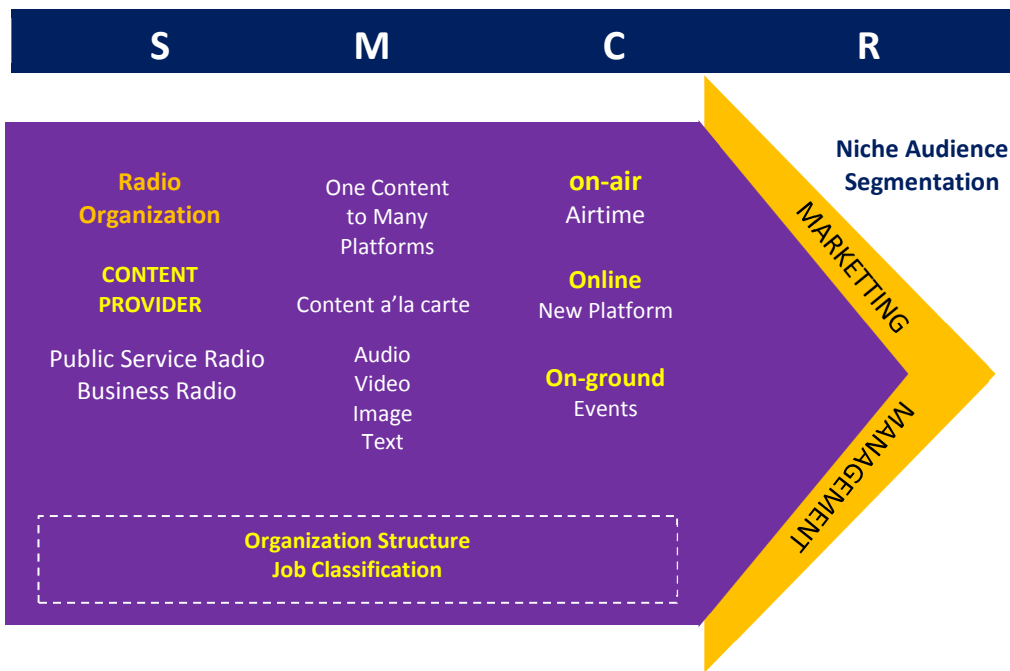
การพัฒนาการบริหารด้านรายการ พบว่า ผู้ฟังวิทยุกระจายเสียงสามารถแสวงหาเนื้อหาที่ต้องการได้เองจากออนไลน์ แต่ยังคงเลือกเปิดฟังรายการจากวิทยุกระจายเสียง เนื่องจากให้เนื้อหาข่าวสารที่มีความน่าเชื่อถือ สามารถยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับมาได้ เนื้อหาเพลงแม้จะเลือกจากช่องทางที่เป็นมิวสิกสตีมมิ่งเองได้แต่การฟังเพลงที่ชอบจากวิทยุทำให้รู้สึกมีเพื่อนคุย มีข่าวข้อมูลที่น่าสนใจแทรกตลอดเวลาทำให้ไม่ตกข่าว และได้รับฟังเพลงที่ชอบไปพร้อมกับคนอื่นๆ ที่ร่วมฟังอยู่ด้วย ดังนั้นในการพัฒนาการบริหารด้านรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงจำเป็นต้องรู้จักสนนิมความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเลือกสรรเนื้อหาข่าวสารความบันเทิงที่ตรงใจมาเสนอ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงและมีสนนิมวิธีการดำเนินชีวิตที่ใกล้เคียงกันจะทำให้สามารถเลือกนำเสนอเนื้อหาที่ตรงกับความความต้องการได้มากขึ้น

การพัฒนาการบริหารด้านรายได้ พบว่า ผู้ฟังวิทยุกระจายเสียงให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม (on-ground) ที่สถานีวิทยุจัดขึ้นทั้งที่ไม่มีค่าใช้จ่ายและมีการจัดเก็บค่าใช้จ่าย โดยหากผู้จัดกิจกรรมสามารถออกแบบกิจกรรมได้ดีและตรงกับความ ต้องการ ผู้ฟังยินยอมจ่ายเงินจำนวนหนึ่งเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ดังนั้นการออกแบบกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์มีความหลากหลายน่าสนใจตรงกับความ ต้องการของกลุ่มเป้าหมายสามารถเป็นช่องทางหารายได้เสริม หรือทดแทนรายได้หลักจากเงินโฆษณาที่ลดลงได้ นอกจากนี้พฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อเข้าถึงเนื้อหาของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงยังเป็นโอกาสให้สถานีวิทยุกระจายเสียงสามารถพัฒนารูปแบบการหารายได้บนช่องทางออนไลน์ (online) โดยใช้สื่อใหม่สนับสนุนการเผยแพร่เนื้อหาให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น

การพัฒนาการบริหารด้านเทคโนโลยี พบว่า ผู้ฟังวิทยุกระจายเสียงสามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเข้าถึงเนื้อหา รายการ และยังมองว่าเป็นช่องทางที่สะดวกสบายเข้าถึงง่าย เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ยูทูบ (YouTube) อินสตาแกรม (Instagram) ทวิตเตอร์ (Twitter) ผู้ฟังวิทยุกระจายเสียงชื่นชอบการได้เห็นภาพผู้จัดรายการแม้จะไม่ได้เฝ้าดูตลอดเวลา รวมถึงให้ความสนใจในการใช้ช่องทางเผยแพร่เนื้อหาที่ทางสถานีจัดทำขึ้น เช่น แอปพลิเคชัน (Application) และเว็บไซต์ (Website) โดยช่องทางเหล่านี้มีคุณสมบัติให้ผู้ฟังได้เข้าถึงเนื้อหาโดยไม่จำกัดพื้นที่เขตบริการ และยังเป็นช่องทางสื่อสารที่ผู้ฟังสามารถโต้ตอบแสดงความคิดเห็นได้ทำให้เกิดการสร้าง ความผูกพันกับสถานีวิทยุกระจายเสียงได้เป็นอย่างดี ดังนั้นในการพัฒนาการบริหารด้านเทคโนโลยีสถานีวิทยุกระจายเสียงจึงควรพิจารณาใช้ช่องทางเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์

4.สรุปแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง

แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง อธิบายตามองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร (S-M-C-R) ได้ดังนี้ องค์การวิทยุกระจายเสียง ในสถานะที่เป็นผู้ส่งสาร (Sender) ต้องปรับตัวให้เป็นผู้ผลิตเนื้อหา (Content Provider) ซึ่งหมายถึงการเป็นเจ้าของเนื้อหาที่ผลิตขึ้นเองเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เอง เผยแพร่เนื้อหานั้นไปยังกลุ่มผู้บริโภคสื่อ (Receiver) ที่กำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ (Niche Audience Segmentation) เนื้อหาสาร (Message) ที่ผลิตต้องออกแบบเฉพาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มอย่างเฉพาะเจาะจง (Content a'la Carte) โดยเนื้อหาหนึ่งเรื่องสามารถออกแบบให้เผยแพร่ได้หลากหลายช่องทาง (One Content to Many Platforms) ด้วยรูปแบบ เสียง (Audio) ภาพเคลื่อนไหว (Video) ภาพนิ่ง (Image) และตัวอักษร (Text) โดยมีช่องทางการเผยแพร่ทั้งบนวิทยุแบบดั้งเดิม (On-air) บนสื่อใหม่ (Online) และการจัดกิจกรรม (On-ground) ให้เข้าถึงผู้รับสารที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย และมีรายได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงดังแผนภูมิที่2

แผนภูมิที่ 2 แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง

สถานีวิทยุกระจายเสียงทั้งสามเครือข่ายที่ทำการศึกษามีลักษณะเฉพาะตัวในการบริหารจัดการ การปรับตัวไปสู่แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงตามองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร (S-M-C-R) ดังที่กล่าวมา มีความเฉพาะเจาะจง มีข้อจำกัดและข้อได้เปรียบของแต่ละเครือข่ายแตกต่างกัน

สถานีวิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์ มีเป้าหมายวัตถุประสงค์หลักในการสนับสนุนการเผยแพร่ข่าวสารของรัฐบาลสู่ประชาชน ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐกับประชาชน ด้วยข้อจำกัดเชิงโครงสร้างแบบระบบราชการทำให้เป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมไม่สามารถทำได้อย่างคล่องตัวรวดเร็ว การปรับเปลี่ยนในระดับโครงสร้างองค์กรจึงเป็นไปได้ยาก อาจใช้รูปแบบการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานใหม่ไปสู่เป้าหมาย และเน้นแนวทางการพัฒนาบุคลากรซึ่งจำเป็นต้องมีแผนที่ชัดเจนไม่ใช่เฉพาะการอบรมพัฒนาทักษะในด้านสื่อสารมวลชนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการต้องพัฒนาทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถเรียนรู้ปรับตัวได้จากทุกสถานการณ์ การปรับเปลี่ยนทัศนคติคนรุ่นเก่าให้สามารถปฏิบัติงานรองรับความเปลี่ยนแปลงทำงานกับคนต่างวัยได้ และสรรหาคนรุ่นใหม่ที่มีทักษะหลากหลาย (Multi Skills) เข้ามาปฏิบัติงานทดแทน

ด้านรายการ ด้วยรูปแบบรายการและการนำเสนอที่สถานีวิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์ผลิตเองมีความเป็นทางการแบบราชการทำให้กลุ่มเป้าหมายเป็นคนสูงวัยไม่สามารถขยายฐานผู้ฟังสู่คนรุ่นใหม่ได้ ผังรายการส่วนใหญ่เป็นแบบหลากหลายรูปแบบออกอากาศต่อเนื่องกัน (Format Program) ทำให้มีกลุ่มเป้าหมายหลากหลายไม่เฉพาะเจาะจง ตัวชี้วัดความสำเร็จการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายของสถานีใช้การวัดเรตติ้งจัดอันดับความนิยมเป็นการวัดจากภาพรวมของสถานีซึ่งรายการที่ได้รับความนิยมส่วนใหญ่เป็นรายการบันเทิงที่ผลิตโดยบริษัทร่วมผลิต และผู้เช่าเวลา การพัฒนารายการที่ผลิตเองจำเป็นต้องเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เจาะจงเพิ่มความน่าสนใจโดยใช้รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาใหม่ๆ ผ่านความคิดสร้างสรรค์ และใช้เทคโนโลยีร่วมด้วย เช่น การออกแบบเนื้อหา ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวเผยแพร่ผ่านโซเชียลมีเดีย สื่อออนไลน์ การสื่อสารโดยใช้ระดับภาษาแบบกึ่งทางการ หรือไม่เป็นทางการเพื่อดึงดูดผู้รับข่าวสารที่เป็นคนรุ่นใหม่

ด้านการหารายได้ของสถานีวิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์กฎหมายระบุว่าหารายได้จากการโฆษณาไม่ได้ เว้นแต่เป็นการหารายได้โดยการโฆษณาหรือเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับงานหรือกิจการของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ โดย

ที่สถานีวิจัยกรมประชาสัมพันธ์ได้รับการจัดสรรงบประมาณเป็นรายปีมีจำนวนไม่มากเมื่อเทียบกับภารกิจงานที่ต้องทำ และการใช้จ่ายงบประมาณอยู่ภายใต้กฎระเบียบของทางราชการ ยังไม่สามารถให้พนักงานออกไปหาผู้สนับสนุนเองได้ จึงจำเป็นต้องหาแสวงหาความร่วมมือกับภาคเอกชนในการหารายได้ด้วยรูปแบบการจ้างขายโฆษณาประชาสัมพันธ์ การให้เช่าเวลาออกอากาศ การผลิตรายการ และรายได้บนช่องทางใหม่ (Platform) ที่พัฒนาขึ้นเพื่อนำเสนอเนื้อหา หรือพัฒนารูปแบบการหารายได้ร่วมกันตามเงื่อนไขข้อบังคับที่กำหนด รวมถึงการสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อผู้ฟังแม้กิจกรรมจะไม่ใช่วิธีทางสำหรับการหารายได้โดยตรงแต่สามารถใช้กิจกรรมเป็นช่องทางให้เกิดการเข้าถึงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ฟังกับรายการและสถานี และยังเป็นช่องทางในการขยายฐานผู้ฟังไปยังผู้ฟังกลุ่มใหม่ได้อีกด้วย

สถานีวิจัยกระจายเสียงกองทัพบก มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมความมั่นคงของรัฐสนับสนุนการเผยแพร่ข่าวสารภารกิจของกองทัพ โดยสภาพโครงสร้างองค์กรมีบุคลากรจำกัด ผู้ปฏิบัติงานสถานีวิจัยกระจายเสียงกองทัพบกเกือบทั้งหมดเป็นบุคลากรของกองทัพที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านความมั่นคงของชาติแต่ขาดความชำนาญการด้านการสื่อสารที่จะสามารถออกแบบสร้างสรรค์เนื้อหาหารายการให้ดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งระบบการทำงานเป็นการสั่งการบังคับบัญชาแบบเคร่งครัดในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร การผลิตเนื้อหาถูกจำกัดตามภารกิจ นำเสนอตามความต้องการของผู้ส่งสารเป็นหลัก ทำให้ขาดความน่าสนใจสื่อสารเนื้อหาที่ต้องการไปถึงผู้รับสารได้เพียงบางกลุ่มไม่สามารถขยายไปยังกลุ่มที่กว้างขวางขึ้นได้

แนวทางในการพัฒนาให้สามารถตอบสนองการเผยแพร่เนื้อหาข่าวสารตามภารกิจเพื่อสร้างความมั่นคงของชาติ ควรปรับวิธีการนำเสนอเนื้อหาหลักที่เดิมเป็นการประชาสัมพันธ์กองทัพเป็นการสร้างเนื้อหาเชิงลึกตามความสนใจผู้รับสารและตามสถานการณ์ ใช้มุมมองที่เป็นนิเทศศาสตร์ให้มีประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสารเข้ามาผสมผสานกำหนดเนื้อหาพัฒนาบุคลากรให้เชี่ยวชาญมีความรู้ทั้งด้านความมั่นคงและความเป็นสื่อสารมวลชน หรืออาจให้ผู้จัดรายการเอกชนมาที่เชี่ยวชาญการนำเสนอแบบให้เข้าใจแนวคิดการทำงานเพื่อความมั่นคงมาดำเนินรายการหรือมาออกแบบรายการ ทั้งนี้การใช้สื่อให้หลากหลายช่องทางยังคงมีความสำคัญตามพฤติกรรมของผู้รับสาร การเผยแพร่ เนื้อหารายการบนช่องทางวิทยุแบบดั้งเดิมเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเพียงบางกลุ่ม จึงควรหาแนวทาง เผยแพร่เนื้อหาที่ถูกออกแบบอย่างดีให้ได้เผยแพร่ในหลากหลายช่องทางเข้าถึงผู้รับสารได้มากขึ้น

ด้านการหารายได้ของสถานีวิจัยกองทัพบกมีข้อจำกัดบนเงื่อนไขงบประมาณจากรัฐไม่เพียงพอ ต้องหารายได้มาบริหารจัดการสถานีเอง จึงยังจำเป็นต้องมีเรื่องธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้องโดยกฎหมายอนุญาตให้สามารถหารายได้จากการโฆษณาได้เท่าที่เพียงพอต่อการประกอบกิจการโดยไม่เน้นการแสวงหากำไร และที่ผ่านมาด้วยข้อจำกัดต่างๆ การบริหารสถานีดำเนินการโดยภาคเอกชนเป็นผู้บริหารและให้ผลประโยชน์ตอบแทนมาโดยตลอด ประกอบกับการหารายได้ในการกิจการวิทยุเป็นการแข่งขันที่กองทัพบกไม่สามารถดำเนินการได้โดยใช้บุคลากรของตนเอง ยังต้องพึ่งพาแบบความร่วมมือกับเอกชนเพื่อแสวงหารายได้ หรือมีหน่วยงานภายนอกอื่นให้การสนับสนุนค่าบริการเผยแพร่ ทั้งพื้นที่ผลิตเผยแพร่รายการและการออกสปอตโฆษณาประชาสัมพันธ์ ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด

สถานีวิจัยกระจายเสียง อสมท มีเป้าหมายหลักในการเป็นองค์กรธุรกิจด้านสื่อสารมวลชนที่มีการบริหารงานในเชิงธุรกิจที่มีประสิทธิภาพ โดยสภาพปัจจุบันการให้บริการทางคลื่นวิทยุเอฟเอ็มมีแนวโน้มไม่สามารถตอบสนองเป้าหมายทางธุรกิจไม่คุ้มค่ากับการลงทุนในการถือครองคลื่นความถี่เพื่อดำเนินกิจการสถานีวิทยุจำนวนมาก ทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน (Operation Cost) และค่าธรรมเนียมใบอนุญาต รวมถึงค่าใช้จ่ายอื่นๆที่ต้องนำส่งรัฐตามที่กฎหมายกำหนด สถานีวิจัย อสมทจึงต้องวางแผนทางพัฒนาการบริหารกิจการสู่การทำธุรกิจสื่อบนช่องทางออนไลน์เต็มรูปแบบ

การปรับตัวในเชิงโครงสร้างองค์กรสถานีวิจัยกระจายเสียง อสมท มีความคล่องตัวระดับหนึ่งด้วยความเป็นรัฐวิสาหกิจที่สามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างได้ในระดับองค์กร มีการดำเนินการจัดโครงสร้างให้มีหน่วยงานกลางรองรับการผลิตเผยแพร่บนสื่อใหม่ มีกลุ่มเป้าหมายของแต่ละคลื่นที่ชัดเจนเฉพาะเจาะจงอยู่แล้ว วางแนวทางการอพยพผู้ฟังกลุ่มเดิมของแต่

ละคลื่นจากที่ฟังออนไลน์แบบเดิมให้เรียนรู้วิธีฟังบนออนไลน์ด้วยช่องทางต่างๆ สร้างแรงจูงใจให้ไปฟังบนแอปพลิเคชันของสถานี ซึ่งเทคโนโลยีเอื้ออำนวยให้สถานีสร้างรูปแบบวิธีการให้เกิดแรงจูงใจได้หลากหลาย เช่น ฟังสะสมจำนวนชั่วโมงแลกรับของรางวัล การให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ฟังร่วมกับสินค้าและบริการ โดยระหว่างการเปลี่ยนผ่านใช้การประชาสัมพันธ์ชื่อสถานี (Brand) แทนการพูดถึงหมายเลขคลื่น เพื่อมิให้ผู้ฟังยึดติดกับหมายเลขคลื่น แต่จดจำติดตามที่ชื่อรายการ ชื่อสถานีด้วยการเข้าถึงผ่านช่องทางออนไลน์

การหารายได้ของสถานีวิทยุ อสมท เป็นเป้าหมายหลักประการหนึ่งในการประกอบกิจการ มีทีมขายที่เป็นบุคลากรของสถานีเอง แต่ในฐานะรัฐวิสาหกิจด้วยข้อจำกัดของระเบียบข้อบังคับแบบรัฐยังไม่สามารถแข่งขันกับเอกชนได้อย่างคล่องตัว ประกอบกับรายได้บนสื่อวิทยุแบบเดิมและผู้ฟังเริ่มลดลง การแสวงหาช่องทางใหม่ รูปแบบใหม่ในการแข่งขันบนออนไลน์จึงเป็นโอกาสในการดำเนินธุรกิจ การผลิตเนื้อหาและการขายบนออนไลน์มีความเป็นอิสระมากกว่า มีข้อจำกัดน้อยกว่า เช่น โฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บนคลื่นวิทยุได้หลังเวลา 22.00 น. แต่บนออนไลน์ตัดแปลงรูปแบบสื่อสารโฆษณาได้ตลอดเวลา บนคลื่นวิทยุจำกัดระยะเวลาโฆษณาในแต่ละชั่วโมง และห้ามเกินค่าเฉลี่ยที่กำหนดตลอดวัน แต่บนออนไลน์สามารถออกแบบวิธีการโฆษณาได้อย่างอิสระมากกว่า จึงเป็นโอกาสในการทำธุรกิจที่เปิดกว้างกว่าเดิม นอกจากนี้การสร้างกิจกรรมด้วยการออกแบบอย่างสร้างสรรค์ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายยังเป็นแนวทางที่สามารถสร้างรายได้และสร้างฐานผู้ฟังของสถานี

อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1.สถานการณ์แวดล้อมการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง

ผลจากแรงผลักดันทางการเมือง กฎหมาย เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และพฤติกรรมผู้บริโภค ทำให้สื่อวิทยุกระจายเสียงต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ในการปรับตัวขององค์กรสื่อวิทยุนี้อธิบายได้ตามแนวคิดของเดนนิส แมคควอย (Denis McQuail, 2005) ที่กล่าวถึงการบริหารงานองค์กรสื่อสารมวลชนว่า จะถูกควบคุมโดยปัจจัยต่างๆ ของสังคม ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ดังนั้นสื่อมวลชนจึงไม่สามารถปฏิบัติงานโดยอิสระด้วยตัวเองแต่ต้องดำเนินงานอยู่ท่ามกลางความกดดันจากตัวแปรต่างๆ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการบริหารจัดการองค์กร

ในประเด็นการจัดสรรคลื่นความถี่สำหรับสถานีวิทยุกระจายเสียงที่หน่วยงานราชการทุกหน่วยต้องคืน คลื่นความถี่ให้กับ กสทช. ในระยะเวลาที่กำหนดเพื่อให้ กสทช. นำมาจัดสรรใหม่ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ผลการวิจัยพบว่าผู้ประกอบการสถานีวิทยุกระจายเสียงภาคธุรกิจมีแนวโน้มที่จะไม่ประมุขคลื่นวิทยุเพื่อทำธุรกิจ หรือประมุขน้อยกว่าจำนวนที่เคยมี และยังพบว่าทางเลือกที่ผู้บริหารสถานีวิทยุกระจายเสียงพยายามปรับตัว คือการแสวงหาช่องทางใหม่เพื่อให้บริการเผยแพร่เนื้อหาที่ผลิตขึ้นควบคู่กับการออกอากาศวิทยุแบบเดิม โดยสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นหลักหลายสถานีผันตัวย้ายช่องทางไปออกอากาศอยู่บนออนไลน์เป็นช่องทางคู่ขนาน และมีผู้ผลิตรายการบางรายได้ปิดตัวช่องทางบนวิทยุแบบเดิมลงอย่างถาวรและออกอากาศบนออนไลน์เท่านั้น สอดคล้องกับรายงานวิจัยของ บริษัท ไทม์ คอนซัลติ้ง จำกัด (2561, น.18) ที่เผยแพร่โดย กสทช. ตามโครงการจัดจ้างที่ปรึกษาเพื่อทบทวนร่างแผนพัฒนากิจการกระจายเสียง และรายงานประเมินผลกระทบต่อแผนพัฒนากิจการกระจายเสียง พบว่า สภาพตลาดกิจการวิทยุกระจายเสียงของประเทศไทย มีการให้บริการวิทยุกระจายเสียงด้วยเทคโนโลยีอื่น เช่น บริการอินเทอร์เน็ตเรดิโอ (Internet Radio) และบริการมิวสิกสตรีมมิ่ง (Music Streaming) ซึ่งมีฐานผู้ฟังในระดับหนึ่งแล้วโดยการให้บริการดังกล่าวเป็นบริการที่สามารถทดแทนบริการวิทยุกระจายเสียงทั้งในระบบแอนะล็อกและในระบบดิจิทัลได้ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2558, น.67) ที่วิเคราะห์สภาพการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอุตสาหกรรมสื่อวิทยุกระจายเสียงในด้านสินค้าทดแทนว่ารายการวิทยุผ่านอินเทอร์เน็ตทั้งแบบสดแบบตามความต้องการ (On Demand) และวิทยุดาวเทียมมีความสามารถทดแทนช่องวิทยุที่ใช้คลื่นความถี่ได้สูง แพลตฟอร์มการรับฟังเพลงผ่านโทรศัพท์และอุปกรณ์พกพามีการขยายตัวมากขึ้น นอกจากนี้ประเด็นการเผยแพร่เนื้อหารายการวิทยุให้

เข้าถึงผู้ฟังจำนวนมากโดยอาศัยเทคโนโลยีในการออกอากาศยังสอดคล้องกับ ITU- International Telecommunication Union (2013, p.8) รายงานเรื่อง Trends in Broadcasting ระบุว่าแนวคิดของรูปแบบการให้บริการสถานีวิทยุ (The Service Concepts in Audio Broadcasting) มีการให้บริการในแบบที่สามารถเข้าถึงผู้ฟังทุกที่ (Anywhere) ทุกเวลา (Anytime) และมีปฏิสัมพันธ์ (Interactivity) ด้วยการรับฟังสถานีวิทยุผ่านอุปกรณ์เครื่องรับแบบพกพา (Portable Receivers) ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Streaming Via The Internet) โดยอาศัยการส่งสัญญาณผ่านอินเทอร์เน็ตซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการส่งผ่านเนื้อหาให้เข้าถึงผู้ฟัง และการออกอากาศลักษณะนี้เอื้อให้ผู้ประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงสามารถพัฒนารูปแบบการสร้างปฏิสัมพันธ์ของผู้ฟังระหว่างการรับฟังรายการ เช่น การแสดงความคิดเห็น การโหวต และการส่งผ่านข้อมูลอื่นๆเพิ่มเติมได้อีกด้วย

2.การบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง

บริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงในปัจจุบันมีข้อค้นพบว่าองค์กรสื่อวิทยุกระจายเสียงในสภาพปัจจุบันทั้งหมดในช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษายังมีสภาพโครงสร้างเป็นองค์กรแบบเป็นทางการ (Formal Organization) ที่ออกแบบไว้รองรับการให้บริการสื่อวิทยุแบบดั้งเดิม มีการแบ่งงานตามลักษณะเฉพาะของงาน มีความชัดเจนของสิ่งที่ต้องทำและวิธีดำเนินการ มีกฎเกณฑ์ระเบียบที่ใช้ควบคุมการดำเนินการที่แน่นอนตายตัว โดยพบว่าบุคลากรแต่ละหน้าที่เริ่มมีขอบเขตงานกว้างขึ้นจากนโยบายที่สถานีต้องปรับตัวตามเทคโนโลยี มีการมอบหมายงานบุคลากรให้ผลิตเนื้อหาที่ไม่ได้มีเฉพาะเสียง นำออกเผยแพร่ในช่องทางอื่นๆควบคู่ไปกับการออกอากาศทางวิทยุ โดยสภาพการบริหารวิทยุกระจายเสียงในปัจจุบันอยู่ในระหว่างความพยายามของผู้บริหารในการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการองค์กร โดยมีสภาพแวดล้อมภายนอกเป็นแรงผลักดัน ผู้บริหารมีความพยายามปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหาร ซึ่งองค์กรวิทยุกระจายเสียงที่ทำการศึกษาคือเป็นองค์กรขนาดใหญ่ แม้ผู้บริหารจะเข้าใจการเปลี่ยนแปลงแต่การขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นไปได้ช้ามาก ผู้บริหารวิทยุกระจายเสียงมุ่งไปยังการปรับเปลี่ยนปัจจัยภายในองค์กรที่สามารถกำหนดและควบคุมได้ ทั้งในด้านองค์กร ด้านการผลิตรายการ การหารายได้ และการใช้เทคโนโลยีมาสนับสนุนกิจการ ความพยายามของผู้บริหารในการปรับเปลี่ยนองค์กรนี้อธิบายได้ตามแนวคิดมุมมองบนพื้นฐานทรัพยากร (Resource Based View หรือ RBV) ที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในขององค์กรคือ ทรัพยากรภายในองค์กรและความสามารถขององค์กรเป็นพื้นฐานหลักในการดำเนินงานการที่องค์กรจะได้เปรียบเชิงการแข่งขัน องค์กรพิจารณาถึงทรัพยากร (Resources) และความสามารถ (Capabilities) โดยองค์กรต้องวางแผนเกี่ยวกับทรัพยากรที่มี เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม ภายนอก โดยทรัพยากรภายในมี 3 ประเภท คือ (1) ทรัพยากรทางกายภาพ (Physical Resource) ได้แก่ ตัวสถานี อุปกรณ์เครื่องมือ ท่าเลที่ตั้ง เทคโนโลยี และสินทรัพย์ต่างๆ (2) ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ได้แก่ พนักงาน ความรู้ความสามารถ ทักษะในงาน การทำงานเป็นทีม การฝึกอบรม ประสบการณ์ (3) ทรัพยากรองค์กร (Organizational Resource) ได้แก่ โครงสร้างขององค์กร กระบวนการวางแผน วัฒนธรรมองค์กร ฐานข้อมูล ระบบสารสนเทศ เครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และความมีชื่อเสียง ซึ่งในการวิจัยพบว่าองค์กรสื่อวิทยุให้ความสำคัญเรื่องทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) โดยเฉพาะประเด็นความรู้ความสามารถ ทักษะในงานของพนักงานในสายงานผลิตรายการที่มีการปรับเปลี่ยนทักษะการทำงาน ในองค์กรสื่อวิทยุแบบดั้งเดิม ซึ่งเดิมเน้นเฉพาะการผลิตรายการที่เผยแพร่เฉพาะเสียง (Audio Content) เปลี่ยนไปสู่การผลิตเนื้อหาเผยแพร่ในทุกช่องทาง (Platform) บุคลากรฝ่ายผลิตจำเป็นต้องมีทักษะแบบ Multi Skills และสามารถใช้เทคโนโลยี ในการผลิตเนื้อหาด้วยรูปแบบ เสียง(Audio) ภาพเคลื่อนไหว (Video) ภาพนิ่ง (image) และตัวอักษร (Text) เพื่อรองรับการเผยแพร่ในหลากหลายช่องทาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุตินัน บุญภาพ คอมมอน (2559, น.213) ที่พบว่าเทคโนโลยีดิจิทัลมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงแบบแผนพฤติกรรมของผู้บริโภค ส่วนแบ่งทางการตลาด และรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรสื่อ ผู้บริหารต้องใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการตามบริบทของวัฒนธรรมองค์กร ในการเลือกสรรบุคลากรใหม่เข้ามาร่วมงานในองค์กรต้องมีความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

รวมถึงองค์กรต้องจัดอบรมด้านเทคโนโลยีใหม่ให้กับพนักงานเก่าที่มีอยู่เดิม และในกรณีที่บุคลากรไม่สามารถปรับตัวตามเทคโนโลยีได้ ผู้บริหารจะต้องจัดสรรมอบหมายงานด้านอื่นที่เหมาะสมให้กับบุคลากรรุ่นเก่า นอกจากนี้ในด้านการออกอากาศพบว่า สถานีวิทยุกระจายเสียงใช้เทคโนโลยีสื่อใหม่ในเผยแพร่รายการคู่ขนานกับรายการปกติบนช่องทางออกอากาศเดิม โดยมีช่องทางหลัก คือ เว็บไซต์ (Website) เฟซบุ๊ก (Facebook) และยูทูบ (Youtube) เช่นเดียวกับการศึกษาของ สุณิสา เมืองแก้ว และธีรภัทร วรรณฤมล (2562, น.25-44) ที่ศึกษารูปแบบการเป็นวิทยุกระจายเสียงในยุคหลอมรวมสื่อ โดยศึกษากลุ่มตัวอย่าง 4 สถานี ที่เป็นสถานีวิทยุประเภทบริการธุรกิจของภาคเอกชนในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และสถานีวิทยุประเภทบริการสาธารณะของสถาบันการศึกษาในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค พบว่าสถานีวิทยุกระจายเสียงมีรูปแบบการปรับตัวแลกเปลี่ยนเนื้อหาผ่านช่องทางสื่อใหม่โดยทุกสถานีใช้เว็บไซต์ และแอปพลิเคชัน ซึ่งสามารถรับฟังรายการย้อนหลัง (Radio on Demand) ได้ และการมีช่องรายการออนไลน์บนสื่อใหม่ยังเป็นการเพิ่มพื้นที่สำหรับบรรจุโฆษณาให้ผู้สนับสนุนลงโฆษณาได้มากขึ้นในรูปแบบเสียง ภาพ ตัวอักษร หรืออื่นๆ และยังใช้สื่อสารตอบโต้กับผู้ฟังได้อย่างรวดเร็ว จะเห็นได้ว่าช่องทางออนไลน์ทำให้การบริหารกิจการวิทยุสามารถข้ามข้อจำกัดในด้านต่างๆที่เป็นอุปสรรคไปได้ ทั้งในเรื่องระเบียบข้อบังคับที่เข้มงวดขององค์กรกำกับดูแลที่เข้มงวดบนสื่อดั้งเดิม ในขณะที่สื่อออนไลน์มีอิสระมากกว่า มิติเวลาและสถานที่ในการเข้าถึงเนื้อหาของกลุ่มเป้าหมายทำได้มากกว่า และสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์การสื่อสารโต้ตอบรวมถึงยังสามารถทำให้กลุ่มผู้รับสื่อดิตต่อสื่อสารกันเองในกลุ่มได้อีกด้วย

3.แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง

การประกอบกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือข่ายขนาดใหญ่ แบ่งได้สองรูปแบบคือ บริการสาธารณะ (Public Service) และบริการธุรกิจ (Commercial) ซึ่งในการดำเนินกิจการใดๆในมิติเชิงเศรษฐศาสตร์ต้องมีต้นทุนในการบริหารจัดการ แม้สถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทบริการสาธารณะจะได้รับเงินสนับสนุนจากภาครัฐในบางส่วน แต่ไม่ครอบคลุมค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจการทั้งหมด ยังมีความจำเป็นต้องหารายได้เอง แม้ไม่ได้ต้องการกำไรสูงสุดแต่ต้องสามารถหาให้ได้เพียงพอในการเลี้ยงตัวเองได้ ซึ่งในข้อนี้กฎหมายได้กำหนดให้สถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทบริการสาธารณะสามารถหารายได้ตามประกาศ กสทช. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2557 โดยโฆษณาบริการทางธุรกิจทั้งทางตรงและทางอ้อมก็ได้ แต่เมื่อรวมกันแล้วต้องไม่เกินชั่วโมงละสิบนาที โดยเมื่อรวมเวลาโฆษณาตลอดทั้งวัน เฉลี่ยแล้วต้องไม่เกินชั่วโมงละแปดนาที และสามารถหารายได้จากการแบ่งเวลาให้บุคคลอื่นดำเนินรายการและรายได้จากการขอรับบริจาค สนับสนุนหรืออุดหนุนก็ได้ แต่ทั้งนี้ เมื่อรวมรายได้แล้ว จะต้องเป็นไปเท่าที่เพียงพอต่อการประกอบกิจการ โดยไม่เน้นการแสวงหากำไร จากที่กฎหมายได้อนุญาตให้สถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทบริการสาธารณะสามารถหารายได้จึงทำให้สถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทบริการสาธารณะมีแนวคิดในการแสวงหาแนวทางพัฒนาการหารายได้ เช่นเดียวกับสถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทบริการธุรกิจ แต่ยังคงบทบาทของความเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงบริการสาธารณะที่สะท้อนออกมาในเชิงการนำเสนอเนื้อหารายการที่เป็นข่าวสาร สารความรู้จากภาครัฐ ความมั่นคง และมีการหารายได้ตามความจำเป็น ความพยายามในการพัฒนาวิธีการหารายได้ของสถานีวิทยุประเภทบริการสาธารณะนี้ สอดคล้องกับรายงานผลการศึกษาโครงการศึกษาวิจัยการปฏิรูปสื่อ “สื่อสาธารณะ” ของ TDRI (2559, น.36-37) ที่กล่าวถึงแนวโน้มสื่อสาธารณะในต่างประเทศยุคสื่อดิจิทัลหลอมรวม ในประเด็นแนวทางการหารายได้และการสนับสนุนในรูปแบบอื่น โดยระบุว่าสื่อสาธารณะในหลายๆ ประเทศได้พยายามหาแนวทางการหารายได้ (Business model) เพื่อสร้างความยั่งยืนซึ่งบางประเทศมีรูปแบบของพันธมิตรร่วมรัฐและเอกชน (Public-private Partnerships) โดยในแต่ละประเทศยึดแนวทางที่ต่างกันตามสภาพแวดล้อมของอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจ

ข้อค้นพบอีกประการในการหารายได้สถานีวิทยุกระจายเสียงไม่สามารถอยู่ได้จากรายได้โฆษณา (Advertising Revenue) ซึ่งเป็นรายได้หลักเดิม เพียงอย่างเดียวยังมีการพัฒนาวิธีการหารายได้จากการขายตรงผู้รับสาร (Direct Audience

Payment) ซึ่งแต่เดิมในการบริหารกิจการสื่อมักจะกล่าวถึงวิธีการหารายได้แบบนี้ในลักษณะการขายสินค้าแบบเป็นชิ้น เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ และการสมัครสมาชิกเพื่อรับเนื้อหาส่วนนั้นๆ ซึ่งที่ผ่านมาองค์กรสื่อวิทยุกระจายเสียงให้บริการเนื้อหาแบบไม่คิดค่าใช้จ่าย และผู้บริโภคก็ยังนิยมบริโภคเนื้อหาการแบบไม่มีค่าใช้จ่าย (Content for Free) ซึ่งข้อค้นพบในการปรับตัวในการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงนี้พบว่า ผู้บริหารสถานีวิทยุกระจายเสียงยังคงเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่มีค่าใช้จ่าย แต่สถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทบริการธุรกิจได้พัฒนาการออกแบบเนื้อหาในลักษณะกิจกรรมเพื่อหารายได้จากการขายตรงผู้ฟัง เช่น งานสัมมนา การจัดอบรม จัดท่องเที่ยว โดยใช้สถานีวิทยุกระจายเสียงเป็นช่องทางในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรม และกลุ่มผู้ฟังก็ยินดีจ่ายเงินหากกิจกรรมนั้นตรงกับความต้องการ และยังมี การใช้กิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับผู้ฟังกลุ่มเป้าหมาย และผู้ซื้อโฆษณา โดยในการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้ฟังทำให้ผู้ซื้อโฆษณาได้เห็นจำนวน และคุณลักษณะของกลุ่มผู้ฟังของสถานีที่ตนจ่ายเงินสนับสนุน ว่าเป็นกลุ่มเดียวกันกับผู้ซื้อสินค้าหรือบริการที่เป็นผลิตภัณฑ์ของบริษัท ซึ่งเป็นไปตามที่ Philip M. Napoli (2016, pp.261-275) อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ฟังและผู้ซื้อโฆษณาไว้ในอุตสาหกรรมการผลิตสื่อเป็นลักษณะการขายสินค้า 2 อย่างที่มีความแตกต่างกันไปพร้อมๆกัน โดยสื่อผลิตเนื้อหา (Content) เพื่อเผยแพร่ต่อผู้ชมผู้ฟัง (Audiences) และจากนั้นองค์กรผู้ผลิตสื่อจะนำจำนวนผู้ชม ผู้ฟัง ไปขายให้กับผู้ซื้อโฆษณา (Advertisers) เพื่อนำโฆษณามาลงในสื่อ โดยมูลค่าของเงินที่ได้จากการขายโฆษณาจะแปรผันตามจำนวนผู้รับสื่อ นั้น ผู้บริหารสื่อวิทยุกระจายเสียงมีแนวโน้มที่จะพัฒนาวิธีการหารายได้จากการจัดกิจกรรมลักษณะนี้เพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตามความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมองค์กรสื่อวิทยุต้องปรับตัว โดยองค์กรสื่อวิทยุกระจายเสียงในสถานะผู้ส่งสาร (Sender) ต้องปรับตัวให้เป็นผู้ผลิตเนื้อหา (Content Provider) รูปแบบของสถานีวิทยุกระจายเสียงจะไม่สามารถดำเนินการด้วยการออกอากาศบนช่องทางแบบดั้งเดิม (On-air) เฉพาะช่องทางเสียงให้ไต่กลุ่มผู้ฟังเป้าหมายจำนวนมาก (Mass Audiences) ได้เหมือนเดิม จากเทคโนโลยีทำให้เกิดช่องทางสื่อใหม่ทำให้กลุ่มเป้าหมายรับสื่อหลากหลาย ในขณะที่องค์กรวิทยุกระจายเสียงก็สามารถใช้ช่องทางเหล่านี้เผยแพร่เนื้อหาได้หลากหลายขึ้นด้วยต้นทุนที่ถูกลง โดยในรูปแบบการบริหารยังคงต้องออกแบบองค์กรให้รองรับหน้าที่การผลิตเนื้อหาที่สามารถเผยแพร่สู่ผู้รับสารที่เป็นเป้าหมาย องค์กรสื่อวิทยุมีลักษณะที่เรียกว่า Content-led Organization คือการที่องค์กรมีเนื้อหาเป็นตัวนำ รายการและผังรายการมีความสำคัญในฐานะที่เป็นผลิตภัณฑ์ (Product) ที่ต้องผลิต และนำเสนอให้ตรงกับภาระกิจองค์กรทั้งข่าวสาร เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของรัฐ สร้างความมั่นคง และสร้างความบันเทิง ในขณะเดียวกันรูปแบบและวิธีการนำเสนอก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เนื้อหาน่าสนใจให้ตรงกับรสนิยม ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายโดยองค์กรวิทยุกระจายเสียงต้องปรับตัวให้เป็นผู้ผลิตเนื้อหา (Content Provider) ในหลากหลายรูปแบบ และแสวงหาช่องทาง (platform) ที่เหมาะสมทั้งทางวิทยุกระจายเสียงแบบเดิม และช่องทางใหม่ๆในการเผยแพร่เนื้อหานั้น

ด้านการผลิตเนื้อหาเป็นสิ่งสำคัญขององค์กรสื่อตามที่ Medina, M., Sanchez-Tabernero, A. & Arrese, A. (2016, p.252) กล่าวว่า การตัดสินใจความสำเร็จในการบริหารองค์กรสื่อวัดจากการเข้าถึง (Audience Reach) และความพึงพอใจ (Public Satisfaction) ของกลุ่มเป้าหมาย การจะทำให้เกิดสองสิ่งนี้ได้มาจากความสามารถในการผลิตเนื้อหาและเผยแพร่ในช่องทางที่เหมาะสม ลักษณะของเนื้อหาต้องมีการออกแบบให้สามารถนำออกเผยแพร่ได้หลากหลายช่องทาง โดยมีรูปแบบที่เหมาะสมตามคุณลักษณะของช่องทางต่างๆที่เลือกใช้ ทั้งรูปแบบ เสียง(Audio) ภาพเคลื่อนไหว (Video) ภาพนิ่ง (Image) และตัวอักษร (Text) โดยต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้เป็นการสื่อสารเฉพาะกลุ่ม (Segmented or Niche Media) เนื่องจากปัจจุบันปริมาณช่องทางการรับสื่อมีเพิ่มมากขึ้นอย่างมหาศาล ผู้รับสารจึงสามารถเลือกสื่อที่มีความเฉพาะเจาะจงตามความต้องการได้มากขึ้น และมีการเสฟสื่ออยู่ตลอดเวลา ดังนั้นช่วงเวลาที่มีผู้รับสื่อมากที่สุด (Prime Time) สำหรับการเผยแพร่เนื้อหาจึงมีได้ตลอดเวลาเช่นกัน เป็นโอกาสขององค์กรผู้ผลิตสามารถเลือกช่องทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับพฤติกรรม

ของกลุ่มเป้าหมายนำเสนอได้ตลอดเวลา ทั้งนี้การผลิตเนื้อหาสื่อแบบเดิมที่ต้องการกลุ่มเป้าหมายแบบมวลชน (Mass) ดึงดูดความสนใจในวงกว้าง มีแนวโน้มที่จะอึดตัวมีการเติบโตลดลง การกำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้ผลิตสื่อวิทยุกระจายเสียงจึงควรมีลักษณะที่เฉพาะเจาะจงเพื่อที่จะออกแบบสร้างสรรค์เนื้อหาตามความต้องการของผู้รับสารให้ตรงกับสเนียมของผู้รับสื่อที่มีหลากหลายและช่องทางที่มีเพิ่มมากขึ้น นอกเหนือจากเนื้อหาข่าวที่ต้องการความสดใหม่ตลอดเวลาแล้ว ยังต้องผลิตเนื้อหาที่มีอายุการเผยแพร่ได้ยาวนานเวลาผ่านไปแล้วยังไม่ล้าสมัย มีคุณค่าเพียงพอที่ผู้รับสารสามารถเสพเนื้อหาซ้ำๆ ได้ ในระยะเวลาที่ไม่จำกัด และมีการจัดเก็บรวบรวมเนื้อหาให้สามารถนำออกเผยแพร่ได้หลากหลายช่องทาง ที่สำคัญต้องสร้างเนื้อหาด้วยตนเองหรือมีการแสวงหารูปแบบความร่วมมือที่ให้องค์กรเป็นผู้มีสิทธิเป็นเจ้าของเนื้อหานั้น และมีระบบจัดการบริหารลิขสิทธิ์ที่ดีในการจัดสรรใช้งานให้เกิดมูลค่าต่อไป

ด้านช่องทางการรับสื่อวิทยุกระจายเสียงรูปแบบเดิม ไม่สามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมของผู้รับสารได้เพียงพอ แม้จะยังมีผู้รับสารจำนวนหนึ่งที่ฟังวิทยุในรูปแบบเดิม แต่ในยุคที่สื่อใหม่เข้ามามีบทบาท ช่องทางออนไลน์กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนทั่วไป และเป็นโอกาสของผู้ประกอบการที่สามารถสื่อสารเนื้อหาไปยังกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการได้ตามที่ Jenkins, H. (2006) กล่าวว่าผู้ผลิตสื่อสามารถเผยแพร่เนื้อหาให้เข้าถึงผู้รับสารได้โดยใช้ช่องทางออนไลน์ ด้วยการผลิตเนื้อหาเดียวกันที่มีรูปแบบแตกต่าง (the same content different versions) ส่งผ่านสู่ผู้รับสารได้โดยง่าย ซึ่งการใช้ช่องทางออนไลน์ควบคู่ไปกับการออกอากาศวิทยุแบบเดิมช่วยให้สถานีเข้าถึงผู้รับสารได้ในจำนวนมากขึ้น เพิ่มกลุ่มเป้าหมายใหม่ๆ ให้สามารถเข้าถึงเนื้อหาที่ผลิตได้ รวมถึงประโยชน์ของช่องทางออนไลน์ยังสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ฟังได้โดยละเอียด เช่น จำนวนผู้ฟังระยะเวลาการเข้าถึงรายการ ช่วงเวลาการรับฟัง และข้อมูลอื่น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างเป็นฐานข้อมูลใช้วิเคราะห์พัฒนาต่อยอดกิจการสถานีได้อีกด้วยสอดคล้องกับ Schlesinger, P., & Doyle, G. (2015, pp.305–323) พบว่าองค์กรสื่อมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การใช้ช่องทางจากการเสนอเนื้อหาจากช่องทางเดียวไปใช้การเผยแพร่หลายช่องทาง (Single-device to Multiplatform Content Distribution System) ด้วยเหตุผลหลักคือ ทำได้อย่างรวดเร็วราคาถูกกว่าสื่อแบบเดิม และสามารถตอบสนองความต้องการผู้รับสารให้เข้าถึงทุกที่ทุกเวลา ทั้งนี้ข้อควรระวังในการเลือกใช้ช่องทางไม่จำเป็นต้องใช้ครบทุกช่องทางตามที่ Cardoso G. & Moreno J. (2016, p.233) อธิบายว่าการใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่เนื้อหาที่มีค่าใช้จ่ายในการใช้งานต้องเลือกให้เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากรพื้นฐานเดิมที่มีอยู่ ประเมินความสามารถในการใช้งานและความจำเป็นที่ตอบวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการด้วยเพื่อมิให้เป็นการลงทุนที่สูญเปล่า

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานกำกับดูแลควรทบทวนปรับปรุงกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติที่ใช้กำกับดูแลผู้ได้รับอนุญาตประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง ที่เกี่ยวกับการหลอมรวมสื่อซึ่งผู้ประกอบการวิทยุกระจายเสียงใช้ทั้งสองช่องทางควบคู่กันเพื่อเผยแพร่เนื้อหา และประชาชนใช้ช่องทางออนไลน์เข้าถึงเนื้อหา การกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับสถานีวิทยุควรให้ครอบคลุมเรื่องการเผยแพร่เนื้อหาผ่านออนไลน์ด้วย เช่น การกำกับดูแลเนื้อหาบางประเภทบนช่องทางออนไลน์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับการนำเสนอบนช่องทางออนแอร์ การบันทึกรายการที่เผยแพร่บนช่องทางออนไลน์เพื่อตรวจสอบเมื่อเกิดกรณีร้องเรียน

1.2 หน่วยงานกำกับดูแลควรทบทวนปรับปรุงกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติที่ใช้กำกับดูแลผู้ได้รับอนุญาตประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงในด้านการหารายได้ เนื่องจากการแสวงหารายได้ในกิจการวิทยุกระจายเสียงยังมีความจำเป็นต่อผู้ประกอบการทั้งประเภทบริการสาธารณะและบริการธุรกิจ ผู้ประกอบการวิทยุกระจายเสียงมีการพัฒนารูปแบบการดำเนินกิจการเพื่อตอบสนองต่อการหารายได้ เปลี่ยนวิธีการโฆษณาเช่น พุดเชิญชวนในรายการเพื่อซื้อสินค้า หรือกิจกรรมการตัดปายที่เห็นสินค้าสนับสนุนในรายการวิทยุที่เผยแพร่ผ่านโซเชียลมีเดีย การใช้เงื่อนไขการควบคุมเวลาโฆษณาแบบนับ

เวลาสล็อตจึงไม่ครอบคลุมรูปแบบการโฆษณาที่เกิดขึ้น จึงควรมีวิธีการในการส่งเสริมและป้องกันให้ผู้ประกอบกิจการสามารถดำเนินการหารายได้โดยไม่กระทบต่อประโยชน์ของประชาชน

1.3 สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ ควรมีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพและความเป็นมืออาชีพในการทำงานสื่อสารมวลชนที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและภูมิทัศน์ของสื่อในยุคปัจจุบัน ให้ผู้เรียนมีทักษะหลากหลายในการสร้างสรรค์ผลิตสื่อ สามารถออกแบบกระบวนการสื่อสารในหลากหลายมิติ รวมทั้งมีทักษะการปรับตัวที่ดีสามารถการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีได้ เพื่อสร้างบุคลากรคุณภาพเข้าสู่องค์กรสื่อวิทยุกระจายเสียงได้ตรงตามความต้องการ ของขอบเขตงานของสถานีวิทยุที่เพิ่มมากขึ้นไม่ใช่เฉพาะการผลิตด้านเสียงแต่รวมถึงงานด้านออกแบบเนื้อหาที่เป็นภาพ การตัดต่อผลิตภาพเคลื่อนไหวและการใช้สื่อออนไลน์

1.4 ผู้ประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงต้องเข้าใจบริบทแวดล้อมการองค์กรสื่อที่เปลี่ยนแปลง ต้องสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการบริหารให้เหมาะสม การรักษาหรือคงสภาพเดิมไม่สามารถทำให้องค์กรดำรงอยู่ได้ เนื่องจากบริบทของสภาพแวดล้อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของช่องทางสื่อ รูปแบบและวิธีการผลิตเนื้อหาสาร ตลอดจนพฤติกรรมผู้บริโภคสื่อ สถานีวิทยุกระจายเสียงในฐานะที่เป็นผู้ส่งสารจึงต้องปรับตัวหารูปแบบที่เหมาะสมเพื่อสร้างกระบวนการสื่อสารที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับสาร และประสบความสำเร็จตามภาระกิจเป้าหมายขององค์กร

1.5 ผู้ประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงควรให้ความสำคัญและส่งเสริมการสร้างสรรค์เนื้อหารายการด้วยตนเอง ออกแบบ จัดแปลง เพื่อนำเสนอตามคุณสมบัติของแต่ละช่องทางมีใช้การนำรายการเดิมไปออกซ้ำในหลายช่องทาง ซึ่งการสร้างสรรค์เนื้อหารายการด้วยตนเองเป็นทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อสร้างเนื้อหาเองได้จะลดการซื้อลิขสิทธิ์เนื้อหาจากที่อื่นมา ออกอากาศ ลดต้นทุน และยังสามารถนำไปเผยแพร่ยังช่องทางอื่น หรือสร้างมูลค่าเพิ่มจากการเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในเนื้อหา นั้นๆ

1.6 ผู้ประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงควรใช้ประโยชน์จากช่องทางเทคโนโลยีใน 2 รูปแบบ คือ บนช่องทางบนสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอยู่แล้ว และช่องทางที่สถานีสร้างขึ้นใหม่ เพื่อข้ามข้อจำกัดในด้านพื้นที่เขตบริการของการออกอากาศ วิทยุกระจายเสียงแบบเดิม โดยใช้เพื่อเผยแพร่เนื้อหา ติดต่อกับกลุ่มเป้าหมายหรือสร้างสรรค์รูปแบบการใช้ประโยชน์อื่น ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคการเปิดรับสื่อของกลุ่มเป้าหมาย

2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงในมุมมองของนักวิชาการ ผู้กำกับดูแลสื่อ และผู้เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อนำไปสู่การกำหนดทิศทางการเป็นไปของสื่อวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทยให้เป็นไปในทิศทางที่ทุกฝ่ายพึงปรารถนา

2.2 ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงในกลุ่มสถานีย่อยขนาดเล็ก เช่น ผู้ประกอบกิจการวิทยุชุมชนว่ามีรูปแบบวิธีการ ข้อได้เปรียบ ข้อจำกัดในปรับตัวอย่างไร เพื่อนำมาเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง

2.3 ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงในมุมมองเชิงบทบาทหน้าที่ของสื่อที่มีต่อประชาชนบนแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการของสื่อวิทยุที่มีวิธีการดำเนินงานที่เปลี่ยนแปลงไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงพาณิชย์. (2550). *โครงการศึกษาเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การเปิดเสรีการค้าบริการโทรคมนาคมและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.
- ฐิตินัน บัญญาภาพ คอมมอน. (2559) การบริหารจัดการสื่อโทรทัศน์ในยุคดิจิทัลหลอมรวม. *วารสารสุทธิปริทัศน์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์*, 30(95), 212-222.

- น้ามนต์ พรหมเปี่ยม. (2541). *เศรษฐศาสตร์การเมืองของวิทยุกระจายเสียงระบบเอฟ.เอ็ม. ในกรุงเทพมหานคร (2530-2539)* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- บริษัท ไทม์ คอนซัลติ้ง จำกัด. (2561). *โครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อทบทวนร่างแผนพัฒนากิจการกระจายเสียงและรายงานประเมินผลกระทบต่อแผนพัฒนากิจการกระจายเสียง* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงาน กสทช.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2559). *โครงการศึกษาวิจัยการปฏิรูปสื่อ “สื่อสาธารณะ”* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงาน กสทช.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2558). *การวิเคราะห์สภาพการณ์เปลี่ยนแปลงของสื่อ: โครงการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 1 ประจำปี 2558* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงาน กสทช.
- สุณิสสา เมืองแก้ว, และธีรภัทร วรรณฤมล (2560). การปรับตัวของวิทยุกระจายเสียงในยุคหลอมรวมสื่อ. *วารสารการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 7(1), 25-44.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2554). *การบริหารงานสื่อสารมวลชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อุบลรัตน์ สิริยุวศักดิ์. (2541). *โครงสร้างเศรษฐศาสตร์การเมืองของระบบวิทยุและโทรทัศน์และผลกระทบต่อเสรีภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cardoso, G. & Moreno, J. (2016). Technology Management and Business Models. in *Book Managing Media Firms and Industries*. Geneva: Springer International Publishing.
- International Telecommunication Union. (2013). *Trends In Broadcasting: An Overview of Developments*. ITU. Telecommunication Development Bureau (Research Report). Geneva: Place des Nations.
- Jenkins, H. (2006). *Convergence culture: Where old and new media collide*. New York, NY: NYU Press.
- McQuail, D. (2005). *McQuail's mass communication theory* (5th ed.). Oxford: Sage Publications.
- Medina, M., Sanchez-Tabernero, A. & Arrese, A. (2016). Content as Products in Media Markets in *Book Managing Media Firms and Industries*. Geneva: Springer International Publishing.
- Napoli, P. M. (2016). The Audience as Product, Consumer, and Producer in the Contemporary Media Marketplace. In *Book Managing Media Firms and Industries*. Geneva: Springer International Publishing.
- Schlesinger, P., & Doyle, G. (2015). From Organizational Crisis to Multi-Platform Salvation? Creative Destruction and The Recomposition of News Media. *Journalism*, 16(3), 305–323.

Received: 26-06-2020

Revised: 28-08-2020

Accepted: 01-09-2020

กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้สื่อสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนในสังคมไทย เพื่อลดความรุนแรงในครอบครัว

Communication strategy and the use of creative media from all sectors in Thai society to reduce domestic violence

ปิยฉัตร ล้อมชวการ¹

Piyachat Lomchavakarn

ningpiyachat@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้สื่อสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนในสังคมไทยเพื่อลดความรุนแรงในครอบครัว” เป็นการวิจัยแบบผสม (mixed methods research) ใช้วิธีการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับสื่อ และผลกระทบจากสื่อที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวไทยในปัจจุบัน 2) ศึกษา “วิธีปฏิบัติที่ดี” (Best Practices) ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในครอบครัวไทย และ 3) เสนอแนวทางการใช้กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนในการช่วยกันลดความรุนแรงในครอบครัวไทยในปัจจุบัน

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ใช้วิธีการสุ่มเลือกแบบหลายขั้นตอน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 3 วิธีการหลักคือ 1) การถอดบทเรียน 2) การสนทนากลุ่ม 3) การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานการณ์ความรุนแรงและผลกระทบจากสื่อ (KAP) เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวไทยที่เกี่ยวข้องกับสื่อในปัจจุบัน ประกอบด้วย (1) ลักษณะประชากร (2) พฤติกรรมการบริโภคสื่อและการเข้าถึงสื่อประเภทต่างๆ ที่มีการนำเสนอความรุนแรงในครอบครัว (3) ผลกระทบจากสื่อประเภทต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความรุนแรง ทศนคติเกี่ยวกับความรุนแรงจากสื่อประเภทต่างๆ 2) ประเด็นเกี่ยวกับ “วิธีปฏิบัติที่ดี” พบว่าหน่วยงานภาครัฐ องค์กรสื่อ องค์กรสาธารณประโยชน์ (NGO) ภาคประชาสังคมและภาคประชาชน จะเน้นการทำงานเชิงบูรณาการ ทั้งการบูรณาการสื่อที่ใช้ และการบูรณาการการทำงานร่วมกันกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 3) แนวทางการใช้กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนในการช่วยกันลดความรุนแรงในครอบครัวไทยในปัจจุบัน พบว่า (1) ใช้ประโยชน์จากบทเรียนที่ได้จาก “วิธีปฏิบัติที่ดี” ต่างๆ (2) ศึกษาลักษณะประชากรของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับทั้งสื่อ (3) ใช้ประโยชน์จากกลุ่มประชากรเกือบทุกช่วงวัย โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เกี่ยวข้องกับทั้งสื่อ และความรุนแรงในครอบครัวที่พบว่าคนเหล่านี้มีการรับรู้ หรือความรู้ ที่ดี ที่ถูกต้องเกี่ยวกับ

¹ สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University

เรื่องความรุนแรงในครอบครัวทุกประเภท รวมทั้งมีทัศนคติ หรือความรู้สึกที่ดีที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องความรุนแรงในครอบครัวทุกประเภท (4) หน่วยงานในระดับนโยบาย ต้องให้ความสำคัญเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสื่อการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความรุนแรงในครอบครัว

คำสำคัญ: กลยุทธ์การสื่อสาร, การใช้สื่อ, การลดความรุนแรง

Abstract

Research entitled "Communication strategy and the use of creative media from all sectors in Thai society to reduce domestic violence" is a mixed methods research that uses both quantitative and qualitative research. The research objectives were to 1) research study the situation of domestic violence related to the media and the impact of media related to domestic violence at present; 2) to study "Best Practices" relating to media that cause domestic violence to decrease; and 3) to propose guidelines for using communication strategies and using creative media from all parts to help reduce violence in today's Thai family

The quantitative research applied survey method with questionnaires as a tool and using multi-stage random sampling. The qualitative research is divided into 3 main methods which are 1) lessons learned 2) group discussion 3) in-depth interviews.

The results revealed that 1) Situation of violence and media impact (KAP) regarding domestic violence related to the media at present, consisting of (1) demographic characteristics (2) media consumption behavior and access to various types of media presenting domestic violence (3) The impact of various media types that cause violence and attitude about violence from various media. 2) Issues regarding "Good practice" found that government agencies, media organizations, public benefit organizations (NGOs), civil society and public sector focus on integrative operation Including integration of media used and integration of collaboration with all relevant sectors. 3) Guidelines for using creative communication and media strategies from all sectors to help reduce violence in today's Thai family including. (1) utilizing lessons learned from the best practice (2) Studying the demographic characteristics of all parties involved in the media (3) Utilizing almost every age group, especially the new generation involved with both the media and domestic violence, due to the fact that this generation has knowledge and positive perceptions or of all types of domestic violence, as well as attitude about all types of domestic violence. (4) Policy-level agencies must pay attention and give importance to every aspect of media and communication related to domestic violence

Keywords: communication strategy, media use, reduce violence

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความรุนแรงในครอบครัวของสังคมไทย มีแนวโน้มเพิ่มสูงมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลต่อความสูญเสียทั้งอันตรายแก่ชีวิต ทรัพย์สิน ร่างกาย จิตใจ สุขภาพและสังคมโดยภาพรวม ด้วยแนวโน้มดังกล่าว ทำให้รัฐบาลได้กำหนดประเด็นความรุนแรงเป็นหนึ่งในนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ตั้งแต่ปี 2561-2580 จากรายงานสถานการณ์ด้านความรุนแรงในครอบครัวที่รายงานตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์พบว่าจำนวนความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะผู้ที่ถูกกระทำหลักคือผู้หญิงและเด็กเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ถึง คือ 20,018 รายในปี 2560 โดยแยกเป็นผู้หญิง 18,919 คน ผู้ชาย 1,079 คน และเด็ก 558 คน เฉลี่ยการถูกทำร้าย 55 รายต่อวัน โดยพบว่า ปักจี้หรือสาเหตุที่กระตุ้นให้เกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัวอันดับต้นๆ คือ สัมพันธภาพในครอบครัว เช่น การนอกใจ ทะเลาะหึงหวง สภาพสิ่งแวดล้อมเช่น ความใกล้ชิด โอกาสอันวญ และสารกระตุ้นต่างๆ ทั้งสุรา ยาเสพติด และสื่อต่างๆ รวมทั้ง

สภาพแวดล้อมสื่อที่ไม่เหมาะสมต่างๆ เช่น ลามกอนาจาร สื่อรุนแรงรูปแบบต่างๆ โดยสถานที่ก่อความรุนแรงอันดับแรกคือ ในครอบครัวหรือในที่อาศัยของตนเอง (แรมรุ้ง วรวัธ, 2561)

จากผลสำรวจต่างๆ จากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสตรี เด็กเยาวชน ครอบครัว และสังคมโดยรวม เช่น จะเด็จ เชาวน์วิไล (2560) ผู้อำนวยการมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล กล่าวว่า สถิติการข่มขืน การล่วงละเมิดทางเพศนับวันแนวโน้มยิ่งเพิ่มขึ้น ดังผลจากการเก็บรวบรวมข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์พบว่า เกินครึ่งร้อยละ 51.3 เป็นข่าวข่มขืนร้อยละ 13.7 ข่าวพยายามข่มขืน ส่วนความสัมพันธ์ของผู้ที่กระทำเกือบครึ่ง ร้อยละ 40 เป็นคนคุ้นเคย ร้อยละ 12 เป็นเครือญาติ คนในครอบครัว และร้อยละ 8.7 รู้จักกันผ่านโซเชียล ขณะที่อายุผู้ถูกกระทำส่วนใหญ่ร้อยละ 26.4 อายุเพียง 11-15 ปี และร้อยละ 23.9 อายุ 16-20 ปี ทำให้ผู้หญิงส่วนมากเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิต ไม่ว่าเธอจะเป็นใคร มีคนรู้จักมากมายแค่ไหนก็สามารถพบเจอความรุนแรงในรูปแบบนี้ได้ เช่น ชินดี้ สิริญา บิชอบนางแบบ พิธีกร และอดีตมิสไทยแลนด์เวิลด์ ก็เป็นหนึ่งในเหยื่อของการโดนลวนลาม เธอได้จัดทำแคมเปญปกป้องสิทธิสตรี ด้วยแฮชแท็ก #DontTellMeHowToDress และ #TellMenToRespect ซึ่งหลังจากที่แคมเปญนี้ถูกปล่อยออกมาทำให้สังคมมีการเคลื่อนไหว (social movement) เกี่ยวกับเรื่องนี้ แคมเปญนี้เป็นเหมือนกับกระบอกเสียงให้ผู้หญิงและกระตุ้นจิตใต้สำนึกของผู้ชายว่า ผู้ชายไม่มีสิทธิไปข่มขืนใครทั้งนั้น

การทำงานเชิงนโยบายทั้งระบบเชิงรุกกระดานนโยบายคือ “โครงการเร่งด่วน Flagship สังคมไทยไร้ความรุนแรง” โดยกระทรวง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561 ที่ได้ศึกษาสถานการณ์ความรุนแรงที่เป็นองค์รวมทั้งประเทศจำนวน 5,000 ตัวอย่างทั่วประเทศ ระบุชัดเจนว่า สื่อและสภาพแวดล้อมของสื่อที่ไม่เหมาะสมในรูปแบบต่างๆ เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ การสะสม การเลียนแบบหรือการกระทำตามในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาและผลเชิงประจักษ์ในสังคมปัจจุบันที่เห็นร่วมกันว่า สื่อจำนวนมากในปัจจุบันมีเนื้อหาและภาพที่รุนแรงเกินความจำเป็น ขาดการกลั่นกรอง อาจส่งผลเชิงลบในรูปแบบต่างๆ สู่อสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีความเปราะบางที่สุดคือ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ต้องเติบโตท่ามกลางสื่อและการเรียนรู้จากสื่อที่เป็นสภาพแวดล้อมรอบตัวตลอดเวลา

ในปัจจุบันที่มีการเติบโต การขยายตัวของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ที่พบว่า สื่อที่ใกล้ชิดกับคนไทยเกือบทุกกลุ่ม ทุกช่วงวัย โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและกลุ่มเด็กคือ สื่อออนไลน์ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ (social media) โดยสื่อดังกล่าวเป็นสื่อที่อยู่ใกล้ชิดกลุ่มเยาวชนและกลุ่มเด็กมากกว่าสื่ออื่นๆ กิจกรรมอื่นๆ เหมือนที่เคยผ่านมา รวมทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ปู่ย่าตายาย พี่น้อง เพื่อน รวมทั้งผู้คนรอบข้างไม่ว่าจะเป็นเพื่อนในโรงเรียน เพื่อนบ้าน เพื่อนในชุมชนเดียวกันก็ตาม ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นภาพคู่ขนานในสังคมปัจจุบันจึงสะท้อนความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ มากเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เริ่มจากสมาชิกในครอบครัว และขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ สู่อสังคมภายนอกดังเป็นที่ประจักษ์ร่วมกันจากสื่อช่องทางต่างๆ ที่นำเสนอภาพของความรุนแรงจากคนทุกช่วงวัยในทุกๆ วัน และเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ เพิ่มความถี่และช่องทางในการนำเสนอมากขึ้นเรื่อยๆ

จากสถานการณ์ดังกล่าว โดยเฉพาะ “โครงการเร่งด่วน Flagship สังคมไทยไร้ความรุนแรง” โดยกระทรวง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561 ที่การศึกษาสถานการณ์ความรุนแรงจำนวน 5,000 ตัวอย่างทั่วประเทศ ที่ระบุชัดเจนว่า สื่อและสภาพแวดล้อมของสื่อที่ไม่เหมาะสมในรูปแบบต่างๆ เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ การสะสม การเลียนแบบหรือการกระทำตามในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับทุกหน่วยงาน และทุกบริบทที่เกี่ยวข้องที่เห็นร่วมกันว่า “สื่อ” และ “สภาพแวดล้อมของสื่อ” เพิ่มอิทธิพลมากขึ้นเรื่อยๆ ต่อสังคมในทุกระดับ ทุกกลุ่มทั้งด้านดี เช่น สื่อการศึกษา สื่อเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองประเภทต่างๆ และด้านลบคือ สื่อที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมต่างๆ และนำไปสู่การเกิดหรือการสร้างเสริมความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ที่เริ่มจากครอบครัวและขยายไปสู่สังคมโดยภาพรวม ทั้งนี้เพราะสื่อที่มีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมดังกล่าวมีการนำเสนอทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น เรื่องเพศ เรื่องภาษา เรื่องพฤติกรรม การแสดงออกที่ไม่เหมาะสมต่างๆ โดยเฉพาะพฤติกรรมหรือการแสดงออกเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น

จึงกล่าวได้ว่า การศึกษากลยุทธ์การสื่อสารและการใช้สื่อสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนในสังคมไทยเพื่อลดความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันเพื่อให้เกิดผลที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนร่วมกันมากที่สุด เพราะปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน แต่หากว่า ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถที่จะใช้สื่อที่สร้างสรรค์ร่วมกัน ในการประสานงาน ประสานความร่วมมือกับทุกฝ่าย โดยทำการสื่อสารกับสมาชิกทุกกลุ่มในสังคมไปพร้อมๆ กัน เรื่องความรุนแรงในครอบครัวที่เคยเข้าใจกันมาผิดๆ ว่าเป็นเรื่องเฉพาะของครอบครัวนั้นๆ ก็จะได้มีการแก้ไข และร่วมมือกันในการลดความรุนแรงในครอบครัวพร้อมๆ กับการพลิกกับการใช้ประโยชน์จากสื่อที่เป็นสื่อที่รุนแรง ที่เป็นสื่อที่ไม่เหมาะสมต่างๆ ให้เป็นสื่อที่สร้างสรรค์ ที่สามารถช่วยสร้างความมั่นใจในตน (self confidence) ให้กับผู้ถูกระทำ หรือผู้ที่มีความเปราะบางในสังคม (vulnerable groups) ให้มีความเข้มแข็ง มั่นใจ สามารถใช้ประโยชน์จากสื่อสร้างสรรค์ในการพัฒนาตน สร้างทางเลือกที่เหมาะสมให้กับตนเองและครอบครัวได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับสื่อ และผลกระทบจากสื่อที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวไทยในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษา “วิธีปฏิบัติที่ดี” (Best Practices) ที่เกี่ยวข้องกับสื่อที่ทำให้ความรุนแรงในครอบครัวไทยลดลง
3. เพื่อเสนอแนวทางการใช้กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนในการช่วยกันลดความรุนแรงในครอบครัวไทยในปัจจุบัน

นิยามศัพท์

กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้สื่อสร้างสรรค์ หมายถึง แนวทาง วิธีการ ประเภทสื่อ ประเภทสาร ประเภทช่องทาง ที่ใช้อย่างสร้างสรรค์ร่วมกันจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในสังคมเพื่อลดความรุนแรงในครอบครัว

ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง ความรุนแรงลักษณะต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัวไทยที่แบ่งเป็น 4 ประเภทหลัก คือ ความรุนแรงทางกาย ความรุนแรงทางจิตใจและวาจา ความรุนแรงทางเพศ และการเพิกเฉยต่อความรุนแรง

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

การศึกษากลยุทธ์การสื่อสารและการใช้สื่อสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนในสังคมไทยเพื่อลดความรุนแรงในครอบครัวไทยเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นเร่งด่วน ดังที่รัฐบาลได้มีการกำหนดโครงการเร่งด่วนเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นคือ “โครงการเร่งด่วน Flagship สังคมไทยไร้ความรุนแรง” กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561 ในส่วนประเด็นด้านสื่อที่เป็นอีกหนึ่งปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งความรุนแรงในด้านอื่นๆ ของสังคมยังไม่ได้มีการเสนอแนวทางเพื่อเป็นทางออกให้กับสังคมอย่างชัดเจนนัก

ดังนั้นผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จึงมีความสำคัญและมีประโยชน์หลักๆ ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อนำเสนอแนวทางที่เปิดช่องทางให้ทุกภาคส่วนในสังคมไทยมีส่วนร่วมในการลดความรุนแรงในครอบครัว เริ่มตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ระดับปฏิบัติการในพื้นที่ที่ครอบครัวแต่ละครอบครัวตั้งอยู่ จนถึงระดับกลุ่มระดับหน่วยงาน องค์กร โดยทำจัดศูนย์กลาง (hub) ที่เป็นพื้นที่เปิด (public sphere) ให้กับทุกฝ่าย ทุกระดับมาร่วมกันสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ทั้งเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประสานงาน การช่วยเหลือ และการร่วมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวไทย (SFC: Smart Family Club) ตามความพร้อมของแต่ละบุคคล แต่ละกลุ่มแต่ละครอบครัว แต่ละหน่วยงานพร้อม

2) เพื่อเพิ่มความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะที่ถูกต้องเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ที่เป็นหน้าที่ เป็นความรับผิดชอบของทุกคนในสังคมในการที่จะมีส่วนร่วมในการปกป้อง ดูแล ป้องกัน และสร้างสรรค์สื่อดีๆ เพื่อลดปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัวของสังคมไทย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (mixed methods research) ที่ใช้วิธีการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับสื่อ และผลกระทบจากสื่อที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวไทยในปัจจุบัน 2) ศึกษา “วิธีปฏิบัติที่ดี” (Best Practices) ที่เกี่ยวข้องกับสื่อที่ทำให้ความรุนแรงในครอบครัวไทยลดลง และ 3) เสนอแนวทางการใช้กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนในการช่วยกันลดความรุนแรงในครอบครัวไทยในปัจจุบัน

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับสื่อซึ่งอาจจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม และผลกระทบจากสื่อ (KAP) เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวไทยในปัจจุบัน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ประกอบด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ประชากร คือ กลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสื่อและความรุนแรงในครอบครัวซึ่งอาจจะเป็นผลกระทบทางตรง หรือทางอ้อม ที่มีสาเหตุจากสื่อในรอบปีที่ผ่านมา จำนวน 40,918 คน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2562) โดยการพิจารณาร่วมกันระหว่างหน่วยงานหลักคือ โครงการเร่งด่วน Flagship สังคมไทยไร้ความรุนแรง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประกอบกับพื้นที่ที่มีสถิติความรุนแรงในครอบครัวของกรมกิจการสตรีและครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 6 ภาค 10 จังหวัด ทั้งในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาลที่ครอบคลุมทุกช่วงวัย

กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มเลือกแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) คือ ขั้นที่ 1: เลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) คือ เลือกเฉพาะกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสื่อและความรุนแรงในครอบครัวฯ ขั้นที่ 2 : ใช้การจัดสรรโควตา (quota sampling) จากจังหวัดที่เป็นตัวแทนของแต่ละภาคจำนวน 10 จังหวัดจาก 6 ภาค จากนั้นเลือกจากในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลจังหวัดละ 160 ราย แบ่งเป็นช่วงอายุ 4 ช่วงอายุ และเพศจำนวนเท่าๆ กัน รวมจำนวน 1,600 คน

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 3 วิธีการหลักคือ 1) การถอดบทเรียน “วิธีปฏิบัติที่ดี” (best practices) ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์เพื่อช่วยลดความรุนแรงในครอบครัว 2) การสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion) และ 3) การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ได้รับผลกระทบความรุนแรงในครอบครัวที่มีสาเหตุจากสื่อฯ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) คือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสื่อและความรุนแรงในครอบครัวซึ่งอาจจะเป็นผลกระทบทางตรง หรือทางอ้อมที่มีสาเหตุจากสื่อในรอบปีที่ผ่านมาจาก 10 จังหวัดจำนวน 10 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จากนั้นวิเคราะห์ด้วยวิธีการพรรณนาความ

ขอบเขตการวิจัย ของเรื่องนี้เป็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบเรื่องความรุนแรงในระดับสูงจากแต่ละภาค เพื่อให้เป็นตัวแทนที่เป็นภาพรวมของประเทศไทย โดยทำการศึกษาจากหน่วยงานหลักที่รัฐบาล โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มอบหมายโดยตรงเพื่อให้เป็นโครงการเร่งด่วน และเฉพาะกิจเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทยคือ “โครงการเร่งด่วน Flagship สังคมไทยไร้ความรุนแรง” (แรมรุ้ง วรวัช, 2561) ร่วมกับหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักของกระทรวง พม. เช่นกัน คือ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมกับความรุนแรง

ในครอบครัวไทย เช่น หน่วยงานหรือองค์กรสื่อ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสื่อที่ส่งผลต่อการเกิดความรู้แรงในครอบครัวรูปแบบต่างๆ รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องที่อาจจะเกี่ยวข้องทางตรงหรือทางอ้อมดังรายละเอียดโดยสังเขปคือ

1) พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบเรื่องความรู้แรงในระดับสูงที่เป็นความร่วมมือในการพิจารณาพร้อมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น จากทุกภาครวม 6 ภาคของประเทศไทย โดยที่แต่ละภาคจะประกอบด้วยจังหวัดที่เป็นตัวแทนประมาณ 3-4 จังหวัดที่เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบเรื่องความรู้แรงในระดับสูง

2) กลุ่มคนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความรู้แรงในครอบครัวไทย จะประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ตั้งแต่ระดับนโยบายคือ โครงการเร่งด่วน Flagship สังคมไทยไร้ความรู้แรง 2561 กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ระดับพื้นที่คือระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับชุมชน หน่วยงานพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับความรู้แรงในครอบครัว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสื่อประเภทต่างๆ

3) ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสื่ออาจจะเป็นทางตรง หรือทางอ้อมและส่งผลต่อการเกิดความรู้แรงในครอบครัวรูปแบบต่างๆ รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับความรู้แรงในครอบครัว ที่อาจจะเป็นการเกี่ยวข้องทางตรงหรือทางอ้อม

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัยที่ได้เรียงตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้คือ

1) สถานการณ์ความรู้แรงและผลกระทบจากสื่อ (KAP) เกี่ยวกับความรู้แรงในครอบครัวไทยที่เกี่ยวข้องกับสื่อในปัจจุบัน ประกอบด้วย

1.1) ลักษณะประชากรของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสื่อและความรู้แรงในครอบครัวพบว่า เพศชาย ร้อยละ 56.95 อายุระหว่าง 15-18 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.92 รองลงมาคือ ระหว่าง 19-24 ปี ร้อยละ 27.39 มีสถานะภาพเป็นโสดมากที่สุด ร้อยละ 63.42 สมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 5.09 คน ระดับการศึกษาระดับสูงสุดคือระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 40.27 รองลงมาคือ มัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 36.94 มีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 10,001 – 15,000 บาทต่อเดือนมากที่สุด ร้อยละ 25.88 รองลงมาคือ ไม่เกิน 5,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 25.21 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นิสิต/นักศึกษา ร้อยละ 30.23 สมาชิกในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากสื่อที่ส่งผลต่อความรู้แรงในครอบครัวคือพ่อ/แม่มากที่สุด ร้อยละ 73.94 รองลงมาคือลูก ร้อยละ 57.38 มีภูมิลำเนาเป็นจังหวัดเชียงรายมากที่สุด ร้อยละ 10.52 รองลงมาคือสงขลา ร้อยละ 10.16 ขอนแก่น และนครสวรรค์ ร้อยละ 10.10 ตามลำดับ

1.2) พฤติกรรมการบริโภคสื่อและการเข้าถึงสื่อประเภทต่างๆที่มีการนำเสนอความรู้แรงในครอบครัว พบว่า ละครโทรทัศน์ มีการเปิดรับในช่วงกลางคืนมากที่สุด ร้อยละ 76.72 รองลงมาคือเฟซบุ๊ก ร้อยละ 43.23 ข่าวโทรทัศน์ ร้อยละ 41.96 ภูเก็ต ร้อยละ 40.81 และ ยูทูบ ร้อยละ 40.81 ซึ่งผลวิจัยที่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ พบว่าสื่อที่พบความถี่ของความรู้แรงระดับมากที่สุด ข่าวโทรทัศน์ ($\bar{X}=2.53$) ละครโทรทัศน์ ($\bar{X}=2.25$) เฟซบุ๊ก ($\bar{X}=2.30$) ยูทูบ ($\bar{X}=2.18$) ภูเก็ต ($\bar{X}=1.97$) เกมโชว์โทรทัศน์ ($\bar{X}=1.87$) และเกมออนไลน์ ($\bar{X}=1.80$) ตามลำดับ

1.3) ผลกระทบจากสื่อประเภทต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความรู้แรง พบในระดับปานกลางทุกประเด็น ($\bar{X}=2.14$) ที่พบความรู้แรงมากที่สุดคือการใช้กำลัง เช่น ผลัก ตบ ตี ต่อย ถีบ ดึงผม กระชาก ฯลฯ มากที่สุด ($\bar{X}=2.27$) สอดคล้องกับความรู้แรงทางจิตใจที่เห็นจากสื่อคือ พบความรู้แรงทางใจจากสื่อประเภทต่างๆ ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.02$) ที่พบมากที่สุดคือ การด่า ประจาน ไม่สุภาพมากที่สุด ($\bar{X}=2.16$) สอดคล้องกับความรู้แรงทางเพศที่เห็นจากสื่อคือจากสื่อประเภทต่างๆ ในระดับปานกลางในทุกประเด็น ($\bar{X}=2.07$) ที่พบว่าความรู้แรงมากที่สุดคือการหึงหวงเกินเหตุมากที่สุด ($\bar{X}=2.22$)

โดยพบว่าความรู้แรงครอบครัวทางกายที่เห็นก่อให้เกิดผลกระทบต่อการรับรู้ ความเข้าใจและทัศนคติเกี่ยวกับความรู้แรงในครอบครัว เช่น สามี ภรรยาทะเลาะวิวาท ใช้กำลังทำร้ายกัน ร้อยละ 86.64 รองลงมาคือสามี/ภรรยาเมาเหล้า ก่อการทะเลาะวิวาท ทำลายสิ่งของ ฯลฯ ในขณะที่ความรู้แรงในครอบครัวทางจิตใจ คือ พ่อแม่สั่งสอนลูกด้วยการด่าทอ

ระบายอารมณ์ ร้อยละ 71.34 รองลงมาคือสามี ภรรยาตุ๋น ต่ำทอ ร้อยละ 62.64 และความรุนแรงในครอบครัวทางเพศ ที่พบว่า สามีภรรยา/คู่รักทะเลาะ ต่ำทอ ตบตีกัน ถือว่าเป็นความรุนแรงในครอบครัว ร้อยละ 87.61 รองลงมาคือ ร้อยละ 82.53 สามีภรรยา/คู่รักนอกใจกัน มีคนอื่น

ในส่วนที่เป็นทัศนคติเกี่ยวกับความรุนแรงจากสื่อประเภทต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัว: 1) ความรุนแรงทางกาย ที่พบว่า สามี ภรรยาทะเลาะวิวาท ใช้กำลังทำร้ายกัน ร้อยละ 75.21 รู้สึกรับไม่ได้/ต้องแก้ไข รองลงมาคือ สามี/ภรรยาเมาเหล้า ก่อนการทะเลาะวิวาท ทำลายสิ่งของ ฯลฯ ร้อยละ 74.97 สามี ภรรยาตุ๋น ต่ำทอ บ่นว่า ตีเตียนกัน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ รู้สึกรับไม่ได้/ต้องแก้ไข ร้อยละ 69.47 2) ความรุนแรงทางจิตใจคือพ่อแม่สั่งสอนลูกด้วยการตำหนิ ระบายอารมณ์ รู้สึกรับไม่ได้/ต้องแก้ไข ร้อยละ 75.09 และ 3) ความรุนแรงทางเพศ ร้อยละ 85.85 รู้สึกรับไม่ได้/ต้องแก้ไขคือการจับต้องร่างกายของคนอื่นในพื้นที่ที่สงวน รองลงมาคือการทำอนาจารในรูปแบบต่างๆ เช่น การเปิดสื่อลามกอนาจารให้ดูโดยไม่ได้รับความยินยอม ร้อยละ 85.55

ซึ่งสอดคล้องกับประสบการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวของกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นผลจากสื่อที่รุนแรง: ทางกาย ทางจิตใจ และทางเพศ ที่พบว่า กลุ่มนี้มีประสบการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงทางกายสูงถึง ร้อยละ 69.41 คือ สามี ภรรยาทะเลาะวิวาท ใช้กำลังทำร้ายกัน ส่วนใหญ่เคยเกี่ยวข้อง (ตรง/อ้อม) รองลงมาคือสามี/ภรรยาเมาเหล้า ก่อนการทะเลาะวิวาท ทำลายสิ่งของ ฯลฯ ส่วนใหญ่เคยเกี่ยวข้อง (ตรง/อ้อม) ร้อยละ 67.84 หากเป็นประสบการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวทางจิตใจ พบว่าร้อยละ 71.40 เคยมีประสบการณ์คือ สามี ภรรยาตุ๋น ต่ำทอ บ่นว่า ตีเตียนกัน กัน รองลงมาคือ พ่อแม่สั่งสอนลูกด้วยการตำหนิ กระแทกกระทั้น ระบายอารมณ์ ร้อยละ 70.13 และในส่วนของประสบการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวทางเพศพบว่า ร้อยละ 18.86 เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการแสดงอาการหึงหวงเกินเหตุ ขาดเหตุผล รองลงมาคือ สามีภรรยา/คู่รักนอกใจกัน มีคนอื่น ร้อยละ 68.08

2) ประเด็นเกี่ยวกับ “วิธีปฏิบัติที่ดี” (best practices) ที่เป็นการถอดบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับสื่อสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนเพื่อช่วยให้ความรุนแรงในครอบครัวไทยลดลง ผลที่ได้พบประเด็นที่น่าสนใจคือ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานประเภทใดเช่น ภาครัฐ องค์กรสื่อ องค์กรสาธารณประโยชน์ (NGO) ภาคประชาสังคมและภาคประชาชน จะเน้นการทำงานเชิงบูรณาการ ทั้งการบูรณาการสื่อที่ใช้ และการบูรณาการการทำงานร่วมกันกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และโดยเฉพาะการเปิดกว้างให้ทุกฝ่ายเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยกันลดความรุนแรงในครอบครัว อีกทั้งการเน้นย้ำเรื่อง การเริ่มเป็นสื่อบุคคลที่ดีด้วยตนเอง ทำหน้าที่ของตนเองในครอบครัว จากนั้นร่วมสอดส่องดูแลป้องกันด้วยการไม่ส่งเสริมการเผยแพร่ หรือสนับสนุนสื่อที่ไม่ดี สื่อที่ไม่เหมาะสม สื่อที่รุนแรงต่างๆ อีกทั้งช่วยกันสร้างสรรค์สื่อดีๆ ออกสู่สังคมร่วมกัน”

3) แนวทางการใช้กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนในการช่วยกันลดความรุนแรงในครอบครัวไทยในปัจจุบัน

3.1) ใช้ประโยชน์จากบทเรียนที่ได้จาก “วิธีปฏิบัติที่ดี” ต่างๆ (best practices) ที่เกี่ยวข้องกับสื่อสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนเพื่อช่วยให้ความรุนแรงในครอบครัวไทยลดลง เช่น

“ส่งเสริม สนับสนุน และประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคมและภาคประชาชน เพื่อร่วมกันสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง การพัฒนาคุณธรรมความดี เพื่อสร้างการรับรู้ เข้าใจ จัดจำที่ถูกต้องเกี่ยวกับการทำความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งข้อเสนอ แนวทาง วิธีการแก้ไขที่ถูกต้อง สร้างสรรค์”

“กลยุทธ์การทำสื่อสร้างสรรค์นอกจากจะเน้นการทำงานร่วมกันระหว่างทุกภาคส่วนแล้ว ต้องมีการวิจัยอย่างครบวงจร เช่น การวางกลยุทธ์ การออกแบบสื่อหรือกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนความเชื่อผิดๆ และปรับความคิด “ชุดใหม่” ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ให้กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม และสังคมให้ดีขึ้น เช่นการแบ่งขั้นตอนและวิธีการสื่อสารออกเป็น 3 ส่วน คือ วิดีโอทดลองเพื่อพิสูจน์ปฏิกิริยาทางสังคม (social experiment video)

แคมเปญสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง (communication campaign) และเนื้อหาสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (content provider)” (ปรับบางส่วนจาก Toolmorrow, 2019)

3.2) ศึกษาลักษณะประชากรของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับทั้งสื่อ และความรุนแรงในครอบครัวมีแนวโน้มเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ (อายุระหว่าง 15-18 ปี มากที่สุด) และคนทุกช่วงวัยที่มีพฤติกรรมการบริโภคสื่อเฉลี่ยวันละ 7-8 ชั่วโมง ผ่านช่องทางออนไลน์ ด้วยอุปกรณ์ที่สะดวกต่อการใช้ เข้าถึงได้ง่ายคือ โทรศัพท์มือถือ (smart phone) อีกทั้งยังเป็นกลุ่มที่มีทักษะเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ค่อนข้างสูง ทำให้ทั้งการออกแบบสื่อ การเลือกใช้สื่อ และการสร้างการมีส่วนร่วมจากคนรุ่นใหม่ในการเข้ามาร่วมสร้างสรรค์สื่อดีๆ เพื่อช่วยกันลดความรุนแรงในครอบครัวไทย จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้สูงมาก

3.3) ใช้ประโยชน์จากกลุ่มประชากรเกือบทุกช่วงวัย โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เกี่ยวข้องกับทั้งสื่อ และความรุนแรงในครอบครัวที่พบว่าคนเหล่านี้มีการรับรู้ หรือความรู้ ที่ดี ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องความรุนแรงในครอบครัวทุกประเภท รวมทั้งมีทัศนคติ หรือความรู้สึกที่ดีที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องความรุนแรงในครอบครัวทุกประเภท อีกทั้งมากกว่าร้อยละ 69.41 โดยเฉลี่ย เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับสื่อและความรุนแรงในครอบครัว ทำให้เป็นกลุ่มที่มีความตระหนักถึงความสำคัญของสื่อที่ดี สื่อที่สร้างสรรค์ในการช่วยลดความรุนแรงในครอบครัว

3.4) หน่วยงานในระดับนโยบาย ต้องให้ความสำคัญเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสื่อ การสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความรุนแรงในครอบครัว ดังเช่น รัฐบาลได้กำหนดเป็นนโยบายให้มีโครงการเร่งด่วน Flagship สังคมไทยไร้ความรุนแรง 2561 รวมทั้งอีกหลากหลายมาตรการที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การจัดตั้งศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและสตรี ตั้งแต่ปี 2550 (OSCC: One Stop Crisis Center) การกำหนดหมายเลขพิเศษ เช่น หมายเลขด่วน 1300 ศูนย์ประชาธิปไตย ศูนย์พึ่งได้ ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว 76 แห่งทั่วประเทศเพื่อเป็นหน่วยงานระดับพื้นที่ที่ทุกครอบครัวสามารถเข้าถึงได้ง่าย รวมทั้งหมายเลขอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หมายเลขแจ้งเหตุ 1669 หมายเลขฉุกเฉิน 191 และเว็บไซต์เพื่อการแจ้งเหตุและข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็น www.violence.in.th

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และการนำไปใช้ประโยชน์

ผลที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้สื่อสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนในสังคมไทยเพื่อลดความรุนแรงในครอบครัว” สามารถเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการใช้กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนในการช่วยกันลดความรุนแรงในครอบครัวไทย ดังต่อไปนี้

1) การใช้ประโยชน์จากลักษณะประชากรของผู้เกี่ยวข้องกับทั้งสื่อ และความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นคนรุ่นใหม่ และมีแนวโน้มเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่มากยิ่งขึ้น (อายุระหว่าง 15-18 ปี มากที่สุด) ประชากรกลุ่มนี้มีพฤติกรรมการบริโภคสื่อเฉลี่ยวันละ 7-8 ชั่วโมง ผ่านช่องทางออนไลน์ ด้วยอุปกรณ์ที่สะดวกต่อการใช้ เข้าถึงได้ง่ายคือ โทรศัพท์มือถือ (smart phone) อีกทั้งยังเป็นกลุ่มที่มีทักษะเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ค่อนข้างสูง ทำให้ทั้งการออกแบบสื่อ การเลือกใช้สื่อ และการสร้างการมีส่วนร่วมจากคนรุ่นใหม่ในการเข้ามาร่วมสร้างสรรค์สื่อดีๆ เพื่อช่วยกันลดความรุนแรงในครอบครัวไทย จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้สูงมาก

2) การใช้ประโยชน์จากกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องกับทั้งสื่อ และความรุนแรงในครอบครัวมีการรับรู้ หรือความรู้ ที่ดี ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องความรุนแรงในครอบครัวทุกประเภท รวมทั้งมีทัศนคติ หรือความรู้สึกที่ดีที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องความรุนแรงในครอบครัวทุกประเภท เพราะประชากรกลุ่มนี้มีมากกว่าร้อยละ 69.41 โดยเฉลี่ย เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับสื่อและความรุนแรงในครอบครัวทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เป็นกลุ่มที่มีความตระหนักถึงความสำคัญของสื่อที่ดี สื่อที่สร้างสรรค์เพื่อใช้ให้เป็นเครื่องมือในการช่วยลดความรุนแรงต่างๆ ในครอบครัว

3) การกำหนดนโยบายที่ชัดเจนต่อเรื่องทั้งที่เกี่ยวกับองค์กรด้านความรุนแรง และองค์กรที่เกี่ยวกับสื่อในทุกประเภทและทุกระดับ เช่น หน่วยงานในระดับนโยบายต้องให้ความสำคัญกับเรื่องความรุนแรงในครอบครัว ให้ความสำคัญเรื่องสื่อที่ส่งผลกระทบต่อความรุนแรงในครอบครัว และการสร้างสรรค์ครอบครัวให้เข้มแข็งด้วย ดังเช่น รัฐบาลได้กำหนดให้มีโครงการเร่งด่วน Flagship สังคมไทยไร้ความรุนแรง 2561 อีกทั้งอีกหลากหลายมาตรการ เช่น การจัดตั้งศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและสตรี ตั้งแต่ปี 2550 (OSCC : One Stop Crisis Center) หมายเลขด่วน 1300 ศูนย์ประชาสัมพันธ์ ศูนย์พึงได้ ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว 76 แห่งทั่วประเทศเพื่อเป็นหน่วยงานระดับพื้นที่ที่ทุกครอบครัวสามารถเข้าถึงได้ง่าย หมายเลขแจ้งเหตุ 1669 หมายเลขฉุกเฉิน 191 และเว็บไซต์เพื่อการแจ้งเหตุและข้อมูลต่างๆที่จำเป็น www.violence.in.th

อีกทั้งหน่วยงานในระดับนโยบายต้องมีการพัฒนากฎ ระเบียบ กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น บรรทัดฐานสื่อจริยธรรมสื่อ ส่วนที่เกี่ยวกับความรุนแรงต้องมีมาตรการควบคุมดูแลกำกับติดตามเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวเพื่อการกำกับดูแล เยียวยา แก้อาการผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว เช่น พระราชบัญญัติพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 โดยประเด็นหลักของพระราชบัญญัติที่ออกใหม่คือ

“ความรุนแรงในครอบครัวเป็นประเด็นร่วมของสังคมที่สมาชิกในสังคมมีหน้าที่ต้องช่วยกันดูแล ป้องกัน มิใช่เป็นเรื่องเฉพาะของครอบครัวนั้นๆ ที่คนจากภายนอกไม่สามารถเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอีกต่อไป”

4) ต้องมีการสนับสนุนที่ชัดเจนและต่อเนื่องจากระดับนโยบายในรูปแบบของการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกัน เริ่มที่ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสนับสนุน ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนต่างๆ ในสังคม ร่วมกันสร้างบทเรียนที่เป็น “วิธีปฏิบัติที่ดี” (best practices) ที่สร้างสรรค์สื่อออกมาเพื่อช่วยให้ความรุนแรงในครอบครัวไทยให้ลดน้อยลง และสร้างสรรค์เป็นสื่อที่ดีที่ร่วมกันสร้างสรรค์สังคมที่ไร้ความรุนแรงในที่สุด เริ่มตั้งแต่ในระดับครอบครัว ดังผลที่ได้จากการศึกษากลยุทธ์การสื่อสารและวิธีการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ที่พบว่าทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.) และศูนย์ประสานงานการขับเคลื่อนการส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) องค์กรสื่อ เช่น Toolmorrow รายการทุ่งแสงตะวัน องค์กรสาธารณะประโยชน์ (NGO) ภาคประชาสังคมและภาคประชาชน เช่น มูลนิธิกระจกเงา มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย โครงการศูนย์ข้อมูลสื่อสร้างสรรค์เพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว และเฟซบุ๊กเพจ “เลี้ยงลูกนอกบ้าน และองค์กรพัฒนาระหว่างประเทศ เช่น UNICEF Thailand จะเน้นการทำงานเชิงบูรณาการ ทั้งการบูรณาการสื่อที่ใช้ และการบูรณาการการทำงานร่วมกันกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และโดยเฉพาะการเปิดกว้างให้ประชาชน ภาคประชาสังคม ภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยกันลดความรุนแรงในครอบครัว อีกทั้งช่วยกันสร้างสรรค์สื่อดีๆ ออกสู่สังคม โดยเน้นที่การเริ่มง่ายๆ ที่ตัวเอง ในฐานะสื่อบุคคลที่เป็นพื้นฐานของแต่ละครอบครัว ที่ต้องเป็นสื่อบุคคลที่ดี ทำหน้าที่ของตนเอง และไม่ส่งเสริมการเผยแพร่ หรือสนับสนุนสื่อที่ไม่ดี สื่อที่ไม่เหมาะสมสื่อที่รุนแรงต่างๆ”

“ความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งความรุนแรงในสังคมภาพรวม ลดลงได้ด้วยตัวเราทุกคน เพียงเราช่วยกันสอดส่องดูแลสื่อที่ไม่ดี สื่อที่ไม่เหมาะสมต่างๆ รวมทั้งเนื้อหา ข้อมูลต่างๆ ที่ไม่แน่ใจ ไม่มั่นใจ ไม่สบายใจ ด้วยการกระทำที่เริ่มจากทุกคนง่ายๆ คือ 1) ไม่ Like 2) ไม่ Share 3) ไม่ Post และแจ้งสมาชิกในครอบครัว เพื่อน และรวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งหากว่าสื่อใด เหตุการณ์ใดๆ ที่เราไม่สามารถจัดการได้ ไม่สามารถควบคุมได้ หรือเสี่ยงเกินไปที่จะเข้าไปเกี่ยวข้อง ขอให้แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ง่ายที่สุดคือ สายด่วน 1300” (แรมรุ้ง วรวัธ, 2561)

“ในการลดความรุนแรงในครอบครัว ต้องเริ่มจากทุกๆ ฝ่าย ตั้งแต่พ่อ แม่ และลูก รวมถึงคนในครอบครัวที่เกี่ยวข้อง ด้วย เพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน เปิดรับความคิดเห็นของกันและกัน ต้องเรียนรู้จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วช่วยกันแก้ปัญหา แนะนำ ชี้แนะ เพื่อให้เกิดความสุขในครอบครัว” (เฟซบุ๊กเพจ “เลี้ยงลูกนอกบ้าน, 2019)

5) องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสื่อต้องมีการทำงานร่วมกันอย่างมืออาชีพ เช่น ต้องมีการวิจัย หรือศึกษาอย่าง องค์กรรวมเกี่ยวกับการผลิตสื่อของตน ดังเช่น การกำหนดกลยุทธ์การสื่อสาร กลยุทธ์สื่อ เช่นประเภทสื่อ วิธีการนำเสนอ ประเภทเนื้อหาที่นำเสนอ โดยภาพรวมพบว่า ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเน้นการใช้สื่อเชิงบูรณาการ หรือสื่อเชิงหลอมรวมโดยมี การบูรณาการสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายเข้าไปอย่างสร้างสรรค์ เช่น สื่อออนไลน์หรือสื่ออินเทอร์เน็ตที่ประชากรทุก กลุ่มนสังคมไทยสามารถเข้าถึงและใช้งานทั่วไปในชีวิตประจำวัน ดังเช่น

“การสร้างสรรคสื่อต้องมีการวิจัยหรือต้องมีการศึกษาให้ครบองค์ หรือถี่ถ้วน เพื่อให้สามารถกำหนดหรือวางกลยุทธ์ ออกแบบสื่อหรือกิจกรรมเพื่อทำลายความเชื่อผิดๆ และปรับความคิด “ชุดใหม่” อย่างมีมิติผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ให้กับ กลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม และสังคมให้ดีขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วน เช่น การผลิตวิดีโอ ทดลองเพื่อพิสูจน์ปฏิกิริยาทางสังคม (social experiment video) แคมเปญสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง (communication campaign) และเนื้อหาสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (content provider)” (ปรับบางส่วนจาก Toolmorrow, 2019)

“สร้างการรับรู้ เกิดความเข้าใจ การจดจำ เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างไรให้มีความสุข ตลอดจนการสร้างครอบครัวให้เข้มแข็ง” (มูลนิธิกระจกเงา, 2019)

“เสริมสร้างทักษะชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างไรให้มีความสุข ตลอดจนการสร้างครอบครัวให้เข้มแข็ง ผ่านทางวิดีโอและการเสนอแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับการใช้ชีวิตทุกช่วงวัย โดยเฉพาะการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวัยรุ่นเพื่อให้ ผู้ปกครองเข้าใจในช่วงวัยนั้นๆ”

“ใช้การยกสถานการณ์ที่เป็นข่าวและเป็นกระแสในปัจจุบัน พร้อมกับแนวทางการแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญ” (มูลนิธิ อินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย, 2019)

“ยกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว แล้วชี้แนะวิธีแก้ปัญหาหรือหาทางออก ด้วยแนวคิดเชิงบวก ผ่านการสื่อสาร ในเฟซบุ๊กเป็นหลัก”

“ใช้สถานการณ์จำลองด้านความรุนแรงในครอบครัว และสถานการณ์อื่นๆ เพื่อให้เข้าใจความเป็นอยู่ หลัก มนุษยธรรม พัฒนาการ รวมถึงความเป็นอยู่ของเด็กและแม่ในประเทศไทย”

“การใช้ผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ เป็นผู้สื่อสารข้อมูลที่ถูกต้อง สร้างสรรค์ และต่อเนื่อง เช่น “เพจเลี้ยงลูก” ที่ ผู้ติดตามเพจนี้สามารถรับรู้ เข้าใจ วิธีการแก้ปัญหาจากการยกสถานการณ์ของเจ้าของเพจ เพื่อนำมาปรับให้เข้ากับสิ่งที่เกิดกับ ครอบครัวของตนเองได้เป็นอย่างดี”

“เมื่อผู้ติดตามเพจได้อ่านวิธีแก้ไขหรือแนวทางการปฏิบัติจากการยกตัวอย่างแล้ว สามารถจัดการกับอารมณ์ ความรู้สึก และทำให้เกิดทัศนคติเชิงบวกได้”

ช่องทางและความถี่ที่เผยแพร่ มีข้อเสนอเช่น

- มีการกำหนดช่องทางหลักที่เป็นทางการ เช่น ช่องทางหลักที่กำหนดว่าเป็นเว็บไซต์ <http://www.mirror.or.th/project.php>
- มีการกำหนดช่องทางที่เข้าถึงง่ายสำหรับทุกคน ทุกกลุ่ม เช่น เฟซบุ๊กเพจ โลก <https://www.facebook.com/mirrorf>
- มีการกำหนดโพสต์ข้อมูลสม่ำเสมอและเป็นระบบชัดเจน เช่น โพสต์ทุกวัน ทุกสัปดาห์ ทุกเดือน เช่นการ โพสต์เกี่ยวกับข้อมูลที่เป็นแนวทางการใช้ชีวิต วิธีการแก้ปัญหา ช่องทางการพัฒนาตนเองช่องทางอาชีพ ช่องทางการเข้าถึงสวัสดิการต่างๆของตนเองและครอบครัว เป็นต้น
- มีการกำหนดโพสต์สื่อสร้างสรรค์สม่ำเสมอและเป็นระบบชัดเจน เช่น เดือนละ 1 ครั้งสำหรับชุดวิดีโอใหม่ นวัตกรรมใหม่ เทคโนโลยีใหม่ เป็นต้น

- มีการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมสร้างสรรค์สื่อดี สื่อที่มีประโยชน์ต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัว ลดความรุนแรงในครอบครัว และรวมทั้งความรุนแรงอื่นๆ ในสังคมภาพรวมด้วย

“ส่งเสริม สนับสนุน และประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคมและภาคประชาชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณธรรมความดี ให้ผู้รับสารรับรู้ เข้าใจ จดจำความถูกต้องในด้านการทำความรุนแรงในครอบครัว และแนวทางการแก้ไขที่ถูกต้อง”

“เรื่องความรุนแรงในครอบครัวไม่ใช่เป็นเรื่องเฉพาะของครอบครัวนั้นๆ แต่เป็นเรื่องของคนทุกคนในสังคมที่ต้องช่วยกันดูแล เกื้อกูล เอื้ออาทร”

(แรมรุ้ง วรวัช, 2561 ประธานโครงการเร่งด่วน Flagship สังคมไทยไร้ความรุนแรง โดยกระทรวง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้สื่อสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วนในสังคมไทยเพื่อลดความรุนแรงในครอบครัว” ได้พิสูจน์จากทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพว่า สมาชิกทุกคน ทุกกลุ่มในสังคมไทยพร้อมต่อการมีส่วนร่วมในการร่วมสร้างสื่อสร้างสรรค์เพื่อช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวไทย ที่เป็นฐานรากที่สำคัญของสังคมไทย อาจจะเป็นบทบาทของการช่วยปกป้องสอดส่องดูแล ในบทบาทของผู้ร่วมสร้างสื่อดีๆ หรือสื่อที่สร้างสรรค์ในมิติต่างๆ ที่ส่งผลดีต่อการลดความรุนแรงในครอบครัว เช่น สร้างความตระหนัก สร้างการรับรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง สร้างทัศนคติหรือความรู้สึกที่ดีร่วมกัน

ดังนั้นการวิจัยในครั้งต่อไปจึงควรเป็น 1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมลงมือกันปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้วยการใช้สื่อสร้างสรรค์เพื่อลดความรุนแรงในครอบครัวในสถานการณ์จริง รูปแบบการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อร่วมกันลดความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งวิธีการเปลี่ยนสื่อที่สร้างความรุนแรงเป็นสื่อที่สร้างสรรค์ร่วมกัน แนวทางการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการระหว่างทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์สื่อที่ดี สื่อที่สร้างสรรค์ให้กับครอบครัว รวมทั้งคนทุกกลุ่มในสังคมไทย 2) การวิจัยในอีกมิติหนึ่งเพื่อเป็นตัวช่วยในการใช้สื่อสร้างสรรค์ด้านเดียว คือ ประเด็นการสร้างการรับรู้เพื่อให้อยู่อย่างเท่าทันสื่อใหม่ของครอบครัวและสังคมเป็นต้น

บรรณานุกรม

- กมลรัฐ อินทรทัศน์. (2560). เทคโนโลยีสารสนเทศและทฤษฎีการสื่อสาร. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560). รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านความรุนแรงในครอบครัวตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ประจำปี 2559-2560. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2550). พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ.2562. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

- จะเด็จ เชาวน์วิไล. (2560). *สถิติการกระทำความรุนแรงในครอบครัว*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล.
- รณชัย คงสกนธ์ และนฤมล โพธิ์แจ่ม. (2551). *พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากกฎหมายอาญา*. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2561, จาก <http://resource.thaihealth.or.th/library/10924>
- แรมรุ้ง วรวัช. (2561). *โครงการเรือดำน้ำ Flagship สังคมไทยไร้ความรุนแรง*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- วิศิษฐ์ ผลตก. (2561). *แนวคิดเกี่ยวกับทางออกปัญหาความรุนแรงในครอบครัว*. กรุงเทพฯ: กองคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- องค์การอนามัยโลก. (1995). *ประเภทของความรุนแรง*. สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2561, จาก https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/chap1.pdf.
- องค์การอนามัยโลก. (2017). *สถิติการกระทำความรุนแรงต่อสตรีและครอบครัว*. สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2561, จาก <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>
- Andre, D. & Mervyn, J. (2019). *The Effect of Violence and Competition within Video Games on Aggression*. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.05.002>Getrights and content
- Brad J. Bushman. (2016). *Teaching Students about Violent Media Effects*. Retrieved December 13, 2018, from <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0098628318762936>.

Received: 14-06-2020

Revised: 03-08-2020

Accepted: 17-08-2020

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้

Factors Influencing Firm Performance of Mill Operators Who Purchase Jasmine Rice in Thung Kula Ronghai

รุ่งทิพย์ ธรรมเสนา¹

Roongthip Thamsena

pinkrosefashions@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) อิทธิพลของความสามารถด้านการตลาด และความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ต่อความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ (2) อิทธิพลของความสามารถด้านการตลาด ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ และความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน และ (3) อิทธิพลของความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ และความได้เปรียบในการแข่งขันต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เส้นทาง

ผลการวิจัยพบว่า (1) ความสามารถด้านการตลาดมีอิทธิพลทางบวกต่อความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ (2) ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ มีอิทธิพลทางบวกต่อความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ (3) ความสามารถด้านการตลาดมีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน (4) ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ มีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน (5) ความสามารถในการบริการด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน (6) ความสามารถในการบริการด้านโลจิสติกส์ มีอิทธิพลทางบวกต่อผลการดำเนินงานของบริษัทและ (7) ความได้เปรียบในการแข่งขันมีอิทธิพลทางบวกต่อผลการดำเนินงานของบริษัท

คำสำคัญ: ความสามารถด้านการตลาด, ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์, ความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์, ความได้เปรียบในการแข่งขัน, ผลการดำเนินงานของบริษัท

¹ โครงการบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Master of Business Administration Program in Logistics and Supply Chain Management, Ramkhamhaeng University

Abstract

This research examines (1) the influence of marketing capabilities and logistics flexibility on capabilities in the logistics services of mill operator companies purchasing jasmine rice in the Thung Kula Rong Hai area. The researcher also studies (2) the influence of marketing capabilities, logistics flexibility, and capabilities in logistics services on the competitive advantage of these mill operator companies. Finally, the researcher investigates (3) the influence of capabilities in logistics services and competitive advantage on the firm performance of the companies. The data were analyzed using frequency distribution, percentage, mean, standard deviation and path analysis.

Findings are as follows: (1) Marketing capabilities positively influenced capabilities in logistics services. (2) Logistics flexibility positively influenced capabilities in logistics services. (3) Marketing capabilities positively influenced competitive advantage. (4) Logistics flexibility positively influenced competitive advantage. (5) Capabilities in logistics services positively influenced competitive advantage. (6) Capabilities in logistics services positively influenced firm performance. (7) Competitive advantage positively influenced firm performance.

Keywords: marketing capabilities, logistics flexibility, capabilities in logistics services, competitive advantage, firm performance

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้าวไทยเป็นสินค้าอุตสาหกรรมทางการเกษตรที่มีมูลค่าสูงต่อการส่งออกเป็นอย่างมาก เนื่องจากประชากรโดยส่วนใหญ่ของประเทศ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และนอกจากข้าวเป็นอาหารหลักในการบริโภคของคนไทยแล้ว พื้นที่โดยส่วนใหญ่ของประเทศมีสภาพดินเป็นพื้นที่สำหรับปลูกข้าว โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ปลูกข้าวมากที่สุด นอกจากนั้นผลกระทบที่มีต่อการส่งออกข้าว อาจเกิดขึ้นได้จากปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ อาทิ ขนาดของเนื้อที่ที่ใช้ประโยชน์ในทางการเกษตรของประเทศ และเนื้อที่ที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรเป็นรายภาคของประเทศ ส่วนผลกระทบที่อาจเกิดจากปัจจัยภายในที่สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของการดำเนินงาน ได้แก่ การบริหารจัดการภายในองค์กร สาเหตุจากการผลิต การตรวจสอบคุณภาพ การเคลื่อนย้ายสินค้า และการจัดทำแผนทางการตลาด เป็นต้น ล้วนเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อมูลค่าการส่งออกทั้งสิ้น (Office of Agricultural Economics, 2016)

ตลาดข้าวสารของแต่ละประเทศที่ผลิตข้าวส่งออก และเป็นคู่แข่งของไทย อันดับต้น ๆ ประกอบด้วย อินเดีย เวียดนาม ปากีสถาน และสหรัฐ ซึ่งคาดว่าจะมีปริมาณการส่งออกข้าวลดลงจากปี 2561 ดังนี้ ประเทศไทย -15.2 ล้านตัน ประเทศอินเดีย -26.0 ล้านตัน ประเทศเวียดนาม -31.6 ล้านตัน ปากีสถาน 7 ล้านตัน และสหรัฐ -100.0 ล้านตัน ส่งผลให้ไทยต้องหันมาเร่งพัฒนาคุณภาพการส่งออกของผลิตภัณฑ์ในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นผลมาจากปี พ.ศ. 2561 ภาคการเกษตรได้ประสบกับปัญหาจากภัยน้ำท่วม ทำให้ปริมาณผลผลิตข้าวใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือลดลง ส่งผลกระทบต่อยอดการส่งออกของประเทศไทย ขณะเดียวกันในส่วนของภาครัฐบาลก็ไม่ได้ขาดการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ให้นานาประเทศหันมาสนใจในเรื่องของคุณภาพการผลิตสินค้าข้าวหอมมะลิ และบริการที่สามารถสร้างมูลค่าการส่งออกได้ รวมถึงภาคเอกชนก็ได้มีการแข่งขันในทางการตลาด การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และการพัฒนาผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการ (สมาคมผู้ส่งออกข้าวจากไทย, 2561)

พื้นที่ในการทำเกษตรที่มีความเหมาะสมกว่าพื้นที่ของทุกภาค คือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากมีอาณาเขตที่มีขนาดใหญ่ และเพียงพอต่อการทำเกษตรกรรม และมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนั้นยังมีสภาพ

ภูมิอากาศที่เหมาะสม ซึ่งข้าวเป็นพืชที่ทนต่อความแห้งแล้งได้ดีกว่าพืชทางการเกษตรที่ทำเป็นอุตสาหกรรมอื่นได้ดีกว่า ดังนั้นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการทำเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือ นาข้าวโดยเฉพาะข้าวหอมมะลิเป็นพันธุ์ที่สามารถสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยในเรื่องของคุณภาพข้าว และเป็นสินค้าของภาคที่มีมูลค่าการส่งออกสูงที่สุด และมีผู้ประกอบการโรงสีที่มีขนาดใหญ่จำนวนมากที่สามารถสร้างกำลังการผลิตสูงสุดในเขตของภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือ พื้นที่ในเขต พังงูลำร้องไห้ นอกจากนั้นยังมีสมาคมโรงสีข้าวแห่งประเทศไทยเข้ามาควบคุมการดำเนินกิจการของภาคเอกชน กำหนดการขึ้นทะเบียนใหม่ทุก 2 ปี แม้จะผ่านการขึ้นทะเบียนแล้วก็ตามเพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลโรงสี และกำหนดมาตรฐานในการประกอบกิจการรวมถึงการผลิต และแปรรูปเพื่อการส่งออก ให้มีศักยภาพในการแข่งขันเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศเพื่อเพิ่มมูลค่าการส่งออกให้กับผู้ประกอบการโรงสี รวมถึงบริษัทที่ดำเนินการเกี่ยวกับการส่งออกข้าวขาวของไทย (สมาคมโรงสีข้าวไทย, 2562)

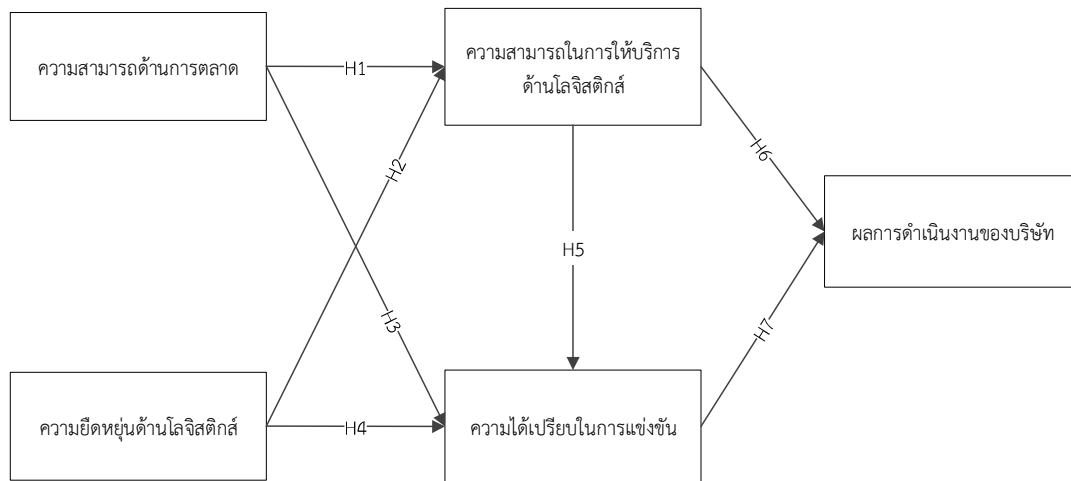
มีการศึกษาเกี่ยวกับข้าวหอมมะลิของไทย อาทิเช่น ขวัญทิพย์ วิหารรัตน์ (2560) ทำการศึกษาผลของบรรจุภัณฑ์และการหมักโอโซนต่อคุณภาพการเก็บรักษาของข้าวสารเจ้าผสมข้าวหอมมะลิ ขณะที่ ศิริเชษฐ์ สังฆะมาน (2559) ทำการศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าว: กรณีศึกษาจังหวัดยโสธร และ วิโรจน์ เจริญลักษณ์ และวิลาวัลย์ สากล (2560) ทำการศึกษา การจัดการโลจิสติกส์ของโรงสีข้าว นำมาซึ่งความสนใจของผู้วิจัยให้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตพังงูลำร้องไห้

ผลการดำเนินงานของบริษัท หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านความสามารถในการแข่งขัน ส่วนแบ่งตลาด กำไร ต้นทุนรายได้ และความพึงพอใจของลูกค้าของบริษัทในช่วงเวลา 3 ปีที่ผ่านมา เมื่อเทียบกับคู่แข่งที่ใหญ่ที่สุด (Hung, Yang, Lien, McLean, & Kuo, 2010, pp. 285-294) ผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ความได้เปรียบในการแข่งขันส่งผลต่อผลการดำเนินงานของบริษัท (Haseeb, Hussain, Kot, Androniceanu, & Jermsittiparsert, 2019) ความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน (Kuo, Lin, & Lu, 2017) และยังส่งผลต่อผลการดำเนินงานของบริษัท (Kirono, Armanu, Hadiwidjojo, & Solimun, 2019) อีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ส่งผลต่อความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ (Hou, 2019) และส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน (Palandeng, Kindangen, Timbel, & Massie, 2018) และพบว่า ความสามารถด้านการตลาดส่งผลต่อความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ (Kamboj, Goyal, & Rahman, 2015) และส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน (Kamboj & Rahman, 2017) ผู้วิจัยจึงนำเสนองานวิจัยนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มเติมผลงานด้านวิชาการ และเป็นแนวทางให้กับผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตพังงูลำร้องไห้ในการพัฒนาผลการดำเนินงานที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความสามารถด้านการตลาด และความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ต่อความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตพังงูลำร้องไห้
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความสามารถด้านการตลาด ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ และความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตพังงูลำร้องไห้
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ และความได้เปรียบในการแข่งขันต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตพังงูลำร้องไห้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ความสามารถด้านการตลาดมีอิทธิพลทางบวกต่อความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้
2. ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ มีอิทธิพลทางบวกต่อความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้
3. ความสามารถด้านการตลาดมีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้
4. ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ มีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้
5. ความสามารถในการบริการด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้
6. ความสามารถในการบริการด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางบวกต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้
7. ความได้เปรียบในการแข่งขันมีอิทธิพลทางบวกต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้

นิยามศัพท์

ความสามารถด้านการตลาด หมายถึง การที่องค์กรมีทรัพยากรเฉพาะ ที่เหนือกว่าหายากไม่สามารถถ่ายโอนได้ มีลักษณะเฉพาะ และมีความสำคัญต่อการวางแผนเชิงกลยุทธ์ด้วยความโดดเด่น เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับการแสวงหา และธำรงรักษาความได้เปรียบในการแข่งขัน

ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ หมายถึง ความสามารถขององค์กรในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างรวดเร็วในด้านการจัดส่งการสนับสนุน และการบริการ โดยมุ่งเน้นด้านการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด

ความสามารถในการบริการด้านโลจิสติกส์ หมายถึง รายการเกี่ยวกับประสิทธิภาพในด้านความถูกต้องของการแลกเปลี่ยนสารสนเทศ ความรวดเร็ว และทันเวลา การตอบสนองต่อปัญหา และความสามารถในการแก้ปัญหาให้กับลูกค้า

ความได้เปรียบในการแข่งขัน หมายถึง สถานะขององค์กรที่สามารถรองรับพลวัตด้านสิ่งแวดล้อม และสามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์ หรือบริการ เป็นที่น่าพึงพอใจอย่างต่อเนื่องให้กับลูกค้าได้ดีกว่าคู่แข่ง

ผลการดำเนินงานของบริษัท หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านความสามารถในการแข่งขัน ส่วนแบ่งตลาด กำไร ต้นทุน รายได้ และความพึงพอใจของลูกค้าขององค์กร ในช่วงเวลา 3 ปีที่ผ่านมา เมื่อเทียบกับคู่แข่งที่ใหญ่ที่สุด

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

เพื่อเป็นเป็นแนวทางให้กับผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ในการมุ่งเน้นเพื่อปรับใช้ความสามารถด้านการตลาด และความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ และความได้เปรียบในการแข่งขัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาเพิ่มขึ้นของผลการดำเนินงานของบริษัทในที่สุด

วิธีการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการโรงสีข้าวที่รับซื้อข้าวเปลือก ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 ประชากรผู้ประกอบการโรงสีข้าวในเขตทุ่งกุลาร้องไห้

จังหวัด	ทุกขนาด	ขนาดใหญ่	ขนาดกลาง	ขนาดเล็ก
1. ร้อยเอ็ด	105	23	28	52
2. สุรินทร์	55	27	18	10
3. ศรีสะเกษ	29	9	7	15
4. มหาสารคาม	14	5	7	9
5. บุรีรัมย์	36	13	4	15
6. ยโสธร	22	5	6	8
รวม	261	82	70	109

ที่มา/ จาก “ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศค้าข้าว,” โดย กรมการค้าภายในกระทรวงพาณิชย์, 2561,

<https://ricetrade.dit.go.th>

ขนาดตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวเปลือกในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้วิธีการคำนวณตามสมการของ Yamané (1973) ดังนี้

$$n = N/(1+Ne^2)$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

N = จำนวนประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง (0.05)

$$n = 261/(1+261 \times 0.05^2)$$

$$n = 157.94 \approx 158 \text{ ตัวอย่าง}$$

ดังนั้น ขนาดตัวอย่างที่ต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละขนาดโรงสีที่รับซื้อข้าวเปลือกในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือดังตาราง 2

ตาราง 2 ตัวอย่างแบ่งตามขนาดโรงสี

จังหวัด	ทุกขนาด	ขนาดใหญ่	ขนาดกลาง	ขนาดเล็ก
1. ร้อยเอ็ด	64	14	17	32
2. สุรินทร์	33	16	11	6
3. ศรีสะเกษ	18	6	4	9
4. มหาสารคาม	8	3	4	5
5. บุรีรัมย์	22	8	2	9
6. ยโสธร	13	3	4	5
รวม	158	50	42	66

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดย มีขั้นตอนในการสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งเครื่องมือออกเป็น 6 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง อายุงานในโรงสี อายุงานในตำแหน่งปัจจุบัน ระยะเวลาดำเนินงาน และขนาดของโรงสี ส่วนที่ 2 แบบสอบถามด้านความสามารถด้านการตลาด แบบสอบถามมีจำนวน 5 ข้อ ปรับใช้เครื่องมือจาก (Kim, Shin, & Min, 2016) โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามด้านความยั่งยืนด้านโลจิสติกส์ แบบสอบถามมีจำนวน 6 ข้อปรับใช้เครื่องมือจาก (Kim et al., 2016) โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ ส่วนที่ 4 แบบสอบถามด้านความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ แบบสอบถามมีจำนวน 7 ข้อ ปรับใช้เครื่องมือจาก (Kim et al., 2016) โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ เหตุผลที่ผู้วิจัยปรับใช้เครื่องมือวิจัยของ Kim et al. (2016) ถึง 3 ตัวแปรเนื่องจากเครื่องมือนี้มีนักวิจัยนำไปปรับใช้จำนวนมาก อีกทั้งผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ผ่านมาอยู่ในเกณฑ์สูงมาก นอกจากนี้ เครื่องมือเหล่านี้ ยังสามารถสะท้อนภาพของการวัดตัวแปรได้ตรงกับความต้องการ และเป้าประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้อีกด้วย ส่วนที่ 5 แบบสอบถามด้านความได้เปรียบทางการแข่งขัน แบบสอบถามมีจำนวน 7 ข้อ ปรับใช้เครื่องมือจาก (Li & Liu, 2014, p. 2795) โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ และส่วนที่ 6 แบบสอบถามด้านผลการดำเนินงานของโรงสี แบบสอบถามมีจำนวน 6 ข้อ ปรับใช้เครื่องมือจาก Hung et al., (2010) โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความเที่ยงเป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมินความสอดคล้องภายในของข้อคำถาม วิธีการตรวจสอบความเที่ยงที่เป็นที่นิยมมากที่สุด คือ สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (Zikmund, Babain, Carr, & Griffin, 2016) ด้วยวิธีแบ่งครึ่งข้อคำถาม (split-half) จากนั้นทำการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคู่ของครึ่งข้อคำถามทั้งสอง (Ekolu & Quainoo, 2019) เกณฑ์มาตรฐานของค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคของแต่ละตัวแปรควรมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Zhang et al., 2019) และค่าอำนาจจำแนกรายข้อแต่ละข้อของคำถาม (corrected item-total correlation) ควรมีค่าตั้งแต่ 0.30 ขึ้นไป (Sankar, Kutty, & Anand, 2019) ในการตรวจสอบความเที่ยงผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเที่ยงทั้งข้อมูลทดลองใช้ ($n = 50$) และข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงของผู้ประกอบการโรงสีในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ($n = 189$)

ผลการตรวจสอบความเที่ยงของข้อมูลทดลองใช้ (pre-test) จำนวน 50 ชุด ทั้งนี้ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของแต่ละตัวแปรมีค่าอยู่ระหว่าง .866 ถึง .908 และค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแต่ละข้อคำถาม (corrected item-total correlation) มีค่าอยู่ระหว่าง .527 ถึง .860 ส่วนข้อมูลจริงจำนวน 189 ชุด พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา อยู่ระหว่าง .851 ถึง .911 และค่าอำนาจจำแนกรายข้อมีค่าอยู่ระหว่าง .622 ถึง .792

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยง

ตัวแปร	ตัวชี้วัด	Cronbach's alpha coefficient	
		n=50	n=189
ความสามารถด้านการตลาด (LOC)	5	.866	.851
ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ (LOF)	6	.888	.876
ความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ (LOS)	7	.935	.903
ความได้เปรียบในการแข่งขัน (COA)	7	.897	.873
ผลการดำเนินงานของบริษัท (COF)	6	.908	.911

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การแจกแจงความถี่ และการหาค่าร้อยละ

ข้อมูลด้านตัวแปร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

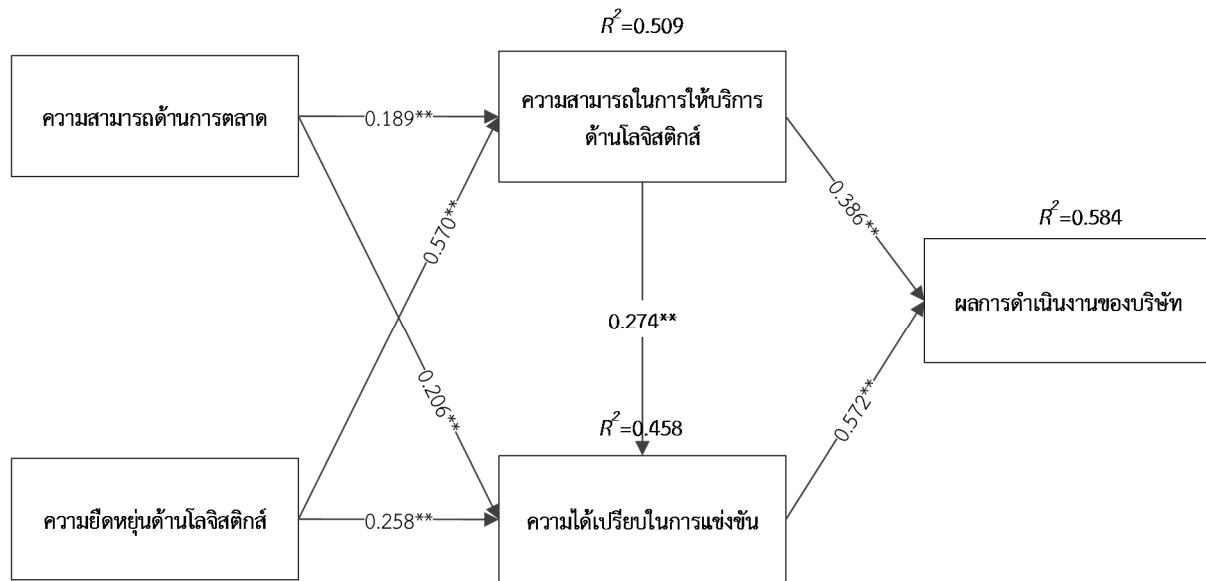
การทดสอบสมมติฐาน สถิติที่ใช้ คือ การวิเคราะห์เส้นทาง (path analysis) ทั้งนี้ ผู้วิจัยทำการตรวจสอบภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (multicollinearity) ก่อนการวิเคราะห์เส้นทาง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแทนที่ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 41–50 ปี มีสถานภาพสมรส มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มีตำแหน่งงานเป็นผู้จัดการโรงสี มีอายุงานในโรงสีอยู่ในระหว่าง 11–20 ปี มีอายุงานในตำแหน่งปัจจุบันอยู่ในระหว่าง 5–10 ปี เป็นโรงสีที่ดำเนินการมาแล้วอยู่ในระหว่าง 41–50 ปี และเป็นโรงสีขนาดย่อม

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถด้านการตลาดอยู่ในระดับสูง ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์อยู่ในระดับสูง ความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ อยู่ในระดับสูง ความได้เปรียบในการแข่งขัน อยู่ในระดับสูง และผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสี อยู่ในระดับสูง

การตรวจสอบภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (multicollinearity) เกณฑ์ในการวัดว่าตัวแปรอิสระแต่ละคู่มีภาวะร่วมเส้นตรงพหุหรือไม่ ให้ดูที่ค่า tolerance ควรมีค่ามากกว่า 0.1 ค่า VIF ควรมีค่าน้อยกว่า 10 ผลการภาวะร่วมเส้นตรงพหุพบว่า ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดโดยค่า tolerance มีค่าระหว่าง .397 ถึง .645 ส่วนค่า VIF มีค่า 1.551 ถึง 2.520

$$\chi^2 = 1.015, df=1, \chi^2/df=1.015, p\text{-value}=0.994, RMSEA=0.009, GFI=0.998, AGFI=0.968$$

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์เส้นทาง

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์เส้นทาง

Path Diagram			Path Coefficients	Standard Errors	t-values
BETA					
LOS	→	COA	0.274**	0.073	3.555
LOS	→	FIP	0.386**	0.098	4.477
COA	→	FIP	0.572**	0.073	9.419
GAMMA					
LOC	→	LOS	0.189**	0.072	2.808
LOC	→	COA	0.206**	0.077	2.711
LOF	→	LOS	0.570**	0.069	8.324
LOF	→	COA	0.288**	0.083	3.339

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยเรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาอิทธิพลของความสามารถด้านการตลาด และความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ต่อความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ผลการวิเคราะห์เส้นทางพบว่า (1) ความสามารถด้านการตลาดมีอิทธิพลทางบวกต่อความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการ โรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.189 และ (2) ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางบวกต่อความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.570

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาอิทธิพลของความสามารถด้านการตลาด ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ และความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้

ร้องให้ ผลการวิเคราะห์เส้นทางพบว่า (1) ความสามารถด้านการตลาดมีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.206 (2) ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.258 และ (3) ความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.274

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาอิทธิพลของความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ และความได้เปรียบในการแข่งขันต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ผลการวิเคราะห์เส้นทางพบว่า (1) ความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ มีอิทธิพลทางบวกต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.386 และ (2) ความได้เปรียบในการแข่งขันมีอิทธิพลทางบวกต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.572

ผลการวิจัยแสดงว่า โมเดลเส้นทางปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี มีค่าสถิติ ไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 1.015 องศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 1 ค่า p -value มีค่าเท่ากับ 0.314 ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) มีค่าเท่ากับ 1.015 ค่าความสอดคล้องจากดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (goodness of fit index : GFI) มีค่าเท่ากับ 0.998 ค่าที่ปรับแก้ (adjusted goodness of fit index : AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.968 และค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (root mean square error of approximation : RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.009

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลที่ได้จากการวิจัย เพื่ออภิปรายผล และสรุปความสอดคล้องระหว่างตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสมมติฐานการวิจัย พบว่า มีทฤษฎีที่สนับสนุน และเกี่ยวข้องกับการวิจัยซึ่งผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ความสามารถด้านการตลาดมีอิทธิพลทางบวกต่อความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.189 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Kamboj et al. (2015) ที่ศึกษาบริษัทอุตสาหกรรมในประเทศอินเดีย ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถด้านการตลาดมีอิทธิพลทางบวกต่อความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ ทั้งนี้ หากโรงสีมีทักษะในการวางแผนด้านการตลาดที่ดีแล้วจะสามารถให้บริการลูกค้าได้ตามกำหนดเวลา ในขณะเดียวกันหากโรงสีมีทักษะในเรื่องส่วนแบ่งส่วนทางการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพก็จะทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ทันทั่วทั้ง ทำให้สามารถสรุปได้ว่า หากโรงสีมุ่งเน้นความสามารถด้านการตลาดที่มากขึ้นแล้วก็จะทำให้มีความสามารถในการบริการด้านโลจิสติกส์ที่มากขึ้นตามไปด้วย

ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางบวกต่อความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.570 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Hou (2019) ที่ศึกษาบริษัทอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไต้หวัน ผลการวิจัยพบว่า ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางบวกต่อความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ ทั้งนี้ หากโรงสีสามารถบรรลุผลการปฏิบัติการด้านโลจิสติกส์ตามความต้องการของลูกค้าได้รวดเร็วกว่าคู่แข่งแล้วจะส่งผลให้สามารถปฏิบัติตามสัญญาที่ให้ไว้กับลูกค้าได้ ขณะเดียวกันหากโรงสีสามารถให้บริการโลจิสติกส์ที่แตกต่างจากคู่แข่งโดยผ่านนวัตกรรม และการปรับปรุงอย่าง

ต่อเนื่องแล้วก็จะทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ทันทั่วทั้งที่ จึงสามารถสรุปได้ว่า หากโรงสีมีความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ที่สูงขึ้นแล้วจะส่งผลทำให้เกิดความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ที่มากขึ้นตามไปด้วย

ความสามารถด้านการตลาดมีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.206 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Kamboj and Rahman (2017) ที่ศึกษาบริษัทอุตสาหกรรมทางการเงินในประเทศอินเดีย ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการตลาดมีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน ทั้งนี้ หากโรงสีมีทักษะในการวางแผนด้านการตลาดที่ดีแล้วจะส่งผลทำให้มีส่วนแบ่งการตลาดสูงมากขึ้น ขณะเดียวกันหากโรงสีสามารถกระจายทรัพยากรทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพจะส่งผลให้มีต้นทุนการดำเนินงานที่ต่ำลง จึงสามารถสรุปได้ว่า หากโรงสีมีความสามารถในการตลาดสูงขึ้นแล้วจะส่งผลทำให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันที่สูงขึ้นตามไปด้วย

ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.258 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Palandeng et al. (2018) ที่ศึกษาบริษัทอุตสาหกรรมการแปรรูปปลาในประเทศอินโดนีเซีย ผลการวิจัยพบว่า ความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน ทั้งนี้ หากโรงสีสามารถบรรลุผลการปฏิบัติการด้านโลจิสติกส์ตามความต้องการของลูกค้าได้รวดเร็วกว่าคู่แข่งแล้วจะส่งผลทำให้มีการเพิ่มขึ้นของส่วนแบ่งการตลาดสูงกว่าคู่แข่ง ขณะเดียวกัน หากโรงสีสามารถตอบสนองความต้องการเร่งด่วนของลูกค้ารายสำคัญได้แล้วก็จะสามารถทำให้มีอัตราการเติบโตของรายได้สูงอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถสรุปได้ว่าหากโรงสีมีความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ที่สูงขึ้นแล้วจะส่งผลทำให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันที่สูงขึ้นตามไปด้วย

ความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.274 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Kuo et al. (2017) ที่ศึกษาบริษัทหีบปิ๊งในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน ทั้งนี้ หากโรงสีให้บริการลูกค้าได้ตามกำหนดเวลาอย่างสม่ำเสมอแล้วจะส่งผลให้มีคุณภาพของผลิตภัณฑ์และบริการดีกว่าคู่แข่ง ขณะเดียวกันถ้าโรงสีสามารถปฏิบัติตามสัญญาที่ให้ไว้กับลูกค้าจะทำให้ส่วนแบ่งการตลาดเพิ่มสูงขึ้นกว่าคู่แข่ง จึงสามารถสรุปได้ว่า หากโรงสีมีความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ที่สูงขึ้นแล้วจะส่งผลทำให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันที่สูงขึ้นตามไปด้วย

ความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางบวกต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.386 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Kirono et al. (2019) ที่ศึกษาบริษัทเฟรด พอร์เวอร์เตอร์ในประเทศอินโดนีเซีย ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางบวกต่อผลการดำเนินงาน ทั้งนี้ หากโรงสีสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ทันทั่วทั้งที่แล้วจะส่งผลให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งรายใหญ่ที่สุดดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ขณะเดียวกัน หากโรงสีสามารถจัดส่งข้อมูลให้กับลูกค้าได้อย่างถูกต้องแล้ว จะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจของลูกค้าเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งรายใหญ่ที่สุดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงสามารถสรุปได้ว่า หากโรงสีมีความสามารถในการให้บริการด้านโลจิสติกส์ที่สูงขึ้นแล้วจะส่งผลให้เกิดผลการดำเนินงานที่สูงขึ้นตามไปด้วย

ความได้เปรียบในการแข่งขันมีอิทธิพลทางบวกต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.572 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Haseeb et al. (2019) ที่ศึกษาวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในประเทศมาเลเซีย ผลการวิจัยพบว่า ความได้เปรียบในการแข่งขันมีอิทธิพลทางบวกต่อผลการดำเนินงาน ทั้งนี้ หากโรงสีมีอัตราการเติบโตของรายได้ที่สูงกว่าคู่แข่งแล้วจะส่งผลให้ผลกำไรเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งรายใหญ่ที่สุดดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ขณะเดียวกัน หากโรงสีมีผลกำไรจากลูกค้าใหม่มากกว่าคู่แข่ง

แข่งขันแล้วจะส่งผลให้รายได้จากการขายเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งรายใหญ่ที่สุดเพิ่มขึ้น จึงสามารถสรุปได้ว่า หากโรงสีมีความได้เปรียบในการแข่งขันที่สูงขึ้นแล้วจะส่งผลทำให้เกิดผลการดำเนินงานที่สูงขึ้นตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ควรพัฒนาความสามารถด้านการตลาด โดยมุ่งเน้นที่ทักษะในการวางแผนด้านการตลาด ดังนี้ 1) กำหนดวัตถุประสงค์ด้านการตลาดที่ชัดเจน อาทิ โรงสีในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ มีความได้เปรียบในเรื่องของการผลิตข้าวหอมมะลิ ซึ่งเป็นข้าวที่มีคุณสมบัติพิเศษสูงแล้วทานอร่อย มีคุณค่าทางโภชนาการสูง และนอกจากนั้นสิ่งที่สำคัญยังเป็นข้าวที่มีมูลค่าทางการตลาดสูงกว่าข้าวสารเจ้าประเภทอื่น ๆ ในแต่ละภาคของประเทศไทยด้วย จึงควรทำการรับซื้อเพื่อทำการผลิตและแปรรูปไว้จำหน่ายเป็นสินค้าหลักของโรงสีให้ได้มากที่สุดในฤดูกาลผลิต และทำการส่งออกเพื่อเพิ่มมูลค่าทางการตลาดให้ได้มากยิ่งขึ้น 2) กำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดที่สร้างสรรค์ อาทิ ทางโรงสีควรร่วมมือกับกรมการเกษตรของจังหวัดเพื่อส่งเสริมการปลูกข้าวแบบไร่นาสวนผสม และควรจัดการกำจัดวัชพืชในนาข้าวด้วยสารเคมี ซึ่งจะเพิ่มอันตรายต่อผู้ปลูกข้าวและผู้บริโภคข้าวสารอีกด้วย 3) พัฒนาทักษะในเรื่องส่วนแบ่งส่วนทางการตลาด อาทิ ผู้จัดการโรงสีโดยส่วนใหญ่เป็นโรงสีที่ก่อตั้งมาไม่ต่ำกว่า 30 ปี ขึ้นไปบุคลากรของโรงสีย่อมเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการตรวจสอบคุณภาพของข้าวเปลือกเป็นอย่างดี ทำให้โรงสีที่มีบุคลากรในท้องที่ และมีประสบการณ์ยาวนานมาบริหารจัดการในการรับซื้อข้าวเปลือก ก็จะสามารถสร้างความได้เปรียบในความสามารถวิเคราะห์คุณภาพข้าวได้เป็นอย่างดี สามารถสร้างส่วนแบ่งทางการตลาดข้าวหอมมะลิต่อสู้คู่แข่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) ทำการกระจายทรัพยากรทางการตลาดให้มีประสิทธิผล อาทิ ระยะเวลาการจัดจำหน่ายให้ได้มูลค่าและความพิเศษของข้าวหอมมะลิคือ ระยะเวลาการปลูกที่ยาวนานถึง 6 เดือน ต่อ 1 ปี ทำให้โรงสีต้องทำการกระจายทรัพยากรออกไปให้ได้มากที่สุด โดยไม่มีข้าวสารค้างปี ซึ่งจะทำให้เป็นข้าวเก่า และไม่มีกลิ่นหอมเวลาหุง และนอกจากนั้นยังไม่นุ่มเหมือนข้าวปีต่อปี ทำให้ราคาของผลิตภัณฑ์ที่บรรจุเพื่อจำหน่ายต่ำลง โรงสีจึงต้องมุ่งเน้นการจัดจำหน่ายให้ได้สูงที่สุดทั้งภายในประเทศ และทั้งการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ

2. ควรพัฒนาความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ โดยมุ่งเน้นให้สามารถบรรลุผลการปฏิบัติการด้านโลจิสติกส์ตามความต้องการของลูกค้าได้รวดเร็วกว่าคู่แข่ง ดังนี้ 1) จัดทำแผนโลจิสติกส์เฉพาะตามคำสั่งพิเศษของลูกค้า อาทิ โรงสีควรมีการจัดส่งให้กับลูกค้าเก่าที่มีการซื้อเป็นประจำในปริมาณมากเป็นจำนวน 20 ตัน ขึ้นไปต่อการสั่งในหนึ่งครั้ง ซึ่งสามารถจัดส่งให้รอบ และจัดส่งในปริมาณที่ไม่เติมน้ำหนักการบรรจุทุกของเที่ยวหนึ่ง โดยลดมาเป็นการขนส่งด้วยรถขนาดเล็ก แต่การบริการมากน้อยจะคิดค่าจัดส่งเป็นจำนวนต่อเที่ยวในราคาตามจริงที่สั่งซื้อในกรณีพิเศษเท่านั้นโดยไม่รวมกับค่าสินค้าที่จัดส่ง 2) ปรับกระบวนการโลจิสติกส์ได้อย่างถูกต้องตามคำแนะนำของลูกค้า อาทิ รอบการจัดส่งต้องตรงต่อเวลา และจำนวนสินค้าที่สั่งจะต้องครบถ้วน 3) ตอบสนองความต้องการเร่งด่วนของลูกค้ารายสำคัญ อาทิ ผู้จัดการโรงสีสามารถกำหนดรอบการเพิ่มรอบการจัดส่งให้กับลูกค้ารายสำคัญที่ซื้อในปริมาณมาก ๆ จากรอบ 7 วันต่อการสั่งสินค้า 1 ครั้ง มาเป็นรอบ 3-4 วัน ต่อการสั่งซื้อสินค้าต่อครั้งเพื่อเพิ่มยอดการจัดจำหน่ายและระบายข้าวให้ได้มากกว่าคู่แข่งในทางอ้อม 4) ปรับปรุงความสามารถด้านโลจิสติกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการประสานงานในโซ่อุปทาน และให้บริการโลจิสติกส์ที่แตกต่างจากคู่แข่งโดยผ่านนวัตกรรมและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างเช่น โรงสีควรมีการเข้ากลุ่มหรือรวมกลุ่มกันในกลุ่มผู้ค้าข้าว และเข้ากลุ่มกับสมาคมค้าข้าวของโรงสีในเขตทุ่งกุลาร้องไห้หรือจังหวัดใกล้เคียงที่มีโรงสีขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก ทำให้โรงสีสามารถรับทราบข้อมูลข่าวสารได้ทันทั่วทั้งในการนำมาบริหารจัดการไม่ว่าจะเป็น การทราบความต้องการของตลาด การลดลงและเพิ่มขึ้นของตลาดแรงงาน ส่งผลต่อการบริหารทรัพยากรบุคคล การรับข้าวสารราคาข้าวในตลาดหุ้น และตลาดโลกที่ส่งผลต่อการกักตุนข้าวไว้ในโกดังในปริมาณที่เหมาะสม ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่สร้างให้เกิดความสามารถในด้านบริการด้านโลจิสติกส์ เพื่อใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินงานของผู้ประกอบการโรงสีทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้วิจัยเสนอแนะให้ใช้กรอบแนวคิดในแนวเดียวกัน ในการทำวิจัยเกี่ยวกับธุรกิจลักษณะเดียวกันกับผู้ประกอบการโรงสีที่รับซื้อข้าวหอมมะลิในการให้บริการเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการ เช่น ธุรกิจให้รับซื้อพืชผลทางการเกษตร ได้แก่ มันสำปะหลัง ข้าวโพด ข้าวฟ่าง เพื่อยืนยันผลการวิจัย
2. จากผลการวิจัย พบว่า ตัวแปรความได้เปรียบในการแข่งขันมีค่า R^2 เท่ากับ 0.458 ซึ่งค่อนข้างต่ำ จึงเสนอแนะให้ศึกษาตัวแปรต้นเพิ่มเติม ในกรอบเดียวกันนี้ เช่น การมุ่งเน้นลูกค้า และการใช้เทคโนโลยี เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรมการค้าภายในกระทรวงพาณิชย์. (2561). *ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศค้าข้าว*. สืบค้นจาก <https://ricetrade.dit.go.th>
- กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2561). *การใช้ที่ดินของประเทศไทย*. สืบค้นจาก http://www.ddd.go.th/www/lek_web/web.jsp?id=18671
- ขวัญทิพย์ วิทยารัตน์ (2560). *ผลของบรรจุภัณฑ์ และการรวมโอโซนต่อคุณภาพการเก็บรักษาของข้าวสารเจ้าผสมข้าวหอมมะลิ* (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. นครสวรรค์.
- วิโรจน์ เจริญลักษณ์ และวิลาวัลย์ สากลาง. (2560). การจัดการโลจิสติกส์ของ โรงสีข้าวกรณีศึกษา บริษัทโรงสีรุ่งอนันต์ จำกัด อำเภอบึงสามพัน จังหวัดขอนแก่น. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 10(3), 2472-2491.
- ศิริเชษฐ์ สังขะมาน. (2559). *การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าว: กรณีศึกษาจังหวัดยโสธร* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย (2561). *สถิติส่งออกข้าว*. สืบค้นจาก http://www.thairiceexporters.or.th/default_th.htm
- สมาคมโรงสีข้าวไทย (2562). *สถานการณ์ข้าว*. สืบค้นจาก www.thairicemillers.org.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2562). *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2562*. สืบค้นจาก <http://www.oae.go.th>
- Ekolu, S. O., & Quainoo, H. (2019). Reliability of Assessments in Engineering Education using Cronbach's alpha, KR and split-half methods. *Global Journal of Engineering Education*, 21(1).
- Haseeb, M., Hussain, H. I., Kot, S., Androniceanu, A., & Jermsittiparsert, K. (2019). Role of Social and Technological Challenges in Achieving a Sustainable Competitive Advantage and Sustainable Business Performance. *Sustainability*, 11(14), 1-23.
- Hou, C.-K. (2019). The Effects of IT Infrastructure Integration and Flexibility on Supply Chain Capabilities and Organizational Performance: An Empirical Study of The Electronics Industry in Taiwan. *Information Development*, 36(4), 576-602.
- Hung, R. Y. Y., Yang, B., Lien, B. Y.-H., McLean, G. N., & Kuo, Y.-M. (2010). Dynamic capability: Impact of Process Alignment and Organizational Learning Culture on Performance. *Journal of World Business*, 45(3), 285-294.
- Kamboj, S., Goyal, P., & Rahman, Z. (2015). A Resource-based View on Marketing Capability, Operations Capability and Financial Performance: An Empirical Examination of Mediating Role. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 189(2015), 406-415.

- Kamboj, S., & Rahman, Z. (2017). Market Orientation, Marketing Capabilities and Sustainable Innovation: The Mediating Role of Sustainable Consumption and Competitive Advantage. *Management Research Review*, 40(6), 698-724.
- Kim, N., Shin, S., & Min, S. (2016). Strategic Marketing Capability: Mobilizing Technological Resources for New Product Advantage. *Journal of Business Research*, 69(12), 5644-5652.
- Kirono, I., Armanu, A., Hadiwidjojo, D., & Solimun, S. (2019). Logistics Performance Collaboration Strategy and Information Sharing with Logistics Capability as Mediator Variable (study in Gafeksi East Java Indonesia). *International Journal of Quality & Reliability Management*, 36(8), 1301-1317.
- Kuo, S.-Y., Lin, P.-C., & Lu, C.-S. (2017). The Effects of Dynamic Capabilities, Service Capabilities, Competitive Advantage, and Organizational Performance in Container Shipping. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 95, 356-371.
- Li, D.-y., & Liu, J. (2014). Dynamic Capabilities, Environmental Dynamism, and Competitive Advantage: Evidence from China. *Journal of Business Research*, 67(1), 2793-2799.
- Palandeng, D., Kindangen, P., Timbel, A., & Massie, J. (2018). Influence Analysis of Supply Chain Management and Supply Chain Flexibility to Competitive Advantage and Impact on Company Performance of Fish Processing in Bitung City. *Journal of Research in Business, Economics and Management*, 10(1), 1783-1802.
- Sankar, U. V., Kutty, V. R., & Anand, T. (2019). Measuring Childhood Socioeconomic Position in Health Research: Development and Validation of Childhood Socioeconomic Position Questionnaire using Mixed Method Approach. *Health promotion perspectives*, 9(1), 40-49.
- Yamané, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.
- Zhang, Y. P., Liu, W. H., Yan, Y. T., Zhang, Y., Wei, H. H., & Porr, C. (2019). Developing Student Evidence-based Practice Questionnaire (S-EBPQ) for Undergraduate Nursing Students: Reliability and Validity of a Chinese Adaptation. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, 25(4), 536-542.
- Zikmund, W. G., Babain, B. J., Carr, J. C., & Griffin, M. (2016). *Business Research Methods* (10 ed.). Singapore: Cengage Learning.

Received: 31-01-2020

Revised: 15-03-2020

Accepted: 07-04-2020

วาทกรรมการเมืองในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทย
ให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.)
ช่วงปี ค.ศ.2013-2014

Political Discourse in Protest Crisis of People's Democratic Reform
Committee (PDRC) between 2013 to 2014

ประกอบเกียรติ อิมศิริ¹

Prakobkiat Imsiri

ImsiriPrakobkiat909@hotmail.com

สุภาภรณ์ ศรีดี²

Supaporn Sridee

caassup@yahoo.com

วรวลัญช์ โจนพล³

Wornwaluncha Rojanapol

wonwalun@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องวาทกรรมการเมืองในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013-2014 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การสร้างวาทกรรมการเมือง การใช้ความรู้ และอำนาจ ในฐานะเป็นเครื่องมือเคลื่อนไหวทางการเมืองในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013-2014 2) อิทธิพลของวาทกรรมการเมือง การใช้ความรู้ และอำนาจ ที่ส่งผลต่อการเมืองไทยจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013-2014

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Student in Doctor of Philosophy Program in School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University

² สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University

³ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Political Science, Sukhothai Thammathirat Open University

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิจัยหลังสมัยใหม่ (Postmodern Research) แบบวงศ์วิทยา (Genealogy) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่างๆ ได้แก่ วิดีทัศน์คำปราศรัยของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ จำนวน 204 ตัวบท (Text) เอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อใหม่เป็นหลัก และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักระดับแกนนำในฐานะตัวแทนในการให้ข้อมูลจากแกนนำทั้งหมด จำนวน 1 คนเป็นข้อมูลเสริม การวิเคราะห์ตัวบท (Text) วิดีทัศน์คำปราศรัยด้วยการรื้อสร้าง (Deconstruction) วิเคราะห์แสดงปฏิบัติการความหมาย (Discursive Practice) ปฏิบัติทางสังคม (Social Practice) แสดงสิ่งที่ถูกปิดกั้น กดทับ เส้นทางที่นำไป ผลกระทบจากวาทกรรมการเมือง สังเคราะห์แสดงถึงความสัมพันธ์ของวาทกรรม ความรู้ อำนาจ ความจริง

ผลการวิจัย 1) การสร้างวาทกรรมการเมือง การใช้ความรู้ และอำนาจ ในฐานะเป็นเครื่องมือเคลื่อนไหวทางการเมือง ในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) พบว่า การเคลื่อนไหวทางการเมืองของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) มีกรอบความรู้ “วาทกรรมประชาธิปไตย” กำกับวงการ ประเด็นประชาธิปไตยจึงเป็นเนื้อหาหลักของการต่อสู้ คณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) และคู่ขัดแย้ง ต่างพูดเรื่องเดียวกันแต่เนื้อหา ความหมายที่ให้กับคำว่า “ประชาธิปไตย” ต่างกัน วาทกรรมประชาธิปไตย ถูกพูด ถูกนำเสนอ ถูกแสดงออก ด้วยการสร้างวาทกรรมการเมืองจำนวนมากมาย เพื่อให้เกิดผล เสนอปัญหาที่รัฐบาลได้กระทำ วาทกรรมการเมืองถูกแพร่กระจายออกไปด้วยปฏิบัติการความหมาย สู่อปฏิบัติการทางสังคม วาทกรรมประชาธิปไตย เคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง หมุนไปตามพลวัตทางการเมือง มันเคลื่อนไหวของมันเอง ภายใต้วาทกรรมการเมืองที่มาปะทะ ขณะเดียวกันก็เสนอวาทกรรมการเมืองใหม่ๆ ขึ้นเพื่อที่จะให้เกิดผลในการเคลื่อนไหว ทั้งสิ้น 11 วาทกรรม ได้แก่ วาทกรรมประชาธิปไตย วาทกรรมสภาโจร สภาทาส ออกกฎหมายช่วยโจร วาทกรรมสงบ สันติ อหิงสา ปราศจากอาวุธสู่อย่างพลเมืองดีมีอารยะ วาทกรรมโค่นระบอบทักษิณทุนนิยม সামานย์ทุจริตคอร์รัปชั่น วาทกรรมลุงก้านัน วาทกรรมสภาประชาชน วาทกรรมอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน วาทกรรมปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง แก้อกฎหมายให้บริสุทธิ์ยุติธรรม วาทกรรมปฏิวัติประชาชน วาทกรรมรัฐธรรมนูญ และวาทกรรมคนดีปกครองโดยธรรม โดยทั้งหมดของวาทกรรมการเมือง เพื่อสนับสนุนคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ที่จะดำรงความชอบธรรมในการเคลื่อนไหวทางการเมือง สร้างฐานมวลชน ภายใต้ความรู้ และอำนาจ 2) อิทธิพลของวาทกรรมการเมือง การใช้ความรู้ และอำนาจ ที่ส่งผลต่อการเมืองไทยจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) พบว่า ส่งผลกระทบทางการเมืองใน 3 มิติ (1) ทิศทางการเมืองจากวาทกรรม “โค่นอำนาจระบอบทักษิณทุนนิยม সামานย์ทุจริตคอร์รัปชั่น, สภาประชาชน, ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง, ปฏิวัติประชาชน, รัฐธำธิปไตย สร้างความเป็นจริงให้การเมืองไทยอยู่ในสภาวะต่างจากหลักการของกระบวนการไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย แต่เป้าหมายมุ่งสู่ความเป็นประชาธิปไตย (2) การสร้างเหตุผลเพื่อรักษาความชอบธรรมทางการเมือง และการ ขสสร้างฐานการสนับสนุนจากมวลชนในการเคลื่อนไหวทางการเมือง (3) ผลต่อความหมายของประชาธิปไตย ให้หลากหลายเคลื่อนออกไป ด้วยวาทกรรม “คนดีปกครองโดยธรรม” คณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) เสนอประเด็น “คนดี, คุณธรรม” เข้าประสานความหมาย ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข “ประชาธิปไตยในแบบคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.)”

คำสำคัญ: การสร้างวาทกรรมการเมือง, ปฏิบัติการความหมาย, ปฏิบัติการสังคม

Abstract

This study entitled Political Discourse in Protest Crisis of People's democratic Reform Committee (PDRC) between 2013 to 2014. The objectives of this study were (1) to study political discourse formation and explore how knowledge and power were used as tools for political movement during the protest crisis of the PDRC between 2013 to 2014 and (2) to study the influence of political discourse, knowledge and power on politics from the political movement in the protest crisis of the PDRC between 2013 to 2014.

This study used qualitative approach - Postmodern Research. The methodologies consist of analyzing discourse through genealogy, collecting data from evidences – videos of Mr. Suthep Thaugsuban's speeches in the protest crisis, print medias and new medias, and conducting in-depth interviews with participants who are of leadership level.

The method also included analyzing information from the speeches through deconstruction approach which shows discursive practice, social practice, objects of concealment, origin and direction of discursive, and synthesizing the relationship between knowledge, power and truth.

The finding of (1) political discourse formation and the way knowledge and power were used as tools for political movement during the protest crisis of the PDRC revealed that in the political movement of the PDRC, rules of creation and framework of knowledge that were used to direct and dictate are "Democratic discourse". Democracy is the main content used to argue and fight. The PDRC and its enemy talked about the same subject but they gave meaning to "Democracy" differently. Democratic discourse was spoken, presented, and expressed by creating other discourses in order to justify, raise issues made by the government and by making arguments to claim territory of the framework of knowledge in laws and political sciences. The discourses from the PDRC dispersed with discursive practice to social practice. Democratic discourse is always driven by itself under the condition of counter-conducted discourses and proposes new 11 discourses to be used as rationale of such movement including discourse of democracy, discourse of criminals' parliament, slaves' parliament and law for criminals, discourse of peace and non-violence, disarmament and fight as good and civilized citizens, discourse of overthrow of Thaksinocracy, capitalism and corruption, discourse of sub-district headman uncle, discourse of people's parliament, discourse of people's sovereignty, discourse of reform before election, law amendment and justice maintenance, discourse of people's revolution, discourse of sovereignty, and discourse of good people protected by Dharma. All of the discourses supported the PDRC to maintain their righteousness of political movement under knowledge and power. The finding of (2) the influence of political discourse, knowledge and power on politics from the political movement in the protest crisis of the PDRC revealed that the influence of political discourse has impacts on three political dimensions; (1) political dimension from the discourse of "overthrow of Thaksinocracy, people's parliament, reform before election, people's revolution, sovereignty" – making the truth that Thai politics is in the condition different from a process of becoming democracy yet its goal still leads to democracy, (2) justification to maintain righteousness and create mass

support for the movement and (3) definition of democracy to be changed in difference by the discourse of “good people protected by Dharma”. The PDRC proposed the point of “good people and Dharma” to expand the meaning of “perfect democratic form of government with the King as Head of State in the PDRC’s way”.

Keywords: Political Discourse Formation, Discursive Practice, Social Practice

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“การเมือง” (Politics) คือกิจกรรมที่กระทำผ่านภาษา และ “การเมือง” คือสิ่งที่ภาษาสร้างขึ้น ความหมายของภาษาไม่หยุดนิ่งแต่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จึงไม่มีความเป็นจริงทางการเมืองที่เป็นสากล ไม่เปลี่ยนแปลง ภาษามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการเมือง “ภาษาคือการเมือง และการเมืองคือภาษา” ภาษาไม่ใช่เครื่องมือในการพูดถึงโลกหรือเป็นตัวแทนของวัตถุ ความคิด ความเชื่อ แต่ ภาษาสร้างโลก สร้างความคิด สร้างเอกลักษณ์ต่างๆ ขึ้นมา คำในภาษามีได้เป็นเพียงป้ายหรือฉลาก เพื่ออธิบายสิ่งต่างๆ แต่คำในภาษาสร้างตัวตนของสิ่งที่ภาษาพูดถึงขึ้นมา อาทิ “ผู้ก่อการร้าย” “ประชาธิปไตย” ภาษาทำให้มีสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาในการรับรู้ของเรา (ไชยรัตน์ เจริญศิลป์โอฬาร, 2551, น. 12-13)

ฟูโกต์ (Foucault, 1972, pp.52-57; ธงชัย วินิจจะกุล, 2559, น.169--170) เสนอไว้ว่า วาทกรรม หมายถึง การสื่อความหมาย ไม่เพียงแต่ไปถึงบุคคลที่ทำการสนทนา แต่ไปถึงที่ ความหมายที่สื่อความ เนื้อหาสาระ หรือทัศนคติที่สื่อสาร ผู้รับสาร มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้ด้วยการสื่อสาร ด้วยวาทกรรม แต่วาทกรรมในความหมายของ ฟูโกต์ มิใช่เพียงการสื่อสาร สื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ฟูโกต์วิพากษ์ว่า วาทกรรมแฝงไว้ด้วย ความรู้ และอำนาจ กฎเกณฑ์ ต่างๆ ที่สะสม ตกผลึกเป็นกระบวนทัศน์ หรือระบอบสัจจะ (Regime of Truth) กำกับบนการมนุษย์ ภายในพื้นที่หรือปริมาตร (Spatial Perspective) มีวาทกรรม และปัจจัยที่ไม่ใช่วาทกรรม ผังรากลึกจนกลายเป็นสถาบันทางสังคม หลากหลาย กระจายอยู่ทุกกาลเทศะ การปะทะ ประสานกันของวาทกรรม เกิดเป็นวาทกรรมใหม่ ความรู้ใหม่ พฤติกรรมใหม่ แท้จริงแล้วการดำรงอยู่ของวาทกรรม หนึ่งๆ หมายถึง ย่อมมีวาทกรรมที่แตกต่างเป็นปฏิปักษ์ดำรงอยู่ควบคู่กัน ความแตกต่างของวาทกรรม ว่าด้วยเรื่องเดียวกัน แต่มีสาระต่างกัน ย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งแย้งซึ่งกัน การพยายามครอบครองปริมาตรในสังคมให้ได้เหนือคู่แข่งของตัวเองของตน ครอบครองความเชื่อของผู้คน แสดงถึงการมีอำนาจเหนือกว่าวาทกรรมที่เป็นคู่ต่อสู้ การใช้อำนาจจึงแฝงอยู่ ปรากฏตัวออกมาตลอดเวลาที่มีการครอบครองปริมาตรเหนือกว่าคู่แข่ง ต้องใช้อำนาจปราบปรามให้วาทกรรมอื่นกลายเป็นความไม่จริง ไม่สมเหตุสมผลจาก “ปกติ” ให้มีความถูกต้องมากกว่า ขอบธรรมมากกว่า อำนาจจึงแฝงอยู่ตลอดเวลาในความรู้อย่างหนึ่ง ฝ่ายใดชนะหมายถึง การได้ครอบครองพื้นที่ปริมาตรที่ใช้อธิบายเหตุการณ์นั้น ต้องใช้อำนาจเบียดขับคู่ต่อสู้ให้กลายเป็นวาทกรรมที่ผิด ไร้เหตุผล ไม่น่าเชื่อถือ อำนาจดำรงอยู่ในความรู้ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจจึงอยู่ในความแตกต่างขัดแย้งต่อสู้กันของความรู้ ความสัมพันธ์ซึ่งกัน และกันระหว่างระบบของความรู้ ที่ถือว่าเป็นสัจจะหรือความจริง กับลักษณะแบบแผนของอำนาจ อยู่คู่ขนานไปกับการอ้างว่าเป็นแบบแผนที่ถูกต้อง และสามารถทำให้เกิดการลงโทษ ของผู้ถูกกล่าวหาว่าเบี่ยงเบนไป แต่ความรู้ ที่ถือว่าเป็นสัจจะเมื่อเกิดขึ้น ก็ไม่ได้หมายความว่า ความรู้ชุดอื่นจะถูกทำลายลงไป มันเพียงถูกกดหรือพรางไว้ และสัจจะ จะดำรงสถานะเดิมของมันได้ ด้วยการครอบครองปริมาตรในสังคมให้ได้เหนือคู่แข่งของตัวเองของตน ต้องใช้อำนาจปราบปรามให้วาทกรรมอื่นกลายเป็นความไม่จริง ไม่สมเหตุสมผล หรือผิดเพี้ยนไปจากปกติ

วิกฤตการณ์ชุมนุมทางการเมือง เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ศุภเดช ศักดิ์ตัง (2557) เสนอบทวิเคราะห์การเมืองไทยผ่านสำนักข่าวอิศราว่า วิกฤตการณ์ชุมนุมตั้งแต่ ปี 2549 เป็นต้นมา ภาษาเข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือเคลื่อนไหวทางการเมือง ด้วยการสร้างสสารที่ยั่วยุปลุกปั่น ผลิตวาทกรรมสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) ผ่านสื่อสังคมเครือข่าย (Social Media) เป็นเครื่องมือบ่อนทำลายคู่ขัดแย้งทางการเมือง จากงานวิจัยของ เชมมา สมใจ (2551) พบว่า เนื้อหาสาระทางการเมืองมีความสำคัญที่สุด มีการใช้ภาษาวาทกรรม สร้างการเมือง ด้วยวาทกรรม

คำว่า “กู้ชาติ, เราจะสู้เพื่อในหลวง, ระบอบทักษิณ” ส่งผลให้การเคลื่อนไหวทางการเมืองดำรงความชอบธรรม ภาษาสร้างศัตรูของชาติปรากฏตัวขึ้นครั้งแรกในการเมืองไทยคือ “ระบอบทักษิณ” จารึกไว้ในประวัติศาสตร์การเมืองไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 วิกฤตการณ์การชุมนุมของคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ. 2013-2014 ขบวนการทางการเมืองที่คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) นำเสนอคือประเด็นการเคลื่อนไหวว่าด้วย เรื่องการล้ม พ.ร.บ. นิรโทษกรรม ที่เสนอเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร โดยรัฐบาลนายกรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร รัฐบาลประกาศถอนร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมออกจากรัฐสภาตามการกดดันของกลุ่มผู้ชุมนุม แต่คณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ประกาศยกระดับการชุมนุม เสนอกรอบความคิดกำหนดเป้าหมายทางการเมืองเพื่อโค่นระบอบทักษิณให้สิ้นซากจากการเมืองไทย เสนอปฏิรูปประเทศเปลี่ยนแปลงการเมืองไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รัฐบาล จึงประกาศยุบสภา แปรสภาพสู่รัฐบาลรักษาการ คินอำนาจให้ประชาชน ประกาศพระราชกฤษฎีกาเลือกตั้งทั่วไป 2 กุมภาพันธ์ 2014 กลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร้องให้รักษาการนายกรัฐมนตรีลาออก สร้างสัญญาณทางการเมือง เปิดทางตั้งสภาประชาชน เพื่อประชาชนเป็นรัฐาธิปัตย์ เสนอให้อำนาจเปลี่ยนกลับสู่มือประชาชน รัฐบาลปฏิเสธรอบคิดข้อเรียกร้องทางการเมืองตามที่กลุ่มผู้ชุมนุมเสนอ กลุ่มผู้ชุมนุมประกาศปฏิวัติประชาชนซ้ำอีกครั้งจากที่ได้ประกาศตั้งแต่ช่วงระยะแรกของการชุมนุม 11 พฤศจิกายน 2013 โดยกองทัพประชาชนโค่นระบอบทักษิณ (กปท.) การเลือกตั้งทั่วไปเกิดขึ้น ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินการเลือกตั้งเป็นโมฆะ ในห้วงเวลาการชุมนุม เกิดการปะทะกันหลายครั้งระหว่างกลุ่มผู้เห็นต่าง เจ้าหน้าที่รัฐ มีการใช้อาวุธสงคราม ทำให้เกิดการบาดเจ็บล้มตายของประชาชน สถานการณ์การเมืองไทย เริ่มเดินหน้าไปสู่ความรุนแรง กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ เปิดเผยตัวชัดเจนประกาศ “นปช.ล้มกลองรบ” กองทัพทำรัฐประหารวันที่ 22 พฤษภาคม 2014

ภาษา ความรู้ อำนาจ 3 สิ่งสำคัญ ทรงอิทธิพลต่อการประกอบสร้างความเป็นจริงทางการเมือง หากภาษาสร้างการเมือง คำในภาษาสร้าง การรับรู้ สร้างตัวตนของสิ่งที่ภาษาพูดถึงให้มีขึ้นมา หากภาษาในรูปแบบวาทกรรมแฝงไว้ด้วยความรู้ และอำนาจ กฎเกณฑ์ ต่างๆ ที่สะสม ตกผลึกเป็นกระบวนทัศน์ หรือระบอบสัจจะ (Regime of Truth) กำกับบังคับมนุษย์ จึงมีคำถามว่า การเคลื่อนไหวทางการเมืองของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013-2014 ภาษาในรูปแบบวาทกรรมที่แฝงไว้ด้วยความรู้ และอำนาจในฐานะเป็นเครื่องมือเคลื่อนไหวทางการเมืองทำงานอย่างไร ประกอบสร้างความเป็นจริงอะไรให้เกิดขึ้นในทางการเมืองไทย ภายใต้ความรู้ และอำนาจ อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการสร้างวาทกรรมการเมือง การใช้ความรู้ และอำนาจ ในฐานะเป็นเครื่องมือเคลื่อนไหวทางการเมืองในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013-2014
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของวาทกรรมการเมือง การใช้ความรู้ และอำนาจ ที่ส่งผลต่อการเมืองไทยจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013-2014

นิยามศัพท์

การสร้างวาทกรรมการเมือง หมายถึง คำพูดปราศรัย ชุดของความหมาย ที่นายสุเทพ เทือกสุบรรณ เลขาธิการคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) แพร่กระจายเนื้อหา ที่เกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ. 2013-2014

ปฏิบัติการความหมาย หมายถึง การก่อรูป ปะทะ ประสาน เบียดขับ กดทับ ด้วยชุดความหมาย ชุดคำพูด หรือชุดข้อความ

ปฏิบัติการทางสังคม หมายถึง การผลิตซ้ำ ดอกย้า สลาย สถาปนา ชุดคำพูด หรือชุดข้อความ

วิกฤตการณ์ชุมนุม หมายถึง การเคลื่อนไหวทางการเมืองของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ. 2013-2014

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลการศึกษาทราบถึงการสร้างวาทกรรมการเมืองการใช้ความรู้ และอำนาจ ในฐานะเป็นเครื่องมือเคลื่อนไหวทางการเมือง ในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013-2014

2. ผลการศึกษาทราบถึงอิทธิพลของวาทกรรมการเมือง การใช้ความรู้ และอำนาจ ที่ส่งผลต่อการเมืองไทยจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013-2014

3. ผลการศึกษาค้นคว้าความรู้ที่ได้จะทำให้ได้แนวทางการนำ ภาษาหรือวาทกรรม ไปเป็นเครื่องมือสร้างพลังในการรณรงค์พัฒนาสังคม

4. ผลการศึกษารัฐ และภาคประชาชน สามารถนำองค์ความรู้จากการศึกษาไปขยายให้รู้เท่าทันวาทกรรมการเมืองว่าทรงอิทธิพลต่อสังคมด้วยความรู้ อำนาจ ที่สามารถประกอบสร้างความจริง

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง วาทกรรมการเมืองในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013-2014 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีวิจัยหลังสมัยใหม่ (Postmodern Research) แบบวงศาวิทยา (Genealogy) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารวบรวมจากเอกสารหลักฐานต่างๆ ได้แก่ 1) ตัวบทวาทกรรม คำพูดจากวิดีโอที่บันทึกการปราศรัยของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เลขาธิการกลุ่ม กปปส.บนเวทีกลางท้องถนน ตั้งแต่วันที่ 31 ตุลาคม 2013-22 พฤษภาคม 2014 เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) จำนวน 204 ตัวบท (Text) เป็นข้อมูลส่วนหลัก ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อนำมาวิเคราะห์วาทกรรม 2) รวบรวมข้อมูล จากเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อใหม่ เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์วาทกรรมด้วยวิธีวิทยาแบบวงศาวิทยา (Genealogy) แสดงถึงการต่อสู้ของวาทกรรมด้วยปฏิบัติการความหมาย ปฏิบัติการทางสังคม 3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) ผู้ให้ข้อมูลหลักระดับแกนนำเป็นข้อมูลเสริมประกอบกับข้อมูลที่รวบรวมจากเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อใหม่ เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงพลวัตสถานการณ์วิกฤตการณ์ทางการเมืองในช่วงปี ค.ศ.2013-2014 คู่ขนานไปกับการสร้างวาทกรรมการเมือง และผลกระทบของวาทกรรมที่ประกอบสร้างความจริงทางการเมืองไทยในช่วงปี ค.ศ. 2013-2014

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย

1 การใช้ความรู้ และอำนาจในฐานะเป็นเครื่องมือเคลื่อนไหวทางการเมือง ในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ. 2013-2014

2 อิทธิพลของวาทกรรมการเมือง การใช้ความรู้ และอำนาจ ที่ส่งผลต่อการเมืองไทยจากการเคลื่อนไหวทางการเมือง ในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ. 2013-2014

ส่วนที่ 1 การสร้างวาทกรรมการเมือง การใช้ความรู้ และอำนาจในฐานะเป็นเครื่องมือเคลื่อนไหวทางการเมืองในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ. 2013-2014

1.1 วาทกรรม “ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” คือ ความรู้ และอำนาจที่กลุ่ม กปปส. ใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง

การวิเคราะห์วาทกรรมจากตัวบทคำพูดปราศรัยของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เลขาธิการคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ. 2013-2014 ด้วยปฏิบัติการของความหมาย สู่ปฏิบัติการทางสังคม พบว่า คณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ใช้ความรู้ที่เป็นแก่นสาระหลัก (Theme) ภายใต้กรอบความรู้ วาทกรรมการเมือง ว่าด้วย “ประชาธิปไตย” เป็นวาทกรรมหลัก วาทกรรมประชาธิปไตย ถูกพูด ถูกนำเสนอ แพร่กระจายด้วยปฏิบัติการความหมาย สู่ปฏิบัติการทางสังคม วาทกรรมการเมืองถูกสร้างขึ้นมากมาย ในฐานะเป็นเครื่องมือเคลื่อนไหวทางการเมือง รวม 11 วาทกรรม โดยในแต่ละขั้นในการเคลื่อนไหวทางการเมือง พบการก่อตัวขึ้นของวาทกรรมอันหลากหลาย ที่ออกมาจากคำพูดปราศรัยสื่อความจากนายสุเทพ เป็นเครื่องมือสนับสนุนการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยพลวัตขั้นที่ 1 ประกาศคัดค้านร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ขับเคลื่อนการเมืองด้วย วาทกรรมประชาธิปไตย วาทกรรมสภาโจร สภาทาส ออกหมายช่วยโจร ขั้นที่ 2 รัฐบาลขาดความชอบธรรม ยกกระดานโค่นระบอบทักษิณ รัฐบาลประกาศถอนร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ขับเคลื่อนการเมืองด้วยวาทกรรม สงบ สันติ อหิงสา ปราศจากอาวุธ สู้อย่างพลเมืองดีมีอารยะ วาทกรรม โค่นระบอบทักษิณทุนนิยมสามานย์ทุจริตคอร์รัปชัน วาทกรรมลุงก๊วนัน ขั้นที่ 3 ตั้งสภาประชาชน ขอนายกพระราชทานปฏิรูปประเทศ สู่ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ขับเคลื่อนการเมืองด้วย วาทกรรมสภาประชาชน วาทกรรมอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน วาทกรรมปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง แกกกฎหมายให้เลือกตั้ง บริสุทธ์ ยุติธรรม ขั้นที่ 4 ปฏิวัติประชาชนยึดอำนาจอธิปไตยคืนสู่ปวงชน รณรงค์ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการณ์ลาออก ขับเคลื่อนทางการเมืองด้วยวาทกรรม ปฏิวัติประชาชน วาทกรรมรัฐธรรมนูญขั้นที่ 5 ชัตดาวน์กรุงเทพฯ ชัตขวางเลือกตั้ง นปช.ลั่นกลองรบ กองทัพทำรัฐประหาร ขับเคลื่อนด้วยวาทกรรมคนดี ปกครองโดยธรรม

ทั้งนี้เมื่อวาทกรรมการเมืองแพร่กระจายออกไป พร้อมกับความรู้ที่อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ ความเข้าใจ สร้างพฤติกรรม ด้วยการ ผลิตซ้ำ ต่อยซ้ำ จนกลายเป็นระบอบสัจจะ (Regime of Truth) หรือความจริงทางสังคม ในที่สุด เมื่อวาทกรรมหนึ่งๆ ได้รับการพูดถึงก็ยิ่งให้อำนาจกับวาทกรรมการเมืองนั้น ยึดกุมความจริงในสังคม ชุดวาทกรรมการเมืองที่คณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงปี ค.ศ. 2013-2014 นำเสนอ แพร่กระจายออกไป คือชุดความรู้ว่าด้วยเรื่องประชาธิปไตย ซึ่งไม่ใช่แค่คำพูด แต่ได้แพร่กระจายความหมายที่นำไปสู่ความรู้ โดยความรู้ทำงานไปพร้อมกับอำนาจ อำนาจในวาทกรรมการเมืองทำให้

คนยอมรับความรู้หรือความจริงนั้น ด้วยการแพร่กระจายความเข้าใจ ความรู้ชุดหนึ่งออกไปได้ และวาทกรรมการเมือง เมื่อแพร่กระจายออกไป มิใช่จะได้รับการยอมรับ วาทกรรมการเมืองหนึ่งๆ ก็ปะทะกับวาทกรรมการเมืองหนึ่งๆ แสดงดังตาราง

ตารางที่ 1 สรุปการสร้างวาทกรรมการเมือง การใช้ความรู้ และอำนาจ ในฐานะเป็นเครื่องมือเคลื่อนไหวทางการเมือง

การสร้างวาทกรรมการเมือง การใช้ความรู้ และอำนาจในฐานะเป็นเครื่องมือเคลื่อนไหวทางการเมืองในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013-2014		
ลำดับ	วาทกรรมการเมือง ความรู้และอำนาจ เบียดขับ กดทับ	วาทกรรมการเมือง ความรู้ และอำนาจ ที่ถูกกดทับ และปะทะกลับ
พลวัตการเคลื่อนไหวทางการเมืองขั้น 1 ประกาศคัดค้านร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม เสนอทางออก ถอนร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมจากรัฐสภา		
1	วาทกรรมประชาธิปไตย	วาทกรรมประชาธิปไตย
2	วาทกรรมสภาโจร สภาทาส ออกกฎหมายช่วยโจร	วาทกรรม ยึดถ้อย เमतตา เพื่อชาติเดินไปได้ ไม่ใช่สภาโจร สภาทาส ออกกฎหมายช่วยโจร
พลวัตการเคลื่อนไหวทางการเมืองขั้น 2 รัฐบาลขาดความชอบธรรม ยกระดับโค่นระบอบทักษิณ รัฐบาลประกาศถอนร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม		
3	วาทกรรม สงบ สันติ อหิงสา ปราศจากอาวุธ สู่อย่างพลเมืองดีมีอารยะ	วาทกรรมมือบฏต้องการสร้างความรุนแรง มีอาวุธสงคราม
4	วาทกรรมโค่นระบอบทักษิณทุนนิยมสามัญ ทุจริตคอร์รัปชัน	วาทกรรมระบอบทักษิณ เครื่องมือโค่นธรรมนูญประชาธิปไตย ของกลุ่ม กปปส.
5	วาทกรรมลุงกำนัน	วาทกรรมลุงกำนัน ล้างคราบโคล “เทพเทือก”
พลวัตการเคลื่อนไหวทางการเมืองขั้น 3 รัฐบาลทรราชย์กบฏต่อรัฐธรรมนูญ ตั้งสภาประชาชน ขอนายกพระราชทานปฏิรูปประเทศสู่ประชาธิปไตยสมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รัฐบาลประกาศยุบสภา		
6	วาทกรรมสภาประชาชน	วาทกรรมกลุ่มกบฏอนุรักษ์นิยมล้ำหลัง ไม่ยอมรับอำนาจ ประชาชนที่มาจากการเลือกตั้ง
7	วาทกรรม อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน	วาทกรรมกบฏ
8	วาทกรรมปฏิรูปก่อนเลือกตั้งแก้กฎหมายให้ บริสุทธิ์ยุติธรรม	วาทกรรมเผด็จการฟาสซิสต์ ไม่ใช่วิถีประชาธิปไตย
พลวัตการเคลื่อนไหวทางการเมืองขั้น 4 ปฏิวัติประชาชน ยึดอำนาจอธิปไตยคืนสู่ปวงชน รณรงค์ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการลาออก		
9	วาทกรรมปฏิวัติประชาชน	วาทกรรมแผนลับปูทางสู่การปฏิวัติ
10	วาทกรรมรัฐธำธิปไตย	วาทกรรม ปล้นอำนาจจากประชาชนเป็น กบฏ
พลวัตการเคลื่อนไหวทางการเมืองขั้น 5 ชัตดาวน์กรุงเทพฯ ชัตขวางเลือกตั้ง นปช.ลั่นกลองรบ กองทัพทำรัฐประหาร		
11	วาทกรรม คนดีปกครองโดยธรรม	วาทกรรม ยุติธรรม สำคัญกว่าความดี ผู้ปกครองที่ดีต้องอยู่ได้ ธรรมนูญการปกครอง ตรวจสอบได้
รวม วาทกรรมการเมือง 11 วาทกรรม		รวมวาทกรรมการเมือง ปะทะกลับ 11 วาทกรรม

จากตารางที่.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการสร้างวาทกรรมการเมือง ภายใต้พื้นที่การต่อสู้ ด้วยการยกวาทกรรม ประชาธิปไตยเข้าปะทะกับนายกรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ด้วยการอ้างกรอบความรู้ ระบอบสังคมนิยม วาทกรรมคำว่า ประชาธิปไตยถูกพูด ถูกนำเสนอ ออกมาในลักษณะการให้เหตุผล การยกเหตุผล ด้วยวาทกรรมรวม 11 วาทกรรม การใช้ ความรู้ และอำนาจในฐานะเป็นเครื่องมือเคลื่อนไหวทางการเมือง 11 วาทกรรมได้แก่ 1) วาทกรรมประชาธิปไตย 2) วาทกรรม สภาโจร สภาทาส ออกกฎหมายช่วยโจร 3) วาทกรรม สงบ สันติ อหิงสา ปราศจากอาวุธ สู้อย่างพลเมืองดีมีอารยะ 4) วาท กรรมระบอบทักษิณทุนนิยม সামานยฺหุจิริตคอรปชั่น 5) วาทกรรมลูกกำนัน 6) วาทกรรมสภาประชาชน 7) วาทกรรมอำนาจ อธิปไตยเป็นของปวงชน 8) วาทกรรมวาทกรรม ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง แก้กฏหมายให้บริสุทธิ์ยุติธรรม 9) วาทกรรมปฏิวัติ ประชาชน 10) วาทกรรมรัฐธำณิธิปไตย 11) วาทกรรมคนดีปกครองโดยธรรม

ขณะเดียวกันวาทกรรมที่สร้างโดยคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) แพร่กระจายออกไปด้วยปฏิบัติการความหมาย สู่ปฏิบัติการทางสังคมมิใช่ว่า วาทกรรมการเมืองทั้ง 11 วาทกรรมจะได้รับการยอมรับ ขณะเดียวกันกลับถูกปะทะกลับทั้ง 11 วาทกรรม ได้แก่ 1) วาทกรรม ประชาธิปไตย 2) วาทกรรมวาทกรรม ยึดอภัย เมตตา เพื่อชาติเดินไปได้ ไม่ใช่สภาโจร สภาทาส ออกกฎหมายช่วยโจร 3) วาท กรรม มือบงกช ต้องการสร้างความรุนแรง มีอาวุธสงคราม 4) วาทกรรม ระบอบทักษิณ เครื่องมือโค่นล้มระบอบประชาธิปไตย ของกลุ่ม กปปส. 5) วาทกรรม ลูกกำนัน ล้างคราบโคลนเทาเทือก 6) วาทกรรม กลุ่มกบฏอนุรักษนิยมล้าหลัง ไม่ยอมรับอำนาจ ประชาชนที่มาจากการเลือกตั้ง 7) วาทกรรม กบฏ 8) วาทกรรม เผด็จการฟาสซิสต์ ไม่ใช่วิถีประชาธิปไตย 9) วาทกรรม แผน ลับปูทางสู่การปฏิวัติ 10) วาทกรรม ปล้นอำนาจจากประชาชนเป็นกบฏ 11) วาทกรรม ผู้ปกครองที่ดีต้องอยู่ใต้ธรรมนูญการ ปกครอง ตรวจสอบได้ ยุติธรรมสำคัญกว่าความดี

ส่วนที่ 2. อิทธิพลของวาทกรรมการเมือง การใช้ความรู้ และอำนาจ ที่ส่งผลต่อการเมืองไทยจากการเคลื่อนไหวทาง การเมืองในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013-2014

วาทกรรมการเมือง 11 วาทกรรมที่ก่อตัวสร้างขึ้นโดยคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็น ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) นำเสนอ แพร่กระจาย เข้าปะทะประสาน ด้วย ปฏิบัติการความหมาย สู่ปฏิบัติการทางสังคม วาทกรรมหนึ่งๆ ถูกพูด ถูกนำเสนอ ถูกแสดงออก สร้างการรับรู้ เปลี่ยนความคิด สร้างความเชื่อ ภายใต้ความหมายที่วาทกรรม แพร่กระจายออกไป กลายเป็นอำนาจ ที่ดำรงอยู่เป็นความรู้ ยึดกุมความจริง ซึ่ง แต่ละวาทกรรมนั้นทรงอิทธิพลตามความหมายเนื้อหาที่ออกมาจากตัววาทกรรมวิเคราะห์ 11 วาทกรรม มาสังเคราะห์สามารถ แสดงทั้งที่มาและที่ไปของความหมายที่ส่งอิทธิพลในทางการเมือง ได้ 3 มิติในทางการเมือง

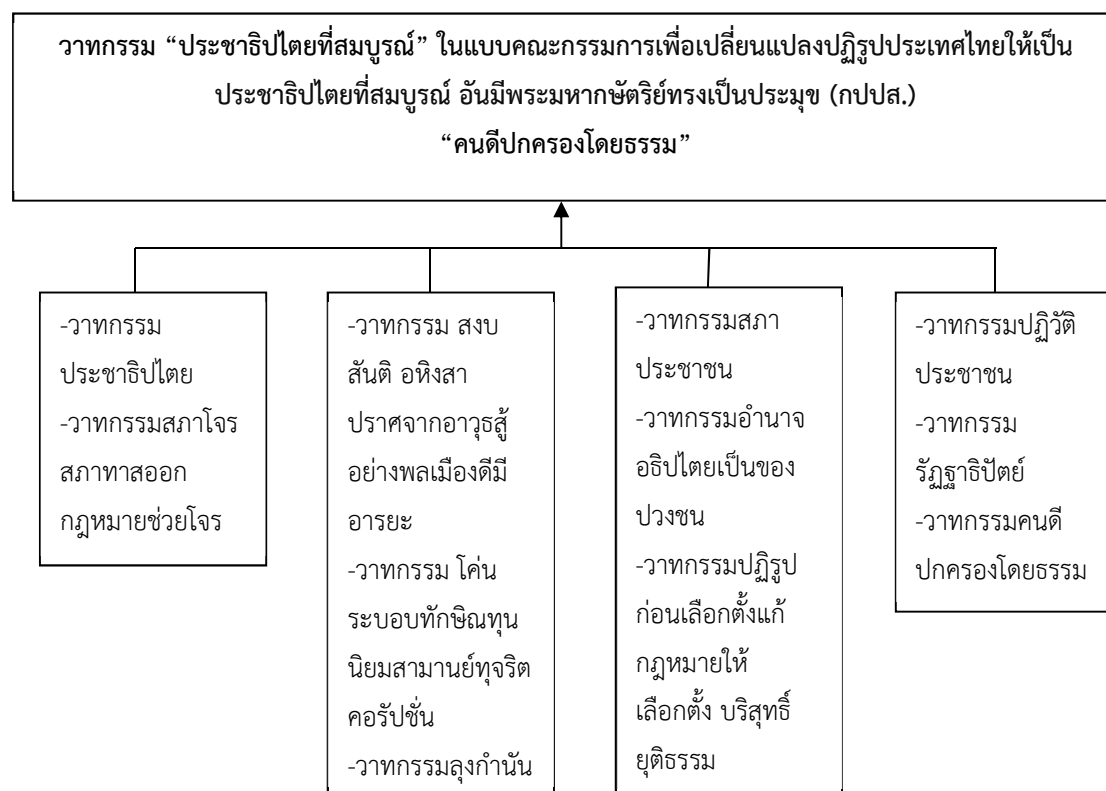
2.1 ผลกระทบต่อทิศทางการเมืองจากวาทกรรม “โค่นระบอบทักษิณ, สภาประชาชน, ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง, ปฏิวัติ ประชาชน, รัฐธำณิธิปไตย สร้างความจริงให้การเมืองไทย อยู่ในสภาวะต่างจากหลักการของกระบวนการไปสู่ความเป็น ประชาธิปไตย แต่เป้าหมายมุ่งสู่ความเป็นประชาธิปไตย

2.2 วาทกรรมให้เหตุผล ดำรงไว้ซึ่งความชอบธรรมในการเคลื่อนไหวทางการเมือง และสร้างฐานมวลชนให้การ เคลื่อนไหว

2.3 ส่งอิทธิพลต่อนิยามความหมายประชาธิปไตย ให้หลากหลายเคลื่อนออกไป ด้วยวาทกรรม “คนดีปกครองโดยธรรม” กลุ่ม กปปส. เสนอประเด็น “คนดี, คุณธรรม” ขยายความหมาย “ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในแนวทางความหมาย “ประชาธิปไตยในแบบ กปปส.”

การสังเคราะห์วาทกรรม

จากวาทกรรมที่ก่อรูป แพร่กระจายจากคำปราศรัยของนายสุเทพ บินเวทีกลางท้องถนนรวม 11 วาทกรรม และทั้ง 11 วาทกรรม ได้ถูกปะทะกลับด้วยความหมายและเนื้อหาเดียวกัน เมื่อนำมาสังเคราะห์จะให้เห็น กฎของการสร้าง (Rules of Formation) มีกรอบความรู้ (Episteme) กำกับ บงการ แผงไว้ กรอบความรู้ที่นำพาไปสู่อำนาจคือกรอบความรู้หรือระบอบสังคมจะวาทกรรมว่าด้วย “ประชาธิปไตย” ประเด็น “ประชาธิปไตย” จึงเป็นเนื้อหาหลักของการต่อสู้ คณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) สร้างวาทกรรมรวมทั้งสิ้น 11 วาทกรรม ภายใต้พื้นที่วาทกรรมประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์กว่า เบียดขับ กดทับให้ประชาธิปไตยของ รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เป็นประชาธิปไตยที่ด้อยค่ากว่า กลุ่ม กปปส.ได้ แพร่กระจาย ชุดความหมาย ที่นำไปสู่ความรู้ เสนอ ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ต้อง ประสาน “คนดี, ปกครองโดยธรรม” ประสานกับหลักการประชาธิปไตยสากล ทำให้ความหมายของประชาธิปไตยหลากเลือนเคลื่อนไปด้วยวาทกรรมที่มาปะทะ ด้วยการทำให้เป็นแนวคิด (Conceptualize) ประสานคุณค่าประชาธิปไตยให้ต้อง “คนดีปกครองโดยธรรม” กลุ่ม กปปส.ปะทะท้าทายกฎการสร้างกรอบความรู้ ระบอบสังคม ว่าด้วย หลักการประชาธิปไตยสากล สิทธิเสรีภาพ หนึ่งสิทธิหนึ่งเสียง เสมอภาค เท่าเทียม การมีส่วนร่วม แสดงให้เห็นว่า วาทกรรม ไม่ใช่เพียงแค่สร้างอำนาจจากความรู้ แต่วาทกรรมนั้นได้สร้างความรู้ให้สังคมด้วย (Foucault, 1991, pp.27-28)

ภาพที่ 1 สาแหรก (Genealogy) วาทกรรมประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ของ คณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013-2014 ที่เชื่อมโยงด้วยข้อต่อวาทกรรมประชาธิปไตย คู่ขนานกับการเคลื่อนไหวทางการเมือง

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย

1 การสร้างวาทกรรมการเมือง การใช้ความรู้ และอำนาจ ในฐานะเป็นเครื่องมือเคลื่อนไหวทางการเมือง ในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013-2014

พลวัตการเคลื่อนไหวในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013 ถึงปี ค.ศ.2014 นายสุเทพ ได้ปราศรัยบนเวทีกลางท้องถนน เสนอคำพูดหรือวาทกรรมการเมืองขึ้นมามากมาย วาทกรรมเคลื่อนไหวไม่เคยอยู่นิ่งมันเคลื่อนและเลื่อนไหลไปตามพลัดชุมนุมทางการเมือง ปฏิบัติการของความหมายจากวาทกรรม มาพร้อมกับความรู้ เมื่อแพร่กระจายออกไปสู่สังคม ได้นำสู่ความเข้าใจ ความคิด ความเชื่อ กลายเป็นอำนาจ ยิ่งผลิตซ้ำ ต่อยซ้ำ ด้วยปฏิบัติการทางสังคม ยิ่งให้อำนาจกับวาทกรรมนั้นๆ เป็นจริง คำพูดปราศรัยหรือวาทกรรมการเมืองที่เสนอโดย นายสุเทพ สารหลักว่าด้วย เรื่องประชาธิปไตย ประชาธิปไตย ถูกพูด ถูกนำเสนอ ถูกแสดงออก ด้วยปฏิบัติการทางความหมายที่เชื่อมโยงสาแทรกข้อต่อประชาธิปไตยและการเคลื่อนไหวทางการเมือง เสมือนเครือข่าย รวม 11 วาทกรรม วาทกรรมที่แพร่กระจาย พูดถึงปัญหาที่รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้สร้างขึ้นให้กับประเทศ เบียดขับ กดทับ ได้แก่ วาทกรรมสภาโจรสลათสาออกกฎหมายช่วยโจร, วาทกรรมสงบสันติหึงสาปราศจากอาวุธสู่อย่างพลเมืองดีมีอารยะ, วาทกรรมโค่นระบอบทักษิณทุนนิยมสามัญทจริตคอร์รัปชัน, พร้อมเสนอวาทกรรมในลักษณะทางออกของปัญหาได้แก่ วาทกรรมสภาประชาชน, วาทกรรมปฏิรูปประเทศก่อนเลือกตั้งแก้กฎหมายเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ยุติธรรม, วาทกรรมรัฐธำธิปไตย, วาทกรรมคนดีปกครองโดยธรรม เพื่อให้วาทกรรมเหล่านี้ ที่แฝงไว้ด้วยความรู้ และอำนาจทำงานไปด้วยกัน วาทกรรมนำเสนอออกมาในลักษณะพูดถึงสาเหตุปัญหา พร้อมวาทกรรมเสนอทางออกหรือข้อเรียกร้องต่อรัฐบาล สอดคล้องกับทฤษฎีกระบวนการสร้างกรอบ ที่เป็นฟอร์ต และ สโนว์ เสนอไว้ว่ากลุ่มผู้ปฏิบัติการรวมกลุ่ม ต้องสร้างความเชื่อ และความหมาย ด้วยการกระตุ้นแรงเร้าเพื่อสร้างความชอบธรรม ด้วยกรอบแรงจูงใจ (Benford & Snow, 2000, pp. 611-639) ภาษาวาทกรรมเป็นเครื่องสนับสนุนการเคลื่อนไหวทางการเมือง สร้างความชอบธรรม ระดมมวลชน

การทำงานของวาทกรรมที่คณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ที่ก่อรูป สร้างขึ้นได้ถูกปะทะกลับด้วยวาทกรรมอันหลากหลาย ในสนามวาทกรรมประชาธิปไตยแบบตัวแทนได้แก่ วาทกรรมประชาธิปไตย, วาทกรรมยึดถ้อยเมตตาเพื่อชาติเดินไปได้ ไม่ใช่สภาโจร สภาทาสออกกฎหมายช่วยโจร, วาทกรรมมีอบกบฏต้องการสร้างความรุนแรงมีอาวุธสงคราม, วาทกรรมระบอบทักษิณเครื่องมือโค่นธรรมนูญประชาธิปไตยของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) วาทกรรมลงก้านันล่างคราบโคลเทพเทือก, วาทกรรมกลุ่มกบฏอนุรักษ์นิยมล้าหลังไม่ยอมรับอำนาจประชาชนที่มาจากเลือกตั้ง, วาทกรรมกบฏ, วาทกรรมเผด็จการฟาสซิสต์ ไม่ใช่วิถีประชาธิปไตย, วาทกรรมแผนลับปูทางสู่การปฏิวัติ, วาทกรรมปล้นอำนาจจากประชาชนเป็นกบฏ, วาทกรรม ยุติธรรมสำคัญกว่าความดีผู้ปกครองที่ดีต้องอยู่ใต้ธรรมนูญการปกครองตรวจสอบได้ สอดคล้องกับฟูโกต์ (Foucault, 2000, pp. 410-415) เสนอไว้ว่า การปฏิบัติการของอำนาจตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการและเหตุผล (Rationality) เป็นเหตุผลที่สร้างความชอบธรรมให้กับปฏิบัติการของรัฐว่า เป็นสิทธิที่รัฐจะเข้าไปจัดการซึ่งประชาชนต้องให้การยอมรับปฏิบัติตามสิ่งที่รัฐวางกฎเกณฑ์ไว้ อย่างไรก็ตามที่ได้อำนาจ ที่นั้นย่อมมีการต่อต้านแข่งขันต่ออำนาจเกิดขึ้นคู่ขนานไปด้วยเสมอความสัมพันธ์ซึ่งกัน และกันระหว่างระบบของความรู้ ที่ถือว่าเป็นสัจจะหรือความจริง กับลักษณะแบบแผนของอำนาจ ซึ่งอยู่คู่ขนานไปกับการอ้างว่าเป็นแบบแผนที่ถูกต้อง และสามารถทำให้เกิดการลงโทษ ฝึกฝน ดัดแปลงนิสัยของผู้ถูกกว่าหาว่าเบี่ยงเบนไป แต่ความรู้ที่ถือว่าเป็นสัจจะเมื่อเกิดขึ้น ก็ไม่ได้หมายความว่าความรู้ชุดอื่นจะถูกทำลายลงไป มันเพียงถูกกดหรือพรางไว้ และสัจจะจะดำรงสถานะเดิมของมัน

ได้ ก็ด้วยการ “ครอบครองปริมาณพลในสังคมให้ได้เหนือคู่แข่งของตน ต้องใช้อำนาจปราบให้วาทกรรมอื่นกลายเป็นความจริง ไม่สมเหตุสมผล หรือผิดเพี้ยนไปจากปกติ (ธงชัย วินิจจะกุล, 2559, น. 170)

ในส่วนของวาทกรรมที่พูดปราศรัยโดยนายสุเทพ เทือกสุบรรณ ที่มีลักษณะเสนอทางออกของปัญหาได้แก่ วาทกรรมสถาปนาชน, วาทกรรมปฏิรูปประเทศก่อนเลือกตั้งแก้กฎหมายเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ยุติธรรม, วาทกรรมรัฐธำณิธิปัตย์, วาทกรรมคนดีปกครองโดยธรรม คำพูดปราศรัยสื่อความ แพร่กระจายจากนายสุเทพ ที่เสนอวาทกรรมความรู้ เปลี่ยนความคิด เปลี่ยนความเข้าใจว่ารัฐบาลไม่ชอบธรรม ดังนั้นจึงต้องตั้งสภาประชาชนเพื่อปฏิรูปประเทศก่อนเลือกตั้งแก้กฎหมายเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ยุติธรรมโดยให้ประชาชนคือรัฐธำณิธิปัตย์ เพื่อแพร่กระจายชุดความรู้นี้ออกไป สู่ปฏิบัติการทางสังคม ผลิตซ้ำต่อย้ำ สลาย สภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้น แล้วจัดตั้งขึ้นเองโดยทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อเบียดขับ สลาย สถาปนาสภาประชาชนขึ้นในความคิด ด้วยความรู้ อำนาจ ความจริง

อำนาจไม่ได้มีแต่ด้านที่กดขี่ ปราบปราม ปิดบัง อำนาจมีผลเชิงบวกด้วย ได้แก่การสร้างความรู้และวาทกรรมต่างๆ จนกลายเป็นอารยธรรมมนุษย์ (Foucault, 1980 , pp.96-102) วาทกรรมคำว่าคนดีปกครองโดยธรรม สื่อความแพร่กระจายเข้า สันดอนหลักการประชาธิปไตย ด้วยการเข้าปะทะ เพื่อประสานความหมายใหม่ แพร่กระจายวาทกรรม ความรู้ ให้เข้าไปเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ ปะทะ กับระบอบสังคมนิยม และกรอบความคิดประชาธิปไตยแบบตัวแทน อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่ยึดกุมความจริงทางการเมือง และกำหนดสร้างความจริงทางการเมืองด้วยภาษาวาทกรรมที่นำพาชุดความหมายหรือเนื้อหาไปสู่การรับรู้ใหม่ ความเข้าใจ สู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกำกับบังการผู้คนในสังคมสถาปนาเป็นระบอบกรอบความรู้ ระบบสังคมนิยมที่ต้องปฏิบัติตามในสิ่งที่วาทกรรมอนุญาต

พลวัตการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) นอกจากมีการสร้างวาทกรรมคู่ขนานไปกับการต่อสู้เคลื่อนไหวทางการเมืองแล้ว ในแต่ละพลวัตคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ให้เหตุผลแสดงถึงสาเหตุ และข้อเรียกร้องหรือการเสนอทางออกของปัญหา ผลิตซ้ำต่อย้ำ วาทกรรมต่างๆ พลวัตของการเคลื่อนไหว สอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างกรอบ โดยเป็นฟอร์ดและสโนว์ ที่เสนอไว้ว่า กลุ่มผู้ชุมนุมต้องเสนอสาเหตุปัญหา กรอบปัญหา ตลอดจนการจูงใจเพื่อสร้างความชอบธรรม และระดมคนให้เข้าร่วมไปกับขบวนการเคลื่อนไหว โดยกลุ่มคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ใช้แนวทางการต่อสู้ด้วยวิธีสงบสันติต่อหังสาปราศจากอาวุธอย่างคนดีมีอารยะเพื่อชนะใจสาธารณะ สร้างความยินยอมพร้อมใจให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนไม่รู้สึกลัวโดนบังคับ อาศัยวาทกรรมในฐานะเป็นเครื่องมือสร้างแรงจูงใจ ด้วยการเสนอวาทกรรมในแต่ละขั้นตามพลวัตการเคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความเชื่อ สอดคล้องกับทฤษฎีการครองอำนาจนำ (Hegemony) ของ อันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) ด้วยการทำสงครามความคิด โดยกลุ่มคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ได้พยายามสร้างแนวร่วมพันธมิตร ทั้งข้าราชการ ทุกหมู่เหล่า ภาคประชาสังคมต่างๆ และกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ให้เข้าร่วมขบวนการ ทำสงครามความรู้ ความคิด ความเชื่อ เพื่อครองอำนาจนำ เพื่อเอาชนะใจสาธารณะมากกว่าการใช้กำลัง

ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของประจักษ์ ก้องเกียรติ (2560) ในประเด็นการต่อสู้เชิงวาทกรรม ความรู้ อำนาจ วาทกรรมถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรม ในฐานะเครื่องมือเคลื่อนไหวทางการเมือง และปฏิบัติการความหมายอันหลากหลายของประชาธิปไตยที่คณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) สื่อความแพร่กระจาย สู่ปฏิบัติการทางสังคมนั้น มีวาทกรรมคนดีปกครองโดยธรรม เสนอชุดความหมายใหม่เพิ่มคุณค่าไม่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย ที่คณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) เสนอ เพื่อเป็น

หนทางก้าวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) แต่ในส่วนยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว ที่ประกาศยึดหลัก สงบ สันติ อหิงสา ปราศจากอาวุธ สู้อย่างคนดีมีอารยะ แตกต่างอย่างสิ้นเชิงเพราะงานของประจักษ์ ก้องเกียรติ เสนอว่าเป็นการต่อสู้ที่ไม่สงบ สันติ อหิงสา ดังที่คณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ประกาศเป็นแนวทางการเคลื่อนไหวทางการเมือง

ขณะเดียวกันผลการวิจัยยังสอดคล้องกับรายงานการวิจัยวาทกรรม โดย Nancy A. Naples (2002, pp. 226-246) ที่นำเสนอผลการวิจัยไว้ในบทความวิจัยเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมสตรีนิยมแบบวัตถุนิยมและงานวิจัยเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคมแผนที่ความคิดการเปลี่ยนบริบทของการควบคุมชุมชน (Materialist Feminist Discourse Analysis and Social Movement Research Mapping the Changing Context for “Community Control”) โดยใช้วิธีวิทยาการวิเคราะห์วาทกรรมของฟูโกต์ ผลการวิจัยพบว่า มีความพยายามที่จะสร้างกรอบความคิดใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเด็กชาวแอฟริกันอเมริกันในชุมชนเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ขณะเดียวกัน กลุ่มผู้เรียกร้องได้ถูกปะทะ โต้กลับ จากนักวิเคราะห์การศึกษา และกลุ่มสหภาพการค้าขายได้วิจารณ์ว่า การเรียกร้องให้ชุมชนมีบทบาทหลักของกลุ่มแอฟริกันอเมริกันในชุมชนเมืองนั้น กลุ่มชาวอเมริกันผิวขาวมีความเป็นไปได้ที่จะยอมรับพื้นที่ที่สละขนาดใหญ่เป็นเรื่องจริง มากกว่าที่จะยอมรับกลุ่มคนผิวดำจำนวนมากให้เข้าไปอยู่ในพื้นที่ของพวกเขา และหนึ่งในคณะกรรมการการศึกษาในนิวยอร์ก มองว่าการเรียกร้องการควบคุมชุมชนผู้อยู่อาศัยผิวสี เป็นการตอบโต้ที่เน้นการปฏิบัติไปยังการต่อต้านกลุ่มคนผิวขาวที่จะรวมคนผิวสี และผิวขาวเข้าด้วยกัน ในบริบทที่ความตึงเครียดเพิ่มขึ้น การจลาจลเกิดขึ้นในชุมชนเมืองที่ไม่ใหญ่ทั่วสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงการวิเคราะห์วาทกรรม ความรู้เป็นสิ่งที่อยู่ระหว่างกลางของวาทกรรม และอำนาจ กลุ่มเคลื่อนไหวคนผิวสี (Black Power) ได้พยายามตัดสินอะไรต่างๆ ด้วยตนเองโดยไม่ขึ้นกับอำนาจจากฝ่ายอื่น โดยการเรียกร้องให้ชุมชนมีบทบาทหลัก ในการควบคุมโรงเรียน เป็นประเด็นหลัก (Theme) ตามด้วยวาทกรรมมากมาย 1) กลุ่มสนับสนุนให้ชุมชนมีบทบาทหลักเป็นการตอบโต้ไปยังการแบ่งแยกทางองค์กร 2) การเรียกร้องให้ชุมชนมีบทบาทหลักของพวกเขาอยู่บนโครงสร้างเสรีนิยม (Liberal Instruction) ของการปฏิรูปสังคม 3) วาทกรรมการเพิ่มการแข่งขันระหว่างเขตของโรงเรียน 4) ข้าราชการคิดจากประเด็นหลัก (Theme) ประสิทธิภาพในการบริหารเพื่อที่จะสร้างข้อดีทางการเมืองและการคลังของการกระจายอำนาจที่แตกต่างจากการกระจายอำนาจทางการเมือง 5) วาทกรรมที่มีความหมายเหยียดชอนอยู่ของแหล่งสนับสนุนคนผิวขาวสำหรับการให้ชุมชนมีบทบาทหลักว่า “การให้ชุมชนมีบทบาทหลักสำหรับโรงเรียนของคนผิวสีได้สร้างความสนใจข้ามไปยังกลุ่มคนผิวขาว สำหรับ ให้คนผิวดำควบคุมโรงเรียนของคนผิวสีได้ บอกเป็นนัยว่าคนผิวขาวก็ได้ควบคุมโรงเรียนของคนผิวขาว ซึ่งพวกเขาก็สนับสนุน และเป็นการการันตีว่าปัญหาของคนผิวสี ความขัดแย้งของคนผิวสี และเด็กนักเรียนของคนผิวสีจะถูกรวมไว้ในสลับอย่างปลอดภัย

ผลการศึกษาสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ Mary Bernstein (2002, pp. 85-103) เรื่องความย้อนแย้งของเกย์ที่สร้างอัตลักษณ์ในเมืองเวอมองต์ (The Contradictions of Gay Ethnicity: Forging Identity in Vermont) ตรงประเด็นข้อค้นพบว่า ขบวนการเคลื่อนไหวพยายามสร้างกรอบความคิดผ่านวาทกรรมนิยามความหมายใหม่ ทำลายคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ถือว่าดีอยู่แล้ว เรียกร้องรัฐให้ยอมรับในอัตลักษณ์ที่ “รัฐ” ได้จัดทิศทางที่ให้การยอมรับ สำหรับอัตลักษณ์บางอัตลักษณ์ และรัฐได้สร้างความขัดแย้งบางอย่าง โดยแยกสิ่งอื่นออกไป ขบวนการเคลื่อนไหวพยายามสร้างกรอบความคิดผ่านวาทกรรมนิยามความหมายใหม่ ทำลายคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ถือว่าดีอยู่แล้ว ดังนั้นรัฐจึงเป็นผู้ก่อร่างสร้างความเชื่อให้กับสังคมการเดินขบวนพาเหรดเป็นการทำลายสิ่งที่ถือว่าดีอยู่แล้ว โดยการทำให้ชุมชนที่มองไม่เห็น “ได้เห็น” ผู้เคลื่อนไหวไม่ได้ต้องการ การยอมรับสำหรับสถานะที่แปลกจากบรรทัดฐานเดิม แต่พวกเขาเริ่มที่จะท้าทายคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เหนือกว่า การเคลื่อนไหวดำเนินไปจนในที่สุด ในปี ค.ศ.1992 บัญญัติสิทธิเลสเบี้ยนและเกย์ได้รับการอนุมัติจากรัฐให้ผ่านเป็นกฎหมาย บทความวิจัยศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกลุ่มเกย์ และเลสเบี้ยน จากมุมมองความคิดหลังโครงสร้างนิยม และ สตรี

นิยม ได้ตั้งคำถามถึงการถูกจัดหมวดหมู่ ของอัตลักษณ์ จนเลยการยอมรับในเรื่อง ความแตกต่างกันของเชื้อชาติ ระดับทางสังคม รูปแบบทางเพศ การจัดอัตลักษณ์ของสิ่งเหล่านี้ถูกทำให้แข็งแกร่งขึ้นโดยรัฐ และกฎหมาย

จากความแตกต่าง และความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา ได้มีการศึกษาพบข้อสรุปนี้ในงานวิจัยของต่างประเทศที่กลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคม ต้องการท้าทาย กฎหมาย โครงสร้าง สถาบัน ที่กำกับ บังการยึดกุมความจริง เมื่อกลุ่มผู้เคลื่อนไหวต้องการสิ่งที่ดีขึ้น จึงลุกขึ้นท้าทายสิ่งที่ถือว่าดีอยู่แล้ว โดยการทำให้สิ่งที่มองไม่เห็น “ได้เห็น” ไม่ได้ต้องการล้มล้างบรรทัดฐานเดิม ในกรณีคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) หากอธิบายในแง่ดี กลุ่มผู้ชุมนุม ต้องการเสนอคุณค่าทางวัฒนธรรมของประชาธิปไตย.ให้เหนือขึ้นไปเหนือความรู้และอำนาจ ของประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมตะวันตก โดยเสนอหลักความสมบูรณ์ของประชาธิปไตย แบบไทย ประสานสาระทางศีลธรรม คุณค่าของผู้ปกครองต้องคนดีมีธรรมะ ไม่ได้ปฏิเสธระบอบประชาธิปไตย ไม่ได้ปฏิเสธการเลือกตั้ง เพียงต้องการกติกากำหนดเลือกตั้งที่ทำให้กระบวนการของประชาธิปไตยสมบูรณ์ ด้วยการได้คนดีปกครองบ้านเมืองที่เริ่มจากช่องทางกฎหมายการเลือกตั้ง ตามกฎ กติกา ภายใต้ความรู้และอำนาจ แนวรัฐศาสตร์ ในแนวนิตศาสตร์ที่ว่าด้วยวาทกรรมคำว่า “ประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมตะวันตก” ที่กำกับ บังการ ชีวิตมนุษย์โลก ผู้เคลื่อนไหวไม่ได้ต้องการ การยอมรับสำหรับสถานะที่แปลกจากบรรทัดฐานเดิม แต่พวกเขาเริ่มที่จะท้าทายคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เหนือกว่า แต่ในกระบวนการที่เสนอเพื่อเป็นหนทางก้าวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ไม่ได้เดินไปตามวิถีความรู้ และอำนาจด้วย วาทกรรมประชาธิปไตยที่กำกับบังการยึดกุมความจริง ดำรงอยู่ในสังคม และได้รับการยอมรับในทางสากลของสังคมโลก

2. อิทธิพลของวาทกรรมการเมือง การใช้ความรู้ และอำนาจ ที่ส่งผลกระทบทางการเมืองจากการเคลื่อนไหวในวิกฤตการณ์ชุมนุมของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ช่วงปี ค.ศ.2013-2014

อิทธิพลผลกระทบของวาทกรรมต่อทิศทางการเมือง ต่อเหตุผลดำรงความชอบธรรม ขยายฐานมวลชนแนวร่วมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) และขยายนิยามความหมายของประชาธิปไตยที่ต้องยึดหลักคนดี ปกครองโดยธรรม ในการบริหาร สอดคล้องกับหลักการแนวคิดทฤษฎีความรู้และอำนาจ ที่ฟูโกต์ (1972) กล่าวไว้ในหนังสือโบราณคดีวิทยาของความรู้ ที่เสนอให้ว่าอำนาจเป็นตัวการทำให้กรอบคิดพื้นฐาน (Epistemes) หรือรูปแบบของวาทกรรม ที่เป็นฐานของความรู้ของเราเปลี่ยน อำนาจมีบทบาทในแง่รอบกำกับความคิดเชิงบวก ไม่ใช่แค่ควบคุมลบล้างความรู้ แต่ยังสร้างความรู้และความรู้ นั้น สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเชิงอำนาจที่กำกับความคิดความรู้ นั้น อาทิการอ้างความชอบธรรมบนฐานของความรู้บางชุด อำนาจและความรู้จึงสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ความรู้ อำนาจถูกนำมาใช้ด้วยการแพร่กระจายวาทกรรม ชุดความหมาย ให้ความรู้ ให้เหตุผล ด้วยการสร้างวาทกรรมขึ้นมา 11 วาทกรรม แพร่กระจายความรู้ สร้างความเข้าใจใหม่ เพื่อดำรงความชอบธรรม ขยายฐานแนวร่วมสร้างมวลชน ประกอบสร้างความจริงด้วยวาทกรรม ที่สร้างแพร่กระจาย เพื่อกำกับ บังการ ทิศทางการเมืองด้วยการนำเสนอวาทกรรมทางการเมือง ปะทะกับกรอบความรู้ ระบอบสัจจะวาทกรรมอื่นๆ ที่ยึดครองพื้นที่อยู่ในสนามวาทกรรม ในห้วงเวลานั้น สร้างวาทกรรมด้วยคำพูดปราศรัย แพร่กระจายชุดความรู้ใหม่ เพื่อกดทับประชาธิปไตยแบบตัวแทน อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในความหมายของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ว่าเป็นประชาธิปไตยที่ด้อยค่า ไม่ฟังเสียงประชาชน ทุจริตคอร์รัปชัน โกงการเลือกตั้ง เข้า ปะทะเบียดขับเสนอชุดความหมายใหม่ ด้วยวาทกรรม ประชาธิปไตยแบบตัวแทน อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ด้วยชุดวาทกรรมความหมายประชาธิปไตยที่ไปพร้อมกับความรู้ว่าประชาธิปไตยแบบตัวแทน อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขต้อง “คนดีปกครองโดยธรรม” มาบริหารบ้านเมือง แสดงถึงการแพร่กระจายชุดความรู้ เพื่อต้องการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเชิงอำนาจ ท้าทาย ต่อยอด ความหมายประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นหลักการสากล อำนาจจึงไม่ใช่แค่ลบล้างความรู้ แต่

อำนาจยังสร้างความรู้ ด้วยการใช้อนุบัติการความหมาย และปฏิบัติทางสังคม พลังทางสังคมเพื่อนำสู่การเปลี่ยนแปลง ภายใต้อำนาจ และอำนาจ

การใช้แนวทางเคลื่อนไหวทางการเมืองต่อสู้ด้วยการใช้ความรู้ อำนาจ ปฏิบัติการความหมาย และปฏิบัติทางสังคม ด้วยการใช้อำนาจ และอำนาจ ในฐานะเครื่องมือทางการเมือง ได้ส่งอิทธิพล สอดคล้องกับรายงานของศูนย์เฝ้าระวังสื่อ ในสถานการณ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศรีสมภพ จิตภิมย์ศรี (2556) ที่เสนอไว้ว่า ควรใช้วาทกรรม ความรู้ อำนาจ ในการขับเคลื่อนเพื่อเปิดประเด็นทางการเมืองในพื้นที่ โดยเฉพาะการพูดถึงประเด็นปัญหาต่อสาธารณะ เพื่อให้เกิดฉันทามติร่วมกัน ด้วยการแพร่กระจายวาทกรรมออกไปสู่สังคม เพื่อใช้อำนาจและความรู้ให้เกิดปฏิบัติทางสังคม นำไปสู่การแก้ไขปัญหา ดังนั้นผู้มีอำนาจต้องมีหน้าที่สร้างวาทกรรม เพื่อสร้างให้เกิด วัตถุประสงค์ วาทกรรม เข้าปะทะ ประสาน เบียดขับ กดทับ ผลิตซ้ำ ต่อย้ำ สลาย สถาปนา ขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องในประเด็นการใช้ความรู้ อำนาจ ปฏิบัติการความหมาย ปฏิบัติทางสังคมของกลุ่ม กปปส.ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง อีกทั้งการใช้วาทกรรม ความรู้ อำนาจเพื่อสร้างอิทธิพลให้เกิด การเปลี่ยนแปลงยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงชัย ทองปาน (2560) เรื่อง ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มไม่เอา เชื้อคนแก่เสื้อแดง ที่พบวาทกรรมที่ใช้ต่อสู้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงคือใช้วาทกรรม ความรู้ และอำนาจ เพื่อสร้างความจริง ต่อสู้ด้วยวาทกรรมโดยการให้เหตุผลด้วยวาทกรรมคำว่า “ปากสีกทองผืนสุดท้าย” เพื่อให้วาทกรรมนี้ทำงานไปพร้อมกับความรู้ และอำนาจ ด้วยเหตุผลถึงความไม่คุ้มทุนด้วยเพราะมีงานวิจัยรองรับโดยสถาบันเพื่อวิจัยและพัฒนาประเทศไทย (TDRI) มา รองรับสร้างความหนักแน่นน่าเชื่อถือ อีกทั้งการสร้างวาทกรรมให้เหตุผลด้วยวาทกรรมที่หลากหลายแพร่กระจายออกจาก คำพูดของนายสุเทพ เพื่อดำรงไว้เพื่อความชอบธรรม ขยายฐานสร้างแนวร่วมมวลชน ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาส ปิ่นตบแต่ง และกฤษฎา บุญชัย (2560) ในประเด็นที่งานวิจัยเสนอไว้คือพื้นที่ทางสังคมคือจุดที่จะแย่งชิงความชอบธรรมของ การเคลื่อนไหว คณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข (กปปส.) จึงได้สร้างวาทกรรมให้เหตุผลมากมายในพลวัติการเคลื่อนไหวทางการเมืองแต่ละช่วง เพื่อช่วงชิง ความชอบธรรม ยึดครองพื้นที่ เปลี่ยนความคิด เปลี่ยนความเข้าใจ การเมืองในเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ควรประเมินเพื่อนำมาใช้ในการเคลื่อนไหวทางสังคม ช่วงชิงมวลชน ให้อยอมรับว่าการเคลื่อนไหวนั้นถูกต้อง ชอบธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ผู้จัดการชุมนุมเคลื่อนไหวทางสังคม ควรให้ความสำคัญกับสนามต่อสู้ในเชิงวัฒนธรรม อุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ ด้วยปฏิบัติการความหมาย แพร่กระจายไปสู่ปฏิบัติทางสังคม ด้วยการ ความรู้ อำนาจ ไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม
2. หน่วยงานความมั่นคง ควรมีองค์ความรู้เพื่อรับมือ แนวทางการต่อสู้ในเชิงวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบวาทกรรม ความรู้ อำนาจ ความจริง ที่แพร่กระจายด้วยการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง
2. ควรมีการศึกษาหาตัวแบบประชาธิปไตยที่พึงประสงค์ของประเทศไทยเพื่อสลายความขัดแย้งทางการเมืองเรื่อง ประชาธิปไตย

บรรณานุกรม

เกษียร เตชะพีระ. (2556, 30 พ.ย.). ระบอบทักษิณคืออะไร. *ประชาไท*. สืบค้นจาก <https://isranews.org/isranews/25523-09282.html>.

- เขมา สมใจ. (2551). *การสื่อสารทางการเมืองในวิกฤติการเมืองไทย ปี 2549: ศึกษากรณีพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สาขาวิชาการสื่อสารทางการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก. กรุงเทพฯ.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2551). *ภาษากับการเมืองความเป็นการเมือง*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2559). *การศึกษาประวัติศาสตร์แบบสาธกวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ของฟูโกต์*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2534). *วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์แบบวงศ์วิทยา (Genealogy)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มณีนัย ทองอยู่. (2557). *แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาว่าด้วยขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม*. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา
- ศุภเดช ศักดิ์ดวง. (2557). บทเรียน “Hate Speech” จากสังคมไทย “วาทกรรม” แห่งการนองเลือด. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2562, จาก <http://www.isranews.org/isranews.html>.
- สามบล่า. (2557, 13 มีนาคม). ยังสงบสันติ อหิงสา อยู่ไหม? . *ประชาไทย*. สืบค้นจาก <https://www.3blabla.blogspot.com/?m=1>
- สายพิน ศุภพธมมงคล. (2558). *ฟูโกต์*. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส.
- สุเทพ เทือกสุบรรณ. (2556). *มติแกนนำ 1 พ.ย.56 ศูนย์ประสานงานฯ*. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2562, จาก <http://www.youtube.com/watch?v=958CSH6dblw>.
- สุเทพ เทือกสุบรรณ. (2556). *สิ้นเดือนนี้จบ ราชดำเนิน 12 พ.ย.56*. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2556, จาก <http://www.youtube.com/watch?v=6VRyFrcunDc>.
- สุเทพ เทือกสุบรรณ. (2556). *สุเทพ เทือกสุบรรณ ปราศรัยบนเวทีราชดำเนิน 15 พ.ย. 2556*, จาก <http://www.youtube.com/watch?v=6rQIC1fhoc>.
- Benford, R. & David, S. (2000). *Framing Process and Social Movements: An Overview and Assessment. Annual Review of Sociology, 26*, 611-639
- Foucault, M. (2000). *The Political Technology of Individuals in Michel Foucault Power Essential Works of Foucault 1954-1984* (Paul Rabinow, ed). New York: The New Press.
- Foucault, M. (1991). *Discipline and Punish: The Birth of Prison*. Sheridan (Alan, trans). New York: Penguin Books.
- Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge*. New York: Harvester Press.
- Foucault, M. (1972). *The Archeology of Knowledge. And the Discourse on Language*. New York, NY: Tavistock Publications Limited.
- Heywood, A. (2002). *Politics* (2nd ed). New York: Palgrave.
- Nancy, A.N. (2002). *Materialist Feminist Discourse Analysis and Social Movement Research: Mapping the Changing Context for “Community Control”*. London: Oxford University Press.
- Shapiro, M.J. (1981). *Language and Political Understanding: The Politics of Discursive Practices*. New Haven: Yale University Press.

Received: 29-05-2020

Revised: 05-09-2020

Accepted: 22-09-2020

การให้ความหมายและแนวโน้มของธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว
กรณีศึกษาโรงแรมและรีสอร์ทในเครือเซ็นทารา
Meaning and Trends of Themed Hotel for Family Tourism:
A Case Study of Centara Hotels & Resorts

ทัศนชัย พัฒนโกศัย¹

Thaschai Phattanagosai

thaschai.p@gmail.com

สันติธร ภูริภักดี²

Santidhon Bhuripakdi

santidhorn@ms.su.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการให้ความหมายของธีมโฮเทล 2) ศึกษาแนวโน้มของธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิธีปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ได้แก่ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารโรงแรมและรีสอร์ทในเครือเซ็นทารา จำนวน 10 คน จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า ธีมโฮเทล (Themed Hotel) เป็นโรงแรมที่มีการออกแบบสถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์ มีลักษณะเฉพาะ มีความโดดเด่น แตกต่างจากโรงแรมทั่วไป ใช้การสื่อสารผ่านการเล่าเรื่อง วัฒนธรรม การจินตนาการ ความเป็นตัวตน เพื่อให้ลูกค้าได้สัมผัสถึงความเสมือนจริง รับรู้ และรู้สึกเหมือนได้ไปอยู่ในเรื่องราวนั้นจริงๆ มีการตกแต่งเชิงสัญลักษณ์ในทุกๆ องค์ประกอบให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมด ทั้งโครงสร้างภายนอก การตกแต่งภายใน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ การบริการ รวมไปถึงพนักงาน เป็นการสร้างบรรยากาศให้สภาพแวดล้อมในโรงแรมสอดคล้องกับธีม เพื่อสร้างประสบการณ์ให้กับลูกค้า กลายเป็นความทรงจำที่ดี และอยากกลับมาอีก จนกลายเป็นจุดหมายปลายทางสำหรับวันหยุดของครอบครัว นอกจากนี้ แนวโน้มของธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวยังคงเติบโตได้ดีและมีโอกาสในการขยายตัวอีกมากตามแนวโน้มของตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัว โดยแนวโน้มของธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวใน

¹ บริษัทโรงแรมเซ็นทรัลพลาซา จำกัด (มหาชน)

Central Plaza Hotel Public Company Limited

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Management Science, SilpakornUniversity

อนาคตต้องคำนึงถึง 5 ปัจจัยสำคัญ ดังนี้ 1) การออกแบบอีเอ็มที่แปลกใหม่ 2) การสร้างประสบการณ์และจุดหมายปลายทาง
วันหยุด 3) กิจกรรมเสริมสร้างความรู้ 4) เทคโนโลยีที่ทันสมัย 5) อิทธิพลของเด็กและครอบครัวหลากหลายวัย

คำสำคัญ: อีเอ็มโฮเทล, การท่องเที่ยวแบบครอบครัว

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the meaning of themed hotel 2) to study trends of themed hotel for family tourism. This research applied qualitative research through phenomenological method with semi-structured in-depth interview. It also applied purposive sampling from 10 key informants. In addition, the researcher used content analysis to analyze data.

The results of the research revealed that the meaning of “Themed Hotel” was a hotel that features a unique and specific motif architecture design standing out from other types of hotels. It shall communicate by using storytelling, culture, imagination, identity so that guests can perceive and feel that they are being in the theme. It represented all unique elements including the hotel construction, decoration, materials, services and staff to create atmosphere as its theme in order to offer a memorable moment and the essence of experience to its guests. It also aimed to obtain returning guests as a family vacation destination. Furthermore, the trends of themed hotel for family tourism was dramatically growing up according to the trends of family tourism. Its future trends shall consider 5 key factors as follows; 1) Distinctive theme 2) Creating experience and vacation destination 3) Educational activities 4) Smart technology 5) Power of child and multi-generation.

Keywords: Themed Hotel, Family Tourism

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกมีแนวโน้มเติบโตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2563 UNWTO คาดว่า ภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกจะได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเป็นอันดับ 2 รองจากยุโรป โดยจะมีนักท่องเที่ยวมากถึง 416 ล้านคน หรือ 1 ใน 4 ของนักท่องเที่ยวทั่วโลก (กองวิจัยการตลาด ททท., 2558) จนกลายเป็นภูมิภาคที่มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก และประเทศไทยถือเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยวอันดับต้นๆ เนื่องจากเป็นประเทศที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีวัฒนธรรมและประเพณีที่โดดเด่น รวมไปถึงอาหารไทยที่เป็นเอกลักษณ์ มีศักยภาพสูงในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการจ้างงาน สร้างอาชีพ และกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยในปี 2562 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวกว่า 3.01 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.37 เมื่อเทียบกับปี 2561 (2.94 ล้านล้านบาท) ทั้งนี้ยังมีแนวโน้มของรายได้ที่เพิ่มขึ้นตามการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยว ซึ่งคาดว่าจะเติบโตร้อยละ 3-4 ในปี 2563 (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) จนทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นรายได้หลักของประเทศ จากผลสำรวจในปี 2562 จำนวนคนไทยเที่ยวไทยมีถึง 166.84 ล้านคน-ครั้ง และปริมาณนักท่องเที่ยวทั่วโลกที่เดินทางเข้ามาประเทศไทยมีจำนวน 39.79 ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.24 เมื่อเทียบกับปี 2561 และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 41 ล้านคนในปี 2563 ทั้งนี้ยังมีแนวโน้มที่จะเติบโตอย่างรวดเร็วเป็น 67 ล้านคน ในปี 2573 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) นอกจากนี้ ได้มีการจัดอันดับของสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ถึงขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศต่างๆ ซึ่งรายงานใน The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019 ปรากฏว่าประเทศไทยจัดอยู่ในอันดับที่ 31 ของโลก หรืออันดับที่ 3 ในกลุ่มอาเซียน รองจากสิงคโปร์และมาเลเซีย (World Economic Forum, 2019) อีกทั้งประเทศไทยยังได้รับรางวัลประเทศท่องเที่ยวที่ดีที่สุดในด้านการท่องเที่ยวแบบครอบครัว การท่องเที่ยวเชิงพักผ่อน และรางวัลชายหาดที่ดีที่สุดในเอเชีย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) ทำให้เห็นถึงศักยภาพของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยที่สามารถพัฒนาขึ้นมาเป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน

ปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวแบบครอบครัว (Family Tourism) เป็นตลาดที่มีความสำคัญที่สุดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลก คิดเป็น 30 % ของตลาดการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนที่กำลังได้รับความนิยม มีอัตราเติบโตที่รวดเร็ว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงต้องเตรียมตัวรองรับตลาดนี้ในอนาคต (Schänzel & Yeoman, 2015) การท่องเที่ยวแบบครอบครัวเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่สร้างความสมดุล และเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เกิดเป็นความทรงจำที่ดี และสร้างประสบการณ์ให้กับครอบครัวในวันหยุด (Obrador, 2012; Schänzel & Yeoman, 2015; Srncet et al., 2016) ก่อให้เกิดการสื่อสารที่ดีขึ้น มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว (Lehto et al., 2009) และยังเป็นเครื่องมือในการให้ความรู้เด็กๆ เพื่อพัฒนาทักษะส่วนบุคคลของแต่ละคน พัฒนาการและการเข้าถึงสังคมของเด็กได้อีกด้วย (Crompton, 1979; Shaw, 2008; Li et al., 2017) ทั้งนี้การท่องเที่ยวแบบครอบครัวไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ครอบครัวใกล้ชิด (Immediate Family) เท่านั้น แต่ยังรวมถึงครอบครัวขยาย (Extended family) ที่ประกอบไปด้วย ปู่ย่าตายาย พ่อแม่ และลูก หรืออาจรวมถึง ลุงป้า น้าอา ลูกพี่ลูกน้อง หลาน และญาติที่เกี่ยวข้อง (Rugh, 2008) ทั้งนี้ อาจรวมถึง พ่อแม่บุญธรรม คู่เกย์ หรือ คู่เลสเบียน และ คู่ที่อาศัยอยู่ด้วยกัน (Kendall, 2012) หรือเป็นการท่องเที่ยวที่มีสมาชิกหลายๆ รุ่นเดินทางท่องเที่ยวด้วยกัน (Multi-Generation Family Tourism)

ในยุคที่ผู้คนมีความเครียดมากขึ้น เกิดจากการทำงานหนัก และการใช้ชีวิตที่เร่งรีบ ทำให้การได้ไปเที่ยวในวันหยุดกับครอบครัวเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถช่วยให้หลุดจากวงจรชีวิตที่ตึงเครียด การพักผ่อนกับครอบครัวช่วยให้ผ่อนคลาย และลดความกังวลกับสิ่งที่เคร่งเครียด (Birchler, 2012) อีกทั้งพ่อแม่ยังพยายามหาโอกาสที่จะได้ใช้เวลากับลูกๆ เนื่องจากงานยุ่ง ทำให้มีเวลาพักผ่อนน้อย ไม่มีเวลาพูดคุย หรือ รับประทานอาหารร่วมกับลูกน้อยลง (Fountain et al., 2015) เมื่อมีวันหยุดสมาชิกในครอบครัวต่างก็มองหาสถานที่เพื่อไปพักผ่อน หากิจกรรมใหม่ๆ ทำร่วมกับครอบครัว เพื่อสร้างประสบการณ์และความทรงจำอย่างมีความสุข สิ่งสำคัญคือต้องหาสถานที่ที่เด็กๆ จะได้เพลิดเพลินสนุกสนาน ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ในขณะที่สมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัวก็ต้องมีกิจกรรมที่น่าสนใจทำด้วย (Schänzel & Yeoman, 2015) ประสบการณ์ในวันหยุดของครอบครัวได้มาจากความทรงจำที่ดีกับพ่อแม่ และผู้ใหญ่ในครอบครัวได้ใช้เวลาด้วยกันในวันหยุด ข้อมูลในด้านความคาดหวัง ความต้องการ และประสบการณ์ของเด็กและครอบครัวสามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาและทำการตลาดเพื่อคุณภาพการบริการที่ดีขึ้นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Carr, 2011) อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวของครอบครัวจะต่างไปตามโครงสร้างและความต้องการของแต่ละครอบครัว บางครอบครัวอาจพาออกไปเที่ยว ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างความสนุกสนานและสอนลูกไปพร้อมๆ กัน มากกว่าที่จะไปเที่ยวเพื่อสนองความต้องการตัวเอง และเมื่อเด็กมีความสุข พ่อแม่ก็มีความสุขไปด้วย จึงทำให้การท่องเที่ยวแบบครอบครัวมีเด็กเป็นจุดศูนย์กลางในการกระตุ้นให้ออกเดินทาง (Fountain et al., 2015) และในยุคที่อัตราการเกิดน้อยลง ทำให้บทบาทของเด็กในแต่ละครอบครัวมีความสำคัญมากขึ้น ทำให้บทบาทของครอบครัวในอนาคตเปลี่ยนไป โดยผู้ใหญ่จะพยายามมองหากิจกรรมที่น่าสนใจ มองหาประสบการณ์ที่แปลกใหม่ และประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับเด็ก ความต้องการและความคิดเห็นของเด็กจะมีผลต่อการตัดสินใจของผู้ใหญ่ เพื่อเติมความฝันและทำให้เด็กมีความสุข (Schänzel & Yeoman, 2014) อิทธิพลของเด็กๆ มีส่วนสำคัญทั้งทางตรงและทางอ้อมถึงพฤติกรรมและการตัดสินใจของพ่อแม่ ดังนั้น การให้ความสำคัญกับประสบการณ์วันหยุดของเด็กๆ ในด้านความต้องการ และความคาดหวังของเด็กจึงเป็นเรื่องที่ต้องตระหนัก และมีส่งผลโดยตรงต่อพ่อแม่ (Carr, 2011) ครอบครัวส่วนใหญ่เลือกไปเที่ยวที่โรงแรมและรีสอร์ทในระหว่างวันหยุด ซึ่งโรงแรมและรีสอร์ทเหล่านี้มักมีกิจกรรมพิเศษสำหรับครอบครัว อย่างไรก็ตาม ครอบครัวส่วนใหญ่ต่างต้องการที่พักที่มีกิจกรรมที่น่าสนใจสำหรับเด็ก ในขณะที่พ่อแม่สามารถผ่อนคลายได้ที่ชายหาด (Birchler, 2012) ดังนั้น อนาคตของตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัวต้องให้ความสำคัญกับความต้องการที่หลากหลายของเด็กและผู้ใหญ่ในช่วงอายุที่แตกต่างกัน และมาจากหลายหลายพื้นฐานและโครงสร้างของครอบครัว (Schänzel & Yeoman, 2015)

แนวโน้มของครอบครัวในศตวรรษที่ 21 การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนจะกลายเป็นเรื่องสำคัญกว่าการท่องเที่ยวแบบหรูหรา ผู้คนจะเดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัวเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวโดยการหลีกเลี่ยงจากการชีวิตประจำวันที่วุ่นวายอยู่ในวงโคจรเดิมๆ (Lehto et al., 2009) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะมุ่งเป้าไปที่ตลาดครอบครัวมากขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจโรงแรมออกแบบมาเพื่อครอบครัวที่มีเด็ก เช่น โรงแรมในเครือ Kinderhotels ในทวีปยุโรป (Schänzel & Yeoman, 2014) การท่องเที่ยวแบบครอบครัวจะกลายเป็นที่นิยมมากขึ้นในอนาคต เนื่องมาจากการพัฒนาของเทคโนโลยีที่ช่วยให้การเดินทางนั้นสะดวกสบายขึ้น และมีราคาที่ถูกลง ทำให้ทุกคนสามารถท่องเที่ยวในวันหยุดได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ สาธารณูปโภค และ อุตสาหกรรมอื่นๆ ต่างก็พร้อมให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวแบบครอบครัว เช่น สวนสนุก โรงแรม และ ร้านอาหารบริการด่วน (Rugh, 2008) อีกทั้งในตลาดการท่องเที่ยว กลุ่มครอบครัวเป็นตลาดที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากตลาดกลุ่มอื่น สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ จึงหันมาทำการตลาดเพื่อรองรับตลาดกลุ่มครอบครัว ที่มีแนวโน้มในการเดินทางท่องเที่ยวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Srncet et al., 2016) นอกจากนี้ จากการศึกษาของ Schänzel & Yeoman (2015) พบว่า แนวโน้มสำคัญที่ส่งผลต่ออนาคตของการท่องเที่ยวแบบครอบครัว คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัว การย้ายถิ่นฐาน การเดินทางของกลุ่มครอบครัวที่มีหลากหลายวัยและครอบครัวผสม การสร้างความทรงจำ ประสบการณ์ในวันหยุดของครอบครัว เพศ พฤติกรรมของพ่อแม่ยุคใหม่ และความสำคัญของเด็ก โดยปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัวขึ้นมา และมีแนวโน้มที่จะเติบโตเร็วกว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นๆ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการท่องเที่ยวแบบครอบครัวทำให้สมาชิกในครอบครัวได้มารวมตัวกัน และทำให้ทุกคนได้ใช้เวลาร่วมกัน

จากผลสำรวจ “เทรนด์การท่องเที่ยวแบบครอบครัวในปี 2018” พบว่า 7 ใน 10 ของครอบครัวทั่วโลก นิยมเดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัวอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง โดยร้อยละ 34 ของนักท่องเที่ยวทั่วโลกเดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัวมากกว่า 5 ครั้งต่อปี ขณะที่นักท่องเที่ยวเพียงร้อยละ 18 เดินทางท่องเที่ยวเป็นครอบครัว 1 ครั้งต่อปี และคนเอเชียเดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัวในแต่ละปีบ่อยที่สุด เฉลี่ย 5 ครั้งต่อปี โดยเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ 77 และชาวฟิลิปปินส์ร้อยละ 62 ที่เดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัวมากกว่า 5 ครั้งต่อปี มากกว่านักท่องเที่ยวชาวยุโรปที่เดินทางเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี (Agoda, 2018) ซึ่งกระแสนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมแบบครอบครัวใหญ่ของคนเอเชียที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวเมื่อมีการวางแผนเดินทางท่องเที่ยว (Katchwattana, 2019) นอกจากนี้ การท่องเที่ยวแบบครอบครัวนิยมเข้าพักที่โรงแรมมากที่สุดตามด้วยบ้านพักเป็นหลังและรีสอร์ทตามลำดับ โดยปัจจัยสำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางแบบครอบครัวคือ คุณภาพและมาตรฐานที่พัก ความคุ้มค่า ความปลอดภัย กิจกรรมสันทนาการต่างๆ คิวส์คลับ เครื่องเล่น และสระว่ายน้ำ (Agoda, 2018) นอกจากนี้ Khoo-Lattimore et al. (2015) ได้ค้นพบว่า 5 ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจในการเลือกโรงแรมหรือรีสอร์ทสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว คือ ระยะทางในการเดินทาง การปฏิสัมพันธ์อย่างมีคุณภาพ สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเด็ก ความปลอดภัย และกิจกรรมสำหรับครอบครัว ทำให้วันหยุดของครอบครัวถูกจำแนกให้เป็นภาคส่วนที่สำคัญในการท่องเที่ยวพักผ่อนทั่วโลก (Shaw et al., 2008) ดังนั้น ผู้ประกอบการต้องมุ่งเป้าไปที่เด็กในครอบครัว มากกว่า ครอบครัวที่มีเด็ก ต้องศึกษาและทำความเข้าใจความต้องการและประสบการณ์ที่เด็กต้องการได้จากการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง (Lewis, 2006)

ปัจจุบันธุรกิจโรงแรมมีการแข่งขันที่สูงและรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ การพัฒนาโรงแรมใหม่เพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มเป้าหมายจึงต้องมีการวางแผนให้ดี การสร้างความแตกต่าง และสร้างลักษณะเฉพาะ เพื่อให้โดดเด่นกว่าคู่แข่ง เป็นการเพิ่มขีดความสามารถให้ธุรกิจดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น ธุรกิจโรงแรมจึงมีการนำแนวคิดใหม่ที่เรียกว่า “ธีม” ซึ่งเป็นการกลุ่ของการตลาดเชิงสร้างสรรค์ในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับสินค้าหรือสถานที่เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า (Gottdiener, 2001) เกิดจากการสร้างจากจินตนาการจากมนุษย์ เป็นการเล่าเรื่องเพื่อให้ลูกค้ารู้สึกเพลิดเพลิน สนุกสนานเหมือนได้เข้าไปสู่ช่วงเวลาและสถานที่ที่แต่ละคนไม่เคยมีโอกาสดูแลสัมผัสถึงประสบการณ์นั้นๆ (Wood & Muñoz, 2007) สื่อความหมายผ่านความเป็นตัวตนหรือลักษณะเฉพาะ เพื่อกระตุ้นการรับรู้ถึงความเสมือนจริงและสร้างประสบการณ์ของลูกค้า (Lew at al., 2004) มาใช้ในการออกแบบโรงแรมโดยเรียกกันว่า “ธีมโฮเทล” (Themed Hotel) โดยมีการให้คำจำกัดความ

ของฮิมโฮเทลว่า เป็นสถานที่พักผ่อนที่มีการออกแบบ สร้าง และตกแต่งในฮิมตั้งแต่โครงสร้าง การตกแต่งภายใน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่มีลักษณะเฉพาะ มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น รวมไปถึงรูปแบบการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (Xiao at el., 2013; Ma, 2015) เป็นการออกแบบเพื่อเพิ่มวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ให้กับโรงแรม ให้ลูกค้าสัมผัสถึงวัฒนธรรมของโรงแรมที่พิเศษกว่าโรงแรมทั่วไป (Sylt, 2016) เกิดจากแรงบันดาลใจในหลายรูปแบบ เช่น ลักษณะเฉพาะของประเทศ เมือง สถานที่ที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ประวัติศาสตร์ ภูเขา หรือสร้างเพื่อครอบครัวและเด็ก (Holjevac, 2003; Prinz, 2009; Gua, 2013) โรงแรมเหล่านี้จะมาในรูปแบบของสวนสนุก เป็นจุดหมายปลายทางในวันหยุด มีตลาดเป้าหมายที่ชัดเจน ให้ความสำคัญในการออกแบบและตกแต่งที่เป็นไปในทางเดียวกันในทุกๆ ส่วน (Wisegeeek, 2020) อีกทั้งยังมีสิ่งความสะดวกต่างๆ เช่น ชายหาด ศูนย์ประชุม จัดงานแต่งงาน เกมส พร้อมให้บริการทั้งนักรักธุรกิจ และกลุ่มครอบครัว (Sylt, 2016) ทุกองค์ประกอบถูกออกแบบมาเพื่อเพิ่มประสบการณ์และการรับรู้ตราสินค้าของลูกค้า (Zerhusen II, 2007) และเพื่อกระตุ้นให้เกิดคุณค่า ความทรงจำ และเกิดประสบการณ์ร่วมของลูกค้า ทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจกับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ และอยากกลับมาเยี่ยมเยือนอีก จนกลายเป็นลูกค้าภักดีของโรงแรม (Prinz, 2009; Gua, 2013; Xiao at el., 2013; Ma, 2015; Sylt, 2016)

ฮิมโฮเทลจะช่วยดึงดูดตลาดเป้าหมาย และทำให้ลูกค้ายอมจ่ายเงินเพื่อแลกกับประสบการณ์ที่จะได้รับ การสร้างบรรยากาศให้เข้ากับฮิมจะช่วยสร้างความทรงจำและประสบการณ์แก่ลูกค้า ซึ่งความทรงจำและประสบการณ์นี้จะส่งผลให้ลูกค้าอยากกลับมาใช้บริการอีก เพื่อทบทวนความทรงจำ และสร้างความทรงจำใหม่อีกด้วย (Gotttdiener, 2001) หากกล่าวถึงต้นแบบของการออกแบบฮิมโฮเทลในยุคหลังสมัยใหม่ เช่น เมืองลาส เวกัส ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นที่กล่าวขานในเรื่องฮิมซิตี ทั้งฮิมยุคอียิปต์โบราณของโรงแรม Luxor ฮิมเวนิสของโรงแรม Venetien ฮิมโรมโบราณของโรงแรม Caesar's Palace ฮิมสิ่งมหัศจรรย์ทางธรรมชาติของโลกของโรงแรม Mirage ฮิมอิตาลีโบราณของโรงแรม Bellagio ฮิมเมืองนิวยอร์กของโรงแรม New York New York หรือ ฮิมเมืองปารีสของโรงแรม Paris Paris นอกจากนี้ยังมีโรงแรมในเครือดิสนีย์ที่เป็นที่รู้จักกันดีของคนทั่วโลก ฮิมโฮเทลเหล่านี้เป็นต้นแบบในการสร้างฮิมโฮเทลที่มาเก๊า จีน แอฟริกา และประเทศอื่นๆ มาตาม ฮิมโฮเทลทำให้ลูกค้าเกิดจินตนาการ และรู้สึกเหมือนได้ไปอยู่ในสถานที่นั้นจริงๆ (Firat, 2011) ทำให้ฮิมโฮเทลประสบความสำเร็จอย่างมากเนื่องจากลูกค้าต่างมองหาประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ไม่เหมือนใคร (Holjevac, 2003) การออกแบบจึงเป็นหัวใจสำคัญในการสื่อสารและส่งต่อประสบการณ์สุดพิเศษนี้แก่ลูกค้า ธุรกิจโรงแรมจึงหันมาใช้ฮิมและการออกแบบมาพัฒนาโรงแรมเพื่อให้เกิดความแตกต่างจากคู่แข่ง ยิ่งฮิมมีความแปลกใหม่ ยิ่งทำให้โรงแรมโดดเด่นกว่าคู่แข่ง เสริมด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย และแน่นอนย่อมสามารถตั้งราคาขายได้สูงกว่า (Sylt, 2016) นอกจากนี้ Baramizi Lab (2020) ได้กล่าวว่า โรงแรมในอนาคตจะไม่ใช้เพียงที่นอนพักอีกต่อไป แต่จะต้องมีความเป็นเอกลักษณ์ มีลักษณะเฉพาะตัว สร้างประสบการณ์ ความทรงจำให้กับลูกค้า และเชื่อมโยงเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้าไป จนกลายเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวตั้งใจมาพักโดยเฉพาะ ทั้งนี้ แนวโน้มการออกแบบฮิมโฮเทลเพื่อสร้างประสบการณ์อย่างสร้างสรรค์ และนำไปเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาโรงแรมใหม่ๆ เพื่อเจาะตลาดกลุ่มเป้าหมาย มีแนวโน้มการออกแบบ 7 ข้อสำคัญ ดังนี้ 1) โรงแรมที่สร้างประสบการณ์ในการผสมผสานพลังระหว่างคนกับธรรมชาติโดยสมบูรณ์ (Panoramic Synergy) 2) โรงแรมที่สร้างประสบการณ์แห่งความสงบโดยสมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ (Absolute Serenity) 3) โรงแรมที่สร้างประสบการณ์ที่เหมือนเราได้ออกเดินทางและผจญภัยเพื่อศึกษาธรรมชาติ (Nature Trail) 4) โรงแรมที่ให้ประสบการณ์ในการลงมือทำให้โลกใบนี้ดีขึ้นกว่าเดิม (World-Shifters) 5) โรงแรมที่ทำให้ความรู้สึกเหมือนหลุดไปยังสถานที่ที่ไม่มีอยู่ในโลกใบนี้ (Elsewhere) 6) โรงแรมที่ให้ประสบการณ์เหมือนอยู่ในสตูดิโอถ่ายภาพ (Instagramable) 7) โรงแรมที่ให้ประสบการณ์ที่เหนือธรรมดา (Extraordinary)

เช่นเดียวกับประเทศไทย จากแนวโน้มการเติบโตของการท่องเที่ยวแบบครอบครัวทั่วโลก และสถิติการเติบโตอย่างต่อเนื่องของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย ส่งผลให้มีการลงทุนในธุรกิจการบริการห้องพักในรูปแบบต่างๆ มากขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจโรงแรมเพื่อการท่องเที่ยวแบบครอบครัว มีการสร้างโรงแรมเพื่อรองรับตลาดครอบครัวเพิ่มมากขึ้น โดยมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเด็กโดยเฉพาะ เช่น สวนน้ำ เครื่องเล่น คีตส์คลับ กิจกรรมกลางแจ้ง

เมื่อมีการแข่งขันที่สูงขึ้น ธุรกิจโรงแรมจึงต้องมีการปรับตัว โดยการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะให้กับโรงแรม เพื่อดึงดูดตลาดเป้าหมายด้วยความคิดสร้างสรรค์ มีเรื่องราวให้น่าค้นหา ทำให้โรงแรมและรีสอร์ทในเครือเซ็นทาราได้นำกลยุทธ์การออกแบบธีมโฮเทลมาใช้ในการสร้างความแตกต่างและสร้างความได้เปรียบจากคู่แข่งโดยนำเสนอประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวผ่านธีม The Lost World ของโรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ มิวราจ บีช รีสอร์ท พัทยา และ ธีม Chino-Portuguese ของโรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ บีช รีสอร์ท ภูเก็ต ที่มุ่งไปที่ตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัวโดยเฉพาะ และได้รับการตอบรับที่ดีเกินคาด สามารถคืนทุนได้ในเวลาอันรวดเร็วอย่างไรก็ตาม ธีมโฮเทลยังเป็นเรื่องใหม่ของประเทศไทย ความรู้เกี่ยวกับธีมโฮเทลนั้นยังมีข้อจำกัดคำจำกัด อีกทั้งความหมายของธีมโฮเทลยังไม่เป็นที่ชัดเจน และการวิจัยเกี่ยวกับธีมโฮเทลในประเทศไทยนั้นยังไม่มีปรากฏ ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาการให้ความหมายและแนวโน้มของธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว กรณีศึกษาโรงแรมและรีสอร์ทในเครือเซ็นทารา เพื่อศึกษาการให้ความหมายของธีมโฮเทล และเพื่อศึกษาแนวโน้มของธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการให้ความหมายของธีมโฮเทล
2. เพื่อศึกษาแนวโน้มของธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวโน้มของธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว กรณีศึกษา โรงแรมและรีสอร์ทในเครือเซ็นทารา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิธีปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ซึ่งเป็นการอธิบายถึงแก่นแท้ของประสบการณ์ (Essence of Experience) โดยทำความเข้าใจประสบการณ์ การรับรู้และให้ความหมายกับประสบการณ์ชีวิตผ่านการสนทนาที่กลุ่มบุคคลหนึ่งได้ประสบจากปรากฏการณ์เดียวกัน (ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์ , 2560) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขอบเขตการวิจัยและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) คือ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารโรงแรมและรีสอร์ทในเครือเซ็นทารา จำนวน 10 คน โดยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อศึกษาจากบุคคลที่มีข้อมูลเด่นชัดมากที่สุด ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยพิจารณาจากบุคคล ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง ผู้บริหารระดับสูงของโรงแรม ซึ่งมีคุณสมบัติทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโทและมีประสบการณ์การทำงานด้านการบริหารโรงแรมไม่น้อยกว่า 15 ปี จำนวน 3 คน

กลุ่มที่สอง ผู้บริหารระดับสูงของโรงแรม ซึ่งมีคุณสมบัติทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีและมีประสบการณ์การทำงานด้านการออกแบบโรงแรมไม่น้อยกว่า 15 ปี จำนวน 3 คน

กลุ่มที่สาม ผู้จัดการโรงแรมและรองผู้จัดการโรงแรม ของโรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ มิวราจ บีช รีสอร์ท พัทยา และโรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ บีช รีสอร์ท ภูเก็ต จำนวน 4 คน

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์จนพบความซ้ำซ้อนหรือความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยพิจารณาจากแหล่งข้อมูลในเรื่องเวลา สถานที่ และบุคคลที่ให้สัมภาษณ์ที่แตกต่างกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของข้อคำถามและวิธีการจากผู้เชี่ยวชาญ และตรวจสอบความเชื่อมั่นโดยการทดสอบด้วยวิธีสัมภาษณ์ซ้ำ ตลอดจนการบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ ซึ่งได้รับการอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคน เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียดที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่ง คือ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ด้วยการค้นคว้าจากเอกสาร หนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ด้วยการลงพื้นที่ศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเริ่มจากการถอดการบันทึกเสียงจากเครื่องบันทึกเสียง สร้างเครื่องมือในการจำแนกประเภทเนื้อหา คือ แผ่นลงรหัส ที่ช่วยให้ผู้วิจัยใช้แยกแยะหน่วยในการวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจน จากนั้นกำหนดเกณฑ์ในการลงรหัสข้อมูล ซึ่งตีความจากเนื้อหาตามที่ปรากฏในข้อความที่มีความสำคัญสุดจากประเด็นที่ศึกษา และเกิดข้อสรุปที่นำมาซึ่งการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย และตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือในการวิเคราะห์ข้อมูล (Grbich, 2013) และนำเสนอเชิงบรรยาย (Descriptive)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการให้ความหมายและแนวโน้มของธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว กรณีศึกษาโรงแรมและรีสอร์ทในเครือเซ็นทารา สามารถสรุปผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์ดังนี้

1. การให้ความหมายของธีมโฮเทล

จากการศึกษาถึงการให้ความหมายของธีมโฮเทล (Themed Hotel) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้มีผู้ให้ความหมายที่สอดคล้องไปในทางเดียวกันว่า ธีมโฮเทล เป็นโรงแรมที่มีการออกแบบสถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์ มีลักษณะเฉพาะ มีความโดดเด่น แตกต่างจากโรงแรมทั่วไป ใช้การสื่อสารผ่านการเล่าเรื่อง วัฒนธรรม การจินตนาการ ความเป็นตัวตน เพื่อให้ลูกค้าได้สัมผัสถึงความเสมือนจริง รับรู้ และรู้สึกเหมือนได้ไปอยู่ในเรื่องราวนั้นจริงๆ มีการตกแต่งเชิงสัญลักษณ์ในทุกๆ องค์ประกอบให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมด ทั้งโครงสร้างภายนอก การตกแต่งภายใน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ ให้ลูกค้ารู้สึกประทับใจตั้งแต่เข้าสู่ประตูโรงแรมมา จนถึงล็อบบี้ ห้องพัก ห้องอาหาร พื้นที่สาธารณะ ลิฟท์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมไปถึงการแต่งตัวของพนักงาน และรูปแบบการบริการต่างๆ เป็นการการสร้างบรรยากาศให้สภาพแวดล้อมในโรงแรมสอดคล้องกับธีม ทั้งนี้การออกแบบแนวคิดของธีมโฮเทลขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายของโรงแรม ต้องมีการวางกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น สร้างมาเพื่อตลาดครอบครัวอย่างโรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ มิวราจ บีช รีสอร์ท พัทยา และโรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ บีช รีสอร์ท ภูเก็ต หรือ สร้างมาเพื่อคนที่หลงใหลในดนตรีหรือยุค 60-70 อย่างโรงแรมฮาร์ตโรค พัทยา หรือสร้างเพื่อกลุ่มคู่รัก ก็จะมีลักษณะเฉพาะและสิ่งอำนวยความสะดวกที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม ธีมนั้นๆ จะต้องเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป มีความสร้างสรรค์ มีความแปลกใหม่ ให้ความเพลิดเพลินสนุกสนาน ไม่ตกเทรนด์ เพื่อให้เข้าถึงง่าย เช่น ออกแบบจากลักษณะเฉพาะของประเทศ เมือง สถานที่ ตัวละคร ตัวการ์ตูน อวกาศ หรือ ประวัติศาสตร์ ต้องสร้างบรรยากาศที่แตกต่างออกไปจากวงจรชีวิตประจำวัน ให้ลูกค้าไม่รู้สึกเหมือนอยู่โรงแรม แต่รู้สึกเหมือนอยู่ในโลกแห่งจินตนาการ และรับรู้ถึงประสบการณ์ที่แปลกใหม่ และกลายเป็นจุดหมายปลายทางสำหรับวันหยุดเพื่อตอบสนองลูกค้าที่มองหาประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ไม่เหมือนใคร ธีมโฮเทลส่วนใหญ่มีตลาดเป้าหมายเป็นกลุ่มครอบครัว มักนำเสนอในรูปแบบของสวนสนุก สวนน้ำ สไลด์เดอร์ เครื่องเล่นของเด็ก มีกิจกรรมสำหรับเด็ก เช่น การสอนทำอาหาร วาดภาพ งานฝีมือ และกิจกรรมกลางแจ้งที่นำตื่นเต้นในรูปแบบการผจญภัย เช่น การโหนสลิง การปีนหน้าผา อีกทั้งยังมีสิ่งความสะดวกอื่นๆ เช่น

คิดส์คลับ ห้องเกมส์ ร้านขนมและไอศกรีม นอกจากนี้ การมีชายหาดเชื่อมต่อถึงทะเล ศูนย์ประชุม จัดงานแต่งงาน จะช่วยส่งเสริมฮิโตะให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ทุกองค์ประกอบของฮิโตะถูกออกแบบมาเพื่อสร้างประสบการณ์ให้กับลูกค้า ทำให้ลูกค้ารู้สึกประทับใจ เกิดความพึงพอใจกับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ กลายเป็นความทรงจำที่ดี และอยากกลับมาอีก เปลี่ยนจากลูกค้าธรรมดาไปเป็นลูกค้าภักดีของโรงแรมในที่สุด ฮิโตะจึงเป็นกลยุทธ์การตลาดเชิงสร้างสรรค์ในการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัว ให้โรงแรมมีความแตกต่าง และโดดเด่นเหนือกว่าคู่แข่ง เป็นการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า และสร้างรายได้ให้กับโรงแรม ดังข้อความของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“เราไม่ต้องการสร้าง another hotel เราต้องการสร้างโรงแรมที่ไม่ธรรมดา ต้องการความแตกต่าง ยังไม่มีใครใช้ฮิโตะเข้ามาผสมผสานในการออกแบบโรงแรม เราอยากว่าในขณะนั้นตลาดเมืองไทยยังไม่มีย่าน และยังเป็นตลาดที่น่าสนใจ...” ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2

“ลักษณะของฮิโตะจะเป็นเรื่องราวที่ผู้ออกแบบจินตนาการขึ้น และใช้การตกแต่งทุกส่วนให้เป็นไปตามฮิโตะทั้งโรงแรม กิจกรรมต่างๆ ในโรงแรมถูกออกแบบมาเพื่อสร้างประสบการณ์ให้กับลูกค้า และกลายเป็นจุดหมายปลายทางสำหรับวันหยุด” ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5

“...ต้องไม่เหมือนคนอื่น มีความแปลกใหม่ ให้ความเพลิดเพลินสนุกสนาน สัมผัสได้ถึงประสบการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะตัว มีความสร้างสรรค์ มีการบริการที่สามารถปรับแต่งได้ มีความโดดเด่นเมื่อได้เห็น มีการผสมผสานวัฒนธรรมเข้าไป” ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8

2. เพื่อศึกษาแนวโน้มของฮิโตะสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว

จากการศึกษาถึงแนวโน้มของฮิโตะสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวพบว่าตลาดครอบครัวเป็นตลาดที่สำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ แนวโน้มการท่องเที่ยวแบบครอบครัวรวมไปถึงแนวโน้มการเดินทางของกลุ่มครอบครัวที่มีหลากหลายวัย (Multi-Generation) ยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง ครอบครัวต้องเดินทาง และใช้เวลาอันมีค่าเพื่อสร้างความสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในครอบครัว สนุกเพลิดเพลิน มีความสุข มองหาประสบการณ์และสร้างความทรงจำที่ดีร่วมกันในวันหยุด เพื่อให้ครอบครัวเหนียวแน่นยิ่งขึ้น การท่องเที่ยวแบบครอบครัวในวันหยุดจึงเป็นโอกาสที่ทำให้ครอบครัวได้มารวมตัวกัน และใช้เวลาร่วมกัน ซึ่งเด็กๆ ยังคงเป็นจุดศูนย์กลางของครอบครัว ผู้ใหญ่มองหาสิ่งดีๆ ที่เด็กชอบ ที่สามารถสร้างประสบการณ์และความทรงจำที่ดีร่วมกันในครอบครัว สิ่งใดที่ทำแล้วเด็กมีความสุข ผู้ใหญ่ก็มีความสุขไปด้วย การได้ไปเที่ยวทั้งครอบครัวอย่างพร้อมเพรียงกันในวันหยุดจึงเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งแน่นอนที่สุด ครอบครัวส่วนใหญ่ยังคงเลือกโรงแรมที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน มีกิจกรรมต่างๆ เหมาะสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว สามารถรองรับความต้องการของสมาชิกทุกคนในครอบครัว ดังนั้นอนาคตของตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัวต้องให้ความสำคัญกับความต้องการที่หลากหลายของเด็กและผู้ใหญ่ในช่วงอายุที่แตกต่างกัน และมาจากหลายหลายพื้นฐานและโครงสร้างของครอบครัว ฮิโตะจึงเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการทำตลาด ด้วยการชูความเป็นเอกลักษณ์ ลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนโรงแรมทั่วไป เป็นประสบการณ์ที่แตกต่างที่หาที่ไหนไม่ได้ ทำให้ลูกค้าประทับใจ เกิดเป็นความทรงจำที่ดี และอยากกลับมาเยือนอีก แนวโน้มของฮิโตะสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวยังคงเติบโตได้ดีและมีโอกาสในการขยายตัวอีกมากตามแนวโน้มของตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัว โดยแนวโน้มของฮิโตะสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในอนาคตต้องคำนึงถึง 5 ปัจจัยสำคัญ ดังนี้

2.1 การออกแบบฮิโตะที่แปลกใหม่ ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบฮิโตะให้มีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะตัว โดยปรับเปลี่ยนไปตามการศึกษาตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัว และจะต้องพัฒนาให้มีความโดดเด่นขึ้นเรื่อยๆ เพื่อสร้างความแตกต่าง และความได้เปรียบจากคู่แข่ง การพัฒนาเรื่องการออกแบบฮิโตะจึงมีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการดึงดูดเด็กและครอบครัว การออกแบบฮิโตะต้องน่าสนใจ เห็นแล้วรู้สึกตื่นตาตื่นใจ มีความแปลกใหม่ ฮิโตะจะเป็นตัวกระตุ้นให้ลูกค้าอยากมาพัก

และลูกค้ายินดีจ่ายเงินในราคาที่สูง เพื่อแลกกับประสบการณ์ที่ไม่เหมือนใคร โดยแนวโน้มฮิโเทลในอนาคตจะต้องมีการผสมผสานวัฒนธรรมเข้าไป เพิ่มความเป็นธรรมชาติ เป็นการรักษาสีเขียวเพื่อความยั่งยืน หรือเป็นการออกแบบที่เหนือจินตนาการ เช่น ฮิมปาและภูเขา ฮิมสวนสัตว์ ฮิมอวกาศ มนุษย์ต่างดาว หรือ ตัวการ์ตูน โดยโรงแรมเซ็นทาราแกรนด์มีراج บีช รีสอร์ท พัทยา ประสบความสำเร็จอย่างมากในการใช้ฮิม The Lost World เป็นการสร้างประสบการณ์ให้ลูกค้ารู้สึกเหมือนอยู่ในป่าที่รายล้อมไปด้วยภูเขาและสายน้ำ คล้ายกับภาพยนตร์ชื่อดังเรื่องอินเดียน่า โจนส์ ดังข้อความของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“...สำหรับฮิม ต้องเป็นอะไรที่กลุ่มครอบครัวสนใจ มีความแปลกใหม่ ผสมผสานวัฒนธรรม สร้างประสบการณ์ให้กับลูกค้า โรงแรมจะประสบความสำเร็จได้ ต้องสามารถปรับตัว พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้ตรงกับความต้องการของตลาดครอบครัว” ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6

2.2 การสร้างประสบการณ์และจุดหมายปลายทางวันหยุด อนาคตฮิโเทลสำหรับครอบครัวจะเป็นเหมือนเมืองๆ หนึ่ง มีทั้งที่พัก อาหาร ร้านค้า และความบันเทิงสำหรับเด็กและครอบครัว เช่น สวนน้ำ สไลด์เดอร์ Lazy river สวนสนุก เกมสโชน ปีนหน้าผา มีโชว์ระหว่างวันและตอนค่ำ อาหารและเครื่องดื่มที่เข้ากับฮิม มีห้องสำหรับฝากเลี้ยงเด็กที่มีพนักงานคอยดูแล มีการบริการที่สามารถปรับแต่งได้ กิจกรรมสำหรับผู้ใหญ่ เน้นการสร้างประสบการณ์ เพิ่มการมีส่วนร่วมของลูกค้าที่นำไปสู่จินตนาการของฮิม และที่สำคัญที่สุดต้องสร้างโรงแรมให้กลายเป็นจุดหมายปลายทางในวันหยุดของครอบครัวให้ได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาโรงแรมสำหรับครอบครัวของโรงแรมและรีสอร์ทในเครือเซ็นทารา ดังข้อความของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“อนาคตฮิโเทลจะเป็นเหมือนเมืองๆ หนึ่ง จะกลายเป็น Destination ในวันหยุดที่มีครบทุกสิ่งให้ครอบครัวได้เพลิดเพลิน ทั้งที่พัก อาหาร ความบันเทิง และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ที่จำเป็น ทำให้ลูกค้าประทับใจจนไม่อยากออกจากโรงแรม เกิดเป็นประสบการณ์และความทรงจำที่ดี” ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3

2.3 กิจกรรมเสริมสร้างความรู้ นอกจากพ่อแม่จะต้องการพาเด็กมาเที่ยวเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์และสร้างความสุขในครอบครัวแล้ว ยังต้องการสอนและให้ความรู้เด็กไปพร้อมกัน กิจกรรมในโรงแรมต้องไม่เพียงแต่ให้มีความสุขสนุกสนานกับเด็กเท่านั้น จะต้องสอดแทรกกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้ สร้างสรรค์ให้เด็กสามารถเรียนรู้ และพัฒนาทักษะของตนเองได้ เช่น การสอนศิลปะ งานฝีมือ คณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ชีวิตสัตว์โลก การทดลองวิทยาศาสตร์ หรือกิจกรรมการคิดอย่างสร้างสรรค์ (Critical Thinking) นอกจากนี้ ยังต้องการให้เสริมกิจกรรมพิเศษที่สามารถมีความปฏิสัมพันธ์กับพนักงานเพื่อเสริมทักษะการเข้าสังคมให้เด็ก (Social Skill) และกิจกรรมที่สามารถทำร่วมกันได้ทั้งครอบครัว ดังข้อความของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“...ต้องมีโปรแกรมการให้ความรู้ สอดแทรกไปในกิจกรรมต่างๆ การให้ความรู้และประสบการณ์จะทำให้เกิดความทรงจำ” ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7

2.4 เทคโนโลยีที่ทันสมัย ฮิโเทลในอนาคตจะต้องมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้มากขึ้น เพื่อเพิ่มความสะดวกสบายให้กับลูกค้า และแสดงให้เห็นถึงความทันสมัยก้าวทันยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญกับชีวิตประจำวันของมนุษย์ เช่น ห้องพักแบบ Smart room สามารถบังคับและเชื่อมต่อกับ Smart phone ได้ การเช็คอินออนไลน์ การชำระเงินออนไลน์ การนำหุ่นยนต์ใช้ในการบริการ สายรัดข้อมืออิเล็กทรอนิกส์เหมือนในเรือสำราญเพื่อใช้สำหรับกิจกรรมพิเศษที่ต้องชำระเงินเพิ่ม และการนำ เทคโนโลยี Virtual experience มาประยุกต์ใช้ในการบริการ ซึ่งโรงแรมและรีสอร์ทในเครือเซ็นทารามีการพัฒนาและผสมผสานเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้กับโรงแรมในเครืออยู่ตลอดเวลา ดังข้อความของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“...ต้องผสมผสานและนำเทคโนโลยีมาใช้มากขึ้น เช่น แผงคอนโทรลไฟ ทีวี เชื่อมต่อกับ smart phone กุญแจดิจิทัล mobile check-in, robot, e-payment, concierge video ...” ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1

2.5 อิทธิพลของเด็กและครอบครัวหลากหลายวัย ฮิโเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวต้องพัฒนาการออกแบบและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้ตรงกับความต้องการของเด็ก เพื่อสร้างประสบการณ์วันหยุดที่น่าประทับใจในการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เด็กจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจของพ่อแม่ในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวหรือที่พักเมื่อมีการ

วางแผนเดินทางไปเที่ยวในวันหยุด เป็นการเปลี่ยนพ่อแม่ให้กลายเป็น Super Hero เมื่อเลือกไปเที่ยวตามที่เด็กต้องการ และ ยังต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือกิจกรรมที่สามารถรองรับความต้องการของครอบครัวที่มีสมาชิกหลากหลายวัยอย่าง ปู่ย่า ตายาย หรือ ญาติผู้สูงอายุ ดังนั้นอนาคตโฮเทลสำหรับตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัวจึงต้องให้ความสำคัญกับความ ต้องการที่หลากหลายของเด็กและผู้ใหญ่ในช่วงอายุที่แตกต่างกัน และมาจากหลายหลายพื้นฐานและโครงสร้างของครอบครัว ดังข้อความของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“เราเป็น Family hotel เด็กจึงเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจของพ่อแม่ ที่เลือกมาเพราะเด็กอยากมา จึงต้องมีการ ออกแบบ สิ่งอำนวยความสะดวกให้เด็กโดยเฉพาะ สร้างประสบการณ์ที่น่าประทับใจให้กับสมาชิกทุกวัยในครอบครัว...”
ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถอภิปรายได้ว่าโฮเทลเป็นโรงแรมที่มีการออกแบบสถาปัตยกรรมให้มี เอกลักษณ์ มีลักษณะเฉพาะ มีความโดดเด่น แตกต่างจากโรงแรมทั่วไป ใช้การสื่อสารผ่านการเล่าเรื่อง วัฒนธรรม การ จินตนาการ ความเป็นตัวตน เพื่อให้ลูกค้าได้สัมผัสถึงความเสมือนจริง รับรู้ และรู้สึกเหมือนได้ไปอยู่ในเรื่องราวนั้นจริงๆ มีการ ตกแต่งเชิงสัญลักษณ์ในทุกๆ องค์ประกอบให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมด ทั้งโครงสร้างภายนอก การตกแต่งภายใน วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ เป็นการสร้างบรรยากาศให้สภาพแวดล้อมในโรงแรมสอดคล้องกับธีม เพื่อสร้างประสบการณ์ให้กับลูกค้า ให้ ลูกค้าไม่รู้สึกเหมือนอยู่ในโรงแรม แต่รู้สึกเหมือนอยู่ในโลกแห่งจินตนาการ และรับรู้ถึงประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ทำให้ลูกค้ารู้สึก ประทับใจ เกิดความพึงพอใจกับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ กลายเป็นความทรงจำที่ดี และอยากกลับมาอีก จนกลายเป็น จุดหมายปลายทางสำหรับวันหยุดของครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับ Xiao et al. (2013) และ Ma (2015) ที่ได้กล่าวไว้ว่า โฮเทล เป็นสถานที่พักผ่อนที่มีการออกแบบ สร้าง และตกแต่งในธีมตั้งแต่โครงสร้าง การตกแต่งภายใน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่มี ลักษณะเฉพาะ มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น รวมไปถึงรูปแบบการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เป็นการออกแบบเพื่อเพิ่ม วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ให้กับโรงแรม ให้ลูกค้าสัมผัสถึงวัฒนธรรมของโรงแรมที่พิเศษกว่าโรงแรมทั่ว เช่นเดียวกันกับ Sylt (2016) ที่ได้กล่าวว่า การออกแบบเป็นหัวใจสำคัญในการสื่อสารและส่งต่อประสบการณ์สุดพิเศษนี้แก่ลูกค้า ธุรกิจโรงแรมจึง หันมาใช้ธีมและการออกแบบมาพัฒนาโรงแรมเพื่อให้เกิดความแตกต่างจากคู่แข่ง ยิ่งธีมมีความแปลกใหม่ ยิ่งทำให้โรงแรมโด ต่อกว่าคู่แข่ง เสริมด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย และแน่นอนย่อมสามารถตั้งราคาขายได้สูงกว่า เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับ Gottdiener (2001) ที่กล่าวว่าโฮเทลจะช่วยดึงดูดตลาดเป้าหมาย และทำให้ลูกค้ายอมจ่ายเงินเพื่อแลกกับประสบการณ์ที่ จะได้รับ การสร้างบรรยากาศให้เข้ากับธีมจะช่วยสร้างความทรงจำและประสบการณ์แก่ลูกค้า ซึ่งความทรงจำและ ประสบการณ์นี้จะส่งผลให้ลูกค้าอยากกลับมาใช้บริการอีก เพื่อทบทวนความทรงจำ และสร้างความทรงจำใหม่อีกด้วย และ สอดคล้องกับแนวคิดของ Wisegee (2020) ที่กล่าวว่า โรงแรมเหล่านี้จะมาในรูปแบบของสวนสนุก เป็นจุดหมายปลายทาง ในวันหยุด มีตลาดเป้าหมายที่ชัดเจน ให้ความสำคัญในการออกแบบและตกแต่งที่เป็นไปในทางเดียวกันในทุกๆ ส่วน

ส่วนแนวโน้มของโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว ผู้วิจัยสามารถอภิปรายได้ว่าแนวโน้มของโฮเทล สำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวยังคงเติบโตได้ดีและมีโอกาสขยายตัวอีกมากตามแนวโน้มของตลาดการท่องเที่ยวแบบ ครอบครัวที่ยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในวันหยุดเป็นโอกาสที่ทำให้ครอบครัวได้ใช้เวลา ร่วมกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในครอบครัว มองหาประสบการณ์และสร้างความทรงจำที่ดีร่วมกันในวันหยุด อย่างไม่รู้ลืม การพัฒนาโรงแรมใหม่ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบธีมให้แปลกใหม่ สร้างประสบการณ์และจุดหมายปลายทาง ของวันหยุด ผสมผสานเทคโนโลยี มีกิจกรรมเสริมสร้างความรู้สำหรับเด็ก และศึกษาอิทธิพลของเด็กและครอบครัวหลากหลาย วัยอย่างต่อเนื่อง โดยปรับเปลี่ยนไปตามการศึกษาตลาดเป้าหมาย เพื่อสร้างความแตกต่าง และความได้เปรียบจากคู่แข่ง การ พัฒนาเรื่องการออกแบบธีมจึงมีความสำคัญเป็นอันดับแรกสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว การออกแบบธีมต้องน่าสนใจ

เห็นแล้วรู้สึกตื่นตาตื่นใจ มีความแปลกใหม่ อิมจะเป็นตัวกระตุ้นให้ลูกค้าอยากมาพัก และลูกค้ายินดีจ่ายเงินในราคาที่สูง เพื่อแลกกับประสบการณ์ที่ไม่เหมือนใคร โดยแนวโน้มของอิมโฮเทลในอนาคตจะต้องมีการผสมผสานวัฒนธรรมเข้าไป เพิ่มความเป็นธรรมชาติ เป็นการรักษาสีเขียวเพื่อความเป็นธรรมชาติ หรือเป็นความเหนือจินตนาการ เช่น อิมป่าและภูเขา อิมสวนสัตว์ อิมอวกาศ มนุษย์ต่างดาว หรือ ตัวการ์ตูน ทั้งนี้ ต้องให้ความสำคัญกับความต้องการที่หลากหลายของเด็กและผู้ใหญ่ในช่วงอายุที่แตกต่างกัน และมาจากหลายหลายพื้นฐานและโครงสร้างของครอบครัว เน้นการสร้างประสบการณ์ เพิ่มการมีส่วนร่วมของลูกค้าที่นำไปสู่จินตนาการของอิม มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบครันและทันสมัย ต้องสอดแทรกกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้ สร้างสรรค์ให้เด็กสามารถเรียนรู้ และพัฒนาทักษะของเด็กได้ด้วย ดังนั้น อิมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว จึงต้องพัฒนาการออกแบบและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้ตรงกับความต้องการของเด็ก เพื่อสร้างประสบการณ์วันหยุดที่น่าประทับใจในการท่องเที่ยว และกลายเป็นจุดหมายปลายทางในวันหยุดของครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับ Schänzel and Yeoman (2015) และ Birchler (2012) ที่ได้กล่าวไว้ว่าแนวโน้มสำคัญที่ส่งผลต่ออนาคตของการท่องเที่ยวแบบครอบครัว คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัว การย้ายถิ่นฐาน การเดินทางของกลุ่มครอบครัวที่มีหลากหลายวัยและครอบครัวผสม การสร้างความทรงจำ ประสบการณ์ในวันหยุดของครอบครัว เพศ พฤติกรรมของพ่อแม่ยุคใหม่ และ ความสำคัญของเด็ก ครอบครัวส่วนใหญ่เลือกไปเที่ยวที่โรงแรมและรีสอร์ทในระหว่างวันหยุด ซึ่งโรงแรมและรีสอร์ทเหล่านี้มักมีกิจกรรมพิเศษสำหรับครอบครัว อย่างไรก็ตาม ครอบครัวส่วนใหญ่ต่างต้องการที่พักที่มีกิจกรรมที่น่าสนใจสำหรับเด็ก ในขณะที่พ่อแม่สามารถผ่อนคลายได้ที่ชายหาด ดังนั้น อนาคตของตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัวต้องให้ความสำคัญกับความต้องการที่หลากหลายของเด็กและผู้ใหญ่ในช่วงอายุที่แตกต่างกัน และมาจากหลายหลายพื้นฐานและโครงสร้างของครอบครัว สอดคล้องกับแนวคิดของ Khoo-Lattimore et al. (2015) ได้ค้นพบว่า 5 ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจในการเลือกโรงแรมหรือรีสอร์ทสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว คือ ระยะทางในการเดินทาง การปฏิสัมพันธ์อย่างมีคุณภาพ สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเด็ก ความปลอดภัย และกิจกรรมสำหรับครอบครัว เช่นเดียวกันกับ (Fountain et al., 2015) การท่องเที่ยวของครอบครัวจะต่างไปตามโครงสร้างและความต้องการของแต่ละครอบครัว บางครอบครัวอาจจะไปเที่ยว ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างความสนุกสนานและสอนลูกไปพร้อมๆ กัน มากกว่าที่จะไปเที่ยวเพื่อสนองความต้องการตัวเอง และเมื่อลูกมีความสุข พ่อแม่ก็มีความสุขไปด้วย จึงทำให้การท่องเที่ยวแบบครอบครัวมีเด็กเป็นจุดศูนย์กลางในการกระตุ้นให้ออกเดินทาง และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Carr (2011) อิทธิพลของเด็กก็มีส่วนสำคัญทั้งทางตรงและทางอ้อมถึงพฤติกรรมการตัดสินใจของพ่อแม่ ดังนั้น การให้ความสำคัญกับประสบการณ์วันหยุดของเด็กทั้งด้านความต้องการ และความคาดหวังของเด็กจึงเป็นเรื่องที่ต้องตระหนัก และส่งผลโดยตรงต่อพ่อแม่ในการตัดสินใจท่องเที่ยวแบบครอบครัวในวันหยุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาการให้ความหมายและแนวโน้มของอิมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว กรณีศึกษาโรงแรมและรีสอร์ทในเครือเซ็นทาราทำให้ทราบถึงการให้ความหมายของคำว่า “อิมโฮเทล” อย่างละเอียด และทราบถึงแนวโน้มของอิมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในอนาคต อีกทั้งยังทราบถึงทิศทางและแนวทางการพัฒนาอิมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวและโอกาสในการทำการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว ซึ่งผู้บริหารโรงแรมสามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย สร้างมาตรฐานในการพัฒนาอิมโฮเทล และกำหนดกลยุทธ์การตลาดของอิมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในอนาคตให้มีทิศทางเดียวกันอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงประเด็นที่น่าสนใจในการทำวิจัยครั้งต่อไปคือ (1) ควบคู่กับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกสถานที่พัก ความต้องการ และประสบการณ์ที่คาดหวังของเด็กและครอบครัว (2) ควบคู่กับตัวชี้วัดการออกแบบธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว เพื่อนำไปวางแผนการขยายธุรกิจโรงแรมและการวางกลยุทธ์การตลาดต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *ยุทธศาสตร์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔)*. สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2563, จาก https://www.mots.go.th/download/article/article_20171201174031.pdf.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเดือนมกราคม-ธันวาคม 2562*. สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2563, จาก https://www.mots.go.th/download/article/article_20200123132650.jpg.
- กองวิจัยการตลาด ททท. (2558). *การศึกษาแนวโน้มและทิศทางการท่องเที่ยวไทยในปี 2563 Thai Tourism Scenario 2020*. สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2563, จาก <http://www.etatjournal.com/web/menu-read-tat/menu-2015/menu-22015/654-22015-scenario2020>.
- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *สถิติด้านการท่องเที่ยว ปี 2562 (Tourism Statistics 2019)*. สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2563, จาก <http://econ-mots.com/>.
- ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์. (2560). *การวิจัยเชิงคุณภาพไม่ยากอย่างที่คิด*. นครปฐม: สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Agoda. (2018). *ชาวเอเชียนิยมท่องเที่ยวกับครอบครัวเป็นอันดับหนึ่ง; โอโกต้าเผยผลสำรวจเทรนด์การท่องเที่ยวเป็นครอบครัวประจำปี 2018*. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2563, จาก <https://www.agoda.com/th-th/press/ชาวเอเชียนิยมท่องเที่ยว?cid=-999>.
- Baramizi, L. (2020). *HOTEL TRENDS 2020: แนวโน้มการออกแบบประสบการณ์โรงแรมประจำปี 2020*. สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2563, จาก <https://www.wazzadu.com/article/4152>.
- Birchler, K. M. (2012). *A Vacation within a Vacation: An Examination of How Child Participation in Day Programs during Family Vacations Influences Parental Satisfaction with the Vacation* (Master of Science in Education Theses). Southern Illinois University Carbondale. USA.
- Carr, N. (2011). *Children's and Families' Holiday Experiences*. New York: Routledge.
- Crompton, J. L. (1981). Dimensions of the Social Group Role in Pleasure Vacations. *Annals of Tourism Research*, 8(4), 550-568.
- Firat, F.A. (2011). Living a theme. *Consumption Markets & Culture*, 12(2), 193-202.
- Fountain, J., Schänzel, H., Stewart, E. & Körner, N. (2015). Family Experiences of Visitor Attractions in New Zealand: Differing Opportunities for 'Family Time' and 'Own Time'. *Annals of Leisure Research*, 18(3), 342-358.
- Gottdiener, M. (2001). *The Theming of America: American Dreams, Media Fantasies, and Themed Environments*. Boulder: Westview Press.
- Grbich, C. (2013). *Content Analysis of Texts: Qualitative Data Analysis*. London: Sage Publications Ltd.

- Gua, P. (2013). Some Issues on Evaluation of the Theme Hotel with the Travelers' Experience Factors. In T. Honghua (Ed.), *ICCC '13: Proceedings of the Second International Conference on Innovative Computing and Cloud Computing* (pp. 254–257). Wuhan: ACM Wuhan Chapter.
- Holjevac, I. A. (2003). A vision of tourism and the hotel industry in the 21st century. *International Journal of Hospitality Management*, 22(2), 129- 134.
- Katchwattana, P. (2019). ผลวิจัยการันตี ‘เทรนด์ท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดี’ มาแรง แนวเทคนิค SME คว่าโอกาสให้ทัน. สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2563, จาก <https://www.salika.co/2019/08/17/premium-wellness-travel-trend-2562/>.
- Kendall, A. (2012). *Family Vacations in the 21st Century: An Exploratory Study of Nonresident Fathers* (Master of Science Thesis). University of Florida. USA.
- Khoo-Lattimore, C., Prayag, G., & Cheah, B. L. (2015). Kids on Board: Exploring the Choice Process and Vacation Needs of Asian Parents with Young Children in Resort Hotels. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 24(5), 511-531.
- Lehto, X.Y., Choi, S., Lin, Y. & MacDermid, S. M. (2009). Vacation and Family Functioning. *Annals of Tourism Research*, 36(3), 459-479.
- Li, M., Wang, D., Xu, W., & Mao, Z. (2017). Motivation for Family Vacations with Young Children: Anecdotes from the Internet. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 34(8), 1047-1057.
- Lew, A. A., Hall, C. M. & Williams, A. M. (2004). *A Companion to Tourism*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Lewis, J. (2006). *Children, Changing Families and Welfare States*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Ma, J. (2015). The Countermeasure Study of Theme Hotel in the View of Silk Road Economic Belt - Case study of Development of Theme Hotel in the Region of Xinjiang. In H. Zhou (Ed.), *Proceedings of the 2015 International Conference on Education, Management and Computing Technology* (pp.858-862). Tianjin: Atlantis Press.
- Obrador, P. (2012). The place of the family in tourism research: domesticity and thick sociality by the pool. *Annals of Tourism Research*, 39(1), 401-420.
- Prinz, F. (2009). *More Theme Hotels*. Salenstein: Braun Publishing.
- Rugh, S. (2008). *Are We There Yet? The Golden Age of American Family Vacations*. Lawrence: University Press of Kansas.
- Schänzel H. A. & Yeoman I. (2014). The Future of Family Tourism. *Tourism Recreation Research*, 39(3), 343–360.
- Schänzel H. A. & Yeoman I. (2015). Trends in family tourism. *Journal of Tourism Futures*, 1(2), 141-147.
- Shaw, S., Havitz, M. & Delemere, F. (2008). I Decided to Invest in My Kids' Memories: Family Vacations, Memories, and the Social Construction of the Family. *Tourism, Culture & Communication*, 8(1), 13–26.
- Srnec, T., Lončarić D. & Perišić Prodan, M. (2016). Family Vacation Decision Making Process: Evidence from Croatia. In *Proceedings of 23rd Biennial International Congress Tourism & Hospitality Industry 2016* (pp.432-445). Croatia. University of Rijeka.

- Sylt, C. (2016). *I Cover the Theme Park Industry and the Business of Formula One How Theme Parks Help to Break New Ground in The Hotel Industry*. Retrieved March 28, 2020, from <https://www.forbes.com/sites/csylt/2016/09/19/how-theme-parks-help-to-break-new-ground-in-the-hotel-industry/#2a8dda666310>
- WisegEEK. (2020). *What Is a Themed Hotel?*. Retrieved March 27, 2020, from <https://www.wisegEEK.com/what-is-a-themed-hotel.htm>.
- Wood, N. T. & Muñoz, C. L. (2007). No Rules, Just Right' or is it? The Role of Themed Restaurants as Cultural Ambassadors. *Tourism and Hospitality Research*, 7(3-4), 242-255.
- World Economic Forum. (2019). *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019*. Retrieved April 2, 2020, from http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf.
- Xiao, Q., Zhang, H. Q. & Huang, H. (2013). The Effects of Hotel Theme Strategy: An Examination on the Perceptions of Hotel Guests on Theme Elements. *Journal of China Tourism Research*, 9(1), 133 – 150.
- Zerhusen II, R. F. (2007). *Entertainment Architecture: Contextually Integrated Water Park Resort in Norwood, Ohio* (Master of Architecture Theses). B. S. Architecture, University of Cincinnati. USA.